

**A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
Doktori Iskolája**

**Az iskolai ámokfutások etiológiája és a prevenció
lehetőségei**

PhD értekezés

Témavezető

Dr. Korinek László
egyetemi tanár,
az MTA rendes tagja

Szerző

Dr. Kulcsár Gabriella
egyetemi tanársegéd

Pécs 2014

Tartalomjegyzék

I.	BEVEZETÉS.....	3
1.	A témaválasztás indoka.....	3
2.	Hipotézisek és célkitűzések.....	4
3.	A kutatás módszerei, az elvégzett vizsgálatok, elemzések	7
II.	AZ ÁMOK EREDETE ÉS TERMINOLÓGIÁJA	9
1.	A jelenség eredete és alakulása	9
2.	Etimológiai és terminológiai dilemmák.....	13
III.	FENOMENOLÓGIA, DEFINIÁLÁS ÉS FOGALMI ELHATÁROLÁS	17
1.	Antropológiai megközelítés	17
2.	Pszichiátriai megközelítés	19
3.	Kriminológiai megközelítés	26
IV.	AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK ETIOLÓGIÁJA	46
1.	Az egyértelmű okok hiánya, a rizikófaktorok hálózata	46
2.	Az egyénhez kapcsolódó rizikófaktorok.....	50
3.	A családi rizikófaktorok	60
4.	Kockázati tényezők az iskolában és a kortársi közegben	70
5.	A társadalmi közeg és a rizikófaktorok	74
5.1.	A médiakörnyezet és az iskolai ámokfutások összefüggései	75
5.1.1.	Az erőszakos tartalmú szórakoztató- és médiaipari termékek hatása	75
5.1.2.	A hírközlés szerepe.....	84
5.1.3.	Az ámokfutók önmegjelenítése a médiában.....	98
5.2.	A fegyvertartás szabályozása és társadalmi megítélése	99
5.2.1.	Lőfegyverek jogi szabályozása és társadalmi megítélése az USA-ban	99
5.2.2.	Lőfegyverek jogi szabályozása és társadalmi megítélése Magyarországon.....	107
V.	EMPIRIKUS VIZSGÁLAT	113
1.	Módszertan	113
2.	Ámokfutások a világban	115
2.1.	Az esetek számának alakulása és a földrajzi eloszlása	134
2.2.	Az elkövetők nemenkénti és életkori megoszlása	136
2.3.	Az iskolai ámokfutások időpontja, időtartama és kimenetele.....	138

2.4.	Az elkövetés eszköze	140
3.	Egy magyarországi eset kvalitatív elemzése.....	141
3.1.	Az ámokfutás előzményei és lefolyása	142
3.2.	Az elkövető mentális állapota	152
3.3.	Az elkövető személyiségrajza – az elkövetésig vezető út.....	157
3.4.	Az elkövető fegyverhez jutásának körülményei.....	164
VI.	A PREVENCIÓN LEHETŐSÉGEI.....	168
1.	Általános prevenciók ajánlások	171
2.	Hosszú távú megelőzés az oktatási intézményekben	181
3.	Rövid távú megelőzés és iskolai intervenció veszélyjelek felmerülése esetén.....	186
4.	Ha bekövetkezik a legrosszabb – Iskolai intervenció ámokfutás esetén.....	190
5.	A megelőzés lehetőségei a magyarországi oktatási intézményekben	194
5.1.	Ajánlások az alsó- és középfokú oktatási intézmények számára.....	195
5.2.	Ajánlások a felsőoktatási intézmények számára	200
VII.	ÖSSZEGZÉS.....	204
	SUMMARY	227

I. BEVEZETÉS

1. A témaválasztás indoka

2009 őszén Freiburgban kutattam a Max Planck intézetben, amikor egy koradélutáni órában érkezett a hír, hogy egy fiú több lövést is leadott szülővárosom egyetemén az egyik tanóra alatt, amelynek következtében egy áldozata életét vesztette és többen súlyosan megsebesültek. A tragédia mélyen érintett, mert arról az intézményről volt szó, ahol a szüleim sok éven át dolgoztak, és ahova számos barátom és ismerősöm járt. Az esetet követő hetekben megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy az iskolai ámokfutások témáját dolgozzam fel doktori disszertációmban. Úgy éreztem, tartozom ezzel a városomnak és az áldozatoknak. Tisztában voltam vele, hogy hazai szakirodalom alig fellelhető ebben a témában, így tudományos szempontból is kitölthetek egy még meglévő rést a hazai kriminológiában. Annál is inkább, mert az ámokfutások a jogi és szociológiai dilemmák mellett számos lélektani kérdést is felvetnek, amelyek interdiszciplináris megközelítésére kettős – jogász és pszichológus – identitásomnak köszönhetően képesnek éreztem magam.

E konkrét indokokon túl egy további motivációm is volt: az ősi emberi kíváncsiság, hogy megismerjek valamit, ami titokzatos, megdöbbentő és félelmetes. Sokan megállapították már, sőt magam is erről írtam jó néhány éve a szakdolgozatomat, hogy az embereket, sőt a mesék formájában már a kisgyermekeket is vonzza a krimi, a rejtély, a borzongás. De mi lehet ennek az oka? Van, aki szerint a tiltott vágy, hogy magunk is hasonló dolgot műveljünk, és e történeteken keresztül éljük ki azt áttételesen. A magyarázatot nem ebben találom. Szerintem e történetek ereje, legyenek azok valóságosak vagy kitaláltak, megmagyarázhatatlanságukban rejlik, amely néha megoldódik a végkifejletben (ez történik a mesékben és a krimikben), de előfordul, hogy nem (többek között a horrorfilmekben és sokszor a valóságban). Ezért figyelhető meg az, hogy az utóbbiak még sokkal tovább foglalkoztatnak minket, mint a világos befejezéssel záruló mesék és krimik. „A titokban szökken szárba a csábítás, az értelemnek ebben a lassú, brutális kimerítésében...” – írja *Jean Baudrillard* „*A halál Szamarkandban*” című esszéjében. Az ámokfutás olyan történet, amely kikerülhetetlen és elfelejthetetlen bárki számára, aki hall róla, mivel brutalitásával bepillantást enged az emberi lélek útvesztőinek legsötétebb zsákutcáiba, anélkül azonban, hogy az e zugokhoz vezető utat megmutatná. Látjuk a borzalmat, de nem tudjuk, miért történt. És

e titok nem hagy minket nyugodni, csábít a megoldásra. E csábítás destruktívvá váló erejéről szól *Dürrenmatt* kisregénye, „*Az ígéret*”, ahol a főhős nyomozó egész karrierjét, sőt bizonyos értelemben az életét is feladja egy gyilkosság felderítése érdekében. E csábításnak estem én is rabul, amikor a magyarországi eset után először tettem fel magamnak a kérdést, „Miért?”. Nem állítom, hogy olyan válaszokkal tudok szolgálni, amelyek az olvasót örökre megóvják a hasonló kísértésektől, mert maradtak még titkok. De talán el tudok búcsúzni e témától úgy, ahogy egy krimi tesz le az ember: nem elfelejtve a bűn tragikumát, de valamiféle megnyugvást találva.

2. Hipotézisek és célkitűzések

Miközben az Amerikai Egyesült Államok az ezredfordulóra jelentős sikereket ért el a fiatalok által elkövetett erőszakos bűncselekmények visszaszorításában, egy sajátos cselekménytípus, az ámokfutás, különösen annak iskolai formája addig soha nem látott kiugrást mutatott, mozgósította a médiát, a politikusokat, az ország elméleti és gyakorlati szakembereit. Akkor még nem volt világos, hogy új jelenséggel állunk-e szemben, amelyet korunk termelt kihívásként a társadalom számára, vagy egy régi fenomén modern köntösbe bújt változatával. Mára egyértelművé vált, hogy az ámokfutások gyökereinek kutatása a középkorba, az Indiai-óceán szigetvilágába repít minket vissza, ahol már több évszázaddal ezelőtt megfigyeltek és leírtak a maihoz hasonló viselkedésmódokat a malájoknál. Az összefüggés azért nem merült fel azonnal, mivel az európaiak és amerikaiak sokáig úgy gondolták, hogy az ámokfutás kultúrához kötött jelenség annak ellenére, hogy elszórt esetek a nyugati kultúrában is előfordultak a múlt század elejétől kezdve.

Bár *ritka jelenségről* van szó, *következményeinek súlya* indokoltá teszi a kiemelt szakmai figyelmet. Egyértelműen látható, hogy nem csupán az áldozatok, illetve családjuk, hanem a kisebb és nagyobb közösség, a város, sőt – talán nem túlzás ezt állítani – az adott ország is traumát szenved egy ámokfutás hatására. Bár az ilyen rettenetes esemény erősíti az összefogást, ugyanakkor jelentősen rontja az emberek általános biztonságérzetét, főként az áldozatok jellemzően nagy száma és véletlenszerű kiválasztása miatt. Az egyéni tragédiákon túl a *közösség traumája* is minden esetben felmerül, és nehezen múló örökségként terheli a kollektív emlékezetet.

Ha ámokfutást hajtanak végre valahol, mindig két, egymással szorosan összefüggő kérdés hangzik el: mi a magyarázata a cselekménynek, illetve mit tehetünk, hogy a jövőben elkerülhetőek, megelőzhetőek legyenek a hasonló esetek.

Különösen élesen merül fel e két kérdés az ámokfutások speciális iskolai változatánál. *Az oktatási intézményekben elkövetett ámokfutások* a társadalom tagjainak kiemelt figyelmét és ijedelmét váltják ki, mivel a társadalom legfontosabb értékei, a *védtelen gyerekek kerülnek veszélybe*, amelyet külön súlyosbít az a tény, hogy *egy társuk az elkövető*, aki maga is hasonlóan fiatal, és a *helyszín az iskola*, amelynek a feladata az oktatás mellett a gyermekek védelme és fejlődésének biztosítása. Ehhez járul hozzá, hogy a lövöldözések általában olyan *vidéki városokban* történnek, ahol a bűnözési ráta messze elmarad a nagyvárosok fertőzött területeitől, tehát ezen a tágabb szinten is megrendül a biztonságba vetett hit. Az iskolai ámokfutók által kilőtt lövedékek a társadalom elevenébe találnak, a közösség ezért a túlélés és a sérülések gyógyítása érdekében ezekre az esetekre összpontosítja erőforrásait. *Törekvésem, hogy kutatásommal e megértési és gyógyítási folyamat részesévé váljak.*

Munkámmal *több hipotézist* kívánok igazolni, amelyek egyrészt a téma tudományos feldolgozásának nehézségeit, másrészt tartalmi megállapításokat fogalmaznak meg. *Első* közülük, hogy *az ámokfutások problémája elhanyagolt területe a hazai kriminológiának, magyar nyelvű szakirodalom szinte alig lelhető fel ebben a témakörben.*

A második hipotézisem, hogy *a nyugati kultúrákban a múlt század utolsó évtizedeitől egyre gyakoribbá váló ámokfutások szoros rokonságot mutatnak a középkorban leírt maláj „amuck” jelenséggel.*

Harmadik feltevésem, hogy *sem a modernkori ámokfutásnak, sem iskolai változatának nem létezik egységesen kimunkált kriminológiai fogalma a szakirodalomban.*

Ezt a helyzetet bonyolítja – és egyben *negyedik* hipotézisemet képezi –, hogy *a jelenség elnevezéséről is hiányzik a szakmai konszenzus.* Az erről szóló vita napjainkig nem jutott nyugvópontra.

Ötödik feltételezésem, hogy *az ámokfutások történetei mögött nincs egyetlen megismerhető igazság és az oksági tényezők komplex hálózata rajzolódik ki: az esetek egymással számos különböző módon rokonok, de az okoknak nincs olyan közös halmaza, amelyről biztosan kijelenthető, hogy minden egyes ámokfutás hátterében fellelhető.*

Hatodik hipotézisem, hogy az ámokfutások és az öngyilkosságok összefüggései alapján párhuzam vonható a preszuicidális szindróma és az ámokfutásokat megelőző lelkiállapot között.

A hetedik tétel az előzőre épül. Eszerint az iskolai ámokfutók nagy része olyan fokozottan vulnerábilis személy, aki a pszichoszociális fejlődéssel együtt járó serdülőkori krízis alatt akcidentális krízist is megél, és e krízismátrix az identitás-válság olyan mértékű elmélyülését eredményezi, amely a végső összeomlás felé hajtja. E folyamat egyik meghatározó eleme a kommunikációs zavar, amely az elkövető életének minden szintjén akadályozza a segítségkérés és –nyújtás lehetőségét.

Nyolcadik, hogy a média ámokfutásokról szóló, szenzációt hajszoló híradásai komoly rizikófaktort jelentenek a további ámokfutások kialakulásában.

Utolsó feltevésem, hogy Magyarországon egyelőre hiányzik az oktatási intézményekben egységesen alkalmazott prevenciós rendszer az ámokfutások és egyéb krízishelyzetek elkerülésére.

Hipotéziseim vizsgálatán túl fontosnak tartom az *induktív, empirikus megközelítés* alkalmazását is. Ezt az esetek alacsony száma és heterogenitása indokolja, amely a kutatók számára veszélyessé teszi az általánosítást, egy *esettanulmány* viszont magában hordozza az új összefüggések és aspektusok felfedezésének lehetőségét.

Értekezésem célja az eddig elmondottak alapján a tárgykörre vonatkozó külföldi szakirodalom átfogó áttekintése, értékelése és megismertetése a magyar kriminológiai szakma képviselőivel, az iskolai ámokfutások terminológiai és definiálási nehézségeinek feloldása, a cselekmény rizikófaktorainak egységes rendszerbe foglalása, amelynek keretében különös figyelmet szentelek a hipotézisekben megfogalmazott felvetéseknek az öngyilkosságok, a krízis, a kommunikációs deficitek és a média szerepéről. Célkitűzésem továbbá egy magyarországi eset részletes elemzése és a magyar oktatási rendszerre szabott prevenciós ajánlás megfogalmazása. Reményeim szerint a jelenséghez vezető folyamatok megértése és a megelőzés lehetőségeinek feltárása az iskolák biztonságosabbá válásán túl a bűnözési félelem csökkenésével is járhat.

3. A kutatás módszerei, az elvégzett vizsgálatok, elemzések

Az iskolai ámokfutások ritkaságára, heterogenitására és a kialakulásukban szerepet játszó faktorok komplexitására tekintettel kétféle megközelítést alkalmaztam kutatásomban. A *klasszikus deduktív, a hipotézisek elvetésére vagy igazolására szolgáló megoldást ötvöztem az induktív, felderítő úttal*, mert céloom meglévő feltevéseim ellenőrzésén túl új információk, összefüggések feltárása volt. Az értekezésemhez felhasznált szakirodalom hozzávetőlegesen 80%-a idegen nyelven íródott.

A *deduktív gondolkodásmód* uralkodik az ámokfutások történeti fejlődéséről, definiálásáról, etiológiájáról illetve megelőzéséről szóló fejezetekben, amelyekben a *szakirodalom* áttekintése, elemzése, értékelése és a feldolgozott információk rendszerezése *deskriptív, kritikai és összehasonlító módszerrel* történik.

Az ámokfutások *eredetével* foglalkozó fejezetben középkori és újkori források segítségével világítom meg e bűncselekmény-típus történeti gyökereit. Ebben a részben térek ki az *etimológiai* kérdésekre, valamint a jelenség körül kialakult *terminológiai vitákra* megfogalmazva saját álláspontomat az elnevezésbeli dilemmákról.

A *fenomenológia, a definiálás és fogalmi elhatárolás* köré szerveződő fejezetben antropológiai, pszichiátriai és kriminológiai megközelítést alkalmazva értékelem a jelenséget. Ennek keretében a leíró, a kritikai és az összehasonlító módszer segítségével:

- a) ismertetem az ámokfutások antropológusok által leírt jellegzetességeit és folyamatát,
- b) elemzem a pszichiátriai és orvostudományi megközelítést az elmúlt évtizedekben lezajlott paradigmaváltások tükrében,
- c) bemutatom és rendszerbe foglalom az ámokfutások legfontosabb kriminológiai definícióit és a fogalom-elhatárolási kísérleteket,
- d) megalkotom az iskolai ámokfutás definíciójának saját változatát, valamint
- e) fogalom-elhatárolást végzek, amelynek keretében az ámokfutókat a terrorista cselekmények, illetve a sorozatgyilkosságok elkövetőivel hasonlítom össze.

Az *iskolai ámokfutások lehetséges okainak* rendszerszemléletű feltárására az értekezés negyedik fejezetében kerül sor. A *szakirodalmi feldolgozás mellett* a fegyverekhez való hozzáférés bemutatásánál *jogforrás-elemzést* is alkalmazok, amely a vonatkozó joganyag leírásán túl, mivel az önmagában nem árul el semmit a normák valósághoz való viszonyáról, *kritikai elemzést is* tartalmaz. E részben:

- a) vázolom a rizikófaktorok többszintű rendszerét,

- b) elemzem az egyéni kockázati tényezőket, amelynek keretében részletezem a mentális zavarok, állapotok, negatív életesemények, a személyes érdeklődési kör és az öngyilkossági krízisek iskolai ámokfutásokkal mutatott összefüggéseit,
- c) megvizsgálom a családi rendszerre jellemző működésmódok és az ámokfutások kapcsolatát,
- d) bemutatom a kortárs-közösség és az iskola lehetséges szerepét a bűncselekményhez vezető folyamatban,
- e) áttekintem a társadalmi szintű befolyásoló faktorokat, ezen belül elsősorban a médiában megjelenő erőszak-ábrázolás, valamint az önmérsékletet nélkülöző hírközlés kockázatait, illetve a fegyverek kultúrában betöltött szerepének és szabályozásának relevanciáját az ámokfutások számának alakulásában, különös tekintettel az amerikai és a magyar viszonyok különbségeire.

Induktív, felderítő megközelítést alkalmaztam empirikus kutatásomban, amelynek eredményeiről értekezésem ötödik fejezetében számolok be. Vizsgálatom első részében definícióm kritériumait alapul véve gyűjtöttem össze a világon történt iskolai ámokfutások legfontosabb adatait 1970-től kezdődően, amelyeket 13 változó mentén rendszerezek és analizálok leíró statisztikai módszerekkel, elsősorban kvantitatív elemzéssel.

Empirikus kutatásom második nagy egysége egy adatvédelmi okok miatt nem megnevezhető magyarországi eset *kvalitatív feldolgozása jogi és pszichológiai szempontból* elsődleges források: bírósági ügyiratok, hang- és kamerafelvételek felhasználásával, a *dokumentum-elemzés* módszerével.

Disszertációm záró egységében tárgyalom a *megelőzés* lehetséges útjait ismét a *dedukció módszerével* áttekintve a legfontosabb *külföldi prevenciós ajánlásokat és modelleket*, amelynek alapján három időbeli szinten körvonalazom a megelőzési és beavatkozási formákat:

- hosszú távon,
- rövid távon - veszélyjelek felmerülése esetén,
- illetve egy esetleges ámokfutás megkezdődése után, amikor már nem a megelőzésre, hanem a sikeres intervencióra, a károk minimális szinten tartására kell törekedni.

Az általános áttekintés mellett a *magyar viszonyok specialitásait, a hazai problémákat* is felmérem, és *ajánlásokat fogalmazok meg* a sikeres megelőzés elősegítésére.

II. AZ ÁMOK EREDETE ÉS TERMINOLÓGIÁJA

Izgalmas szakmai kihívással kerül szembe az a kutató, aki az ámokfutásszerű jelenségek tanulmányozását tűzi ki maga elé, ugyanis nem csak azzal szembesül, hogy e cselekményeknek nincs egységesen kimunkált fogalma, de még az elnevezésről sem alakult ki egyértelmű konszenzus. Sőt, mint majd látható, az általában vett ámokfutások és az iskolai ámokfutások egymáshoz való viszonyán is vitatkozik a szakma. Mindezeket a dilemmákat megelőzően pedig azt az alapvető kérdést kellett megválaszolni, hogy kultúrához kötött vagy univerzális jelenségről van-e szó.

Bár a kutatásom témája az iskolai ámokfutás, a jelenség definiálásához, megértéséhez elengedhetetlen a tág értelemben vett ámokfutás eredetének és a szó etimológiájának bemutatása annak érdekében, hogy az általam a továbbiakban használt elnevezés és definíció értelmet nyerjen.

1. A jelenség eredete és alakulása

Az ámokfutások jelenségéről először az indiai partvidéken hajózó portugáloktól hallottak az európaiak. Két formáját ismerték már a kezdetektől, a harci és az individuális ámokfutást. Feltehetőleg a militáns változat létezett elsőként, amelynek mintájára alakult ki a hétköznapiakban megjelenő egyéni típus, de ezt teljes bizonyossággal nem lehet megállapítani. A két forma egyike sem homogén, többféle megjelenéséről számoltak be az utazók, bár természetesen az ámokfutások megfigyelőinek eltérő szubjektuma is befolyásolta ezeket a korai beszámolókat, így az eltérések egy része ebből is fakadhat.

Az ámokfutások militáris formájának első változatáról Gaspar Correa portugál utazótól tudunk, aki 1503-ban a Malabár szigeteken egyikén tanúja volt egy csatának, ahol a harcosok, akik a harc során túléltek vezetőjüket, e szégyen elkerülése érdekében „amoucos”-szá váltak: leborotvták a fejüket, és az ellenséges falvakban válogatás

nélkül kezdtek mérsárolni, amíg meg nem ölték őket. Így szerezték vissza elveszített becsületüket.¹

Egy maláj orvosi szótár szerint, melyet a XX. század elejének neves személyisége, a maláj kultúra egyik legavatottabb szakértője, J. D. Gimlette írt, az ámok állítólag a maláj kalózok csatakiáltására vezethető vissza. Lényege az, hogy az adott személy harcolva hal meg.²

Más beszámolók egy harmadik formát említenek. Eszerint léteztek elit harcosok, akik az életüket nem féltve pár ezren szembeszálltak egy egész hadsereggel.³ Ezt a királyoktól, fejedelmektől kapott komoly anyagi juttatások és a jelentős társadalmi presztízs fejében vállalták, hiszen a nép szemében hősöknek, az istenek kegyeltjeinek számítottak.⁴ E leírások szerint az „ámok, ámok” kiáltás e rettenthetetlen katonák szájából hangzott el, mielőtt harcba indultak, hogy az ellenség számára világos legyen, semmitől nem tartanak, a saját életüket sem féltik.⁵ Feltehetőleg az ámokfutás e formája volt a legelterjedtebb a kezdeti időkben.

Az individuális ámokfutások első leírása Duarte Barbosa portugál utazótól, Magellán sógorától ered, aki 16 évet töltött az indiai partvidéken,⁶ majd hazájába visszatérve tapasztalataiból, naplójegyzeteiből könyvet írt, amely betekintést nyújt a 16. század elejének élénk kereskedelmi életébe és a portugál hódításokba az Indiai óceánon, miközben érdekes etnográfiai adatokat szolgáltat az ott élőkéről.⁷ Malacca városának és

---

¹ Spores, John C.: Running amok – An historical inquiry. Ohio University Press, Athens, 1988. Idézi: Brumme, Robert: Amok: Amokläufe Jugendlicher an ihren Bildungseinrichtungen. Grin Verlag, Norderstedt, 2007. 4. o.

² Gimlette, John D. –Thompson, Henry Wagstaff: A dictionary of Malay medicine. Oxford University Press, London 1939. 3. o. Idézi: Wilke, Mareike: Killing for Glory? Ein Amoklauf und seine Hintergründe. Einblicke in das Denken und Handeln der Columbine-Täter. Tectum Verlag, Marburg, 2009. 13-14. o.

³ Adler, Lothar: Amok – eine Studie. Verlag Michael Farin, München, 2000. 10-11. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 5. o.

⁴ Spores, John C.: Running amok – An historical inquiry. Ohio University Press, Athens, 1988. 19. o. Idézi: Pollmann, Elsa: Tatort Schule. Wenn Jugendliche Amok laufen. Tectum Verlag, Marburg, 2008. 17. o.

⁵ Sofsky, Wolfgang: Zeiten des Schreckens – Amok, Terror, Krieg. S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 2002. 41. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 5. o.

⁶ Barbosa feltehetőleg 1500-ban a nagybátyjával indult útnak egy portugál flottával Indiába, ahol nagyon magas szinten sajátította el a malayalam nyelvet, és emiatt fontos írnoki és fordítói feladatokat kapott.

⁷ Barbosa részese volt Magellán világ körüli útjának is, melyre 1519-ben már a spanyolok zászlaja alatt vállalkoztak, és amelyet egyikük sem élt túl. Mindketten Cebu szigetén (Fülöp-szigetek) lelték halálukat 1521-ben, Magellán egy csatában, Barbosa pár nappal később egy ünnepségen, ahol a hajósok nagy részét megmérgezték. Csak egy hajó, a Victoria érkezett vissza épségben Sevillebe 3 évi hajózás után 1522-ben.

lakosainak bemutatásánál találjuk meg az ámok jelenségéről szóló leírást. „Ebben a városban sok Jáva szigetéről érkezett ember is él. [...] Vannak köztük olyan férfiak, akik súlyos betegség esetén megesküsznek az istennek, hogy ha meggyógyulnak, akkor önként fogják keresni a halál egy másik formáját, amely dicsőséget hoz az istenüknek. És amint meggyógyulnak, tört fognak a kezükbe, kimennek az utcára, és annyi embert ölnek meg, ahánnyal csak találkoznak, férfiakat, nőket és gyerekeket is, mintha megőrültek voltak. Addig ölnek, amíg őket is meg nem ölik. Ezeket amuconak nevezik. Amint az emberek észlelik a bajt, „amuco, amuco” kiáltással igyekeznek figyelmeztetni a többieket, aztán megpróbálják törökkel és lándzsákkal megölni az illetőt.”⁸ Henry Stanley, a Barbosa-féle szöveg 19. századi fordítója szerint e részletből egyértelműen kiderül, hogy az ámokfutás jelensége hindu eredetű, és Shiva vagy Bhowani imádásával függött össze.

A maláj kultúrában azonban ismeretes volt az ámokfutás individuális változatának egy másik formája is, amely akkor következett be, ha a tekintélyvesztést, súlyos sértést vagy traumát átélt férfi nem látott más kiutat a helyzetéből. Ekkor visszavonult, majd egy adott pillanatban, amikor felkészültnek érezte magát, kiment az utcára, és mindenkit leszúrt, amíg meg nem ölték.⁹ A társadalom ezt a „megoldási forgatókönyvet” biztosította legkétségbeesettebb tagjai számára. A következő eseteleírásból is jól látható, hogy az ámokfutás sokszor traumatikus veszteségélményhez kötődött: „1846-ban, Penang tartományban, Malajziában egy köztisztviselőben álló, idősebb maláj férfi váratlanul meglőtt és megölt három embert, és megsebesített 10 másikat. Elfogták és bíróság elé állították, ahol kiderült, hogy váratlan hirtelenséggel elveszítette a feleségét

---

Barbosa írását, mely évszázadokon keresztül csak olasz fordításban jelent meg, először 1866-ban fordította le H. E. J. Stanley egy korai spanyol verzió alapján angolra. Ez a könyv „The Coast of East Africa and Malabar” címen jelent meg. Később azonban az eredeti portugál kéziratok angolra fordítása is megtörtént, ennek címe „The book of Duarte Barbosa”. Barbosa életének részletes leírása, illetve a könyv története is ebben található. The book of Duarte Barbosa. Ford.: Mansel Longworth Dames. First published: London, 1918-21, Third Reprint: New Delhi, 2005

http://books.google.hu/books?id=r5jnQzwZjOYC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gsb_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (2013. 01. 05)

⁸ A description of the coasts of East Africa and Malabar in the beginning of the sixteenth century by Duarte Barbosa, a portuguese. Translated from an early spanish manuscript in the Barcelona Library with notes and a preface by the Hon. Henry E. J. Stanley. London, printed for the Hakluyt Society, 1866. 194. o.

<http://books.google.hu/books?id=Zw1DAAAACAAJ&pg=PA194&dq=Amuco&hl=hu&sa=X&ei=C9rHUrQ3B8PkywOWwYLoDQ&ved=0CDsQ6AEwAQ#v=onepage&q=Amuco&f=false> (2014. 03. 20.)

⁹ Eisenberg, Götz: Gewalt, die aus der Kälte kommt – Amok – Pogrom – Populismus. Psychosozial Verlag, Gießen, 2002. 17. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): 6. o.

és egyetlen gyermekét, és a tragédia után lelkileg tönkrement.”¹⁰ James Cook kapitány is megfigyelte és leírta ezt a változatot már 1772-ben: „Az ámokfutás azt jelenti, hogy ópiummal elbódítja magát valaki... váratlanul elindul a házából, megöli azt a személyt vagy azokat a személyeket, akik állítólagosan ártottak valamilyen módon az amocknak, és megöl bárki mást is, aki az útjába áll.” Cook szerint átlagosan tíz áldozata volt egy ilyen támadásnak, amely addig tartott, amíg az ámokfutót meg nem fékezték vagy – mint ahogy gyakran elő is fordult – meg nem ölték a törzsének tagjai. E viselkedést a malájok természetesen nem ilyen hideg racionalitással közelítették meg. Mitológiai felfogásuk szerint az ámokfutás akaratlan viselkedés volt, melyet „hantu belian”, a tigris rossz szelleme okozott, amikor megszállt valakit és arra kényszerítette, hogy erőszakosan viselkedjen anélkül, hogy a személy ennek tudatában lenne. A spirituális magyarázat miatt a malájok tolerálták az ámokfutók viselkedését, annak ellenére, hogy milyen pusztítást okoztak.¹¹

Cook kapitány beszámolója után egyre több területen írták le antropológusok a jelenség előfordulását: a Fülöp-szigeteken, Laoson, Papua-Új-Guineában és Puerto Ricóban.

Az ámokfutás tehát része volt a társadalmi viselkedési rendszernek, mellyel szemben ugyan védekeztek, ugyanakkor tolerálták a létezését. Ezt bizonyítják George Devereux megfigyelései is. A maláj közösségekben pontos kép alakult ki arról, hogy hogyan zajlik le egy ámokfutás, és mi az erre adott reakció. Devereux szerint az „Ámok, ámok!” kiáltás vészjelzésként működött, hasonlóan a mai szirénahanghoz. Emellett az ámokfutások elhárítására technikai újítások is bevezetésre kerültek a közösségekben. Az utcákon a hivatalok vasvillához hasonló villásbotokat és lándzsákat helyeztek el, amelyek segítettek az esetleges ámokfutók megfelelő távolságban tartásában és megölésében. Egy idő után a lándzsák végét két, hegyes szögben záródó vashegygel látták el, amely megakadályozta, hogy a mindenre elszánt ámokfutó más lehetőséget

---

¹⁰ Burton-Bradely, BG. The Amok syndrome in Papua and New Guinea. *Medical Journal of Australia*. 1968/1. 252-256. o. Idézi: Saint Martin, Manuel L.: Running amok: A modern perspective on a culture-bound syndrome. *Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry* 1999/1. 67. o.

¹¹ „To run amock is to get drunk with opium... to sally forth from the house, kill the person or persons supposed to have injured the Amock, and any other person that attempts to impede his passage.” Hayot, Eric: *The Hypothetical Mandarin. Sympathy, Modernity, and Chinese Pain*. Oxford University Press, New York, 2009. 190. o.

nem látva, hagyja, hogy keresztülfúródjon rajta a lándzsa (ez egy vashegy esetén lehetséges), és így közel kerülve a védekező személyhez, mégis megölje azt.¹²

A gyarmatosítók megjelenésével az ámokfutások kezelése fokozatosan megváltozott. Az idegen hódítók bűnözőkként tekintettek az elkövetőkre, és ha életben maradtak, minden esetben bíróság elé állították őket. Ezzel együtt is jellemző maradt azonban, hogy az ámokfutásra a társadalom pszichopatológiaként tekintett, és az elkövetőket pszichiátrián helyezték el. Ezt bizonyítja egy 1976-ban készült vizsgálat, amelynek a két kutató, Carr és Tan 21 maláj ámokfutót vizsgált meg, akik közül egyik sem börtönben, hanem pszichiátriai intézetben került elhelyezésre.¹³

A XX. század második felétől a jelenség egyre nagyobb számban jelent meg a nyugati társadalmakban, de mivel a nyugati emberek az ámokra egészen addig úgy tekintettek, mint speciálisan a maláj kultúrkörhöz tartozó jelenségre, sokáig nem vették észre a párhuzamokat a saját társadalmukban tapasztalt esetekkel.¹⁴ Mára egyértelműen kiderült, hogy az ámokfutás nem kultúra-függő jelenség, és a nyugati világban is szembe kell néznünk nem csupán „klasszikus” formájával, hanem olyan speciális változataival is, mint a serdülők és fiatal felnőttek által elkövetett iskolai ámokfutások.

2. Etimológiai és terminológiai dilemmák

A jelenség leírására kezdetben többféle szót is használtak az ázsiai kultúrkörben. A korábban már említett Duarte Barbosa az első európai, aki néven nevezi az ámokfutás jelenségét, de nem a halála után röviddel univerzálisan elterjedt „amouco” vagy „amuck” kifejezést alkalmazta az eredeti portugál szövegben, hanem a „guaniço-t”. A Barbosa-könyvet még a középkorban több nyelvre lefordították, és az olasz verzióban már „amulos”-ként, a spanyolban, illetve az ez alapján készült angol fordításban „amouco”-ként szerepel a jelenség. Cook kapitány is a „run amock” kifejezést használta.

---

¹² Devereux, George: Normal und anormal – Aufsätze zur allgemeinen Ethnopsychiatrie. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1982. 48. o. Idézi: Brumme, Robert: School shootings. Soziologische Analysen. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Germany, 2011. 8-9. o.

¹³ Carr, J. E. – Tan, E. K.: In search of true amok: Amok as viewed within the Malay culture. American Journal of Psychiatry 133, 1976. 1295-1299. o.

<http://ajp.psychiatryonline.org/article.aspx?articleid=155163> (2014. 03. 20.)

¹⁴ Saint Martin, Manuel L.: Running amok: A modern perspective on a culture-bound syndrome. Primary Care Companion to The Journal of Clinical Psychiatry 1999/1. 66-67. o.

A „guaniço” gyökere a maláj „ganas” szó, amelynek jelentése „ember-gyilkos”. Míg e kifejezés tehát egyértelműen maláj eredetű, addig az „amouco” szó esetében több lehetőség is felmerül. Elképzelhető, hogy a szankszrit „amökshya” szóból alakult ki, amely annyit jelent: „amit nem lehet elszabadítani”¹⁵. Akik ezt a felfogást vallják, úgy gondolják, hogy az 1500-as évekre jutott el Indiából az „amouco” szó a Malabar partvidék legtöbb területére, de egy darabig nem szorította ki az eredeti maláj szavakat.¹⁶

Egy másik elmélet szerint viszont az „amouco” kifejezés is maláj eredetű és a „mengamok” szóból származik, amely azt jelenti, „dühösen, mindenre elszántan borzalmas támadást indítani”.¹⁷ Az elkövető neve pedig „pengamok”.¹⁸

Egy harmadik kifejezéssel is találkozhatunk a középkori leírásokban: 1551-ben Castanheda a „chaver” szót használja, mely a maláj „shāvurra” („készen a halálra”) és shāvurravan („valaki elszánt arra, hogy harcolva haljon meg”) kifejezésekből ered.¹⁹

A kezdeti kifejezések sokszínűsége ellenére a XVII. századra már egyértelműen az „ámok” és ennek változatai terjedtek el a szóhasználatban. Amíg az ámokfutást kultúrafüggő jelenségnek tartották, és ekként vizsgálta az antropológusok és pszichiáterek szűk köre, nem is volt vita e kifejezésről. Később azonban, amikor a XX. század második felében egyre sűrűbben történtek hasonló esetek (elsősorban) az Egyesült Államokban, a kutatók felismerték, hogy univerzális jelenségről van szó, amelynek modernkori törvényszerűségeit nem csak érdekes, hanem szükséges is vizsgálni. Ezzel együtt viszont felmerült a kérdés, hogy az „ámok” kifejezés elég egzakt-e ahhoz, hogy tudományos szakfogalomként alkalmazzák, másrészt, hogy a maláj és a nyugati kultúrában leírt esetek között fellelhető különbségek ellenére azonos szóval illethető-e mindkettő.

---

¹⁵ „which cannot be loosed”

¹⁶ The book of Duarte Barbosa. Ford: Mansel Longworth Dames. First published: London, 1918-21, Second Reprint: New Delhi, 2002. 177-178. o.

<http://books.google.hu/books?id=edzW9fuOFcC&pg=PA178&dq=Guanicio&hl=hu&sa=X&ei=FJLJUpGwDsPkywOWwYLoDQ&ved=0CDQQ6AEwAA#v=onepage&q=Guanicio&f=false> (2014. 03. 20.)

¹⁷ Saint Martin, Manuel L.: i. m. 66. o.

¹⁸ Lübbert, Monika: Amok: Der Lauf der Männlichkeit. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt am Main, 2002. 9. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 4. o.

¹⁹ The book of Duarte Barbosa. Ford: Mansel Longworth Dames. First published: London, 1918-21, Second Reprint: New Delhi, 2002. 177-178. o.

<http://books.google.hu/books?id=edzW9fuOFcC&pg=PA178&dq=Guanicio&hl=hu&sa=X&ei=FJLJUpGwDsPkywOWwYLoDQ&ved=0CDQQ6AEwAA#v=onepage&q=Guanicio&f=false> (2014. 03. 20.)

A „ámok/ámokfutás” szakkifejezésként való használata ellen szólt sokak szerint az az érv, hogy a médiában és hétköznapi szóhasználatban is nagyon elterjedt ez a terminus, ráadásul az eredeti jelentésénél jóval tágabb értelemben alkalmazzák. Erre az ad lehetőséget, hogy a büntetőjog nem használja ezt a kifejezést, ezért egzakt jogi meghatározás nem áll rendelkezésre, a kriminológusok pedig napjainkig vitatkoznak egy egységes definíció kialakításán. Ezáltal viszont gyakorlatilag a laikusok (értve ezalatt a média képviselőit is) kényük-kedvük szerint illesztik be a legkülönbözőbb kontextusokba a szót. A probléma az, hogy a felmerülő alternatívák sem tökéletesek: az angol nyelvterületen használt „going postal” és „rampage”. A „going postal” kifejezés onnan ered, hogy a 80-as évek közepén az Egyesült Államok Postaszolgálatának (United States Postal Service) több dolgozója is ámokfutást rendezett, amelynek során 1986 és 1997 között 20 különböző bűncselekmény során több mint 40 ember vesztette életét.²⁰ A „rampage” szó jelentése „dühöngés, őrjöngés”. E két kifejezéssel ugyanaz a gond, mint az „amok”-kal: hiányzik az egzakt definíciójuk. Természetesen a média jóval pongyolább szavakat is előszeretettel „bevet”, ilyen a „massacre” (mészárlás) vagy a „mass murder” vagy „mass killings” (tömeggyilkosság), de ezek szakkifejezésként egyáltalán nem jöhetnek szóba, mert túl tág értelműek (hallva őket jellemzően háborús bűntettekhez asszociálunk), ráadásul érzelmileg is erősen túlfűtött szavak.

Úgy tűnik, hogy a kutatók végül kompromisszumos megoldásra jutottak. Sokan továbbra is alkalmazzák az „amok” (esetleg a „rampage”) kifejezést, és megpróbálnak pontos definíciót alkotni, amely lehetővé teszi szakszóként történő használatát. Speciális iskolai formájának megnevezésére egyre inkább a „school shooting” szó terjed el. Az utóbbi jelölésére a szakirodalomban felbukkantak más alternatívák is. A „premediated mass shootings in schools”, „lethal school violence” és „targeted school violence” kifejezések azonban elsősorban terjedelmességük folytán nem terjedtek el szakmai körökben. Ezekkel szemben a „school shooting” használata mellett szól kompaktsága, hiszen rövid, mégis tartalmazza az elkövetés helyét és a leggyakrabban használt fegyvertípust. Továbbá rendelkezik azzal az előnnyel, hogy új kifejezés révén speciálisan arra a jelenségre szabott, amelyet jelölni kíván. Talán ennek köszönhető, hogy mind a szakirodalom, mind a kriminálpolitika gyakorta használja. Több kutató a

---

²⁰ Waldrich, Hans-Peter: In blinder Wut. Amoklauf und Schule. PapyRossa Verlag, Köln, 2010. 7. o.

német nyelvbe is átültethetőnek tartja ezt az angol kifejezést. Tudatosan eltekintenek a „school shooting” szó szerinti németre fordításától, mivel a német kifejezés, „Schulschießerei” a bulvárhírek stílusát idézi és a szaknyelv sem használja.²¹ Természetesen elvélve találunk más változatokat is („school rampage” vagy a német szakirodalomban „zielgerichteter Gewalt an Schulen”), de a fő tendencia a „school shooting” elterjedése.

Kialakult magyar terminológiáról a szakirodalom csekély mennyisége miatt nem beszélhetünk. Saját kutatásom során az „ámokfutás”, oktatási intézményekben előforduló változatára az „iskolai ámokfutás” kifejezést részesítem előnyben. Választásom oka, hogy az „ámok” szó visszautal a maláj időkre, a jelenség gyökereire. Ezáltal többletréteget nyer, ráadásul indiai-maláj eredete folytán a szóalak kiemelkedik az általunk használt nyelvi környezetből. Felmerülhet ellenvetésként, hogy a média túl tág értelemben alkalmazza, de meggyőződésem, hogy nem lehet szempont egy szakkifejezés kiválasztásánál, hogy a média megfelelő módon használja-e, hiszen jól tudjuk, hogy a sajtóban sokszor olyan kifejezések is pontatlan tartalommal jelennek meg, amelyeknek ismeretes a törvényekben meghatározott szó szerinti definíciója.

Az ámokfutás oktatási intézményekben előforduló változatának megnevezésére – ahogyan említésre került – a legtöbb külföldi szerző a „school shooting” összetételt alkalmazza, azonban a magyar nyelv jellemzői nem teszik lehetővé az angol kifejezés egy az egyben történő átemelését, ahogyan azt számos német szerzőnél láthatjuk. Szó szerinti fordítása („iskolai lövöldözés”) pedig egyrészt nem hangzik elég tudományosan, másrészt nem fejezi ki kellőképpen e bűncselekmény-típus specialitását, bár a szóismétlések elkerülése érdekében elvélve én is használom. Az „iskolai ámokfutás” kifejezés ezzel szemben egyértelművé teszi, hogy az ámokfutások egyik formájáról van szó, és ez rögtön behatárolja az eset bizonyos jellemzőit.

---

²¹ Robertz, Frank J.: School Shootings. Verlag für Polizeiwissenschaft, Clemes Lorei, Frankfurt, 2004. 17-21. o.
és Brumme, Robert (2011): i. m. 11-17. o.

III. FENOMENOLÓGIA, DEFINIÁLÁS ÉS FOGALMI ELHATÁROLÁS

1. Antropológiai megközelítés

Az ámokfutások kezdetekben elsősorban az antropológusok érdeklődését keltették fel, akik a jelenség definiálásán túl annak leírására, jellemzésére is törekedtek.

A korábban már említett J. D. Gimlette szerint az ámok a férfiből váratlanul kitörő gyilkos támadás, amelyet depressziós fázis előz meg, és a válogatás nélküli és alaptalan öldöklési kényszer képzeleti kísérik. Az öldöklést teljes amnézia követi, az ámokfutó nem emlékszik az esemény történéseire. Az ámokfutás négy fázisa:²²

1. tépelődés,
2. gyilkos dühroham,
3. céltalan öldöklés,
4. amnézia.

Gimlette e következtetéseket egy életben maradt ámokfutóval folytatott interjú alapján vontta le, melyre 1901-ben került sor egyik maláj útja során. Szerinte az ámokfutást befolyásolja az a kulturális környezet, amelyben létrejön, és a háttérben sértettségből, irigységéből és rosszindulatból táplálkozó depressziós állapot áll.²³

A Gimlette-féle első fenomenológiai leírást követően több szerző is megpróbálta újrafogalmazni a stádiumok leírását, amelyek valójában mind ugyanazon archetipikus minta köré szerveződtek. A különböző változatok lényegét leszűrve Pfeiffer öt szakaszt különböztetett meg:

1. Előstádium neuraszténias színezettel, melynek kialakulásában milióártalmak, krónikus megbetegedések, veszteségélmények játszanak szerepet.
2. Ennek talaján az akut fizikai vagy lelki megterhelések nagyobb súlyt nyernek, sokszor egy jelentéktelennek tűnő mozzanat vezet a hosszabb ideje kialakult feszültségi állapot dekompenzációjához.
3. Gyakran megfigyelhető a tettet megelőző „meditációs fázis”, amelynek során a személy tépelődik, esetleg imákat ismételve, miközben tudata egyre inkább

---

²² Gimlette, John D. – Thompson, Henry Wagstaff: A dictionary of Malay medicine. Oxford University Press, London 1939. 3. o. Idézi: Wilke, Mareike: i. m. 13-14. o.

²³ Gimlette, John D.: Notes on a case of amok. Journal of Tropical Medicine and Hygiene 1901/4. 195-199. o. Idézi: Wilke, Mareike: i. m. 13-14. o.

beszűkül, a külvilág egyre sötétebb színben tűnik fel számára. A személy úgy érzi, hogy fenyegető alakok veszik körül, és elviselhetetlen mértékű félelmet vagy haragot él meg.

4. Az előkészítő szakaszt hirtelen váltja fel a tulajdonképpeni ámok, amely a személyt „mozgásviharra” készíti, üvölt, körberohan, válogatás nélkül támad meg embereket és állatokat, az áldozatait szétszaggatja, tárgyakat semmisít meg, gyújtogat. Végül az ámokfutó maga ellen fordítja agresszióját (öngyilkosság, öncsonkítás), vagy látszólag megnyugszik, azonban ezt az állapotot újabb kitörések követhetik.
5. A tettet (ha az elkövető túléli) mély alvás vagy stuporszerű állapot (érzelmi reakciók és motivációk hiányával járó cselekvőképtelen állapot) követi, amely később depresszióba fordul át. Az ámokfutás ideje alatt zajlott eseményekre az elkövetők jellemzően nem emlékeznek, amnéziára hivatkoznak.²⁴

Más szerzők további okokat sorolnak fel az ámokfutások magyarázatára: a láz okozta delíriumtól kezdve a gyógyíthatatlan betegségeken át²⁵ a felhalmozódott adósságok miatt fenyegető rabszolgasors elkerülésének vágyáig.²⁶

Már a történeti fejezetben idézett középkori beszámolókból és a fenti antropológiai leírásokból is kitűnik néhány jellegzetesség, amely a mai ámokfutásokkal való összehasonlításban érdekes párhuzamok megállapítását teszi lehetővé.²⁷ A maláj és a modernkori ámokfutások közötti legfontosabb hasonlóságok a következők. Az ámokfutók:

- szinte kizárólag férfiak (a modernkori ámokfutók között találunk néhány női elkövetőt, de a számuk továbbra is elenyésző),
- részben vagy teljesen véletlenszerűen választják ki áldozataikat,
- az esetek nagy részében saját életükre és biztonságukra tekintet nélkül követik el cselekményüket (ezt mutatja az ámokfutások végén elkövetett öngyilkosságok nagy száma, illetve a „suicide by cop” jelenség, amely azt jelenti, hogy egy

---

²⁴ Knecht, Thomas: Amok und Pseudo-Amok. Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie. 1999/3. 144-145. o.

²⁵ Devereux, George (1982): i. m. 76. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 10. o.

²⁶ Adler, Lothar (2000): i. m. 21. old. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 8. o.

²⁷ A mai ámokfutások jellegzetességeinek részletes bemutatására az empirikus kutatásról szóló fejezetben kerül sor, itt csak az összehasonlítás szempontjából lényeges elemeket emeltem ki.

személy szuicid szándékkal szándékosan olyat tesz, amire a rendőrök lövéssel reagálnak)

- nem impulzív aktusként hajtják végre tettüket, azt rövidebb-hosszabb visszavonulás, előkészület előzi meg,
- a külvilág számára kiszámíthatatlan pillanatban kezdik meg ámokfutásukat annak ellenére, hogy bizonyos előjelek figyelmeztetőek lehetnek.

A legjelentősebb különbség, hogy a középkori maláj társadalomban számoltak az ámokfutásokkal, és – ellentétben a mai társadalmakkal – természetesnek találták bekövetkezésüket. „Ne tedd, de ha mégis odáig jutsz, akkor a megfelelő szabályok szerint hajtsd végre” – így lehetne jellemezni a közösség hozzáállását a jelenséghez. A társadalom tagjai nem akartak olyan helyzetbe kerülni, hogy ez legyen egyetlen kiútjuk, de tisztában voltak vele, hogy bizonyos szituációkban nincs számukra más lehetőség. Az ámokfutások léte elfogadott, „forgatókönyve” pedig mindenki számára ismeretes volt, és megpróbálták felkészülni az ellene való védekezésre. Magát az „ámok” szót sem csupán a jelenség leírására, hanem hangosan kiabálva vészjelzésként is alkalmazták. A modernkori kultúrának is egyre elkerülhetlenebbül részévé válik a jelenség, ez azonban nem eredményezte azt, hogy a malájokhoz hasonlóan természetesnek tekintsük ezeket az eseményeket annak ellenére, hogy a média tudósításainak köszönhetően már kialakult a „forgatókönyvük”. Az ámokfutás megközelítésének kulturális különbségéből fakad az a következmény is, hogy a malájok az elkövetőket a harci formánál hősöknek, az egyéni formánál mártíroknak tekintették, a mai világ viszont az ámokfutást egyértelműen bűncselekménynek tartja.

2. Pszichiátriai megközelítés

Az ámokfutást pszichiátriai szempontból először 1849-ben kezdték el vizsgálni a megjelent esettanulmányok alapján, mivel ezekből az derült ki, hogy az elkövetők többsége mentális betegség jeleit mutatta. Ezt megelőzően – az előző fejezetben leírtaknak megfelelően – csak antropológiai kuriózumként foglalkoztak vele.

A kutatások az ámok két formáját különböztették meg. A gyakrabban előforduló típus, az úgynevezett „beramok” személyes veszteséghez kapcsolódott és depressziós, tépelődéssel teli időszak előzte meg. A ritkábban előforduló „amok” esetében sértés,

inzultus váltotta ki az elkövető haragját. A korai leírások a „beramok”-ot depresszióval, hangulatzavarral hozták kapcsolatba, az „amok”-ot pszichózissal vagy személyiségzavarral, miközben magát az ámokfutást nem tekintették önálló pszichiátriai kórképnek, hanem valamely pszichiátriai megbetegedés hatására kialakuló erőszakos magatartásnak.²⁸

E korai megközelítés, valamint a maláj eredet a mai napig meghatározza a jelenség pszichiátriai megközelítését. Egyrészt a legutóbbi időkig kultúra-függő jelenségnek tartották, másrészt soha nem dőlt el véglegesen, hogy milyen diagnosztikai kategóriába sorolják.

Először a DSM-IV, az Amerikai Pszichiátriai Társaság által megjelentetett „Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének” negyedik kiadása, majd annak módosított változata, a DSM-IV-TR osztályozta az „ámok”-ot.

Fontos megjegyezni, hogy a diagnosztikai kézikönyv megelőző változata, a DSM-III nem említette ugyan név szerint a jelenséget, viszont a diagnosztikai kategóriák között leírt egy rendellenességet, az izolált explozív zavart, amely sok szempontból rímelt az ámokfutásokról alkotott elképzelésekre. Az izolált explozív zavar (amely a máshová nem osztályozott impulzuskontroll zavarok alá tartozott) diagnosztikai kritériumai:²⁹

- A. Az agresszív impulzussal szembeni ellenállás hiányának egyszeri, erőszakos, külvilág felé irányuló epizódja, amely katasztrofális következményekkel jár másokra nézve.
- B. Az epizód során kifejtett agresszivitás aránytalanul nagyobb mértékű, mint amit bármilyen kiváltó pszichoszociális stresszor magyarázna.
- C. Az epizódot megelőzően nem volt jele általános impulzivitásnak vagy agresszivitásnak.
- D. A zavar nem schizophrenia, antiszociális személyiségzavar vagy alkalmazkodási zavar következménye.

A kézikönyv példaként azt az esetet hozta fel, amikor egy személy dühében minden látható ok nélkül váratlanul elkezd számára idegen emberekre lövöldözni, majd megöli

---

²⁸ Saint Martin, Manuel L.: i. m. 67. o.

²⁹ Isolated Explosive Disorder (312.35) (Disorders of Impulse Control not elsewhere classified). In: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Third Edition). The American Psychiatric Association, Washington D.C., 1980. 297-298. o.

magát. Ez tulajdonképpen az ámokfutás leírása, tehát a diagnosztikai kategória – bár név szerint nem említette – magában foglalta az ámokot.

A kézikönyv is megemlíti, hogy az izolált explozív zavar korábbi elnevezése katathymiás krízis (catathymic crisis). Leírása Wertham német pszichológustól származik 1937-ből, aki szerint több erőszakos bűncselekmény is magyarázható ezzel a folyamattal, amely öt lépésben zajlik:

- 1) a lappangási idő alatt a személy elméjében gondolkodási zavar lép fel, amelynek hatására egyre intenzívebb készletét érez arra, hogy öljön,
- 2) kikristályosodik a bűncselekmény elkövetésének terve,
- 3) a növekvő belső érzelmi feszültség elviselhetetlenné válása miatt a személy elköveti a cselekményt, hogy enyhítsen állapotán,
- 4) a személy megkönnyebbül, felületes nyugalmat érez a feszültség oldódása miatt,
- 5) a gondolkodási zavart belátja, amelynek következtében a személy attitűdjében jelentős eltolódás áll be.

A tettet nem előzi meg agresszív előtörténet, a konkrét áldozattal szemben jellemzően nincs tudatos szinten megélt harag, bár a tett azt bizonyítja, hogy az elkövető extrém agresszióra képes. A cselekmény idejére nézve általában nem lép fel amnézia.³⁰ Érdekes, hogy ezt a rendellenes viselkedést a későbbi DSM-verziókban nem találjuk meg, miközben a szakirodalomban a mai napig megjelenik extrém agresszióval járó cselekmények (sorozatgyilkosságok³¹, családtagok megölése³²) magyarázataként.

A 2000-ben megjelent DSM-IV-TR már nem tartalmazza az izolált explozív zavart, viszont az ámok jelenségét három helyen is említi. Először jobb híján az ismétlődő explozív zavarnál, amely abban különbözik az izolált változattól, hogy az előbbiben az agresszív epizódok bizonyos időközönként ismétlődnek.

Ezenkívül bevezetésre került az MNO (Máshová nem osztályozott) disszociatív zavar kategóriája (F44.9, ez a DSM-III-ból még hiányzott). Ebbe azok a diszfunkciók tartoznak, amelyeknek „uralkodó vonása valamely disszociatív tünet (pl. a tudat, memória, identitás vagy a környezeti érzékelés általában integrált funkcióinak szétszakadása), amelyek nem merítik ki egyik specifikus disszociatív zavar kritériumát

---

³⁰ Meloy, J. Reid: A catathymic infaticide. Journal of forensic sciences. 2010. 1. o.
http://forensis.org/PDF/published/2010_ACatathymicInf.pdf (2014. 03. 20.)

³¹ Garrison, Arthur H.: The catathymic crisis: An explanation of the serial killer. Journal of Police and Criminal Psychology Vol. 11. 1996/ 1. 5-12. o.

³² Meloy, J. Reid: i. m. 1-6. o.

sem”. Az „MNO Disszociatív zavarok” között találjuk a „disszociatív transz zavart”, amelynek egyik megjelenési formája a DSM szerint az „ámok”. A disszociatív transz zavarok a szó szerinti leírás szerint „egyszeri vagy epizódikus, a tudatállapotot, identitást vagy memóriát érintő zavarok, amelyek nem kötődnek sajátos földrajzi helyekhez és kultúrákhoz. A disszociatív transz magában foglalja a közvetlen környezet érzékelésének beszűkülését vagy sztereotip magatartásformákat, illetve mozgásokat, amelyeket a személy úgy él meg, mintha valakinek a hatása alatt lenne. A megszállottsági transz magában foglalja a szokásos értelemben vett személyes identitás felcserélését egy új identitással, amelyet valamilyen lélek, erő, istenség vagy más személy hatásának tulajdonítanak, és sztereotíp, „önkéntelen” mozgásokkal vagy amnesiával társul. A disszociatív zavar vagy transzállapot nem normális része a széleskörűen elfogadott kollektív kulturális vagy vallási gyakorlatnak.”³³ Az ámok transzállapotként való besorolása arra az elméletre vezethető vissza, amely szerint a döntő faktor a kultúrához kötött szellemhit, amely szerint egy külső erő megszállja az ámokfutót az elkövetéskor.³⁴

A DSM-IV-TR azon túl, hogy bizonyos rendellenességeknél példaként említi, a kultúrafüggő szindrómák között definiálja is a fogalmat. Eszerint az ámok disszociatív epizód: „a tépelődés szakaszát emberekre és tárgyakra irányuló erőszakos, agresszív vagy gyilkos kitörés követi. Az epizódot megalázásnak vagy sértésnek észlelt momentum váltja ki. Sokszor kísérik üldöztetési képzetek, automatizmus, amnesia, kimerültség és a premorbid állapothoz való visszatérés a robbanást követően. Néhány esetben az ámok egy rövid pszichotikus epizód során lép fel, és krónikus pszichózis kezdetének vagy súlyosbodásának jelzője lehet. Eredetileg Malajziában írták le. Hasonló szindrómákat találtak Laoson, a Fülöp-szigeteken, Polinéziában („cafard vagy cathard”), Pápua-Új-Guineában, Puerto Ricoban („mal de pelea”) és a Navajo indiánoknál („iich’aa”).”³⁵

A DSM-IV-et 2013 májusában felváltotta a DSM-V, amely több szempontból teljesen új koncepciót alakított ki a mentális rendellenességek besorolására. A témánk szempontjából leglényegesebb változtatás, hogy a „kultúra-függő szindrómák” helyett a „distressz kulturális koncepciói” kifejezés került bevezetésre, amely nem csak új terminológiát, hanem megközelítésbeli nívumot is takar. A kézikönyv készítői

---

³³ DSM-IV-TR. A módosított DSM-IV. Animula Egyesület, 2001. 197-198. o.

³⁴ Knecht, Thomas: i. m. 143. o.

³⁵ Knecht, Thomas: i. m. 143. o. és Culture-Bound Syndromes in the DSM-IV-TR.

<http://quizlet.com/14371470/culture-bound-syndromes-in-the-dsm-iv-tr-flash-cards/> (2014. 02. 16.)

felismerték, hogy valójában a distressz minden formája kulturálisan meghatározott és helyi jellegzetességeket hordoz, beleértve a DSM-ben leírt rendellenességeket is, amelyek tulajdonképpen maguk is kultúra-függő szindrómák voltak, mielőtt általánosan elfogadott operacionalizált prototípussá váltak volna annak köszönhetően, hogy a kutatásokban és a klinikumban jól használhatónak bizonyultak. E felfogásnak megfelelően a distressz kulturális koncepcióinak három típusa:

- a kulturális szindrómák, amelyek nagyjából megfeleltethetők a régi kultúra-függő szindrómáknak a fent említett új szempontok figyelembe vétele mellett,
- a distressz idiómái, amelyek a distresszt kifejező jellemző helyi szóhasználatot jelentik, végül
- a distresszre adott helyi magyarázatok és észlelt okok.³⁶

Ebben az új rendszerben az ámok már nem kapott helyet a kulturális szindrómák között, ami feltehetőleg annak köszönhető, hogy egyrészt már jóval általánosabban elterjedt annál, hogy egy kultúrkörhöz köthessék, másrészt nem tekintik egy speciálisan diagnosztizálható rendellenességnek, hanem különböző zavarok talaján kialakuló viselkedésnek. Ezzel tulajdonképpen visszatértek a korai kiinduló elképzelésekhez.

Magyarországon a DSM-féle diagnosztika helyett szívesebben alkalmazzák a WHO által kifejlesztett BNO-rendszert (A betegségek és az egészséggel kapcsolatos problémák nemzetközi statisztikai osztályozása, angolul ICD), amely nem csupán a mentális zavarokra, hanem minden betegségre meghatározza a diagnosztikai kódokat. A jelenleg használatos BNO-10 a DSM-IV-TR-hez hasonlóan a kultúrspecifikus zavarok körébe sorolja az ámokot, és „A felnőtt személyiség és viselkedés egyéb rendellenességei” diagnózis alá történő besorolást ajánlja. A definíció szerint az ámok, amely Malajziában és Indonéziában figyelhető meg, indiszkrinatív, látható provokáció nélkül létrejövő kiemelkedően destruktív, akár emberöléssel járó viselkedés, amelyet amnézia vagy kimerültség követ. Sok epizód öngyilkossággal végződik. Az legtöbb ámokfutást nem előzik meg figyelmeztető jelek, habár néhány eset kirobbanásához intenzív szorongással és gyűlölettel telt időszak vezet. Egyes tanulmányok szerint elképzelhető, hogy az ámokszerű viselkedés gyökerét a háborús időkben tradicionális értékévé vált extrém agresszió és az öngyilkos-merényletek jelenthették. Hasonló szindrómák: ahade idzi be (Új-Guinea), benzi mazurazura (Dél-

---

³⁶ American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition. Arlington, VA, American Psychiatric Association, 2013. 758. o.

Afrika), berserker-gang (Skandinávia), cafar (Polynesia), colerina (Bolívia, Kolumbia, Ecuador és Peru), hwa-byung (Koreai félsziget), iich'aa (az Egyesült Államok délnyugati részén élő indiánok).

A BNO-10 is óvatosan fogalmaz, amikor a kultúrspecifikus zavarokat bemutatja. E rendellenességek státusza vitatott, mivel számos kutató szerint csak fokozatbeli különbségek vannak ezek és a klasszikus pszichiátriai osztályozási rendszer részeként kezelt rendellenességek között (mint a szorongásos vagy a stressz-zavarok), ezért a kultúrspecifikus szindrómákat a már régóta ismert rendellenességek helyi változataiként kellene kezelni. Továbbá megkérdőjeleződött a specifikus népesség vagy kultúra körében történő előfordulásuk kizárólagossága is.³⁷ E kijelentések nagyon hasonlóak a DSM-V-ben képviselt felfogáshoz.

A kutatók már jóval a diagnosztikai kézikönyvek előtt megkérdőjelezték az ámokfutás kultúrspecifikus voltát. Jin-Inn Teoh, Londonban élő pszichiáter már 1972-ben megfogalmazta véleményét, amely szerint az ámokfutás univerzális jelenség, bármilyen országban előfordulhat. A kultúra csak annyiban alakítja, hogy meghatározza a manifeszt megjelenését, tehát a használt módszert és fegyvert.³⁸ Ezt az álláspontot képviselte Saint Martin is, aki 1999-ben megjelentetett tanulmányában leírta, hogy nem tekinthetjük az ámokfutást kultúrafüggő szindrómának, hiszen a XX. században jelentős mértékben megnövekedett a nyugati kultúrákban is az Ázsiából ismert ámokhoz hasonló esetek száma, és ez megkérdőjelezi a jelenség lokális voltát. Ezeket a nézeteket támasztotta alá az a megfigyelés is, hogy már a nyugati elterjedést megelőzően, a világ számos részén figyeltek meg antropológusok és pszichológusok az ámokhoz nagyon hasonló viselkedési formákat. A teljesség igénye nélkül ide tartozott többek között a fülöp-szigeteki, szigorú szabályok és előírások szerint zajló „juramentado”, amely az

---

³⁷ Az eredeti angol szöveg magyar fordítását én készítettem, ezért fontosnak tartom az eredeti szakszöveg szó szerinti idézését: „Amok: An indiscriminate, seemingly unprovoked episode of homicidal or highly destructive behaviour, followed by amnesia or fatigue. Many episodes culminate in suicide. Most events occur without warning, although some are precipitated by a period of intense anxiety or hostility. Some studies suggest that cases may derive traditional values placed on extreme aggression and suicidal attacks in warfare.” Finerman, Ruthbeth: Culture-specific Disorders. In: The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Diagnostic criteria for research. World Health Organization, Geneva, 1993. 213-214. o.

<http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf> (2014. 02. 19.) A diagnosztikai besorolás: ICD-10 Version: 2010 <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en#/F68.8> (2014. 02. 22.)

³⁸ Teoh, J-I.: The changing psychopathology of amok. *Psychiatry* 1972/35. 345-351. o. Idézi: Saint Martin, Manuel L.: i. m. 67. o.

ámokhoz hasonlóan homicid-szuicid magatartás. A személy teljesen fehérbe öltözik, leborotválja a fejét, aztán engedélyt kér a fejedelemtől vagy a szüleitől, hogy elindulhasson. Útja során elsősorban keresztények lakta vidékekre tör rá, és addig öldököl, amíg őt magát meg nem ölik.

Az egyik észak-amerikai indián törzsnél figyelték meg a „crazy dog” jelenséget. A „crazy dog”, hasonlóan a maláj ámokfutóhoz hatalmas belső feszültségeket átélő indián, aki ezt nem képes tovább elviselni, ezért a halált keresve szemtől szembe támadást indít más törzsbe tartozó indiánok ellen. Ha mégis túléli ezt a harcot, akkor normális életet élhet.³⁹

A skandinávoknál „berserker”-nek hívták azokat a (általában viking) harcosokat, akik úgy küzdöttek a csatában, mint akik nem éreznek fájdalmat és nem foglalkoznak a sérülésekkel. Őket a többiek az istenek kedvenceinek tartották és hősként tisztelték.⁴⁰

Ismeretesek ezeken túl is olyan magatartásformák a világ számos táján, amelyek hasonlóak az ámokfutáshoz: a „windig” Kanadában, a „latha” Malajziában, az „ahade idzi be” Új-Guineában, a „benzi mazuzazuza” Dél-Afrikában, a „carfard” Polinéziában, a „colerina” Bolíviában, Kolumbiában, Equadorban és Peruban, a „hwa-byung” a koreai félszigeten, a „licha’aa” Észak-Amerika dél-nyugati részein, a „negri, negri” Pápua-Új-Guineában, a „whitico-pszichózis” az eszkimóknál, a „mal de pelea” Puerto Ricoban és az „arctic-hysteria” Szibériában.⁴¹ Érdekes, hogy e zavarokat mindkét diagnosztikai kézikönyv, a DSM-IV-TR és a BNO-10 is említi, és ezzel együtt is a kultúra-függő szindrómák közé sorolták az ámokot. Úgy látszik, hogy amíg egy jelenség nem jelenik meg a nyugati kultúrában, addig a világ legkülönbözőbb pontjain való megjelenése sem elég ahhoz, hogy univerzálisként kezeljék az európai és amerikai kutatók.

Összefoglalásként elmondható, hogy az ázsiai eseteleírások eredményeképpen az ámokfutást kezdetben kultúrspecifikus jelenségnek tartották, mára azonban egyre inkább változik a jelenségről kialakított szemlélet. Az első lépést a változás során más távoli kultúrákban előforduló hasonló viselkedésformák felfedezése jelentette. Az igazi fordulópontot azonban az ámokfutások nyugati kultúrákban történő elterjedése hozta, amely egyértelművé tette, hogy univerzális viselkedésről van szó. Ezzel párhuzamosan

---

³⁹ Lübbert, Monika (2002): i. m. 20. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 9-10. o.

⁴⁰ Devereux, George: i. m. 50. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 10. o.

⁴¹ Lübbert, Monika (2002): i. m. 21. o., az utolsó két jelenség Adler, Lothar (2000): i. m. 21. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 10. o.

jelent meg a pszichiátriában a kultúra-függő szindrómákat érintő új koncepció, amely igyekszik relativizálni a nyugati látásmódot, és úgy tekinteni a rendellenességek különböző kultúrákban megjelenő formáira, mint egyazon zavar helyi típusú változataira. E tendenciák mellett a mai napig bizonytalanság övezi az ámokfutás diagnosztikai besorolását, mivel nem egyértelműen eldönthető, hogy önálló kategóriaként vagy más mentális zavarok talaján kialakuló magatartásformaként tekinthetünk-e rá.

3. Kriminológiai megközelítés

Az antropológusok és a pszichiáterek mellett a kriminológusok is komoly kihívást láttak az ámokfutások törvényszerűségeinek feltárásában. A 90-es évek második felében történt súlyos iskolai tragédiák hatására különösen előtérbe került a kérdés, de a számtalan szakkönyv és cikk már a jelenség definiálásában sem jutott egységes álláspontra. Ez a konszenzus-hiány arra vezethető vissza, hogy az ámok(futás) nem került be hivatalos bűnügyi osztályozási rendszerekbe, statisztikákba, ezáltal nem állt rendelkezésre egy biztos közös pont, hogy mi tekinthető ámokfutásnak. A kutatókra várt a feladat, hogy statisztikákat készítsenek és adatokat gyűjtsenek, ehhez azonban elengedhetetlen volt, hogy meghatározzák a vizsgálandó esetek körét, tehát definíciót kellett alkotniuk arról a jelenségről, amelyet azért akartak vizsgálni, hogy kriminológiai fogalmat alkossanak róla. Mivel ezt az ördögi kört másképpen feloldani nem tudták, vállalták a kockázatot, és még az empirikus vizsgálatok előtt meghatározták azokat a kritériumokat, amelyek alapján egyes bűncselekményeket az ámokfutások (iskolai ámokfutások) körébe soroltak. A definíciós jegyek az adott kutató elképzeléseinek megfelelően szűk és tág kereteket is meghatározhattak, amelyek természetesen jelentősen befolyásolták a vizsgálat alá eső esetek számát, illetve az eredményeken alapuló magyarázó elméletek tartalmát.⁴² Emellett természetesen további problémát jelentett, hogy ritka bűncselekmény-típusról van szó, és a kis esetszám alapján nehéz

---

⁴² Harding, D. J. – Fox, C. – Mehta, J.: Studying rare events through qualitative case studies: Lessons from a study of rampage school shootings. *Sociological Methods & Research*, Vol. 31. 2002/2. 174-217. o. Idézi: Böckler, Nils – Seeger, Thorsten: *Schulamokläufer. Eine Analyse medialer Täter-Eigendarstellungen und deren Aneignung durch jugendliche Rezipienten*. Juventa Verlag Weinheim und München, 2010. 21-22. o.

kvantitatív eredményeket produkálni, társadalmi trendekre következtetni, és egyértelmű elhatárolást tenni más hasonló bűncselekményektől.

A következőkben a szakirodalomban legtöbbször hivatkozott definíciók kerülnek bemutatásra, amelyekben szintén tetten érhetők az említett dilemmák.

Lothar Adler volt az egyik első kriminológus, aki német nyelvterületen elkezdett foglalkozni a jelenséggel. Kutatásában 1980. január 1. és 1989. augusztus 30. között megjelent sajtóközleményeket dolgozott fel, amelyek ámokfutásokról számoltak be. Megállapította, hogy a médiában jóval tágabb értelemben használják az ámok kifejezést, mint a szakirodalomban. A híradásokban minden ön- és közveszélyes, impulzív, cselekményegységben megvalósuló magatartást ámoknak címkéznek a tömeggyilkosságoktól kezdve a halálos kimenetelű egyéb cselekményeken át az egyszerű fenyegető helyzetekig, ahol a tudósítók szerint fennállt az ámokfutás veszélye.⁴³ Adler ennél jóval szigorúbb kritériumokat használt a jelenség definiálásánál (lásd alább), és ennek alapján 196 esetet talált. A vizsgálat eredménye szerint a tipikus ámokfutó 34,8 éves férfi, akik átlagosan 2,98 embert öl meg és 3,74-nek okoz sérülést. Az elkövetők 33,5%-a követett el befejezett öngyilkosságot, 6,6%-uk külső behatásra vesztette életét, 5,4%-uk pedig öngyilkossági kísérletet tett. Az esetek 57%-ban csak idegeneket támadott meg a tettes, 10% csak a családját (ők 75%-ban követtek el öngyilkosságot tettük után), a legveszélyesebb csoportot azok jelentették, akik a családjuk után idegeneket is megtámadtak.

Definíciója szerint ámokfutásról akkor beszélhetünk (ő az „Amoktat” szót használja), ha:

- a cselekmény legalább egy ember halálát okozta, vagy okozhatta volna, ha külső – nem a tettes személyiségében rejlő – körülmények meg nem akadályozták volna,
- legalább részben úgy zajlik, hogy az elkövető még a saját életére sincs tekintettel vagy a cselekmény közvetlen következményeként meg is hal külső behatás vagy öngyilkosság útján,
- a cselekmény legalábbis a külső szemlélők számára impulzív indulatrohamnak tűnik, melyben a homocid és szuicid intenciók egyszerre jelennek meg,

---

⁴³ Adler, Lothar: i. m. 30. o. Idézi: Weilbach, Karl: Amok. „Es sieht so aus, als würde ich der Wolf sein”. Eine kriminologische Einzelfallstudie zur Amoktat von Zug (CH). Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt, 2009. 25. o.

- nem politikai, etnikai, vallási vagy kriminális motívumok jellemzik.⁴⁴

Adler meghatározása nem zárja ki egyértelműen az indulati bűncselekmény lehetőségét azzal, hogy úgy fogalmaz: „legalábbis a külső szemlélők számára impulzív indulatrohamnak tűnik”. Ezzel a későbbiekben sok félreértésre ad okot, mert számos kutató⁴⁵ úgy tekinti, hogy Adler szerint egyértelműen impulzív cselekményről van szó. Egyes szerzők (pl. Robertz) ebből kiindulva különböztetik meg – véleményem szerint helytelenül – az ámokfutásoktól az iskolai lövöldözéseket, amelyeket előre eltervezett cselekményeknek tartanak. Meglátásom szerint az adleri megfogalmazás magában foglalja azt a lehetőséget, hogy az ámokfutásokat előre megfontolt szándékkal követik el, hiszen a definíció csak annyit mond, hogy a tett a külső szemlélő számára tűnik impulzívnek, és a kívülálló tévedhet is. Az „indulatroham” pedig azt jelenti, hogy a cselekmény az addig felhalmozódott feszültség kitörése, de ez nem zárja ki azt, hogy az elkövető előzőleg fantáziált az ámokfutásról.

Hoffmann fogalom-meghatározása módosít az adleri elképzelésen, kimarad belőle az homicid-szuicid intenció, ugyanakkor nem szűkíti le a cselekményt motivációk alapján, és egyértelműbbé teszi az előre megfontolt szándékot, mint Adler. Definíciója szerint az ámokfutás:

- több ember megölése vagy megsebesítése
- egy – legalább részben nyilvános helyen zajló – cselekménysor keretében, megnyugvási periódus nélkül,
- intencionálisan és a külvilág számára váratlanul.⁴⁶

A megnyugvási (angolul „cooling off”) periódus nélküli elkövetés a sorozatgyilkosságoktól való elhatárolást szolgálja.

Weilbach részben visszatér az adleri elképzeléshez, és újra fogalmi elemmé teszi az öngyilkossági szándékot, ugyanakkor leszűkíti a fogalmat a családon kívül bekövetkező

---

⁴⁴ Adler, Lothar: Amok – eine Studie. Verlag Michael Farin, München, 2000. 50. o. Idézi: Faust, Benjamin: School shooting. Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion. Psychosozial Verlag, Wetzlar, 2010. 20. o.

⁴⁵ Többek között Heidrun Bründel is hivatkozik ezekre a véleményekre. Bründel, Heidrun: Amok und Suizid – eine unheilvolle Allianz. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt, 2011. 9. o.

⁴⁶ Hoffmann, J.: Amok – ein neuer Blick auf ein altes Phänomen. In: Lorei, C. (Szerk.): Polizei&Psychologie. Kongressband der Tagung „Polizei&Psychologie am 18. und 19. März 2003. Frankfurt am Main, 2003. 399. o. Idézi: Weilbach, Karl: i. m. 25. o.

esetekre. Hoffmannhoz hasonlóan beemeli a definícióba a nyilvános elkövetési helyet. Szerinte az ámok:

- egy magányos elkövető előre megtervezett homicid-szuicid akciója, amelyet több ember ellen követ el nyilvános helyen,
- a fegyveres, emberölési szándékkal végrehajtott váratlan cselekmény célzottan vagy véletlenszerűen kiválasztott extrafamiliaris áldozatokra irányul,
- a saját életét sem féltő elkövető erőfölényével szemben nagyon csekély védekezési lehetőség áll fenn.⁴⁷

Heitmeyer definíciója ismét tartalmazza a motivációbeli kikötést, ugyanakkor számos fogalmi elem kimarad a korábban bemutatott definíciókhoz képest. Az ámok:

- a társadalmi hétköznapiakban elkövetett, nem politikailag motivált bosszú,
- célja mások megölése erőteljesen expresszív módon,
- a családon belül elkövetett eseteket kivéve az áldozatokat nem személyük miatt választja az elkövető.⁴⁸

Scheithauer és Bondü az ámokfutás definiálásán túl az altípusait is számba veszik. Megfogalmazásukban az ámokfutás:

- több emberen elkövetett emberölés (vagy ennek kísérlete),
- magányos elkövető által (ez különbözteti meg például a háborúk során történő tömeggyilkosságoktól),
- aki személyesen jelen van a cselekmény helyszínén (ez különbözteti meg a legtöbb terrorcselekménytől és bizonyos háborús bűntettektől),
- halálos sérülés okozására alkalmas fegyver(ek)e)t használva,
- időben összefüggő cselekménysor keretében (anélkül, hogy a cselekmények között lenne megnyugvási szakasz /Abkühlungsperiode, cooling off period/, mint a sorozatgyilkosoknál),
- legalább részben nyilvános helyen.⁴⁹

Három típusát különböztetik meg:

---

⁴⁷ Weilbach, Karl: i. m. 26. o.

⁴⁸ Heitmeyer, W. – Soeffner, H-G. (Szerk.): Gewalt. Entwicklungen, Strukturen, Analysenprobleme. Frankfurt am Main, 2004. 92. o. Idézi: Weilbach, Karl: i. m. 24. o.

⁴⁹ Scheithauer, Herbert – Bondü, Rebecca: Amoklauf und School Shooting. Vandenhoeck&Ruprecht GmbH&Co. KG, Göttingen, 2011. 13-15. o.

1. a „klasszikus” ámokfutás során a felnőtt elkövető a kívülállók szemszögéből ok nélkül, látszólag véletlenszerű alapon támad meg embereket ölési szándékkal nyilvános helyen (utcán, bevásárlóközpontban, bíróságon stb.),
2. a munkahelyi ámokfutás („workplace violence) tervezett akció, az áldozatok egy részét az elkövető, akinek konfliktusai vagy problémái vannak a munkahelyén, előre kiválasztja,
3. az iskolai ámokfutás („school shootings”):
  - célirányos támadás az iskola (volt) diákja által
  - az iskolához kötődő személyek ellen, akiket részben előre kiválasztott,
  - halálos sérülés okozására alkalmas fegyverrel, ölési szándékkal,
  - az iskolai helyszínt tudatosan választva,
  - az iskolai élettel összefüggő egyénileg konstruált motiváció alapján,
  - az intézményben vagy ahhoz szorosan kapcsolódó területen (udvar, parkoló, buszmegálló stb.).

A szerzők az iskolai ámokfutások közé sorolják a definíció alapján azokat az eseteket is – bár ezeket kivételesnek tartják – ahol az ámokfutó felnőttként, az iskola befejezése után évekkel választja tettének színhelyéül az intézményt, illetve az egy konkrét iskolai személy ellen elkövetett emberölést is. Nem tekintik viszont idetartozónak az indulati bűncselekményeket, a bandák közötti összecsapásokat, a terroristatámadásokat és az iskolai öngyilkosságokat, illetve azokat az ámokfutásokat, amelyek iskolában történnek ugyan, de az elkövetőnek semmiféle személyes kapcsolódása nincs az intézményhez, azt csupán a könnyen sebezhető áldozatok miatt választja, vagy személyes bosszú vezérli, amelynek nincs köze az iskolai kontextushoz (pl. az áldozat az ott dolgozó az ex-barátnő).

Az iskolai ámokfutást a súlyos, célirányos iskolai erőszak extrém formájának tartják, amelynek másik változata az iskolában történő túszejtés.⁵⁰

Robertz az adleri ámok-fogalomból indul ki, amelytől azonban szorosan elhatárolja az általa „school shooting” néven említett iskolai formát. Definíciója:

- fiatalok által, iskolában elkövetett emberölés, illetve annak kísérlete,

---

⁵⁰ Scheithauer, Herbert – Bondü, Rebecca: i. m. 23-27. o.

- amely közvetlen és célzott összefüggésben áll az adott iskolával.

Nem tekinti a fogalom részének azokat a tetteket, amelyek egyszerű interperszonális konfliktusok okán jönnek létre egy-egy diák között, illetve azokat a bandaháborúkkal kapcsolatos bűncselekményeket, amelyeknek csak esetleges, véletlenszerű színhelye az iskola.⁵¹ Robertz tovább pontosította a fogalmat, amikor empirikus vizsgálatához eseteket gyűjtött. Szelekciós kritériumai a következők voltak:

- fiatal elkövető (10-22 év),
- halálos áldozatok, illetve amennyiben nem voltak halálos áldozatok, ez csak a véletlenül múlt,
- emberölésre alkalmas fegyver használata,
- az emberölési cselekmények közvetlen kapcsolatban álltak az iskolával, azaz az elkövető célja egy vagy több ember megölése és az áldozatokat véletlenszerűen vagy a funkciójuk (pl. iskolaigazgató), nem pedig a személyük alapján választja ki.⁵²

Faust az iskolai lövöldözések definiálásánál Robertz meghatározását veszi alapul, utalva arra, hogy e definíció nagyrészt megfelel az amerikai titkosszolgálat által – egy 1999-es vizsgálat alapján – kialakított meghatározásnak, mely Vossekul tanulmányban jelent meg 2002-ben. E tanulmány az iskolák elleni célzott támadásokat definiálta. A fogalom szerint ide tartozik minden cselekmény, amelynek során:

- az iskola jelenlegi vagy nemrég végzett diákja halálos fegyverrel (lőfegyver vagy kés) megtámad valakit,
- és az oktatási intézményt szándékosan választja a tett színhelyéül.

A célpont pedig lehet egy konkrét személy, egy csoport vagy az egész iskola.⁵³

Faust annyiban egészíti ki Vossekul és Robertz definícióját, hogy a tettesek az iskolát nem csak azért választják az elkövetés helyszínéül, mert ott tartózkodnak leendő áldozataik, hanem azért is, mert az iskolát színpadként használják, ahol demonstratívan hajthatják végre cselekményüket. Így nem csupán az áldozatok, hanem a helyszín is szimbolikus karaktert ölt.⁵⁴

---

⁵¹ Robertz, Frank J. (2004): i. m. 17-21. o.

⁵² Robertz, Frank J. (2004): i. m. 59-61. o.

⁵³ Vossekul, Bryan et al.: The final report and findings of the safe school Initiative: Implications for the prevention of School attacks in the United States. US Secret Service and US Dept. of Education, Washington, 2002. 7. old.

⁵⁴ Faust, Benjamin: i. m. 27. o.

Faust a „klasszikus” ámokfutások és az iskolai lövöldözések viszonyát vizsgálva megállapítja, hogy nincs sok különbség a két cselekménytípus között a tervezettségben és az előidéző okokban. A szerző szerint egyik sem spontán indulati cselekmény, és mindkettőnél bagatellnek tűnő ürügyek adják meg a végső lökést a tett elkövetéséhez.⁵⁵ Ebből kifolyólag szerinte az ámok kifejezés nem olyan egyértelműen elvetendő, mint azt Robertz állítja. Az iskolai forma annyiban különbözik az általános értelemben vett ámokfutástól, hogy az előbbi szűkebb kategória, hiszen csak a fiatalok által az oktatási intézményük területén elkövetett cselekmények tartoznak ide. Tehát az ámok kifejezés nyugodtan alkalmazható az iskolai lövöldözések felettes kategóriájaként.⁵⁶

Wilke megfogalmazása valamivel bővebb az előzőeknél, de igazi újdonságot nem tesz hozzá a korábbi meghatározásokhoz. Definíciójában az iskolai ámokfutás (ő is a school shooting szót használja):

- rövid idő alatt lejátszódó esemény, amelynek során az oktatási intézmény (általános iskola, középiskola vagy egyetem) területén lőfegyverrel legalább egy személyt megölnek,
- az elkövetők diákok, esetleg eltanácsolt vagy végzett diákok, illetve olyan személyek, akiknek negatív asszociációik fűződnek a képzési intézményhez,
- az áldozatok más diákok, tanárok, illetve egyéb iskolai alkalmazottak (pl. portás, titkárnő stb.),
- a tettes nem egy konkrét személy, hanem minél több ember megölésére törekszik, miközben az áldozatokat nem egyéneknek, inkább az adott intézmény részeinek tekinti (*Wilke* szerint ez az iskolai lövöldözések fő definíciós eleme),
- a vérengzés legtöbbször a tettes öngyilkosságával ér véget.⁵⁷

Brumme úgy látja, hogy egységes szakirodalmi álláspont kezd körvonalazódni, mely szerint a „school shooting” (iskolai lövöldözés) jellemzői a következők:⁵⁸

- az elkövető az oktatási intézményi jelenlegi vagy volt diákja,

---

⁵⁵ Faust, Benjamin: School shooting. Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion. Psychosozial Verlag, Wetzlar, 2010. 18. o.

⁵⁶ Faust, Benjamin (2010): i. m. 25. o.

⁵⁷ Wilke, Mareike: Killing for Glory? Ein Amoklauf und seine Hintergründe. Einblicke in das Denken und Handeln der Columbine-Täter. Tectum Verlag, Marburg, 2009. 15. o.

⁵⁸ Brumme, Robert (2011): i. m. 11-17. o.

- az oktatási intézményt tudatosan és szándékosan választották az elkövetés helyszínéül, és az emberölés közvetlen és célirányos összefüggést mutat magával az intézménnyel
- több áldozat, melyek között vannak célirányosan kiválasztott és véletlen áldozatok is, akiket elsősorban funkciójukra tekintettel (diákok, tanárok) ölnek meg,
- az ölési és öngyilkossági szándék egybefonódása.

Nem tartoznak ide:

- a két diák között kialakuló konkrét interperszonális konfliktusból származó ölési cselekmények,
- a bandaháborúk során előforduló erőszakos bűncselekmények, melyeknek csupán „véletlenül” válik színhelyévé az iskola,
- a nem fiatalok által elkövetett cselekmények.

Brumme Adlerhez és Weilbachhoz hasonlóan a homocid-szuicid cselekmények skáláján helyezi el az iskolai lövöldözéseket. E kategória azokat a tetteket takarja, ahol mások megölésének szándéka mellett egyszerre jelenik meg a saját élet kioltásának vágya is, és ez az adott személy magatartásában is megnyilvánul (az emberölés után megöli magát vagy kísérletet tesz erre). E kategóriába az iskolai lövöldözések és egyéb ámokfutásszerű cselekmények mellett beletartoznak a katonai, illetve terrorista akciók körében elkövetett tettek (pl. kamikaze akciók, öngyilkos merényletek), illetve a kiterjesztett öngyilkosság is, melynek során jellemzően családtagok válnak áldozattá.

Brumme kutatótársainál jóval nagyobb energiát fektet az öngyilkosságok más bűncselekményektől való elhatárolásába, melynek során a pusztán megkülönböztetésen túl a cselekmények háttérében húzódó okokat is érinti. Célja a katonai kamikaze akciók, a terrorista öngyilkos-merényletek és az ámokfutások differenciálása. Elmélete szerint a három magatartás sok ponton egyezik, hiszen mindegyik esetben arról van szó, hogy egy személy feláldozza a saját életét abból a célból, hogy másokat megöljön. A terrorista akciók és az ámokfutások között pedig még egy közös jellemzőt találunk: az elkövetők számos esetben hagynak hátra az elkövetés előtt internetre feltett üzenetet, videót vagy búcsúlevelet, amellyel az a céljuk, hogy a médiának és az internetes közönségnek anyagot nyújtsanak, és ezáltal az utókor hosszán emlékezzen a tettükre.

A három jelenség közötti fő különbség a társadalmi támogatottságban és a normákhoz való viszonyban rejlik. A kamikaze akciókat a japán társadalom háborús időkben

kifejezetten támogatta, elkövetőiket hősként tisztelte. A gyermekeket már kicsi koruktól úgy szocializálták, hogy önfeláldozásra hajlandó alattvalókká váljanak. A közel-keleti öngyilkos merénylők ugyan nem az egész társadalom támogatását élvezik, de ők sem magányos elkövetők, hanem egy terrorista csoport tagjai, amihez sokszor már nagyon fiatal korukban csatlakoznak, és rendkívül erősen kötődnek (minél fiatalabban lesznek tagok, annál szorosabban). E csoport meghatározza az érték- és normarendjüket, rezisztenssé teszi őket a külső hatásokkal szemben, és beléjük neveli, hogy a csoport céljainak megvalósítása a legfőbb feladat.

Ezzel szemben az ámokfutók tragédiája pontosan az, hogy nem képesek integrálódni sem a társadalomba, sem valamely kisebb csoportba, hanem magányosan állnak a világban, és a tetteiket ezáltal a fennálló normák ellenében követik el. Érdekes módon az eredeti maláj ámok-jelenség esetében ez még nem volt igaz, hiszen ott a kultúra toleráns része volt e magatartás, amely meghatározott minták szerint zajlott, amelyre a társadalom fel tudott készülni.⁵⁹ Ugyanakkor már a középkori ámokfutások esetében is az elszenvedett sérelmek, a helyreállítani kívánt önbecsülés álltak a háttérben, csakúgy, mint ma.

Brumme a katonai kamikaze- és a terrorista-akciók, illetve az ámokfutások pontos elhatárolására és magyarázatára a durkheimi osztályozási rendszert kibővítve, az altruista, az egoista és az anómiás öngyilkosság fogalmának mintájára megalkotja az „altruista ámokfutás” és az „egoista-anómiás ámokfutás” kategóriáit.

A kamikaze harcosok tettét a terrorista öngyilkos-merénylőkkel együtt az altruista ámokfutások csoportjába sorolja. Durkheim szerint, ha egy személy túl erősen integrálódik a társadalomba vagy egy csoportba, egyre kevésbé lesznek fontosak számára saját individuális céljai, saját élete és jelentősége alárendelődik a közösség érdekeinek és célkitűzéseinek.⁶⁰ Ha e felettes célok azt kívánják, hogy feláldozza magát, illetve ezzel együtt másokat is, az a személy, aki úgy szocializálódott, hogy az élethez való túlzott ragaszkodás megvetendő, nem fog sokáig gondolkodni, hogy megtegye-e, amit elvárnak tőle.

Az ámokfutók ezzel szemben nem sorolhatók be ilyen egyértelműen a durkheim-i rendszerbe, Brumme szerint ők egy kevert egoista-anómiás változatnak felelnek meg. Durkheim szerint a társadalom intézményeihez (család, egyház, állam) való kötődés

---

⁵⁹ Brumme, Robert (2007): i. m. 11-20. o.

⁶⁰ Durkheim, Émile: Der Selbstmord. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1993. 246. o. Idézi: Brumme, Robert (2007): i. m. 35-35. o.

alacsony foka, az integráció gyengesége azt eredményezik, hogy az egyén számára elveszítik jelentőségüket a közösség értékei, magatartásszabályai, és az egyéni célok veszik át a helyüket. Az ilyen feltételek mellett megvalósuló öngyilkosságot Durkheim egoista jelzővel illeti. Az anómiás öngyilkosság – mint közismert – a normánélküli átmeneti állapotok jellemző viselkedésmódja, amikor a régi szabályok felbomlanak, illetve a személyek kötődése megszűnik ezekhez, de az új normák még nem alakulnak ki és szilárdulnak meg.⁶¹ Brumme szerint az ámokfutók, hasonlóan az egoista öngyilkosságok elkövetőihez, nem integrálódnak abba a közegbe, amelyben élnek, ezáltal nem képesek a csoporthoz való kötődési vágyaikat kielégíteni, egyre értelmetlenebbnek tűnik számukra a saját létezésük. Ugyanakkor saját kudarcaikért a világot okolják, dühüket másokra projektálják, és a problémáikra nem tudják megfelelően alkalmazni azokat a megoldási módokat, amelyek elfogadottak a társadalomban, a normákat feladva (anómiás aspektus) az ámokfutást választják.⁶²

Brumme nem elégszik meg ennyivel, az ámokfutásokat a merton-i anomia-elmélet keretei között is elhelyezi, erről a magyarázó elméletek bemutatásánál esik részletesebben szó. Brumme szerint rég meghaladott nézet, hogy az ámokfutások spontán, impulzív cselekedetek. Hosszabb tervezési szakasz előzi meg őket, amelynek során az elkövető eljut odáig, hogy komolyan eljátsszon az ámokfutás gondolatával. Ezt a folyamatot nem csupán intrinzik faktorok, hanem külső tényezők is befolyásolják.

Muschert az iskolai ámokfutásokat az iskolai lőfegyveres támadások („school-related shooting incidents”) tágabb kontextusában helyezi el. Öt cselekmény-típust sorol ezek közé, amelyeket elsősorban az elkövető és az intézmény relációja, illetve az áldozatok kiválasztási szempontjai alapján határol el.

Az *iskolai ámokfutások* („rampage shooting”-nak nevezi) leírásánál *Newman* definíciójából indul ki, aki szerint intézményi támadásról akkor beszélhetünk, ha a cselekmény nyilvános helyen mások szeme láttára zajlik, az elkövető az intézmény jelenlegi vagy volt tagja (diák vagy alkalmazott), több áldozat is van, akiket a tettes szimbolikus jelentőségük alapján vagy véletlenszerűen választ ki.⁶³ *Muschert* ezt a meghatározást az iskolai támadásokra alkalmazza és kiegészíti azzal, hogy a motiváció

---

⁶¹ Durkheim, Émile (1993): i. m. 231-231. o. Brumme, Robert (2007): i. m. 37. o.

⁶² Brumme, Robert (2007): i. m. 38-39. o.

⁶³ Newman, Katherine: Rampage: The social roots of school shootings. Basic Books, New York, 2004. 231. o.

a hatalom érzésének átélése, illetve egy csoport vagy közösség elleni bosszú kiélése. Ezért is szokták az irodalomban „osztálytermi bosszúállónak” („classroom avenger”) nevezni.

A második csoportba az *iskolai tömeggyilkosságok* („*school-related mass murder*”) tartoznak. Ezek annyiban különböznek az előző típustól, hogy az elkövető felnőtt, akinek nincs személyes kapcsolata az iskolával, és az oktatási intézményt csak szimbolikus jelentősége miatt választotta az elkövetés helyszínéül. Itt is emberek egy csoportja vagy az egész iskola a célpont, a motiváció pedig az ámokfutásokhoz hasonlóan a hatalom és a bosszú átélése.

A harmadik típusba a *terroristatámadások* („*terrorist attacks*”) tartoznak, amelyek mindig politikailag motiváltak, az iskola és diákjai pedig szimbolikus jelentőségüknél fogva válnak célponttá.

Az *iskolai célzott incidensek* („*school related targeted incidents*”) képezik a negyedik csoportot. Ezekben az esetekben az iskola jelenlegi vagy volt tagja személyes ellentét alapján támad meg egy személyt vagy személyek csoportját, hogy bosszút álljon egy őt ért valós vagy képzelt sérelemért. Az ámokfutásoktól abban különbözik, hogy ez nem az egész iskola ellen szóló szimbolikus támadás. Ide tartoznak például az iskolai területen zajló bandaháborúk vagy azok a támadások, amelyek egy konkrét személy ellen szólnak.

Végül az ötödik típusba azok az iskola területén történő *támadások* tartoznak, amelyeket a *kormány, a rendőrség vagy a katonaság* indít diáklázadások, zavargások esetén („*government shootings*”).⁶⁴

Összegezve a kialakított kriminológiai álláspontokat egyértelműen körvonalazódnak azok a fogalmi elemek, amelyekkel kapcsolatban nincs egyértelmű konszenzus, és szerencsére találunk néhány olyan kritériumot is, amelyek minden kutatónál megegyeznek.

A könnyebb átláthatóság kedvéért táblázatban foglalom össze az egyes szerzők elképzeléseit. (ld. 1. sz. táblázat) Figyelembe véve a disszertáció témáját, csak az iskolai ámokfutások definícióit hasonlítom össze.

---

⁶⁴ Muschert, Glenn W.: Research in School Shootings. Sociology Compass 2007/1. 62-65. o.

	Scheithauer és Bondü	Robertz	Faust (Vossekuil)	Wilke	Brumme	Muschert (Newman)
Elkövető	az iskola jelenlegi vagy volt diákja (nem isk. ámokfutás, ha az elkövetőnek semmiféle személyes kapcsolódása nincs magához az intézményhez)	fiatalok (10-22 év)	az iskola jelenlegi vagy nemrég végzett diákja	az iskola jelenlegi, eltanácsolt vagy végzett diákja, illetve olyan személy, akinek negatív asszociációi fűződnek a képzési intézményhez	az iskola jelenlegi vagy volt diákja (csak fiatalok)	az iskola jelenlegi vagy volt tagja (diák vagy alkalmazott)
Az áldozatok	iskolához kötődő személyek, akiket az elkövető részben előre kiválasztott	cél a minél több halálos áldozat, akiket az elkövető véletlenszerűen vagy iskolai funkciójuk alapján választott ki	cél egy konkrét személy vagy egy csoport kiirtása, de célpont lehet az egész iskola is	a tettes nem egy konkrét személy, hanem minél több ember megölésére törekszik (bárkit megtámad, aki az iskolában tartózkodik), akiket nem egyéneknek, hanem az adott intézmény részeinek tekint	több áldozat, egy részük célirányosan, más részük véletlenszerűen kiválasztva vagy funkciójára tekintettel (diákok, tanárok)	több áldozat is van, akiket a tettes szimbolikus jelentőségük alapján vagy véletlenszerűen választ ki
A támadás eredménye	egy vagy több emberen elkövetett emberölés	egy vagy több ember megölése (ha nincs	emberölés	legalább egy halálos áldozat és gyakori a	több emberen elkövetett emberölés	több emberen elkövetett emberölés

	vagy ennek kísérlete (időben egybefüggő cselekménysor alatt)	halálos áldozat, az csak a véletlennek köszönhető)		tettes öngyilkossága (rövid idő alatt lejátszódó esemény)	és öngyilkosság vagy ennek kísérlete	
A támadás tervezettsége	előre eltervezett	előre eltervezett	előre eltervezett	–	előre eltervezett	–
Fegyver	halálos sérülés okozására alkalmas fegyver	emberölésre alkalmas fegyver	halálos fegyver (lőfegyver vagy kés)	lőfegyver	–	–
Motiváció, kiváltó ok	az iskolai élettel összefüggő, egyénileg konstruált motívum, nem tartoznak ide az indulati bűncselekmények, a bandák közötti összecsapások és a terroristatámadások	nem tartoznak ide: a két diák közötti konkrét interperszonális konfliktusok, a bandaháborúk –	a közvetlen kiváltó ok bagatell esemény	–	nem tartoznak ide: a két diák közötti konkrét interperszonális konfliktusok, a bandaháborúk	a motiváció a hatalom érzésének átélése, illetve egy csoport vagy közösség elleni bosszú kiélése
Helyszín	az oktatási intézmény vagy ahhoz szorosan kapcsolódó terület (udvar, parkoló, buszmegálló stb.),	a támadás közvetlen és célzott összefüggésben áll az adott iskolával	az elkövető az oktatási intézményt tudatosan választja, az iskolát színpadként használja, ahol demonstra-	oktatási intézmény területe (általános iskolától az egyetemig)	az elkövető az oktatási intézményt tudatosan választja, az emberölés közvetlen és	a cselekmény az iskolában mások szeme láttára zajlik

az iskolai helyszínt az elkövető tudatosan választja		tívan hajthatja végre cselekményét (így nem csupán az áldozatok, hanem a helyszín is szimbolikus karaktert ölt)		célirányos összefüggést mutat magával az intézmény-nyel	
--	--	---	--	---	--

1. táblázat: Az iskolai ámokfutás legfontosabb definíciói

A táblázat alapján jól látható, hogy mindegyik szempont esetében találhatók közös halmazok a kutatók által kialakított definíciókban, de sajnos legalább ennyi eltérés is tapasztalható.

Az elkövető személyének meghatározásánál abban természetesen mindenki egyetért, hogy az iskola jelenlegi vagy volt diákja ebbe a körbe tartozik. Abban azonban már mutatkoznak nézetkülönbségek, hogy a 22 évnél idősebbek vagy az iskola alkalmazottai által elkövetett esetek iskolai ámokfutásnak tekinthetők-e.

Az áldozatok jellemzésénél konszenzust találunk abból a szempontból, hogy mindegyik szerző lényeges fogalmi elemnek tartja a véletlen áldozatokat, illetve legtöbbjük egyetért abban is, hogy az áldozatok jó részét az iskolai funkciójuk, szimbolikus jelentésük, és nem egyedi személyük alapján választja ki az elkövető. Nem képviselnek viszont egységes álláspontot abban a kérdésben, hogy azokat az eseteket, amikor csak egy ember megölése a cél, illetve ha vannak személyük alapján kiválasztott áldozatok is, iskolai ámokfutásnak tekinthetjük-e.

A támadás eredménye szintén érdekes, mert bár evidensnek tűnik, hogy „emberölés”, mégis felvetődik két probléma. Mi a helyzet abban az esetben, ha az elkövetőt lefegyverezik, mielőtt bárkit bánthatott volna, illetve definíciós kritérium-e a tettes öngyilkossági szándéka. Az utóbbi olyannyira sarkallatos pont, hogy némely szerző ezt tekinti a legfontosabb fogalmi elemnek.

Az egyetlen szempont, amelyben talán mindegyik kutató egyetért (bár nem szerepel teljesen egyértelműen minden definícióban, mégis feltételezhető a kontextusból), hogy az ámokfutások előre megfontolt szándékkal elkövetett, nem indulati cselekmények. A bírósági tárgyaláson ennek az információnak kiemelkedő jelentősége van, ezért jónak tartom, hogy ebben konszenzus jött létre.

Szintén nincs sok vita a használt fegyverről, bár egy szerző csak a lőfegyvert emeli ki, az egyéb halál okozására alkalmas eszközöket nem veszi bele a definícióba, pedig ismertek késsel, karddal elkövetett, illetve robbanószerekkel „kiegészített” támadások is. A fegyver-kérdés egyébként elsősorban abból a szempontból problémás, hogy a legtöbb kutató angol és német nyelvterületen a „school shooting” szót használja, amely a „lövöldözés” utótag miatt túlságosan leszűkítő jelentésű. A magam részéről ezért is tartom szerencsésebbnek az „iskolai ámokfutás” szóhasználatot.

A motiváció kérdése részben már érinti a jelenség magyarázatát. Definíciós szempontból azért van jelentősége, mert ennek segítségével lehet elhatárolni az ámokfutást számos más, iskolában történő emberölési formától. A szerzők nagy része megegyezik abban (a többiek sem mondanak ennek ellent, csak nem térnek ki rá), hogy nem tekinthetőek ámokfutásnak a konkrét, jól behatárolható interperszonális konfliktusból származó támadások és a bandaháborúk. Ezeket azért nem sorolhatjuk ide, mert – bármilyen furcsán hangzik – ezekben az esetekben „érthető” a bűncselekmény, azaz létezik egy olyan ok, amely feltárható és a külvilág számára világossá teszi a motivációt. Ámokfutások esetén ellenben a külvilág még hosszas nyomozási eljárás és sok idő elteltével is értetlenül áll a történetek előtt. Hasonló okból nem sorolják ide egyes szerzők a terrorcselekményeket, ahol egyértelmű a politikai indíttatás. Természetesen ezt sem annyira egyszerű megállapítani, mint kijelenteni, léteznek ugyanis „pszeudopolitikai-egocentrikus” motivációt követő tettesek, akik politikai okokkal indokolják cselekményüket, valójában azonban rendellenes személyiség-fejlődésük következtében kialakuló személyes indíttatásból ölnek.⁶⁵ Ezekben az esetekben tehát különválik az elkövető érvelése és a háttérben meghúzódó valódi motivációja, amellyel sokszor ő maga sincs tisztában.

---

⁶⁵ Schneider, H-J.: Kriminologie der Gewalt. Stuttgart, 1994. 84. o. Idézi: Weibach, Karl: i. m. 27. o.

Talán azt gondolhatnánk, hogy ha létezik egyértelmű fogalmi elem, az a helyszín, hiszen hol történhetne egy iskolai ámokfutás, ha nem az iskolában? Sajnos nem ilyen egyszerű a helyzet. A kutatók eredetileg az általános és középiskolákat tartották az „iskola” fogalma alá tartozónak, azonban az egyetemen elkövetett ámokfutások megjelenésével szembekerültek azzal a kérdéssel, hogy a felsőoktatási és egyéb oktatással foglalkozó intézmények a definíció részének tekinthetők-e. További problémát jelent annak eldöntése, hogy az iskolát, mint helyszínt mennyire lehet kiterjesztően értelmezni, tehát az iskolába vezető úton, az iskolabuszon, az udvaron, az intézmény parkolójában stb. elkövetett cselekményeket ide tartozónak tekinthetjük-e. Az USA-ban például minden bűncselekményt iskolainak tekintenek jogi szempontból, amely az iskolába vagy az onnan hazafelé vezető úton, illetve iskola által szervezett rendezvényen (függetlenül a konkrét helyszíntől) történt.⁶⁶

Meg kell említeni még egy fogalmi elemet, amelyben egyetértés mutatkozik a kutatók között, bár nem mindenki fogalmazza meg ezt a definíciójában explicit módon. Ez a cselekmény nyugalmi periódus nélküli véghezvitele, amikor tehát nincs olyan szakasza az emberölések között, amikor az elkövető visszatérne megszokott életviteléhez.

A bemutatott nehézségek egyértelművé teszik, hogy felesleges törekvés a „tökéletes definíció” megfogalmazása. Tágabb filozófiai és nyelvészeti megközelítésből tekintve illuzórikus vállalkozás a természetes jelenségek kategorikus definiálása.⁶⁷ Az egyetlen célravezető út, ha eldöntjük, melyek azok a kérdések, amelyekre fókuszálni szeretnénk, ezt egyértelműen definiáljuk, és így mások számára világossá tesszük, hogy milyen fogalmi keretben értelmezhetőek az eredményeink. Ha a kutatók követik is ezt az eljárást, továbbra is nehézséget jelent, és résen kell lennie az eredményeket összehasonlítani kívánónak, hogy ugyanahhoz a nyelvi kifejezéshez (school shooting vagy iskolai ámokfutás) eltérő definíciós elemeket kapcsolnak a szerzők.

Az eddig elmondottakat és kutatásom súlypontjait figyelembe véve az iskolai ámokfutás fogalmi elemeit a következőképpen határozom meg. *Az iskolai ámokfutás:*

---

⁶⁶ Bondü, Rebecca – Cornell, Dewey G. – Scheithauer, Herbert: Student homicidal violence in schools: An international problem. In: New directions for youth development. No. 129. Wiley Periodicals, Inc. 2011. 14. o.

⁶⁷ Rosch, E. – Lloyd, B. (Szerk.): Cognition and categorization. Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum, 1978. Idézi: Bondü, Rebecca – Cornell, Dewey G. – Scheithauer, Herbert: i. m. 15. o.

- több emberen elkövetett emberölés vagy ennek kísérlete
- az oktatási intézmény serdülő- vagy fiatal felnőttkorú, jelenlegi vagy volt diákja által
- nyugalmi periódus nélkül,
- előre megfontolt szándékkal,
- az áldozatokat legalább részben vagy teljes mértékben véletlenszerűen (vagy csupán iskolai funkciójuk), és nem személyük alapján választva,
- demonstratív jelleggel,
- az iskolában vagy ahhoz funkciójában szorosan kapcsolódó területen (parkoló, udvar stb.).

Nem tartoznak ide:

- a politikai, vallási motivációból elkövetett cselekmények (pl. a terrorcselekmények)
- azok a cselekmények, amelyeknek az emberölés mellett egyéb kriminális célja is van (pl. anyagi javak megszerzése),
- a két ember közötti jól körülhatárolható, mindkét fél számára világos, egyedi konfliktusból származó emberölések (pl. féltékenység) (lehet részben személy szerint valaki ellen szóló támadás, de mindig szükséges az, hogy személyükben indifferens emberek is célpontok legyenek)
- az erős felindulásból elkövetett cselekmények
- a 10 év alattiak által elkövetett cselekmények, mert a 10 évnél fiatalabb gyerekek nem tudják felmérni tettük következményeit (pl. véglegesség) megfelelő mértékben, és ezért nem is ítéltető meg a cselekményük olyan szempontok alapján, mint az idősebbeknél.⁶⁸

Az ámokfutás a többes emberölések egyik speciális fajtája, amelynek elkövetőit érdemes elhatárolni más, több ember halálával járó, kriminológiai szempontból jelentős bűncselekmények tetteseitől, így a terroristáktól és sorozatgyilkosoktól.⁶⁹ (lásd 2. számú táblázat)

---

⁶⁸ A gyermekkorúak bűnözésének speciális problematikáját elemzi Hornyák Szabolcs tanulmánya: A gyermekkorúak bűnözése és megelőzésének lehetőségei. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. (Szerk: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán) Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs 2003. 129-140. o.

⁶⁹ A terrorizmus jellemzőinek részletes elemzéséhez lásd: Korinek László: A terrorizmus. In: Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára (Szerk: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2003, Gál István László: A

	Ámokfutók/iskolai ámokfutók	Terroristák	Sorozatgyilkosok
Az elkövető neme	Túlnyomó többségben férfiak	Túlnyomó többségben férfiak	Túlnyomó többségben férfiak
Az identitás felvállalása	Nem rejtőznek el, sőt szeretnék, ha felfigyelnének rájuk, és a nevük örökre fennmaradna, sokszor a tett előtt „kiszivárogtatják”, hogy mire készülnek („leaking”).	Maga a terrorista csoport nem rejtőzik el a világ elől olyan értelemben, hogy felvállalják az eszméiket és bizonyos cselekményeket, de a fennmaradásuk érdekében a tagjaikat és a szervezkedéseiket titokban tartják.	Rejtegetik a kriminális arcukat, átlagos állampolgárnak tüntetik fel magukat, ugyanakkor anonim módon sok esetben felveszik a kapcsolatot a hatósággal vagy a lakossággal, mert a „hírnevet” élvezik, csak „lebukni” nem akarnak.
„Üzenetek a külvilágnak”	Előfordul, hogy manifesztumokat, búcsúleveleket és -videókat hagynak hátra, amiben kifejtik nézeteiket és tettük okait.	Írnak manifesztumokat, megpróbálják megragadni a média nyilvánosságát, hogy a világ megismerje a követeléseiket.	Nem jellemzőek az írásos önvallomások, legfeljebb az előző pontban említett „levelezések” a hatósággal, újságokkal.
Öngyilkosság	Sokszor meg akarnak halni vagy legalábbis felkészülnek a lehetséges halálra, illetve öngyilkosok lesznek a tettet követően.	Nem akarnak meghalni, de vállalják akár a halált is (öngyilkos merénylők).	Jellemzően nem akarnak meghalni, bár előfordul néha öngyilkosság (pl. Andrew Cunanan, Gianni Versace gyilkosa).
Társtettesség	Általában egyedül követik el a tettet, bár vannak példák kettős elkövetésre is.	Akár egyedül követik el a tettet, akár többen, néhány kivételtől eltekintve áll mögöttük valamilyen terrorista szervezet.	Általában egyedül követi el a tettet, bár vannak példák kettős elkövetésre is.

terrorizmus finanszírozása. PTE ÁJK Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2010, valamint Hautzinger Zoltán: Büntetőeljárás a terrorizmus árnyékában. Szakmai Szemle 2006/2. című művét.

A tett időbeli jellemzői	Tettük egyszeri, végítélet jellegű („cooling off” – „nyugalmi periódus” nélküli).	Annyi tettet követnek el, amennyi céljukban áll.	Újra és újra ölni akarnak, és egyre több inger kell ahhoz, hogy kielégüljenek (a cselekmények között „nyugalmi periódus”).
Az áldozatok száma	Annyi áldozatot szednek, amennyit csak tudnak. Egyes ámokfutók terveiben hatalmas számok szerepelnek (több száz áldozat), de ezt egyelőre egyiküknek sem sikerült megvalósítania.	Bizonyos esetekben annyi áldozatot szednek, amennyit csak tudnak, terveikben hatalmas számok szerepelnek (több száz áldozat), amelyet sajnos többször is sikerült már megvalósítaniuk. Előfordul az is, hogy csak egy konkrét személyre irányul a támadás, ennek több oka lehet, pl. vki keresztetzi a terveiket vagy szimbolikus szerepe van (pl. pápa).	Egyszerre általában egy áldozatot szednek, összességében azonban áldozataik száma magasra rúghat (akár 100-nál is többre).
Az áldozatok kiválasztása	Áldozatai között lehetnek olyanok, akiket meghatározott okok miatt választ ki, de az áldozatok jelentős része véletlenszerű.	Áldozataik lehetnek meghatározott személyek, de véletlenszerűen választottak is.	Áldozatait meghatározott szempontok alapján választja ki (ez lehet teljesen felületes szempont is, pl. minél jóképűbb férfiak – Jeffrey Dahmer).
A tett tervezettség	Előfordul, hogy hónapokig, sőt esetleg több évig érlelik a tervüket.	Kidolgozott tervek alapján történik az elkövetés, sokszor nagy volumenű, számos segítő igénylő komplex támadások.	Kidolgozza a módszerét, éveken keresztül is folytathatja a cselekményeket, amíg el nem fogják.
A tett	Egyéni motiváció, amely	Jellemzően vallási,	Legtöbbször szexuális

motivációja	kaphat politikai színezetet ugyan, de valójában csak az elkövető pszichés állapotáról szól a cselekmény. A politikai vagy társadalomkritikai motiváció csak pszeudoindok. A valódi motiváció mindig az egyén megoldatlan feszültségeiből fakad. A tettel át akarja élni a helyzet és az áldozatok feletti korlátotlan hatalmat, „istennek” akarja érezni magát, élet és halál urának. Elképzelhető, hogy valójában ide sorolható az úgynevezett „kiválasztottak terrorizmusa”.	politikai motiváció. Szintén kontrollt akarnak, de nem „istenként”, hanem valamely „istenség” nevében (az „istenséget” tág értelemben használva, bármely vallási, társadalmi, politikai cél fanatikus híveként).	motiváció, vagy ha nem is ez az elsődleges, akkor is van szexuális vonatkozás (hetero- és homoszexualitás is előfordul). A sorozatgyilkosokra is igaz, hogy a teljes kontrollt, a helyzet és az áldozat feletti korlátotlan hatalmat akarják átélni, „istennek” akarják érezni magukat, élet és halál urainak.
Az elkövetés eszköze, módja	Eszközük legtöbbször lőfegyver és/vagy bomba, de előfordul ritkán kés is. Az ölési cselekmény gyorsan zajlik, a lényeg a minél több áldozat.	Eszközeik nagyon kiterjedtek (konvencionálisan bomba, lőfegyver, biológiai fegyver, de fenyeget a nukleáris és a számítógépes terrorizmus is), az elkövetés módjai ennek megfelelően rendkívül változatosak.	Közvetlen, direkt ölési módszereket használnak, mert sokszor az áldozat szenvedésének látványa okoz számukra kielégülést (fojtogatás, kés, ütlegelés stb.), emellett a szexuális erőszak is sokszor része a cselekménynek.

2. táblázat: Az ámokfutók, a terroristák és a sorozatgyilkosok összehasonlítása

IV. AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK ETIOLÓGIÁJA

„Minden dolognak három oldala van:
egy, amit te látsz, egy, amit én látok és
egy, amit egyikünk sem lát.”
(kínai mondás)

1. Az egyértelmű okok hiánya, a rizikófaktorok hálózata

Ha újabb ámokfutás történik, mindig két, egymással szorosan összefüggő kérdés merül fel: *mi a magyarázata* a cselekménynek, illetve mit tehetünk, hogy a jövőben elkerülhetőek, *megelőzhetőek* legyenek a hasonló esetek. E fejezet az első kérdéskört járja körül.

Az ámokfutások okairól három feltevés fogalmazható meg:

1. a történetek mögött nincs egyetlen megismerhető igazság,
2. az oksági tényezők komplex hálózata rajzolódik ki,
3. az esetek egymással számos különböző módon rokonok, de az okoknak nincs olyan közös halmaza, amelyről biztosan kijelenthető, hogy minden egyes ámokfutás hátterében fellelhető.

A mottóként idézett kínai mondás az igazság relativitásáról szól, amely különösen élesen mutatkozik meg olyan cselekményeknél, amelyek előtt mindenki értetlenül áll. Az ámokfutások váratlansága, brutalitása és a látható motiváció hiánya nagy erővel készíti az embereket arra, hogy magyarázatot keressenek.⁷⁰ Ennek pszichológiai háttere az, hogy a cselekmény veszít félelmetességéből, ha érthetővé válik, mert csökken a tehetetlenség érzése. Ha tudjuk az okot, tehetünk valamit azért, hogy a saját környezetünkben ne fordulhasson elő hasonló eset. Sajnos a kiábrándító valóság az, hogy egyetlen okot nem fogunk találni, sőt ahány embert megkérdezzük, legyen az kutató, tanú, az elkövető családtagja vagy akár maga az elkövető, nem fogunk két

---

⁷⁰ Az ámokfutások kriminalisztikai szempontból ama ritka cselekmények közé tartoznak, ahol a kriminalisztika hét fő kérdéséből hatra (Mi? Hol? Mikor? Hogyan? Ki? Kivel?) könnyen megadhatjuk a választ. A hetedik kérdés, a „MIÉRT?” viszont olyan lelki rejtélyek közé kalauzolja a kutatót, amely hosszú időre ellátja szellemi kihívással. A kriminalisztika piramis-modelljéről lásd bővebben Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika alapkérdései című tanulmányát. Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika alapkérdései. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. (Szerk: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán) Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs 2013 <http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/fenyvesics.pdf> (2014. 03. 18.)

egyforma elképzelést hallani. Ez a *Muschert* által „*Rashomon-effektusként*” leírt jelenség,⁷¹ amely Akira Kurosawa „*Rashomon*” című filmje után kapta a nevét. A filmben egy bűncselekmény négy tanúja utóbb különbözőképpen és ellentmondóan írja le az eseményt, és a rendező nem ad „feloldozást” a film végén sem, bizonytalanságban hagyja a nézőt, hogy melyik szereplő mondott igazat, illetve, hogy igazat mondott-e bármelyikük is.

Ádám Antal korszakunk posztmodern jellemzőjének tartja a folyamatok, áramlatok interdependenciáját, kölcsönös függését, amely a hatásokat és ellenhatásokat nem csupán lineárisan, hanem az oksági kapcsolatok nehezen felismerhető hálós dimenziójában is értelmezhetővé teszi. Ez ismét a valóságot tökéletesen fedő igazság felderítésének lehetetlenségét vetíti előre.⁷² E probléma nem újkeletű, számos bölcselő elmélkedett már az igazság megtalálásának nehézségeiről. A Kr. után 125-ben született buddhista Naradzsuná nagyon világosan fogalmazza meg e gondolatot, amikor azt állítja, hogy az igazság azért nem ismerhető meg, mert minden igazság felett található egy magasabb rendű igazság, ha a témánkat (jelen esetben az iskolai ámokfutást) más, kiterjedtebb kölcsönös összefüggés-rendszerbe helyezzük, és úgy vizsgáljuk.⁷³

Az ámokfutások okainak megértésére törekedve tisztában kell tehát lennünk a lehetőségeink korlátaival. A nézőpontok, összefüggések hálójában kellene a „megmagyarázhatatlant megmagyarázni”. Az igazság „ezer arcát” nem könnyű rendszerbe helyezni, azonban ennek tudatában is törekedni kell a rizikófaktorok hálózatának felvázolására, mert ez fontos lépést jelent a megelőzés lehetőségeinek feltárásában. A kockázati tényezőket ennek megfelelően az egyénhez, illetve azokhoz a közegekhez kapcsolva ábrázolom, amelyekben az elkövető a mindennapjait tölti. (lásd 3. számú táblázat)

A táblázat értelmezéséhez fontosnak tartom hangsúlyozni a következőket:

- a felsorolt rizikófaktorok közül nem kell mindegyiknek megjelennie ahhoz, hogy egy ámokfutás megvalósuljon, de
- a felsoroltak közül soha nem elég csupán egyetlen tényező a tragédia bekövetkeztéhez,
- bizonyos faktorok szoros összefüggésben állnak egymással, csak együtt érik el a „rizikófaktor-szintet” (pl. a média által adott részletes tudósítás a korábbi

---

⁷¹ Muschert, Glenn W.: i. m. 61. o.

⁷² Ádám Antal: A posztmodernitásról és a posztdemokráciáról. *Közjogi Szemle* 2012/1. 2. o.

⁷³ Ádám Antal: *Bölcsélet, vallás, állami egyházjog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2007. 219. o.

ámokfutásokról és a leendő elkövetők élénk érdeklődése ezek iránt vagy a fegyverekhez való könnyű hozzájutás egy társadalomban és az elkövetők fegyverek iránti rajongása),

- bizonyos faktorok ugyanakkor a helyzetnek két különböző oldalát mutatják (pl. iskolai kiközösítés a kortársak oldalán és bizalmatlanság, kapcsolatteremtési nehézség az elkövetőén).

Közegek	Rizikófaktorok
Egyén	<p data-bbox="608 640 986 674"><i>Mentális zavarok/állapotok</i></p> <ul data-bbox="655 696 1241 954" style="list-style-type: none"> - depresszió - személyiségzavar - pszichózis - öngyilkossági krízis - serdülőkori természetes krízis állapota <p data-bbox="608 976 900 1010"><i>Személyiségjellemzők</i></p> <ul data-bbox="655 1032 1326 1682" style="list-style-type: none"> - merev, kényszeres személyiség - magas elvárások magával és másokkal szemben - alacsony frusztrációs tolerancia - bizalmatlanság a külvilággal szemben - konfliktuskerülő személyiség - empátiahiány - elégtelen kapcsolatteremtési képesség - érzelmek, indulatok kifejezésének nehézsége - elégtelen érzelmi problémamegoldó kompetenciák - beszűkült, erőteljes fantáziatevékenység <p data-bbox="608 1704 719 1738"><i>Leaking</i></p> <ul data-bbox="655 1760 1326 2018" style="list-style-type: none"> - közvetlen vagy közvetett fenyegetés megfogalmazása verbálisan (szóbeli közlés, napló, blog, levél, dolgozat stb.) - közvetlen vagy közvetett fenyegetés megfogalmazása nem verbálisan (pl. rajz,

	<p>videó stb.)</p> <p><i>Negatív életesemények</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - az „utolsó csepp” egy olyan traumatikusként megélt életesemény, amely az elkövetőt végleg az ámokfutás felé tereli (pl. iskolai eltanácsolás stb.) <p><i>Érdeklődési kör</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - fegyverek iránti rajongás, fegyverek gyűjtése - erőszakos médiatartalmak fogyasztása (pl. videójátékok, filmek stb.) - korábbi ámokfutások iránti érdeklődés - szélsőséges ideológiák követése (pl. szociáldarwinizmus, náci eszmék stb.)
Család	<p><i>Szülő-gyerek viszony</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - érzelmi kapcsolat elégtelensége, intimitás hiánya - magas elvárások a családtagokkal szemben - a kommunikáció deficitje - az agresszív feszültségek levezetési lehetőségének hiánya - szülői hárítás a problémákkal szemben <p><i>Testvérek közötti viszony</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rivalizáció
Iskola/Kortársak	<p><i>Iskolai atmoszféra</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - teljesítményközpontú iskola, „versenyeztetés” - kirekesztő, zaklató diákközeg nem megfelelő kezelése - a szorongó gyerekek „láthatatlanná” válása - közösségfejlesztés hiánya - gyenge tanár-diák kommunikáció <p><i>Iskolai megelőzési rendszer</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - biztonsági rendszer hiánya - krízisterv hiánya - jelzőrendszer hiányosságai (az iskola és a diákok, a szülők, a pszichológusok, a rendőrség között)
	<p><i>Kortársak viselkedése</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - kirekesztés, zaklatás az iskolában - cyberbullying
Társadalmi közeg	<p><i>Média</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - erőszakos médiatartalmak agressziónövelő, modellnyújtó és fantáziaélnkítő hatása (pl. videójátékok, filmek) - önmérsékletet nem mutató hírközlés az ámokfutásokról (imitációs hatás elősegítése, kulturális megoldóképlet kialakítása, morális pánik és bűnözési félelem növelése stb.) <p><i>Fegyverekhez való hozzájutás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - fegyvertartás és -viselés nem megfelelő, túl enyhe szabályozása - a jelzőrendszer hibái

3. táblázat: Az iskolai ámokfutások létrejöttében szerepet játszó faktorok

2. Az egyénhez kapcsolódó rizikófaktorok

Az iskolai ámokfutások után nagyon gyakran merül fel az elkövető mentális egészségének megkérdőjelezése. Ez természetes pszichológiai reakció, hiszen az ámokfutások egy lényegi ismérve az, hogy nincs látható, jól érthető magyarázata a tettnek, tehát – gondolják a legtöbben – csak maga a tettes lehet a „magyarázat”, azaz az ő megborult elméje, amely irracionális indokot szolgáltat a cselekményhez. Ez a válasz azért is olyan csábító, mert jóval kevésbé félelmetes annál, mintha „normális”, hétköznapi ember követi el a cselekményt, akit nem különböztet meg tőlünk szinte

semmi. Emellett a védőügyvédek stratégiájában is számos esetben találkozunk az elkövető schizofréniájára vagy egyéb pszichotikus állapotot okozó rendellenességére való hivatkozással. A kutatók sem kerültek meg ezt a kérdést, többen is foglalkoztak vele.

Sokszor szóba kerülnek az ámokfutások és az öngyilkosságok összefüggései, amelyek szoros kapcsolatban állnak a leaking-jelenséggel, amely az elkövetés tervének „kiszivárogtatását” jelenti, illetve az „utolsó cseppet” jelentő negatív életeseményekkel, amelyek a krízis felé sodorhatják az egyént. A kutatásoknak e nagyon lényeges ága még mindig sok feltárnivalót rejt, de komoly jelentőséget nyerhet a prevencióban.

A mentális zavarok, állapotok, személyiségjellemzők, a negatív életesemények és a leaking-jelenség a jobb átláthatóság kedvéért a táblázatban elhatárolásra került, azonban a valóságban összefonódnak, ezért célszerű együtt tárgyalni őket.

Lothar Adler az ámokfutások (nem csupán az iskolai esetek) okait kutatva először a nyomozások során feltárt motívumokat vizsgálta, és azt találta, hogy azok az élet számos területéről származhatnak, általában finansiális, partnerkapcsolati vagy családi gondok, melyek lehetnek súlyosak, de látszólag bagatell természetűek is. E problémák mindennapisága azt sejteti, hogy az ámokfutások okaként nem fogadhatóak el minden további nélkül, további tényezőket is fel kell tárni. Adler fontos faktornak tartja a *pszichés zavarok* meglétét, amelyet az *elkövetők 68%-nál* feltételezett. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy még a pszichés zavarok sem szolgáltatnak kielégítő magyarázatot az ámokfutásokra, azok inkább csak a tett lefolyását határozzák meg. Az általa vizsgált esetekben a *paranoid pszichotikus elkövetők* elsősorban idegeneket támadtak meg, és bár számoltak a saját haláluk bekövetkezésének lehetőségével, ők maguk nem tettek kísérletet öngyilkosságra. A *depressziós* személyek ezzel szemben jellemzően a családtagjaikat támadták meg, és nagy százalékban követtek el *öngyilkosságot*. Adler szerint a két fenti csoport között állnak a *pszichopata-paranoid* elkövetők, akiknél mindkét pszichodinamikus mechanizmus egyszerre van jelen, és különös veszélyességüket tárgyakapcsolataik és selbstjük egyszerre történő széthullása okozza, amely nárcisztikus dühük elszabadulásával jár. Az ámokfutásszerű homicid-szuicid erőszakcselekmények szerinte minden esetben valamiféle impulzuskontroll-zavarra

vezethetők vissza, amelynek a háttérben a szerotonin-háztartás megbomlása áll, tehát összességében az ámokfutások pszicho-genetikai faktorokkal állnak összefüggésben.⁷⁴

Hoffmann szerint az ámokfutások megjelenésében az elkövető pszichopatológiai állapotát a legritkább esetben tekinthetjük egyedüli vagy primér faktornak. A szerző kifejezetten *kétségesnek* találja azt az általánosító feltételezést, hogy az *ámokfutások háttérben súlyos pszichiátriai megbetegedések* állnak. Ebben a magyarázó keretben ugyanis nem lehet választ találni arra, hogy

- történelmi távlatban nézve miért vezettek a hatóságok szigorító intézkedései e bűncselekmények visszaszorulásához (ez az indiai térség gyarmatainak megfigyelt változás volt),
- az esetek túlnyomó részében miért férfiak az elkövetők,
- hogyan alakul ki az utánzási hatás⁷⁵ (megfigyelték ugyanis, hogy az ámokfutások sok esetben tíz napon belül követik egymást akár a világ különböző pontjain is, amely azt bizonyítja, hogy országhatárokon átnyúló imitációs hatásról beszélhetünk⁷⁶).

Langman 10 ámokfutást elemzett kutatásában, és elmélete szerint az elkövetés pszichés háttere szempontjából a tettesek három csoportba sorolhatók.⁷⁷ Az első a *pszichopata elkövetők* csoportja, ide csak két személyt sorol: Andrew Goldent és Eric Harrist. Szerinte ez a legritkább eset. Jellemzőik:

- szadista vonások,
- a mások megfélemlítésének képessége,
- nárcisztikus vonások, magukat törvénytelenül állóknak tartják, a nárcisztikus sérülésekre, sértésekre aránytalan reakciót adnak,
- agressziókontroll-problémák, explozív dühkitörések,
- a fegyverek iránti rajongás.

---

⁷⁴ Adler, Lothar: Amok – eine Studie. Verlag Michael Farin, München, 2000. 105-106. old. Idézi: Faust, Benjamin: School shooting. Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion. Psychosozial Verlag, Wetzlar, 2010. 21-22. old.

⁷⁵ Hoffmann, J.: i. m. 402. o. Idézi: Weilbach, Karl: i. m. 23. o.

⁷⁶ Schmidtke, A. et al.: Imitation von Amok und Amok-Suizid. In: Terroristen-Suizide und Amok. (Szerk: Wolfersdorf, M. – Wedler, H-L.) Suizidologie Band 13. Regensburg, 2002 Idézi: Weilbach, Karl: i. m. 23. o.

⁷⁷ Langman, Peter: Amok im Kopf. Warum Schüler töten. Beltz Verlag, Weinheim und Basel, 2009. 54-210. o.

Langman a másodikat a *pszichotikusok* csoportjának nevezi, és a schizofréniában, illetve schizotíp személyiségzavarban szenvedő elkövetőket sorolja ide, így Dylan Kleboldot, Micheal Carnealt, Andrew Wurstot, Kipland Kinkelt és Seung-Hui Cho-t. A fő jellemzőiket így foglalja össze:

- paranoid gondolkodás,
- egyeseknél nagyzasos fantáziák,
- néhányánál hallucinációk,
- társas kapcsolatok beszűkültsége vagy teljes hiánya,
- öngyilkossági és depresszív gondolatok.

Végül az utolsó csoportot a *traumatizált elkövetők* alkották: Mitchell Johnson, Evan Ramsey és Jeffrey Weise. E tettesek történetében fizikai, emocionális és néhány esetben szexuális bántalmazás szerepel.

Waldrich kritizálja Langmant azért, hogy utóbbi kizárólag a tettesek pszichés zavaraira és kóros elmeállapotára vezeti vissza az ámokfutásokat. Szerinte ezzel nem jutunk közelebb a válaszhoz, hogy miért történnek ilyen tettek.⁷⁸ Waldrich azon a véleményen van, hogy az iskolai ámokfutásokat mindenképpen társadalmi jelenségként kell kezelni, már csak azért is, mert csak 1974 óta beszélhetünk róluk, tehát nem valószínű, hogy csupán elmebetegség áll a háttérükben. Felhívja a figyelmet, hogy minden monokauzális magyarázat téves képet ad, és csak a pszichológiai, pedagógiai, szociális és gazdasági faktorok feltárásával kaphatunk árnyalt magyarázatot. De nem csupán magyarázatot kíván adni, hanem megoldási opciót is, amit ő az iskolák reformjában lát. Az iskolai kultúra és atmoszféra ugyanis még mindig könnyebben megváltoztatható, mint a családok és a médiumok, tehát reálisan ez az egyetlen közeg, ahol az elsődleges prevenció megtörténhet.⁷⁹

Az iskolai ámokfutások Waldrich szerint kisebb-nagyobb eltérésekkel egy meghatározott minta szerint zajlanak le. Hónapokkal vagy évekkal a tényleges tett előtt a későbbi elkövető, aki általában fiú, ritka esetben lány, egyre magányosabbá válik. A családjában nem kap igazi melegséget, ugyanakkor a teljesítmény-elvárások magasak. Egy sikeresebb testvér tovább ronthat a helyzeten. A baráti kapcsolatai sem igazán szorosak, nem sok bizalmasa van. A pubertáskor nehézségei egyrészt okként, másrészt következményként súlyosbítják a helyzetet. A legtöbb esetben nem tűnik ki semmivel a

---

⁷⁸ Waldrich, Hans-Peter: In blinder Wut. Amoklauf und Schule. PapyRossa Verlag, Köln, 2010. 7. o.

⁷⁹ Waldrich, Hans-Peter: Uo. 8-10. o.

serdülő, sem negatív, sem pozitív irányban, a tanárok és diáktársak – kis túlzással – szinte észre sem veszik jelenlétét. Jobbára a szobájába húzódik vissza, ahol a virtuális világba menekül. A számítógépes játékok, a szexuális és erőszakos internetes tartalmak valós élmények hiányában pótkielégülést nyújtanak a számára. Bár sok esetben ezek a gyerekek a külsejükkel és a szobájuk átrendezésével egyre feltűnőbbben kifejezésre juttatják a lelkükben zajló folyamatokat, a környezet a sötét színeket, az agresszív tartalmú nonverbális jelzéseket általában a kamaszkor természetes velejárójaként könyveli el. Egyébként blogok vagy papír alapú naplók formájában sok későbbi ámokfutó verbálisan is kifejezi frusztráltságát, és egyre jobban felhalmozódó indulatokról számol be, de erről a szülők sokszor tudomást sem szereznek. Ugyanúgy, ahogyan a fegyverek iránti egyre intenzívebb érdeklődésről sem, amely sokszor a számítógépes játékok fegyverein túllépve valódiak felhalmozásával, megszerzésével jár együtt. Mivel kevés a visszacsatolás a külvilágtól, a későbbi elkövető a fantázia világába menekül, és tulajdonképpen belehergeli magát az önsajnálatba és mások gyűlölésébe. A fantáziák aztán egyre konkrétabbá válnak, mígnem kialakul egy terv, amely megvalósítható közelségbe hozza azt a vágyat, hogy végre mindenki felett birtokolja a hatalmat, ő legyen élet-halál ura, és megbosszulhassa az őt ért valós vagy képzelt sérelmeket. Ebben a fázisban már elég egy apró kiváltó ok, „egy utolsó csepp”, amelynek hatására a serdülő végrehajtja, amit már annyiszor elképzelt. A tettet általában kíméletlenül, megingás nélkül hajtja végre, olyankor, amikor sokan tartózkodnak az iskolában, és a lehető legtöbb a potenciális áldozat. Mire a rendőrség odaér, általában öngyilkos lesz, esetleg kiprovokálja, hogy a rendőrök lelőjék (suicide by cop), vagy feladja magát.⁸⁰

Már az 1930-as években felmerült, hogy az ámokfutás és az öngyilkosság hasonló töről fakadó jelenségek. *John Cooper*, washingtoni antropológia professzor 1934-es írásában elemezte az ámokfutások és az öngyilkosságok összefüggéseit. Célja annak bebizonyítása volt, hogy az ámok nem kultúrafüggő szindróma. Cooper szerint sem faji, sem etnikai, sem környezeti faktorok nem játszanak szerepet a mentális betegségek patogenezisében, így az ámok etiológiája sem különbözik az úgynevezett primitív és az industrializált népek körében. Cooper feltevése szerint az ámokfutás a primitív népcsoportokban tulajdonképpen az öngyilkosság indirekt formája, mivel e területeken az öngyilkosság jóval ritkábban előforduló és társadalmilag kevésbé elfogadott jelenség,

---

⁸⁰ Waldrich, Hans-Peter: Uo. 11-15. o.

mint az iparilag fejlett államokban. Cooper szerint ugyanazok a pszichoszociális faktorok vezetnek egy európainál az öngyilkossághoz, mint egy malájnál az ámokfutáshoz.⁸¹

Hasonló véleményen van *Tan és Carr*, akik szerint a maláj kultúrában rendkívüli jelentősége van a becsületnek és a jó hírnévnek (tekintélynek). Elvárt viselkedés a visszafogottság, a barátságosság és a negatív érzések kimutatásának elkerülése. Így a becsületet veszélyeztető pszichoszociális krízisek megélésekor bizonyos esetekben nem maradt más lehetőség, mint az ámokfutás, amely elfogadott társadalmi ventilációs formaként lehetővé tette a becsület visszaszerzését, még ha az az adott személy életébe került is.⁸²

A maláj kultúrát vizsgálva *Knecht* is hasonló következtetésekre jutott. Főleg a fiatal malájok esetében hiányoztak a megfelelő kanalizációs eszközök a frusztráció és harag kifejezésére.⁸³ Egyes szerzők ezzel magyarázzák a malájok alacsony öngyilkossági rátáját is.

Saint Martin felhívja a figyelmet arra, hogy Cooper elméletének némileg ellentmond az ámokfutások XX. századi megszorodása a nyugati államokban, amelyekben nem tiltják az öngyilkosságot. *Saint Martin* véleménye szerint az ámokfutás mindig valamilyen nem diagnosztizált vagy nem megfelelően kezelt pszichiátriai figyelmet érdemlő állapot egyik lehetséges kimenetele, és éppen ebből kifolyólag – amennyiben megfelelően értékeljük a rizikófaktorokat – elképzelhető a megelőzése, csakúgy mint az öngyilkosságoknak. Szerinte a prevenció első lépése, hogy felismerjük azokat az egyéneket, akiket pszichiátriai állapotuk vagy pszichoszociális stresszoraik ámokfutásra predisponálnak.⁸⁴ A házi orvosoknak és az általános orvosoknak kiemelt szerepe van a veszélyeztetett egyének felismerésében, mivel a megfigyelések szerint számos ámokfutó és öngyilkos keresi fel röviddel a tette előtt házi orvosát vagy egyéb orvost. Kevésbé jellemző a pszichiáterek felkeresése az ezzel járó stigmától való félelem,

---

⁸¹ Cooper, John: Mental disease situations in certain cultures: a new field for research. *Journal of Abnormal & Social Psychology* 1934/29. 10-17. o. Idézi: *Saint Martin, Manuel L.: Running amok: A modern perspective on a culture-bound syndrome. Primary Care Companion Journal of Clinical Psychiatry* 1999/1. 68. o.

⁸² Adler, Lothar (2000): i. m. 19-20. o. Idézi: *Brumme, Robert (2007): i. m. 9. o.*

⁸³ *Knecht, Thomas: Amok – Transkulturelle Beobachtung über eine Extremform menschlicher Aggression. Kriminologik* 10. Jg. 52. 1998. 683. o. Idézi: *Brumme, Robert (2007): i. m. 9. o.*

⁸⁴ *Saint Martin, Manuel L. (1999): i. m. 68. o.*

illetve az esetleg kiderülő mentális betegségtől való rettegettség miatt.⁸⁵ Saint Martin felsorolja mind az ámokfutások, mind az öngyilkosságok legfontosabb rizikófaktorait, amelyekből véleménye szerint látszik, milyen hasonlóak a két jelenség kockázati tényezői (lásd 4. táblázat). Azonban lényeges, hogy a rizikófaktorok értékelésénél figyelembe vegyük azt, amit a személy az élettörténetéről elmond – kiegészítve az egészségügyi adataival, illetve a családtagok és a páciens jól ismerő egyéb személyek (barátok, munkatársak) által közölt információkkal.

A megelőzés második lépése az adott személy pszichésen rendellenes állapotának kezelése. Az esetlegesen szükséges gyógyszeres kezelés mellett nagyon fontos a pszichoterápia megkezdése, illetve a szociális támogató háló aktiválása. Felmerülhet a páciens kórházi kezelésének szükségessége is.⁸⁶

Az ámokfutások rizikófaktorai	Az öngyilkosságok rizikófaktorai
Az anamnézisben korábbi erőszakos magatartás	45 év feletti férfiak
Öngyilkossági kísérletek	Öngyilkossági kísérletek
Jelentős interperszonális stressz pl. szeretett személy elvesztése, anyagi gondok, munkahelyi problémák pl. a munkahely váratlan elvesztése, megszűnése vagy munkahelyi konfliktusok	Személyes veszteség a megelőző 6 hónapban, pl. haláleset, anyagi problémák
Paranoid, antiszociális, nárcisztikus vagy borderline személyiségvonások vagy személyiségzavar	B-csoportba tartozó személyiségzavar, pl. nárcisztikus vagy borderline személyiségzavar
Megelőzően hangulatzavar pszichotikus vagy erőszakos epizódokkal	Depresszió, pszichózis
Pszichotikus zavar perzekutoros téveszméssel, melynek hatása a korábbi viselkedésében is megjelent	Alkoholizmus, szerhasználat

⁸⁵ Rand, E. H.: Choosing an antidepressant to treat depression. American Family Physician 1991/43. 847-854. o. Idézi: Saint Martin, Manuel L. (1999): i. m. 68. o.

⁸⁶ Saint Martin, Manuel L. (1999): i. m. 69. o.

Paranoid pszichotikus zavar	Szociális támogató háló hiánya
Pszichotikus zavar erőszakos parancsoló jellegű hallucinációkkal	

4. táblázat: Az öngyilkosságok és az ámokfutások rizikófaktorai Saint Martin szerint⁸⁷

Saját álláspontom is az, hogy az ámokfutásokhoz és az öngyilkosságokhoz vezető folyamat között számos párhuzam fedezhető fel.

Az egyik feltűnő hasonlatosság a két jelenség között az az öngyilkosságok és ámokfutások kapcsán is megfigyelt jellegzetesség, hogy a tettet elkövetők rendszerint előre jelzik szándékukat a külvilág számára. Öngyilkosok esetében „cry for help”-ről, segélykiáltásról beszélnek a kutatók, ámokfutóknál „leakage”-nek, kiszivárogtatásnak hívják az ámokfutás tervéről elejtett megjegyzéseket.

A „cry for help” leírása Shneidman és Farberow nevéhez fűződik, akik 1961-ben megjelent könyvükben arról írnak, hogy az általuk vizsgált búcsúlevelek alapján az öngyilkosságot elkövetők mindegyike közölte valamilyen módon a környezetével, hogy mire készül, ezáltal lehetőséget hagyva a beavatkozásra. E jelzés sokféle formában megnyilvánulhat a direkt közlésektől a homályos utalásokig arra vonatkozóan, hogy az adott személyben megfogalmazódott az öngyilkosság gondolata (fontos tudni, hogy sokszor a háziorvost keresik fel), de maga az öngyilkossági kísérlet is értelmezhető cry for helpként. E jelzések az ambivalencia megnyilvánulásai. Az öngyilkosságra készülődő ember nem tudja, hogyan tovább, de mégis vágyik arra, hogy megállítsák, hogy változzon valami, mert aki öngyilkos lesz, az nem meghalni akar, hanem másképpen élni.⁸⁸

Ugyanez az ambivalencia figyelhető meg az ámokfutásra készülődő személyeknél, akik közül sokan szintén előre jelezték tervüket elejtett megjegyzések, internetes bejegyzések, videók, rajzok, iskolai fogalmazások formájában.

Az ambivalens kommunikáció, amely mindkét cselekmény-típust jellemzi, arra enged következtetni, hogy a háttérükben álló pszichés állapot nagyon hasonló. A szuicidológiából már régóta tudjuk, hogy az öngyilkosságokat mindig a lélektani krízis állapota előzi meg.

⁸⁷ Saint Martin, Manuel L. (1999): Uo. 69. o.

⁸⁸ Csürke, J. – Vörös, V. – Osváth P. – Árkovits A.: A lélektani krízis elméleti háttere. In: Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és krízisintervenció kézikönyve (Szerk: Csürke, J. – Vörös, V. – Osváth P. – Árkovits A.). Oriold és Társai Kiadó, Pécs, 2009. 18-19. o.

A Gerald Caplan által kidolgozott elmélet szerint lélektani krízis akkor alakul ki, amikor a személy kénytelen veszélyeztető körülményekkel szembenézni, ezek vagy ezek fenyegető közelsége mindennél fontosabb pszichológiai problémává válik számára, ezeket sem megoldani, sem elkerülni vagy kikerülni nem képes, s főként nem az adott személyt jellemző szokványos problémamegoldó eszközökkel és a mobilizálható potenciális pszichológiai energiával.⁸⁹

Kétféle krízist különböztethetünk meg: fejlődési és akcidentális krízist. Előbbi az Erikson által leírt pszichoszociális fejlődés természetes velejárója, utóbbi valamilyen külső trauma, a személy szempontjából hangsúlyos életeseemény hatására alakulhat ki.

Fejlődési krízisek idején a személy pszichésen különösen sérülékeny állapotban van (mivel a fejlődési krízis egyben mindig identitás-válságot is jelent), így nagy veszélyt hordoz magában, ha ebben az időszakban szembe kell néznie valamely akcidentális krízist előidéző eseménnyel is (főként, ha ez a negatív esemény az identitását fenyegeti). A fejlődési és akcidentális krízis időbeli egybeesésekor, melyet krízismátrixnak hívunk, kimondottan nagy az esélye annak, hogy a személy a krízishelyzetet nem sikeresen, hanem destruktív módon oldja meg.

Feltételezésemet, miszerint az ámokfutások lélektani hátterében a krízisállapot áll, alátámasztja az a megfigyelésem, hogy az ámokfutások legnagyobb része valamely fejlődési krízis idejére esik: az iskolai ámokfutások jellemzően a serdülőkorú fejlődési krízis idejére, míg a felnőttkori ámokfutások az életközép-krízis időszakára (feltételezem az eriksoni elmélet alapján, hogy a megoldatlan serdülőkorú krízis nagyobb eséllyel vezet ámokfutáshoz vagy öngyilkossághoz az életközép-krízisben). A serdülőkor, amely biológiai, szociális és pszichológiai értelemben is az emberi életút egyik legjelentősebb változása, nem csupán az ámokfutások, hanem általában a bűnözés szempontjából is veszélyes időszak. A bizonytalanság, instabilitás állapotában nagyobb a szabályszegések valószínűsége, mint kiegyensúlyozott életszakaszokban.⁹⁰

Ámokfutók esetében szinte minden esetben találunk olyan frusztráló tényezőket (mint pl. a bullying, munkahelyi, magánéleti problémák), amelyek a külső szemlélő számára esetleg nem tűnnek elviselhetetlennek, azonban az eleve sérülékeny állapotban lévő személy számára az összeomlás irányába hatnak. A probléma az, hogy ez az állapot csupán a már említett ambivalens kommunikációval kerül felszínre, amelyet a környezet sokszor félreértelmez, vagy észre sem vesz. Ezért is mondják, hogy a krízis

---

⁸⁹ Csűrke, J. – Vörös, V. – Osváth P. – Árkovits A.: Uo. 10-13. o.

⁹⁰ Virág György: A fiatalok bűnelkövetés egyes jellemzői. Rendészeti Szemle 2009/2.115. o.

kommunikációja egyben a kommunikáció krízise is. És ezért van az, hogy az emberek öngyilkosság vagy ámokfutás után értetlenül állnak az események előtt, és megmagyarázhatatlannak tűnik a számukra, hogy mi történt, „ok nélküli bűncselekménynek” tűnnek, ahogyan Korinek László fogalmaz,⁹¹ pedig valójában a felszín alatt az egyént már régóta húzódozó egzisztenciális dilemmák és kétségbeesés gyötörték.

E megállapításokból következik az a gondolat, hogy talán az ámokfutások esetében is beszélhetünk (a Ringel által) az öngyilkosságok kapcsán leírt preszuicidális szindrómához hasonló állapotról, amelyet preámok szindrómának neveztem el. A preszuicidális szindróma három jellemzője közül a beszűkülés (szituatív, dinamikus, az emberi kapcsolatok beszűkülése, az értékszféra beszűkülése) egyértelműen felfedezhető az ámokfutást elkövető személyeknél is. A különbséget a második jellemzőben találjuk, a gátolt és saját személy ellen fordított agresszióban. Ámokfutóknál az agresszió a tett elkövetésekor a környezet irányába nyilvánvalóan nem gátolt (mint az öngyilkosságoknál). Viszont ami érdekes és elgondolkodtató, hogy a tett elkövetésének pillanatáig igen. Az ámokfutást elkövetők soha nem olyan személyek, akik agresszivitásukkal kitűnnének a többi ember közül, sőt az emberek általában úgy tartják őket számon, mint akikről soha nem gondolták volna, hogy képesek ilyen tettet elkövetni. Az iskolai ámokfutókat „invisible kids”-ként is szokták emlegetni. És itt emelnék ki egy másik nagyon lényeges pontot: ahogyan már korábban említésre került, az ámokfutások számos esetben végződnek öngyilkossággal, suicide by cop-pal, vagy ismertté válik, hogy az elkövető korábban kísérelt már meg öngyilkosságot. Ez azt bizonyítja tehát, hogy az ámokfutóknál is megjelenik a gátoltság és a saját személy ellen fordított agresszió. Mi lehet az, ami miatt ők nem elégszenek meg a saját maguk megölésével?

És itt jutunk el a preszuicidális szindróma harmadik jellemzőjéig: az öngyilkossági fantáziáig. Tudjuk, hogy az öngyilkosok fantáziáiban is megjelenik heteroagresszió, sőt az öngyilkosságok jellemzően mindig valakinek szólnak, akiben büntudatot próbálnak kelteni. Freud úgy fogalmazott, hogy „Minden öngyilkosság megakadályozott gyilkosság.” Ámokfutóknál a gyilkossági fantázia valósággá válik. Ők

---

⁹¹ Korinek László: Az erőszakos bűnözés oksági összefüggései. In: Tiszteletkötet Sárkány István 65. Születésnapjára. (Szerk: Németh Zsolt) Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010. 100-102. o.

nem elégszenek meg a büntudatkeltéssel, ők meg akarják semmisíteni az indulatuk tárgyát.

Bár az álláspontok korántsem egységesek, összefoglalásként megfogalmazható az az óvatos feltevés, hogy az elkövetők elenyésző százaléka követi el tettét pszichotikus állapotban, azaz teljesen elveszítve kapcsolatát a valósággal. Legtöbbjük beszámítási képessége csupán enyhe fokban korlátozott.

Ha diagnosztikai kategóriák mentén próbáljuk megközelíteni az ámokfutók pszichés állapotát, azt mondhatjuk, hogy legnagyobb részük személyiségzavarban szenved, sokszor annak kevert nárcisztikus, paranoid, antiszociális formájában. A depressziós tünetvilág is meghatározó a legtöbb elkövetőnél, és nagymértékben hozzájárulhat az cselekedetek kétharmadánál jelentkező agresszív-önagresszív tendenciák együttes megjelenéséhez.

Ez átvezet minket az ámokfutások pszichodinamikai hátterének kérdésére. A tanulmányozott egyedi esetek alapján úgy tűnik, hogy az ámokfutások egy része és az öngyilkosságok szoros összefüggést mutatnak. Az iskolai ámokfutók többsége olyan fokozottan vulnerábilis személy, aki a pszichoszociális fejlődéssel együtt járó serdülőkori krízis alatt akcidentális krízist is megél, és e krízismátrix az identitás-válság olyan mértékű elmélyülését eredményezi, amely a végső összeomlás felé hajtja. E folyamat egyik meghatározó eleme a kommunikációs zavar, amely az elkövető életének minden szintjén akadályozza a segítségkérés és –nyújtás lehetőségét.

3. A családi rizikófaktorok

Eric Harris a naptárában anyák napjára,⁹² tehát két héttel az ámokfutás utáni időpontra, egy Shakespeare-idézetet jegyzett be: „Szült már jó öl rossz magzatot.”⁹³ E mondattal nyilvánvalóan anyját (és apját) akarta felmenteni a felelősség alól, mivel tudta, hogy felmerül majd az emberekben, hogy vajon milyen szerepet játszottak a szülők és a család az ámokfutás létrejöttében.

---

⁹² Idézi: Gaertner, Joachim: i. m. 180. o.

⁹³ Az eredeti angol mondat így hangzik: „Good wombs have born bad sons.” http://nfs.sparknotes.com/tempest/page_22.html (2014. 03. 08.) A magyar idézet a következő fordításból származik: William Shakespeare: A vihar. I. felvonás II. jelenet (ford.: Fábri Péter) <http://mek.oszk.hu/00400/00483/00483.htm> (2014. 03. 08.)

Vajon igaza volt Eric Harrisnek? Elképzelhető, hogy a szülők jó emberek, gyermekük mégis gonosszá válik?

Az általam feltett kérdés természetesen Harris idézetéhez hasonlóan leegyszerűsítő, ezáltal megválaszolhatatlan. A szakemberek számtalanszor találkoznak azzal a problémával, hogy meg kell mondaniuk, egy gyermeknek káros-e az a családi környezet, ahol növekszik, szükség van-e valamely intézkedésre, esetleg ki kell-e onnan emelni. A gyakorlatban dolgozók látják igazán, hogy ennek eldöntése számos esetben milyen nehéz feladat, hiszen ritka az, hogy egy szülő csak rosszat okoz, ráadásul a gyermek sokszor még ilyen esetekben is ragaszkodik hozzá. Ehhez hozzátehetjük, hogy még a hasonló körülmények között felnövekvő gyermekeknél sem lehetünk biztosak abban, hogy felnőtté válásuk során egymáshoz hasonló magatartást fognak gyakorolni, mivel az elsődleges szocializáció csak részben határozza meg az életútjukat, emellett más faktorok, pl. a genetika által befolyásolt alapszemélyiség és a másodlagos, harmadlagos szocializációs közegek szintén jelentős hatást gyakorolnak.

Nehéz tehát annak a kérdésnek a megválaszolása is, hogy mit tehetek volna másképpen az ámokfutók szülei, hogy a gyermekükből ne váljon bűnöző. Kiindulópontként érdemes az egészséges család működéséről ejteni néhány szót, amelyhez képest jól érzékeltethető, hogy milyen eltérések lehetnek károsak.

A család, mint az *elsődleges szocializáció közege*, számos *feladat* előtt áll. Ezek a következők:⁹⁴

- a gyermek életben-maradásához és fejlődéséhez szükséges gondozása,
- a szülő és a gyermek intim kapcsolatának köszönhetően a személyiségfejlődés érzelmi alapjainak létrehozása,
- a családi interakciók során a gyermek verbális és metakommunikációjának fejlesztése
- az alapvető szociokulturális szokások, viselkedési sémák, értékek megtanítása,
- a fejlődő egyén életkori, családi, nemi és társadalmi szerepeinek a családtagokhoz való viszonyulásban kialakuló megalapozása,
- a gyermeki énkép, éniidentitás és éniideál kialakulása.

---

⁹⁴ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 20. o.

A szocializáció folyamata a gyermek születése pillanatától megkezdődik, hiszen már az *újszülött* (sőt az újabb kutatások szerint már az embrió is) átveszi környezete érzelmi-indulati jellemzőit.⁹⁵ E hatásokat főként a *metakommunikáció* közvetíti, amely a kommunikáció nagyrészt tudattalan, akarattalan és jellemzően nonverbális része (pl. hanghordozás, mimika, gesztusok, tekintet stb.), és azt mutatja meg, hogy miként kell értelmeznünk az üzenet többi részét. Ha a kommunikáció verbális, tudatos része és a metakommunikáció ellentmondanak egymásnak, az emberek önkéntelenül az utóbbi jelzéseknek „hisznek”. Különösen igaz ez a hét év alatti gyermekekre, akik sokkal pontosabban értik még a metakommunikációt, mint a szóbeli közléseket, és nagyon érzékenyen reagálnak, ha az negatív vagy ellentmondásos, mert ez az anya érzelmi odafordulásának hiányát vagy ambivalenciáját jelzi. A legsúlyosabb károkat az úgynevezett kettős kötés (double bind) okozza, amelynek lényege, hogy az anya verbális jóindulata és szeretet-kifejezése ellentmond elutasító metakommunikációjának. A kutatások szerint az anya-gyermek emocionális kapcsolat sérülése komoly rövid és hosszú távú következményekkel járhat.

Patkányokon végzett kutatások szerint azok a kispatkányok, amelyeket az anyjuk rendszeresen nyalogatott, jóval nyugodtabbak és békésebbek lettek, mint azok az egyedek, akiket a patkányanya elhanyagolt. Ennek az az oka, hogy az anyjuk által nem nyalogatott állatok sokkal magasabb vérnyomással és megnövekedett stresszhormon termeléssel reagáltak minden fenyegető eseményre. *Moshe Szyf*, a McGill Egyetem kutatója szerint ez a hatás hosszú távon megmarad, mert a génállomány elraktározza ezt az információt. Azt találta, hogy az anyai gondozás minőségének függvényében eltérő gének aktiválódtak a patkányokban. Ahol megfelelő volt az anyai testi kontaktus, az érzelmi szabályozásban résztvevő hippocampus sejtjei olyan gén működésbe lépését segítették elő, amely csökkenti a stresszhormon-szintet. Ennek az ellenkezője történt az elhanyagolt kölyköknél.⁹⁶

De nem csak állatokkal, hanem emberekkel végzett vizsgálatok is hasonló eredményt hoztak. *Lyons-Ruth*, a Harvard Egyetem kutatója szerint az anya és gyermek közötti kötődés jellemzői befolyásolják a gyermek későbbi viselkedését. A híressé vált idegen-helyzet kísérletben azt vizsgálták, hogy a gyerekek hogyan reagálnak arra, ha anyjuk elhagyja a szobát, helyette egy idegen jön be, majd újra az anya. A kérdés röviden az,

---

⁹⁵ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: Uo. 17-18. o.

⁹⁶ The mind of a rampage killer. <http://documentaryaddict.com/The+Mind+of+a+Rampage+Killer-10073-documentary.html> (2014. 03. 09.)

hogy a gyermek hogyan éli meg ezt a stresszhelyzetet, és az anya visszatéréskor mennyire képes őt megnyugtatni. Egyes anyáknak nehezebb esik odafordulni a gyermekhez, felemelni, elringatni, szavakkal is csitítani az ijedelmét. Ez az emocionális üresség fenyegető a baba számára, és megnehezíti a saját érzelmei megértését, illetve szabályozását. Lyon-Ruth és kollegái 60 család életét követték több mint 30 éven keresztül. Kimutatták, hogy az anyjukhoz nem biztonságosan kötődő gyermekeket nem csak kicsi korukban lehetett nehezebben megnyugtatni, hanem az iskolában is sokkal több magatartási problémával küzdöttek. Felnőtt korokra pedig kétszer nagyobb eséllyel produkáltak antiszociális, illetve szuicid viselkedést.⁹⁷

A korai anya-gyermek kapcsolatnak tehát különösen nagy jelentősége van, azonban természetesen a későbbi évek és az apával való kapcsolat is meghatározóak. A szocializációs feladatokat a család akkor tudja megfelelően ellátni, ha megfelelő dinamikájú és struktúrájú rendszerként működik.

A megfelelő *dinamika* azt jelenti, hogy a családban létrejönnek társadalmilag elfogadható, egyedileg kialakított szabályok az érzelmek kifejezésére, a konfliktuskezelésre, a szerepekre stb., amelyek rugalmas és egészséges egyensúlyban tartják a rendszert az évek során bekövetkező változások közepette is. A kórosan működő családok egyik jellemzője a rugalmatlanság, mivel ott a kialakult patológiás egyensúlyt minden változás veszélyezteti. Ezekben a családokban jár különösen súlyos krízissel a gyerekek leválási kísérlete, amelynek egyik extrém esete lehet az ámokfutás. Emellett lényeges szempont az is, hogy a család mennyire működik nyitottan, illetve zártan a tágabb környezetében. Előbbi típus jellemzője az élénk kommunikáció a külvilággal, az érdeklődő, újdonságokra nyitott attitűd, utóbbié az ismerősökkel, barátokkal való kapcsolatok szegényessége, a világ változásaira való rigid reakció. E tényezőknek a gyermek kortársaival való kapcsolatára, ezáltal másodlagos szocializációjára, illetve a szülőkről való leválási krízis elviselésére van jelentős hatása.⁹⁸

Egészséges *családstruktúráról* akkor beszélünk, ha a családon belül az al csoportok (házastársi, szülői, gyermeki stb.) szilárdak, ugyanakkor tagjaik kommunikálnak

---

⁹⁷ The mind of a rampage killer. <http://documentaryaddict.com/The+Mind+of+a+Rampage+Killer-10073-documentary.html> (2014. 03. 09.)

⁹⁸ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: i. m. 22. o.

egymással, és képesek együttműködni a közös problémák megoldása érdekében. Ennek legfontosabb előfeltétele, hogy a házastársak alcsoportja emocionálisan koherensen működjön, tehát kapcsolatuk bizalmon, empátián és őszinte vonzalmon alapuljon.

Ezzel szemben a strukturálatlan családoknak két ellentétes csoportját különböztetjük meg:⁹⁹

- az egyik szélsőség, amikor az alcsoportok elkülönítése nem történik meg, a családtagok tisztában vannak a többiek életének legapróbb mozzanatával is, egymás dolgaiba rendszeresen beleszólnak (pl. elolvassák egymás leveleit, naplóját stb.),
- a másik szélsőség, amikor az alcsoportok, a családtagok olyan szigorúan elhatárolódnak egymástól, hogy csak annyit kommunikálnak, amennyi az általános elvárások és konvenciók miatt feltétlenül szükséges.

A strukturálatlanság következménye lehet, hogy az egyes családtagok „nem illeszkednek be természetes alcsoportjukba, hanem arra kényszerülnek, hogy valamely másik alcsoport szabályai szerint éljenek”¹⁰⁰ (pl. a domináns házastárs a másikat gyermeki szerepkörbe kényszeríti vagy az egyik gyereket parentifikálják, azaz olyan szociális-pszichikus terheket rónak rá, amelyet a szülőknek kellene viselni). A patológiás működésmód hatására a családtagok deviálnak, megbetegsznek, vagy más módon próbálnak „kimenekülni” a helyzetből. Az ámokfutások ilyen szempontból felfoghatóak olyan „menekülésnek”, amelyben jellemzően egyszerre jelenik meg a mentális zavar és az antiszociális viselkedés (esetleg az öngyilkosság).

A családi szocializáció a *nevelői attitűd dimenziója* mentén is értékelhető.¹⁰¹ A nevelői magatartás két fő dimenziója az engedékenység-korlátozás és az emocionális melegség-hidegség. Attól függően, hogy ezek milyen párosításban jelennek meg, a gyermek inkább agresszióra vagy szorongásra lesz hajlamos. Az agresszió és a szorongás Ranschburg szerint tulajdonképpen ugyanannak a jelenségnek a két oldala: ha kifelé agresszív valaki, akkor belül jellemzően szorong, ha viszont kifelé mutatkozik szorongónak, az azt jelenti, hogy agresszióját befelé fordítja. Az ámokfutók ilyen szempontból olyan szorongó gyerekeknek tekinthetők, akik tettük előtt inkább befelé,

---

⁹⁹ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: Uo. 20-21. o.

¹⁰⁰ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: Uo. 21. o.

¹⁰¹ Scheafeer, E. S.: A hypothetical circumplex of maternal behavior concepts. *Journal of Abnormal Social Psychology* 59. 1959 Idézi: Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001. 135-145. o.

az ámokfutással azonban kifelé fordítják agressziójukat (ha a tett végén öngyilkosságot követnek el, az az agresszió önmaguk ellen fordítása).

A fent említett dimenziók alapján négyféle nevelői attitűdöt különböztethetünk meg. Az első és egyben legpozitívabb a *meleg-engedékeny attitűd*. Ebben az esetben a szülő a gyermek érzelmi és intellektuális igényeit is kielégíti, aminek következtében a gyermek soha nem kételkedik abban, hogy szeretik és, hogy értékes ember, ezáltal képessé válik autonóm, alkotó személyiséggé alakulni. Ez a nevelői attitűd nem nélkülözi a szabályokat, de azok megfelelően rugalmasak. Az ilyen családban felnövekvő gyermekek is mutatnak engedetlenséget, agressziót, de ez idővel átalakul egészséges ambícióvá, önértékelési képességgé és bátorsággá.

A *meleg-korlátozó nevelési légkör* azokra a szülőkre jellemző, akik túlszeretik, túlgondozzák a gyermeküket, mert maguk is szoronganak, és ezt a szorongást átültetik a gyermekbe is. A gyerekeket szigorú szabályok szerint nevelik, az agressziót tiltják, ugyanakkor szeretik, gondoskodnak róluk. Az ilyen gyermekekből lesznek a szorongó, iskolacentrikus, kevésbé kreatív, konformista gondolkodású tanulók, akik nem mutatnak agressziót az iskolában, de más típusú problémák lehetnek velük (pl. az agresszorok áldozataivá válnak, szorongásos tüneteket mutatnak). Az ámokfutók egy része feltehetőleg ilyen családi körben nő fel: magas elvárások, szigorú szabályok között, ahol nincs megfelelő csatorna az indulatok levezetésére.

A *hideg-engedékeny attitűd* esetében az engedékenységet nem a bizalomból fakad, mint az első nevelési módszernél, hanem a szülői közönyből. Az érzelmi viszonyulás elhidegült, a szülő a gyermek közeledését elutasítja, nem törődik vele. A gyermek általában agresszióval válaszol, amely erőteljes függőségi szorongással is párosul, mivel sok az ellenérzése szülőjével szemben, ugyanakkor vágyik is a kötődésre. Ezeknél a gyerekeknél gyakori, hogy antiszociális csoportokhoz csapódnak, illetve jellemzően az ilyen háttérrel rendelkező gyerekek mutatnak az iskolában is agresszív viselkedést. Ezek a gyerekek ritkán lesznek ámokfutók, mivel agressziójukat nem fojtják el, az már korán megjelenik viselkedésükben.

Végül a *hideg-korlátozó nevelői attitűd* lényege, hogy a szülő a gyermek érzelmi, intellektuális szükségleteit nem elégíti ki, ugyanakkor a gyermek emiatt keletkező indulatainak semmiféle teret nem enged, szigorúan büntet minden kihágást. Ha ez a szigorú büntetés inkább verbálisan nyilvánul meg, és főként, ha a megalázásokat néha szeretet-megnyilvánulások váltják fel, a gyerek valószínű a szülő róla alkotott lekicsinylő véleményével azonosítja magát, és nem lázad, hanem agresszióját önmaga

felé fordítja (drog- vagy alkoholabúzus, depresszió), súlyosabb esetben akár öngyilkosságba is menekülhet. Ha a büntetések fizikai bántalmazásig fajulnak, a szeretet-megnyilvánulások pedig teljesen hiányoznak, a gyermek valószínűleg fellázad, és maga is súlyosan agresszív viselkedést fog mutatni. Az ámokfutók egy része valószínűleg ilyen családban nő fel, ahol nem élheti ki agresszióját, amely a szeretethiányból fakadó frusztrációk miatt felhalmozódva váratlanul robban ki.¹⁰²

A leírt családi működésmódok jelentősen befolyásolják a gyermek fejlődését, amely ámokfutók esetében – ha nem is mindig markánsan, de – eltér az egészségestől. Az elkövetők családja jellegzetességeinek felszíni ismérveit könnyű összegyűjteni (házasság, válás, testvérek száma, a család szocioökonómiai státusza stb.), azonban a család ámokfutás előtti dinamikáját feltárni nehéz vállalkozás. Leginkább csak feltételezéseink lehetnek a tanúvallomások és az elkövetők esetleges korábbi pszichés vizsgálatai alapján, illetve néhány dologra következtetni lehet az elkövető patológiájából is. Magukat a szülőket kérdezve, akikkel néhány eset után készült interjú, az derül ki, hogy ők maguk értetlenül állnak gyermekük tette előtt, és nem számítottak a bekövetkezésére. Az őket leginkább gyötrő kérdés általában az, hogy mit nem vettek észre, miért nem gondolták, hogy ekkora a baj? Bár néhány szülői reakció megreked a hideg elutasítás szintjén és a felelősség teljes háraitásán.

Az esettanulmányok és vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az *elkövetők legtöbbje fehér, középosztálybeli családból származott külvárosi vagy vidéki környezetből.*¹⁰³ A családi formák több változata is előfordul az intakt teljes családoktól a gyermekét egyedül nevelő szülőn át a nevelőszülőig. Sok ámokfutónak voltak testvérei, akik iskolai és szociális teljesítményeiket tekintve jellemzően sikeresebbek voltak az elkövetőnél. A családi együttélés formái jellemzői érdekesek, és felmerül a kérdés, hogy jellemzően miért nem nagyvárosokban vagy társadalmilag alacsony státusszal rendelkező családokban történnek hasonló esetek. A választ a családok dinamikája adja meg.

---

¹⁰² György Júlia: Az antiszociális személyiség. Medicina, Budapest, 1967

¹⁰³ McGee, J. P. – DeBernardo, C. R.: The Classroom Avenger. The Forensic Examiner. 1999/8. 7. o. Idézi: Böckler, Nils – Seeger, Thorsten: i. m. 56. o.

Az FBI által kiadott ámokfutásokról szóló elemzés szerint a következő családi jellemzők adhatnak okot aggodalomra:¹⁰⁴

- problémás szülő gyerek kapcsolat, amelynek következtében a gyerek megveti a szüleit,
- a gyerek patológiás viselkedésének elfogadása, a problémák háritása a kívülről jövő jelzések ellenére,
- az intimitás és érzelmi közelség hiánya,
- a sok költözködés,
- kevés magatartási szabály, túl sok mindenben engednek a gyerek követeléseinek, amelynek következtében a gyerek túl nagy szabadságot kap, a szülő pedig nem tudja követni az iskolai életét, a baráti kapcsolatait és a mindennapi elfoglaltságait (internetelési szokások, tévzés) – ezekben a családokban megfordulhatnak a szerepek, a gyerekek viselkednek autoritásként, a szülők pedig gyermekként, elveszítve a kontrollt.

E felsorolás tartalmaz néhány lényeges pontot, de mindenképpen kiegészítésre szorul.

Egy másik vizsgálat szerint, amely 16 eset elemzésén alapul, a családokra a következők jellemzők:

- a szülők és gyerekek között gyakori az intenzív kontrollharc,
- a harag és ellenségesség állandóan jelen van, és nyíltan vagy titokban befolyásolja a családi együttélést,
- az apa sokat van távol és/vagy nem vesz részt aktívan a nevelésben,
- következtelen és elutasító nevelési módszerek, amely esetenként szigorú büntetésekből, máskor közönyben és elutasításban ölt testet.¹⁰⁵

Nem mindegyik esetelemzés talált markáns kóros jegyeket a családok életében. Egy amerikai kutatócsoport tagjai, akik hat ámokfutást dolgoztak fel nagy részletességgel, saját bevallásuk szerint azt az eredményt várták, hogy markáns családi patológiákkal és azzal találkoznak, hogy a szülők a gyerekek életében kevésbé vesznek részt. És bár ezekre is akadt példa, nem minden esetben jelentek meg markáns problémák a családi háttérben. Két ámokfutó stabil, teljes családban élt, másik két családban a szülők közötti konfliktus bizonyítékát találták, egy további esetben pedig elhidegült anya-gyerek

---

¹⁰⁴ O'Toole, Mary Ellen: The school shooter. A threat assessment perspective. Critical Incident Response Group. National Center for the Analysis of Violent Crime, FBI Academy, Quantico, Virginia, 1999. 21-22. o.

¹⁰⁵ McGee, J. P. – DeBernardo, C. R.: i. m. 7. o. Idézi: Böckler, Nils – Seeger, Thorsten: i. m. 57. o.

kapcsolatot. Egyik családban sem utalt semmi arra, hogy a gyerekeket bántalmazták vagy fizikailag elhanyagolták volna. Az átokfutók szülei megpróbálták részt venni gyerekük életében, és felügyelték a magatartásukat.¹⁰⁶

Saját megfigyeléseim szerint sem fedezhető fel egyetlen jól körülírható működésmód az elkövetők családjában. Néhány jellegzetességet azonban fontosnak tartok kiemelni, szem előtt tartva, hogy óvakodni kell az általánosítástól az elkövetők heterogén családi története miatt.

Az átokfutók írásaiból, pszichológiai explorációiból az derül ki, hogy nem csak az világot gyűlölték általánosságban, hanem egészen konkrét *indulatokat* éltek meg *szüleikkel szemben*, amelyet *nem tudtak kommunikálni*. Indulataik többféle forrásból fakadtak, de feltűnően sokszor álltak összefüggésben az *elégtelenség érzésével* és az ebből fakadó tehetetlenséggel. Ez az érzés a *szülői elvárásokból* fakadt, amelyeknek a nem tudtak megfelelni. Sok esetben ezt tetézte egy *sikeres*, általában idősebb *testvér* jelenléte, aki még feltűnőbbé tette a későbbi elkövető teljesítménybeli hiányosságait.

A szülő-gyerek *kommunikáció deficitjének* oka eltérő volt az egyes átokfutásoknál, de felfedezhetőek bizonyos mintázatok. A fiúgyermek az ödipális konfliktus megoldásának vágya, az azonosulási igény miatt különösen nagy hiányként élték meg, ha az *apa* válás vagy munka miatt *nem volt jelen* rendszeresen az életükben. Ez megakadályozta őket abban, hogy szoros kapcsolatot alakítsanak ki vele. Abban az esetben, ha az *apa* nem ment el vagy visszatért hozzájuk, érzelmileg akkor is megközelíthetetlen volt – legalábbis a gyerekek így élhették meg azáltal, hogy az apjuk csupán elvárásai deklarálásával, illetve fegyelmezési módszerekkel kommunikált velük.

Az *anyákról* heterogén kép bontakozik ki az esettanulmányokban a hideg, érzelmileg elutasító anyától az érzelmileg meleg engedékenyig, egy közös pont azonban itt is fellelhető: a *problémák hártása*. Még akkor is, ha bizonyos szintig érzékelték és akár lépéseket is tettek abba az irányba, hogy a gyereküknek segítsenek, a helyzet súlyát, a gyerekükben lakozó indulatok mértékét nem tudták/akarták észrevenni. A gyereknek így nem maradt tér arra, hogy kifejezze negatív érzelmeit. Természetesen a szülők sincsenek könnyű helyzetben, hiszen melyik anya vagy apa akarna szívesen szembesülni azzal, hogy a gyereke gondolatait gyilkos fantáziák uralják.

---

¹⁰⁶ Moore, Mark H. – Petrie, Carol V. – Braga, Anthony A. – McLaughlin, Brenda L. (Szerk.): *Deadly Lessons – Understanding Lethal School Violence. Case studies of School Violence Committee. The National Academies Press, Washington D. C., 2003. 258-259. o.*

A fenti megfigyelésekre sok szempontból rímelnék *György Júlia*, a múlt század egyik legjelentősebb kriminálpszichológusának megállapításai. Szerinte a kriminális viselkedés kialakulásában a két legfontosabb tényező egyrészt az *érzelmi, indulati élet kielégítetlensége*, másrészt a megbecsültség hiánya, az *önérzeti sérülések*, a megalázások. E két faktort részletezve György Júlia kifejti, hogy az egyik legsúlyosabb ártalom a korai elszakadás az anyától, illetve az anya és gyermeke közötti pozitív érzelmi kapcsolat megromlása főként az első három év folyamán. A gyermek és anyja közötti érzelmi eltávolodás egyik fő oka a szerző tapasztalatai szerint az lehet, ha az anya a gyermeket öntudatlanul azonosítja valamely gyűlölt személlyel (pl. elvált házastárs, anyós, mostohatestvér, apa stb.), és ezért a gyermek közeledésére elutasítón reagál. Különösen súlyossá válik a helyzet a gyermek számára, ha vannak olyan testvérek is a családban, akikkel szemben ez az érzelmi elutasítás nem nyilvánul meg. Ez az úgynevezett *Tantalusz-szituáció* a legsúlyosabb és leggyakoribb pszichés kriminogén tényező, mivel az egyenlőtlenség és hátrányos megkülönböztettség kétségbeesést és bosszúvágyat indukál a gyermekben, amely aztán a testvérféltékenység direkt, illetve indirekt (depresszió, kriminalitás) alakjaiban nyilvánul meg.¹⁰⁷

Tehát György Júlia is megállapítja, hogy a *testvérral való rivalizáció* a szülői szeretetért és elismerését különösen súlyos érzelmi megterhelést jelenthet, és ez magyarázhatja nem csupán az ámokfutók súlyos indulatait, hanem *nagy figyelemkeresési igényüket* is, amelyet teljesítményükkel nem, a tettükkel viszont annál inkább képesek kielégíteni.

További kérdés, hogy miért nem képesek az ámokfutók az indulataikat konstruktív módon kanalizálni. Erre nehéz magyarázatot találni, azonban az egyik lehetséges válasz, hogy a kisvárosi környezetben a jól szituált, megbecsült családokban kevés a lehetőség az agresszió kiélésére, kimondására, mert ez nem felel meg a szülők saját magukról alkotott képének. Más esetekben a szülői agresszió fegyelmezési eszközként elfogadott, azonban nem tolerált a gyerek viszontagszása. Ennek tükrében érthetőbbé válik, hogy miért történik kevesebb ámokfutás a nagyvárosi, kriminális környezetben, a „rosszhírű” iskolákban és olyan családokban, ahol a nyílt agresszió mindennapos.

A szülők szerepének mélyebb elemzésére az egyes esetek részletes tanulmányozása ad lehetőséget. A téma befejezése előtt azonban mindenképpen szeretnék egy olyan aspektusról szólni, amely nem szokott említésre kerülni a tragédiák után. A szülők

---

¹⁰⁷ György Júlia: Az antiszociális személyiség. Medicina, Budapest, 1967

felelősségének tárgyalása közben egy percre megállhatunk arra gondolva, hogy micsoda fájdalom lehet, ha az ember gyereke ilyen súlyos, megbocsáthatatlan cselekményt követ el. Az sok szülő fejében megfordul, hogy milyen fájdalom lenne, ha elveszítené a gyermekét valamilyen tragédia folytán, de feltehetően senkinek nem jut eszébe az a lehetőség, hogy a gyerekeből ámokfutó lesz. Ráadásul az elkövetők sokszor öngyilkosságot követnek el a tett befejeztével, ami azt jelenti, hogy a szülő egyik pillanatról a másikra elveszíti a gyermekét, és emellett szembesülnie kell azzal is, hogy ebben a fájdalomban szinte senki nem osztozik vele, mert a város, az ország, sőt az internetnek köszönhetően az egész világ elítéli a tettet és a tettetést. A szülők pedig egyedül maradnak a gyötrelmeikkel és a kérdéseikkel.

4. Kockázati tényezők az iskolában és a kortársi közegben

Az iskolai ámokfutások hátterének feltárásában kikerülhetetlen téma az iskolai zaklatás problematikája. Nagyon sok elkövető esetében felmerült, hogy a cselekményhez vezető folyamatban szerepet játszott az agresszió e destruktív formája. Ehhez hozzá kell tenni, hogy bizonyos esetekben az iskolai ugratások, „beszólások” valószínűleg nem érték el a zaklatás szintjét, azok csupán az elkövető szenzitív szubjektumának szűrőjén keresztül kerültek felnagyításra. Ezzel együtt is azonban lényeges közelebbről is megvizsgálni az iskolai zaklatás, más néven „bullying” jelenségét, amely bizonyos elkövetők esetében mindenképpen hozzájárul elmagányosodásukhoz és indulataik felgyülemeléséhez.

Fontos hangsúlyozni, hogy nem minden iskolai erőszak-megnyilvánulás számít zaklatásnak. Az agresszió megjelenése számos esetben természetes, sőt egészséges – ezek a rangsorképző viselkedés megnyilvánulásai. A rangsorképző viselkedés célja soha nem az, hogy az ellenfelet megalázza, vagy kifejezetten fájdalmat okozzon, hanem a puszta győzelem, a jó pozíció biztosítása a közösségben. Hosszú távon – és ettől szociálpozitív –, a rangsor kialakulása után minimálisra csökkenhet az agresszív aktusok száma az adott közösségen belül. A pedagógus onnan tudja megállapítani, hogy erről van szó, mert ebben az esetben az ellenfelek közel azonos életkorúak, hasonló testfelépítésűek, a kimenetel nem egyértelmű, és nincs megalázás, kegyetlenkedés.

Egyébként nem biztos, hogy a harc fizikai küzdelemben nyilvánul meg, minél jobb a gyerekek szociális háttere, annál valószínűbb, hogy szimbolikus formát ölt.¹⁰⁸

Az iskolai zaklatás (angolul school bullyingnak, ritkábban school mobbingnak hívják) ezzel szemben az iskolai erőszak destruktív formája, és komoly károkat okoz az helyzet összes szereplőjének. A téma legelső és legtöbbször idézett szakértője, Dan Olweus definícióját alapul véve a tudomány mára kidolgozta a jelenség pontos fogalmát. Eszerint az iskolai zaklatás olyan negatív magatartás, amely jellemzően egy kiválasztott személy ellen irányul az iskolában, egyedül vagy csoportosan követik el és igazak rá a következők:

- szándékos magatartás, melynek célja a másik személynek lelki vagy fizikai sérülés okozása,
- hiányzik a hatalmi egyensúly az áldozat és a zaklató között,
- ismétlődően és hosszú ideig zajlik.¹⁰⁹

A zaklatás az erőszak bármely formáját öltheti, megjelenhet fizikai, lelki, verbális, nem verbális, közvetett vagy közvetlen agresszióként is.

Az iskolai zaklatásokra 3 norvég diák 1982-es öngyilkossága kapcsán figyeltek fel, akiket minden jel szerint az iskolai bántalmazások hajtottak a halálba. Ez volt a kiindulópontja Olweus vizsgálatainak, amelyek eredményei szerint a 7-16 éves korosztályban a diákok 15%-a érintett zaklatóként (kb. 7%) vagy áldozatként (kb. 9%), kb. 1,6%-a pedig mindkét szerepben megjelenik, amely a norvég viszonyokat tekintve több tízezer diákot jelent.¹¹⁰ Kérdés, hogy más országokban mi a helyzet. A kutatásokból egyértelműen kiderült, hogy mindenhol létező probléma az iskolai zaklatás, de arra nehéz válaszolni, hogy átlagosan a diákok hány százalékát érinti, mert bár rengeteg vizsgálat készült, ezek a módszertani különbségek miatt nehezen összehasonlíthatóak. A WHO 27 országra kiterjedő, a fiatalok egészség-magatartására vonatkozó felmérése szerint Svédországban a legjobb helyzet, ahol 6% az áldozatok és 5% a zaklatók aránya, Litvánia áll a legrosszabbul 40%-os áldozati és 32%-os zaklatói aránnyal. Magyarországon e vizsgálat 14% áldozatot és 13% zaklatót mutatott ki, de

---

¹⁰⁸ Ranschburg Jenő: Nyugtalan gyerekek. Saxum Kiadó, Budapest, 2009, 169-174. o.

¹⁰⁹ Buda Mariann, Kőszeghy Attila, Szirmai Erika: Iskolai zaklatás – az ismeretlen ismerős. Educatio 2008/3. 374. o.

¹¹⁰ Dan Olweus: Iskolai zaklatás. Educatio 1999/4. 725-727. o.

voltak olyan magyar kutatások (pl. Buda Marianné¹¹¹ vagy Figula Erikáé¹¹²), amelyek ennél magasabb arányokat találtak.¹¹³

A legtöbb kutató egyért abban, hogy zaklatás szempontjából a legveszélyeztetettebb korosztályt a 11-16 évesek alkotják, amely egyébként körülbelül lefedi a pubertáskor kezdetét, közepét. Az eredmények szerint inkább az alsóbb évfolyamokról kerülnek ki az áldozatok, a zaklatás jelentős része pedig a felsőbb évfolyamosok számlájára írható. A középiskola felsőbb osztályaiban pedig már egyértelmű csökkenés tapasztalható a bántalmazás mértékében.¹¹⁴

Az áldozatokat nemek szerinti bontásban elemezve Olweus azt állapította meg, hogy a fiúkat több közvetlen zaklatás éri, mint a lányokat. A közvetett zaklatás mindkét nemet nagyjából egyformán érinti.¹¹⁵ Ettől némileg eltérő eredményre jutott a FIGULA ERIKA-féle magyar vizsgálat, mely szerint egyértelműen magasabb az áldozatok száma a lányok között.¹¹⁶ A zaklatókat tekintve nagyobb a fiúk aránya, mindkét nemet ők bántalmazzák gyakrabban.

A zaklatásokkal foglalkozó kezdeti vizsgálatok elsősorban a zaklató és az áldozat személyével foglalkoztak, őket tekintették a bullying szereplőinek. Ezt a statikus szemléletet mára felváltotta a rendszerszemlélet, amely a zaklatást nem csupán két fél közötti interakciónak, hanem olyan dinamikus csoportfolyamatnak tekinti, amelyben számos gyerek cserélődik a zaklató, áldozat és szemlélő szerepében, és amelynek szereplői az előző három mellett a kortársak, a felnőttek (iskolai dolgozók, szülők), az iskolai és a családi környezet, illetve a társadalmi befolyásoló tényezők is.¹¹⁷

---

¹¹¹ Buda Mariann: Iskolai erőszak, iskolai zaklatás. In: Fordulópont 41. (Szerk: Szávai Ilona) 2008. 14-15. o.

¹¹² Figula Erika: Bántalmazók és bántalmazottak az iskolában. Új pedagógiai szemle. 2004. július-augusztus

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00083/2004-07-Mu-Figula-Bantalmazok.html> (2013. szeptember 12.)

¹¹³ Buda Mariann: i. m. 14. o.

¹¹⁴ Paksi Borbála: Az iskolai agresszió előfordulása, intézményi percepciója. Új Pedagógiai Szemle 60. 2010/1-2. 131. o.

http://epa.oszk.hu/00000/00035/00139/pdf/EPA00035_uj_pedagogiai_szemle_2010_1_2.pdf (2013. szeptember 16.)

¹¹⁵ Dan Olweus: i.m. 721-725. o.

¹¹⁶ Figula Erika: Iskolai zaklatás – iskolai erőszak pszichológusszemmel. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítván Kuratóriuma, Nyíregyháza, 2004. 94. o.

¹¹⁷ Sally Boyd: Wellbeing@School: Building a safe and caring school climate that deters bullying. New Zealand Council For Educational Research Te Rūnanga O Aotearoa Mō Te Rangahau I Te Mātauranga, Wellington, 2012. 8. o.

<http://www.wellbeingatschool.org.nz/sites/default/files/Wellbeing-at-School-overview-paper.pdf> (2013. szeptember 12.)

Olweus két áldozattípust különböztet meg. A *passzív vagy meghunyászkodó áldozat* tekinthető tipikusnak. Ezek a gyerekek jellemzően szorongóbbak társaiknál, érzékenyek, csendesek, alacsony az önbecsülésük, negatívan látják magukat és a sorsukat. Gyakori reakciójuk a sírás és a visszahúzódás. Nem nagyon találnak barátokat az iskolában. Viselkedésük nem agresszív, az erőszakot elítélik. Ha fiúk, fizikai erejük általában kisebb, mint a többi fiúé. Az ilyen gyerekek közül sokan már kicsi koruk óta érzékenyebbek társaiknál, a szüleikkel, főként az édesanyjukkal szoros a viszonyuk, szüleik sokszor túlóvják őket.

Ezzel szemben a *provokatív áldozatok* viselkedése feltűnő, ezzel irritálják környezetüket. Gyakran működnek hiperaktív módon. Egyszerre jellemzi őket a szorongás és az agresszió, verekedéseket kezdeményeznek, beszélnek másoknak.¹¹⁸

Egy másik csoportosítás szerint létezik az áldozatoknak egy harmadik csoportja is, az ún. *idegesítő gyerekek* csoportja, akik a felszínen bohócnak, dicsekvőnek vagy akár strébernek is tűnhetnek, de ez a viselkedés valójában nem más, mint kétségbeesett (és legtöbbször sikertelen) próbálkozás önmaguk elfogadtatására.¹¹⁹

Az *utánkövetéses vizsgálatok* szerint az áldozatok önértékelése fiatal felnőtt korukra továbbra is alacsonyabb az átlagnál és hajlamosabbak a depresszióra, mint azok, akiket nem zaklattak iskolás korukban.¹²⁰ Az áldozati szerep egyik legnagyobb veszélye, hogy ezek a gyerekek a rossz tapasztalatok nyomán kialakuló visszahúzódásuk, szorongásuk miatt új környezetbe kerülve is könnyen előhívják a bántalmazó viselkedést magukkal szemben, amely így krónikus állapottá válhat, és akár végzetes következményei is lehetnek.

Érdekes adatokkal szolgált a diákok *népszerűségének* vizsgálata. A zaklatók popularitása a felsőbb évfolyamok felé haladva egyre csökkent, 16 éves korra már átlag alatti lett, de még ekkor sem váltak annyira népszerűtlenné, mint az áldozatok.

A „*cyberbullying*” vagy *internetes zaklatás* a fiatalok közötti zaklatás speciális formája. Nem az iskola területén zajlik, hanem virtuális felületeken, de sokszor igen szorosan összekapcsolódik az iskolában megnyilvánuló erőszakkal. Néhány éve például elterjedt, hogy internetes csatornákra olyan videókat töltöttek fel, amelyen a diákot a társai éppen

---

¹¹⁸ Dan Olweus: i.m. 727-728. o.

¹¹⁹ Révész György: Erőszak az iskolában. In: Autonómia és identitás. Tanulmányok Kézdi Balázs 70. születésnapjára. (Szerk: Péley Bernadette – Révész György) Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, 2007. 167. o.

¹²⁰ Dan Olweus: i.m. 727-728. o.

megverik vagy más módon megalázzák. E képi anyagok nagy nézettsége tovább mélyítette a bántalmazás okozta lelki sérüléseket. Az internetes zaklatás számtalan más módon is megnyilvánulhat: emailek, sms-ek formájában, chatelés közben, de a közösségi oldalak is alkalmas felületet jelentenek az indirekt zaklatáshoz, mivel az elkövetőknek nem nagyon kell tartaniuk a felelősségre vonástól. Különösen komoly veszélyt jelentenek az anonim módon küldött zaklató üzenetek, mivel ilyenkor az áldozat még a támadó személyében sem lehet biztos, ezért még nehezebb a védekezés.

5. A társadalmi közeg és a rizikófaktorok

Finszter Géza Szabó Dénessel folytatott beszélgetésében már a 90-es években megfogalmazta, hogy 15-20 év múlva feltehetően Magyarországon is bekövetkezik az első iskolai ámokfutás. Meglátása szerint „megfigyelhető ugyanis a modernitás konvergenciája, tehát, hogy az előttünk járó társadalmak mutatnak példákat, és ezek fognak áthullámozni az óceánon. Megjelenik a kultúrában egy attól idegen elem, egy zenekar, aki például arra szólít fel, hogy vásároljunk fegyvert és lőjük le azokat, akik éppen a moziból jönnek kifelé. Ezen először csak nevetnek az emberek, később azonban valaki megcsinálja. A társadalmakban olyan szerkezeti változások történnek, amelyek korábban jól kezelhető jelenségeket kezelhetetlenné tesznek. Korábban nagyobb volt a közösségek megtartó ereje. A média hatása ma már világjelenség. Valós és virtuális közösségi terek jelennek meg, ahol idegenek találkoznak. Ezek mind a modernitás jelenségei.”¹²¹

A bűnözés keletkezésének szociológiai elméletei alátámasztják, hogy a kriminalitás alakulásában kiemelkedő jelentősége van a társadalmi tanulás folyamatának, a tágabb szocializációs környezet jellemzőinek.¹²² Az iskolai ámokfutásokról szólva két befolyásoló tényező hatását vizsgálom meg közelebbről: a média szerepét és a fegyvertartás szabályozását, illetve társadalmi megítélését.

---

¹²¹ Kulcsár Gabriella – Kövér András: Kerekasztal-beszélgetés az ámokfutás jelenségéről. *Ügyészek Lapja* 2010/5.

¹²² Korinek László: A bűnözés keletkezésének néhány szociológiai magyarázata. In: *Minúciák – Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére.* (Szerk: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor), PTE-ÁJK, 2001. 20. o.

5.1. A médiakörnyezet és az iskolai ámokfutások összefüggései

A média és a bűnözés összefüggéseit már évtizedek óta kutatják, mivel az audiovizuális média megjelenésével egyre sürgetőbbben merült fel a kérdés, hogy a szórakoztató és médiaipari termékekben megjelenő erőszak-ábrázolás mennyiben befolyásolja az emberi agresszivitást. Különösen fontosnak tűnt a válasz megtalálása olyan súlyú bűncselekmények esetében, mint az iskolai ámokfutások. A kutatások első hulláma főként ezt az összefüggést vizsgálta, azonban hamarosan kiderült, hogy nem csupán a szórakoztatóipari termékek erőszakos tartalmai, hanem a médiakörnyezet egyéb aspektusai, így a hírközlés jellemzői, illetve az internet adta lehetőségek is lényeges tényezők lehetnek az iskolai ámokfutásokhoz vezető folyamatban, illetve annak következményeiben.

Az embereket körülvevő médiakörnyezet vizuális (pl. könyv, újságok, plakátok), auditív (pl. rádió) és audiovizuális médiumokból (pl. televízió, mozi, internet) áll. Más csoportosítások szerint megkülönböztetünk digitális és nem digitális, illetve interaktív és passzív befogadást kívánó csatornákat. E közegeken keresztül juthatunk hozzá különböző tartalmakhoz, a teljesség igénye nélkül például hírekhez, filmekhez, reklámokhoz, játékokhoz, illetve az interaktív csatornák esetében magunk is kommunikálhatunk ezeken keresztül. *Az elmúlt években a technikai fejlődés következtében a médiumok köre jelentős mértékben kitágult, és az egyes kategóriák közötti határok egyre inkább elmosódnak.* Vegyük példának a klasszikus médiumnak számító televíziót, amely mára digitális rendszerű lett, ennek következtében pedig tulajdonképpen már nem is csupán tévéként használható, hanem egyre inkább betölt számítógép-funkciókat is. De említhetjük azt a folyamatot is, melynek részeként a telefonkészülékek rohamos sebességgel váltak a média egyik legfontosabb eszközévé, miközben eredeti funkciójuk csupán a hangtovábbítás volt, tehát klasszikus értelemben nem is számítottak médiumnak. A változások következtében a médiakörnyezet iskolai ámokfutásokkal kapcsolatban felmerülő szerepe is egyre komplexebbé válik.

5.1.1. *Az erőszakos tartalmú szórakoztató- és médiaipari termékek hatása*

1999. április 20-án az Egyesült Államokban a Columbine Középiskolában két diák, Eric Harris és Dylan Klebold megölték egy tanárt és 12 diákot, megsebesítettek további 24

személyt, majd fejbe lőtték magukat. 20 nappal később, május 10-én, Clinton amerikai elnök összehívott egy találkozót a Fehér Házba, melyen részt vettek a televíziós társaságok, a hollywoodi filmstúdiók, a fegyvergyártó cégek és az America Online 60 vezetői. Az elnök a kultúra eldurvulásáról („coarsening of the culture”) beszélt, és a szórakoztatóipar képviselőit arra biztatta, hogy hagyjanak fel a gyerekek számára elérhető, erőszakot dicsőítő produktumok forgalmazásával. „Nem tehetünk úgy, – mondta az elnök – mintha nem lenne hatása a kultúránkra és a gyermekeinkre, ha túl sok erőszakot tapasztalnak és látnak maguk körül. Meg kell kérnünk azokat az embereket, akik ilyen termékeket gyártanak, hogy gondoljanak a következményekre, akár erőszakos filmekről, cédékről vagy videójátékokról van szó. Ha gyártják is, legalább ne gyerekeknek adják el őket.”¹²³

A szórakoztató média pillanatok alatt bűnbakká vált. Bizonyos filmeket (Született gyilkosok, Egy kosaras naplója, Mátrix), zenészeket, együtteseket (Marilyn Manson, Pearl Jam, KMFDM, Rammstein) és videójátékokat (Doom) sokan az iskolai ámokfutások közvetlen előidézőinek tekintettek.

Ezzel a felfogással szemben megfogalmazódott olyan vélemény is, mely szerint a populáris kultúrával kapcsolatos morális pánik hosszú múltra nyúlik vissza, és tulajdonképpen minden tömegkommunikációs technikai újdonság – a rotációs nyomdától a televízión át a PC-kig – kiváltotta ezt az aggodalmat a társadalomban, főként, ha az újítás elsősorban a fiatalokat célozta meg. A média befolyásának okolása valójában a társadalmi bizonytalanságok elkendőzésére szolgál, amely abból fakad, hogy az új technológiákat, amelyeket a fiatalok azonnal birtokba vesznek és használnak, a felnőttek már nem tudják kellőképpen követni és kontrollálni. E nézet szerint a médiában megjelenő erőszak nem közvetlen oka, hanem az egyik előfeltétele volt a tragédiának egy olyan történelmi és kulturális környezet részeként, amely lehetővé tette a lövöldözés megtörténtét.¹²⁴

---

¹²³ „Clinton warns Hollywood on violence” The Daily Telegraph (12 May 1999) Idézi: Springhall, John: Violent media, guns and moral panics: The Columbine High School Massacre, 20 April 1999. Paedagogica Historica 35:3, 1999. 629. o.

¹²⁴ Springhall, John: i. m. 630-635. o.

a) Elméletek

Vajon a médiában megjelenő erőszak az agresszió oka, előfeltétele, esetleg levezetési lehetősége? Erre a kérdésre számtalan elmélet és vizsgálat igyekezett választ találni több-kevesebb sikerrel, sokszor egymásnak ellentmondó eredményekkel.¹²⁵

A *katarzis-elmélet* szerint a tévében látott erőszakos jelenetek szelepfunkciót töltenek be: segítenek a nézőknek abban, hogy agresszív indulataikat levezessék. mert a néző az agresszív szereplővel azonosulva fiktív szinten tudja kiélni agresszióját.¹²⁶ A legtöbbet hivatkozott vizsgálat ezzel az elmélettel kapcsolatban Feshbach kísérlete 1951-ből. A kísérleti személyek a vizsgálat kezdetén verbális frusztrációt szenvedtek el (sértő kifejezésekkel illeték őket), majd két csoportot alakítottak belőlük. Az alanyok egyik felének erőszakos tartalmú filmrészletet vetítettek le, a többieknek egy semleges tartalmút. Ezután a vizsgálati személyek lehetőséget kaptak, hogy az őket ért sértéseket viszonzozzák. A meglepő eredmények szerint az első csoport jóval kevésbé volt agresszív a kísérletvezetővel, mint a semleges filmet megtekintő második csoport. E kutatás nagyon híressé vált, de sajnos az eredményeket későbbi vizsgálatok nem tudták megismételni, és maga Feshbach is módosította álláspontját annyiban, hogy elismerte, a katarzis létrejöttéhez szükséges feltételek ritkán adóttak, szemben a sokkal gyakrabban megjelenő agressziónövelő feltételekkel. A mai tudományos álláspont tehát meghaladottnak tekinti a katarzis-elméletet.¹²⁷

A *stimulációs és szuggeszció elméletet* egyes szerzők egy elméletként kezelik, valójában ugyanazon elméleti alap két fokozatáról van szó. A stimulációs elmélet szerint az erőszak látványa generálisan növeli a néző agresszív késztetéseit rövid és hosszú távon is. A szuggeszció elmélet egy lépéssel továbbmegy, és azt állítja, hogy az erőszak

---

¹²⁵ Az elméletek bemutatása eredetileg Kulcsár Gabriella: *Gewaltdarstellungen in den Medien und ihre Wirkungen auf die Aggressionsbereitschaft* In: Emlékkönyv Losonczy István Professzor halálának 25. Évfordulójára. (Szerk: Gál István – Köhalmi László) Pécs, 2005. 215-220. o. című cikkében jelentek meg németül, és ez a szöveg került bele magyarul Korinek László: *A bűnözés visszatükröződése. Latens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől.* In: *Kriminológia – Szakkriminológia.* (Szerk: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós), Complex Kiadó, Budapest, 2006. 262-264. o. című írásába.

¹²⁶ Schwind, H.-D.: *Kriminologie.* Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 2001, 268. o.

¹²⁷ Feshbach, S.: *Fernsehen und antisoziales Verhalten. Perspektiven für Forschung und Gesellschaft.* In: *Empirische Medienpsychologie.* (Szerk.: Groebel, J./P. Winterhoff-Spurk) München, 1989, 71. o. Idézi: Kunczik, M. – Zipfel, A.: *Wirkungen von Gewaltdarstellungen.* In: *Fernsehforschung in Deutschland: Themen-Akteure-Methoden.* (Szerk.: Klinger, W. – Roters, G. – Zöllner, O.) SWR-Schriftenreihe, Medienforschung Bd. 1. Baden-Baden, 1998, 9. o.

látványa egyfajta imitációs hatást is előhív, tehát a befogadót a konkrétan látott agresszív elemek utánzására ingerli. Tulajdonképpen mindkét teóriát alátámasztja Bandura híressé vált kísérletsorozata, amelyben bebizonyította, hogy már óvodás korú gyerekek is elsajátítják a felnőttektől látott agresszív viselkedésmintákat, és ez a hatás akkor is nagymértékben működik, ha nem élőben, hanem csak filmen látják az erőszakos viselkedést.¹²⁸

A *habitualizációs elmélet* szerint az erőszakos műsorok nézése hosszú távon a néző deszenzibilizálódásához vezethet. Ennek következménye lehet az erőszak áldozataival szembeni növekvő közömbösség, illetve ezzel összefüggésben az agresszív késztetések növekedése is.¹²⁹ Egyes szerzők úgy vélik, nem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték ennek az elméletnek az alátámasztására, de érvényessége nem zárható ki.¹³⁰

Az *inhibíciós elmélet* szerint az erőszak látványa a néző agresszív viselkedését blokkolja, mert félelmet ébreszt benne. Ezt az elméletet alátámasztja Grimm kísérlete, amelyben a kísérleti alanyoknak egy küzdősportokról szóló filmet vetített le, amelyet megelőzően, illetve a vetítést követően az alanyokon pszichofiziológiai méréseket végzett. A mérések eredménye szerint a félelem hatására valóban blokkolttá vált a résztvevők agressziója, azonban az empátiájuk csökkenése is kimutatható volt, amely viszont – ahogy a habitualizációs elmélet kimutatta – hosszú távon hozzájárulhat az agresszív viselkedés kialakulásához.¹³¹

A felsorolt négy elmélet legfőbb kritikájaként a monokauzalitást szokták említeni, azaz e teóriák megpróbálnak egyértelmű ok-okozati összefüggést keresni a két jelenség, a médiában megjelenő erőszak és az emberek agresszivitása között.

A legtöbb kutató *a média és agresszió viszonyának multikauzális magyarázatát* fogadja el. Eszerint a látott erőszakos tartalmak nem mindenkire hatnak egyformán. Befolyásolják a *személyi jellemzők*, melyek közül *rizikófaktornak* számít.¹³²

---

¹²⁸ Nagy László: Az emberi motiváció. In: A pszichológia alapjai. (Szerk: Révész György – Bernáth László) Tertia, 2002. 210. o.

¹²⁹ Schwind, H. D.: i. m. 271. o.

¹³⁰ Kunczik, M. – Zipfel, A.: Medien und Gewalt. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004. 5. o.

¹³¹ Grimm, J.: Mediengewalt – Wirkungen jenseits von Imitation. Zum Einfluss ästhetischer und dramaturgischer Faktoren auf die Aggressionsvermittlung. In: Mediale Gewalt – Eine reale Bedrohung für Kinder? (Szerk: Bergmann, S.) Gesellschaft für Medienpädagogik und Kommunikationskultur, Bielefeld, 2000. 49-50. o.

¹³² Kunczik, M. – Zipfel, A.: (1998) i. m. 13-17. o. és ennek kiegészítése: Merz-Abt, Thomas: Killerspiele und ihre Herausforderung für Schule und Eltern. Theoretische Reflexion und medienpädagogische Handlungsempfehlungen. Medienheft 2009/6. 2-3. o.

- a férfi nem,
- a 12 év alatti kor, amikor még nem alakul ki stabil erkölcsfelfogás,
- agresszív, ingerlékeny alaptermészet, alacsony frusztrációs tolerancia,
- nagyfokú ingerkeresés (új, intenzív ingerek utáni vágyakozás, amely gyakran kockázatkereső magatartással párosul),
- túlzott, függőségbe hajló médiafogyasztás (több, mint napi 2 óra videójáték, a játékidő korlátozására adott extrém reakciók),
- introvertált, félénk személyiség,
- korlátozott társas intelligencia, a realitás és a fikció megkülönböztetésének korlátozott képessége,
- korlátozott viselkedés-repertoár, gyenge szociális probléma-megoldó képesség,
- alacsony fokú empátiás készség, az érzelmek hiányzó kontrollja, emocionális labilitás
- az erőszakos viselkedést megengedő értékfelfogás.

Meghatározzák a társas környezet egyes faktorai:

- feszültségek, konfliktusok, erőszak a családban, elhanyagolás vagy elutasítás, empátia nélküli nevelési stílus, rossz szülő-gyerek kommunikáció,
- a szülők részéről nincs kontroll a gyerek médiafogyasztásával kapcsolatban,
- a gyerek szobájában könnyen hozzáférhetőek a médiaeszközök,
- a szülők nem értnek az új típusú médiumokhoz,
- a szülők és/vagy kortársak túlzott mértékű médiafogyasztása,
- agresszív klíma az iskolában, a társadalomban.

Továbbá magának a *médiatartalomnak* is számtalan változó *jellemzője* van, amelyek adott kombinációja erőteljesen befolyásolja a gyakorolt hatást.¹³³ E változók egy adott műsorban:

- az erőszak mértéke,
- az erőszakot alkalmazó személy, szereplő attraktivitása (egy szimpatikusnak beállított, vonzó karakterrel a néző sokkal könnyebben azonosul),

---

http://profil.phg.ch/Publikationen/10364/17/09_Games_Merz-AbtThomas.pdf (2014. 02. 22.)

¹³³ Kunczik, M. – Zipfel, A.: (1998) i. m. 13-17. o.

- az erőszak-alkalmazás konzekvenciái, esetleges igazolása (ha az agresszor jutalmat kap tettéért, vagy nem bűnhődik meg érte, sokkal nagyobb a valószínűsége, hogy a műsor a nézőt imitálásra ingerli),
- az áldozat bemutatása (minél jobban tudatosítják szenvedését, annál valószínűbb, hogy a nézőkben fellép az inhibíciós hatás) és
- a műsor műfaja (a horrorfilmek általában sokkal nagyobb veszélyt jelentenek, mint például a krimik).¹³⁴

Kérdés, hogy azok a *filmek, amelyek művészi igényességgel* nyúlnak az átokfutás témájához (Bowling for Columbine, Let's talk about Kevin, Falling down, Elephant), hogyan értékelhetőek. Egyrészt valószínűleg ezek is jelentenek némi veszélyt azért, hogy újabb információ- és fantáziaforrást nyújtanak a potenciális elkövetők számára, másrészt érthető a művészek igénye is, hogy ezeket az eseteket, amelyek az embereket mélyen megrendítik, feldolgozzák. Talán e filmek adják a legmegfontoltabb választ a társadalom kérdéseire, de természetesen ebből kifolyólag jóval kevésbé direkttek, mint az újságok híradásai, és nyilván kevesebben is látják őket.

b) A videójátékok speciális problematikája

A videójátékok *speciális mediális tevékenységet* jelentenek, mivel:

- a felhasználó nem passzív befogadó, hanem aktív résztvevő, akitől a játék fokozott perceptuális és kognitív működést igényel,
- a videójáték mélyebb bevonódással jár,
- a játékos nagyobb szabadsággal rendelkezik abban a tekintetben, hogy milyen médiatartalmat választ (mind műfaji, mind konkrét tartalom vonatkozásában), mint például a televíziónéző,
- a felhasználó az internet segítségével más játékosokat is bevonhat abba a virtuális világba, amelyet a játék megjelenít (az online többszereplős játékmódok, a játékok köré épülő kereskedelmi és nem kereskedelmi internetes interakciós környezetek által).¹³⁵

¹³⁴ Kunczik, M. – Zipfel, A.: (2004) i. m. 7. o.

¹³⁵ Pólya Tamás – Sáringerné Szilárd Zsuzsanna: A videójátékok értékrendszer- és életmód-befolyásoló hatása. Túlsúlyos gyermekek játéka Nintendo Wii-vel – egy előtanulmány tapasztalatai. In: A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VI. (Szerk: Gabos Erika) Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, Budapest, 2012. 259-276. o.

A videójátékokhoz kapcsolódó sajátos médiafogyasztási folyamatot látva fokozottan merül fel a kérdés, hogy a virtuálisan eljátszott erőszak milyen hatással van a felhasználó valóságban megjelenő viselkedésére.

Az iskolai ámokfutásokkal kapcsolatban elsősorban az „Ego-shooter”, más néven „First-person shooter” (FPS) játékok veszélyei szoktak felmerülni. Ezek úgynevezett belső nézetű lövöldözős játékok, amelyekben a játékos a főhős szemszögéből lát mindent, tehát a képi világot úgy teremti meg, mintha az illető benne lenne a játékban (tehát nem egy figurát lát mozogni, hanem csak a saját karját, amint emeli a fegyvert stb.). A Columbine-ban történt tragédia kapcsán a Doom nevű játékot emlegették sokan, amelyet az elkövetők egyike, Eric Harris, nagy szenvedéllyel játszott. A Doom is az ego-shooterek közé tartozik, ezen belül az úgynevezett „túlélőhorror” kategóriába. A játékok e típusa a menekülést, bujkálást helyezi a középpontba olyan ellenfelek elöl, akiknek külseje és viselkedése is nagyon rémisztő, hogy a játékos ne csak az erejük miatt féljen tőlük.¹³⁶

Részlet Eric Harris (az egyik columbine-i elkövető) egyik iskolai fogalmazásából:

„A Doom egy Ego-„Shoot-em-up”-játék. Az ember járkal benne, és katonai felszereléssel szörnyekre lövöldözik. Lehet, hogy a legtöbb ember számára ez csak egy buta számítógépes játék, de számomra a gondolataim és álmaim szelepe. [...] Többször előfordult, hogy éjszaka egy helyről vagy környékről álmodtam, aztán napokig az járt a fejemben. És aztán megépítettem a Doomban [...].¹³⁷ „A Doom annyira beleégett az agyamba, hogy majdnem mindig a játék körül forognak a gondolataim. [...] Tény, hogy szeretem ezt a játékot, és ha valaki azt mondja: 'Ez csak egy játék', én azt felelem: 'Na és'?”¹³⁸

Egy hónappal az ámokfutás előtt Eric egy videófelvételen¹³⁹ a következőket mondta:

---

http://media.ektf.hu/munkatarsak/publikaciok/polya2012a_Polya_Szilard_Nintendo_Wii.pdf (2014. 02. 22.)

¹³⁶ Wikipédia címszó: Túlélőhorror <http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BA1%C3%A91%C5%91horror> (2014. 02. 22.)

¹³⁷ Részlet Eric Harris 1998. 08. 31-én írt iskolai fogalmazásából. Idézi: Gaertner, Joachim: Ich bin voller Hass – und das liebe ich. Aus den Original-Dokumenten zum Attentat an der Columbine Highschool. Wilhelm Goldmann Verlag, München, 2010. 28. o.

¹³⁸ Részlet Eric Harris 1998. 08. 24-én írt iskolai fogalmazásából. Idézi: Gaertner, Joachim: Uo. 33-34. o.

¹³⁹ Eric Harris és Dylan Klebold több videófelvételt is készítettek magukról Ericék házában alagsorában. Ezek „basement tapes” (alagsori videók) néven váltak híressé, de a mai napig nem hozzáférhető a képi anyag, csak néhány részletét lehet ismerni írásos formában.

„Olyan lesz, mint a *** Doom – amikor felrobbannak a bombák. Tikk, tikk, tikk, tikk... Haa! [...] Mindannyian meg fogtok halni, méghozzá hamarosan!”¹⁴⁰

Érdekes módon az évezred elején bűnösnek kikiáltott Doom Németországban 2011-ben lekerült a tiltott játékok listájáról (az azóta történt technikai fejlődés következtében képileg már nem tartják veszélyesnek), Amerikában pedig beválasztották a 10 legnagyobb hatású számítógépes játék közé, és a Library of Congress a fontos kultúrjavak közé sorolta.¹⁴¹ Természetesen azóta számtalan újabb és újabb hasonló típusú játék lepte el a piacot, népszerűségük a mai napig töretlen. A játékok gyártói pont a nagyszámú felhasználói közösséggel védik magukat arra hivatkozva, hogy a rengeteg játékos legnagyobb része soha nem kerül összetűzésbe a törvénnyel.

A kutatások azonban mégis nagyon elgondolkoztatóak. Egy 2010-es metaanalízis, amely 381 tanulmány (amely 130295 résztvevőt jelent) eredményeit hasonlította össze, egyértelműen kimutatta, hogy *az erőszakot tartalmazó videójátékok agresszióstimuláló hatásúak.*¹⁴²

Egy további kísérlet pedig arra is rámutatott, hogy nem csupán a játékidő után közvetlenül, hanem bizonyos feltételek megléte esetén 24 óra elteltével is hat az erőszakos videójáték a személy agressziószintjére. A Bushman és Gibson által végzett vizsgálatban a kísérleti alanyok azt a feladatot kapták, hogy legalább 20 percen keresztül játsszanak egy erőszakot tartalmazó videójátékkal (a kontrollcsoport nem erőszakos videójátékkal játszott). A kísérleti csoport egyik felébe tartozók ezt követően azt az instrukciót kapták, hogy töprengjenek a játékon a következő egy napban, és gondolkodjanak, hogy milyen módszerrel tudnák fejleszteni a játékteljesítményüket. Másnap egy látszólagos ellenféllel versenyfeladatot kellett megoldaniuk. Győzelem esetén fejhallgatón keresztül kapott fájdalmas hanghatással „büntethették” a vesztest. A vizsgálat eredménye szerint az a csoport volt kimutathatóan agresszívebb a többinél, aki az erőszakos videójáték után gondolatban is foglalkozott a témával.¹⁴³ Ezt a kognitív

---

¹⁴⁰ Eric Harris mondatai a „Basement Tapes”-en 1999. 03. 15-én. Idézi: Gaertner, Joachim: i. m. 150. o.

¹⁴¹ „Doom” aus der Liste der jugendgefährdenden Medien gestrichen.

<http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/redaktion/PDF-Anlagen/bpjm-aktuell-doom-listenstreichung-aus-03-11.property=pdf,bereich=bpjm,sprache=de.rwb=true.pdf> (2014. 03. 20.)

¹⁴² Anderson et al.: Violent video game effects on aggression, empathy and prosocial behavior in Eastern and Western Countries: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin* 136 (2), 2010. 151-173. o. Idézi: Bushman, Brad J. – Gibson, Bryan: Violent Video Games Cause an Increase in Aggression Long After the Game Has Been Turned Off. *Social Psychological and Personality Science* 2011/2. 29. o.

¹⁴³ Bushman, Brad J. – Gibson, Bryan: i. m. 29. o.

neoasszociációs elmélet is alátámasztja, amely szerint *a töprengés az agresszív gondolatokat, érzelmeket a szemantikus memóriában hosszabb időn keresztül aktívan tartja.*¹⁴⁴

Azonban a videójátékok nem csupán az agressziónövelés szempontjából tekinthetők veszélyforrásnak, hanem elősegítik a *célzási képesség javulását* is. Egy vizsgálat szerint azok a kezdő rendőrök, akik első lögyakorlatuk előtt 8 hétig Ego-shooter játékkal gyakorolhattak, szignifikánsan jobban céloztak a lövészet-gyakorlaton, mint a kontroll csoport tagjai, akik nem játszhattak a videójátékkal.¹⁴⁵ A videójátékok ilyen típusú mellékhatása ámokfutók esetében egyáltalán nem kívánatos.

Egyes vélemények szerint az iskolai ámokfutások kialakulása szempontjából nem annak van valódi relevanciája, hogy sikerül-e pontosan mérhetővé tenni, hogy milyen mértékben agressziónövelő hatása a médiában (és videójátékokban) megjelenő erőszak-ábrázolás. Jóval nagyobb a jelentősége az iskolai lövöldözések számának növekedésében annak a változásnak, hogy egyrészt a technika fejlődésével *egyre valószínűbb virtuális világokat* képesek létrehozni a film- és játékkészítők, másrészt, hogy az internet elterjedésével gyakorlatilag *állandóan elérhető és korlátlanul ismételve megtekinthető* bármilyen erőszakos tartalom.¹⁴⁶ Ezáltal lehetővé válik a virtuális világba való szinte teljes visszahúzódás, ahol új távlatok nyílnak meg a való életben félelmekkel vagy sikertelenséggel küzdő személy előtt, mivel az interneten sokkal könnyebben levethetőek a gátlások, ezáltal könnyebb a kontaktuseremtés és jóval kisebb a felelősség. Tulajdonképpen lehetővé válik egy „*gátlástalanított identitás*“ felvétele, amellyel akár a hatalom és a kontroll iránti vágy is következmények nélkül kiélhető. Az igazi veszélyt az jelenti, ha egy sérelmekkel, megalázottsággal küzdő embereket (fiatalokat) szippant be a virtuális világ. Ők ugyanis sátuszvesztésük folytán állandóan arra törekednek, hogy a kontrollt és ez által szociális identitásukat valamilyen módon visszanyerjék, amely sok esetben olyan fantáziaként jelenik meg, amelyben az adott személy hatalmat gyakorol mások felett, élet-halál ura. Ezek az ölési fantáziák az abszolút kontroll érzését adják meg a kontrollvesztett személynek, aki a mások gyilkolásán alapuló játékok vagy az ilyen témájú videók, filmek segítségével egyre

---

¹⁴⁴ Berkowitz, L.: On the formation and regulation of anger and aggression: A cognitive-neoassociationistic analysis. *American Psychologist* 1990/45. 494-503. o. Idézi: Bushman, Brad J. – Gibson, Bryan: i. m. 29. o.

¹⁴⁵ Max Hermanutz et al.: *Computerspiele – Training für den Schusswaffengebrauch?* In: *Polizei und Wissenschaft* Jg. 2. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt am Main, 2002. 3-12. old. Idézi: Robert Brumme (2011): i. m. 64. o.

¹⁴⁶ Robert Brumme (2011): i. m. 64-65. o.

intenzívebben képes ezeket a fantáziákat kiélni, főleg ha figyelembe vesszük, hogy a virtuális világok egyre jobban megközelítik a valóságot. Ezzel együtt pedig egyre nő a veszélye, hogy a lelkiileg sérült személy olyan mértékben identifikálódik a saját virtuális gátlástanított énjével, hogy összekeveri a valóságot a fantáziával, és a valóságban is a fantáziája szerint cselekszik.¹⁴⁷

c) Konklúzió

A tudomány mai állása szerint a médiában megjelenő erőszak agresszív gondolkodásmódra, érzésvilágra és ezáltal erőszakos viselkedésre hajlamosít, de ez csupán egy faktor más egyéb személyiségbeli és társadalmi tényező mellett, tehát nem állapítható meg direkt ok-okozati összefüggés a médiaerőszak és az agresszív viselkedés (jelen esetben az iskolai ámokfutások) között. Ráadásul kimutatták, hogy az ilyen típusú médiatartalmakat elsősorban azok a felhasználók keresik, akik eleve agresszívabb személyiségvonásokkal rendelkeznek. További megfigyelés, hogy azok a felhasználók, akik az egyik médiatípusban, pl. videójátékokban az agresszív tartalmúakat szeretik, a média más területein is hasonló élményeket keresnek (pl. horrorfilmek.)¹⁴⁸

A gyakorlatban e tudományos eredmények tudatában az a legfontosabb, hogy tekintsük jelzésértékűnek, ha egy gyerek médiafogyasztásának nagy részét erőszakos tartalmak teszik ki, és reagáljunk erre a szignálra.

5.1.2. A hírközlés szerepe

Az 1999-es columbine-i iskolai ámokfutás után a szókimondó énekest és botrányhőst, Marilyn Mansont azzal vádolták, hogy szövegeivel és stílusával „frusztrált tinédzserek milliói számára jelenti az antihőst”,¹⁴⁹ és hozzájárult a tragédia bekövetkezéséhez. Manson erre reagálva a következőket nyilatkozta a Rolling Stones magazinnak:

---

¹⁴⁷ Robertz, Frank J.: School shootings – über die Relevanz der Phantasie für die Begehung von Mehrfachötungen durch Jugendliche. Verlag für Polizeiwissenschaft, 2004

¹⁴⁸ Kunczik, Michael – Zipfel, Astrid: Medien und Gewalt. Befunde der Forschung 2004-2009. Bericht für das Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Kurzbericht. Berlin, 2010. 10. o. és Hartmann, Thilo (2006): Gewaltspiele und Aggression. Aktuelle Forschung und Implikationen. In: Clash of Realities. Computerspiele und soziale Wirklichkeit. (Szerk: Kaminski, W./ Lorber, M.) München, 2006. 92. o. <http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/Jugendmedienschutz-Medienerziehung/computer-konsolenspiele.did=108062.html>

¹⁴⁹ „It’s just like the movies”. The Sun (22 April 1999) 6. old. Idézi: Springhall, John: i. m. 633. o.

„Amerika nagyon szeret találni egy-egy ikont, akire a büntudatát rávetítheti. Én kétségkívül magamra vállaltam az Antikrisztus szerepét, én vagyok a kilencvenes évek individualitásának hangja, és az emberek hajlamosak arra, hogy bárkit, aki az átlagostól eltérően néz ki és viselkedik, illegális vagy erkölcstelen magatartással hozzanak összefüggésbe. [...] (Ugyanakkor) a média a kezdetektől fogva népi hőssé változtatta a bűnözőket Jesse Jamestől Charles Mansonig. És most alkottak két újabbat, amikor az összes újság címlapjára odatették annak a két semmirekellőnek, Dylan Kleboldnak és Eric Harrisnek a képét.”¹⁵⁰

Ez a mozzanat, amelyben Manson, a szórakoztatóipar egyik szereplője a média másik ágát, a hírközlést vádolja meg azzal, hogy a szenzációhajhász tudósítással mekkora károkat okozhat, jól szimbolizálja azt a két fő kérdéskört, amely a média és az iskolai ámokfutások kapcsán felmerül: a szórakoztató- és médiaipari termékekben megjelenő erőszak-ábrázolás agresszióra gyakorolt hatását, amely az előző pontban került bemutatásra, illetve a hírközlés lehetséges szerepét az iskolai ámokfutásokhoz vezető folyamatban és annak következményeiben, amelyet a most következő fejezet hivatott elemezni.

a) Utánzás, modell-hatás

A 80-as, 90-es években történt iskolai ámokfutások még viszonylag mérsékelt médiafigyelmet kaptak, amely helyzet végleg megváltozott az 1999. évi columbine-i merénylettel.¹⁵¹ Az Eric Harris és Dylan Klebold által elkövetett bűncselekmény hatalmas visszhangot váltott ki, mivel az áldozatok száma és a tett kivitelezése addig szinte soha nem tapasztalt mértéket öltött. Ugyanakkor megmutatkozott az is, milyen kétélű fegyver a média. A részletes, egész világon terjedő híradások is egyértelműen közrejátszottak abban, hogy a columbine-i iskolai lövöldözés több későbbi ámokfutás inspirálója lett, illetve jó néhányan megpróbálták kihasználni a média aktuálisan megnövekedett figyelmét, a nagyobb társadalmi szenzibilitást, és ámokfutással való fenyegetőzéssel próbálták felhívni magukra a figyelmet.¹⁵² Egy Gallup felmérés szerint

---

¹⁵⁰ Marilyn Manson in Rolling Stone (24 June 1999) Idézi: Springhall, John: Uo. 634. o.

¹⁵¹ Hancock, Lynnell: Voices – Crime: A Context for School Shootings. In: Columbia Journalism Review 40. Marion, Ohio, 2001/ 1. 77. o. Idézi: Brumme, Robert: School shootings. Soziologische Analysen. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Germany, 2011. 61. o.

¹⁵² Robertz, Frank J. – Wickenhäuser, Ruben: Der Riss in der Tafel – Amoklauf und schwere Gewalt in der Schule. Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007. 95. o.

a columbine-i esetet követő első hónapban a megkérdezett tizenévesek 37%-a hallott olyan iskolák ellen beérkező fenyegetésekről, amelyet Harris és Klebold esete inspirált.¹⁵³ A technológiai fejlődés következtében kitágult világban, melyben a hírek szinte bárhova eljutnak, *az iskolai átokfutás nem elszigetelt, egyedi eset volt többé, hanem újabb tettek iniciátorává válhatott.*¹⁵⁴

Európában már több száz évvel ezelőtt megfigyelték az úgynevezett Werther-effektust. Johann Wolfgang von Goethe híres művében, „Az ifjú Werther szenvedései”-ben a romantikus főhős öngyilkosságot követ el. A mű hatására Európában kimutathatóan megnőtt az elkövetett öngyilkosságok száma, ezért azóta a hasonló jelenségeket Werther-effektusként emlegetik. Megfigyelték, hogy a minta hatására sokan még az öngyilkosság módszerét is utánozzák. Magyarországon ilyen öngyilkossági hullámot írtak le, miután az első magyar szépségkirálynő, a 17 éves Molnár Csilla véget vetett életének.

A kutatók és a gyakorló szakemberek hamar felismerték, hogy mely veszélyeket hordoz magában a hírközlés a szuicidumok vonatkozásában. A pszichiáterek és lelki segélyszolgálatok javaslatára, a WHO 2008-ban kiadott iránymutatásait¹⁵⁵ is figyelembe véve 2012-ben számos más ország után végre *Magyarországon is elkészült egy ajánlás az öngyilkosságokról szóló tudósításokhoz*, amelyet a média- és hírközlési biztos tett közzé. Ebben „összefoglalja az öngyilkossággal kapcsolatos tudósítások társadalmi hatását, és – a bizonyítékok felhasználásával – javaslatot tesz a médiaszakemberek részére az öngyilkossággal kapcsolatos tudósítás mikéntjére, hogy az pontos, felelősségteljes és etikus legyen, segítse a média aktív, pozitív szerepét az öngyilkosságok megelőzésében. Tudósításuk ugyanis hatással lehet sebezhetőbb embertársainkra, utánpótlásra készítheti őket. A felelősségteljes tudósítás általános ismereteket közvetít az öngyilkossággal kapcsolatban, bátorítást adva a veszélyeztetett személyeknek, hogy segítséget kérjenek.”¹⁵⁶ A média- és hírközlési biztos továbbá kiemeli, hogy „minél hangsúlyosabban jelenik meg az öngyilkosságról szóló tudósítás a médiában, és minél nagyobb a közlés érzelmi töltete, annál gyakrabban talál követőkre. Az utánpótlás alapja az azonosulás.”

---

¹⁵³ Springhall, John: i.m. 631. o.

¹⁵⁴ Robert Brumme: i.m. 62. o.

¹⁵⁵ Preventing Suicide - A Resource for Media Professionals (WHO – IASP)

http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/resource_media.pdf (2014. 02. 06.)

¹⁵⁶ Bodonovich Jenő: A média- és hírközlési biztos ajánlása az öngyilkosságokról szóló tudósításokhoz. 2012. 2. o. http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf (2014. 02. 06.)

Nem csupán az öngyilkosságok, hanem a velük pszichológiai értelemben sok szálon összekapcsolható ámokfutások esetében is fontos lenne egy hasonló ajánlás kidolgozása, hiszen az utánzás és azonosulás jelensége itt ugyanúgy megfigyelhető. Az elkövetés részletezése, az okok leegyszerűsítése és a szenzációkeltő bemutatás ahhoz vezethet, hogy az ámokfutókhöz hasonló helyzetben lévő, felhalmozott indulattöltettel küzdő fiatalok azonosulnak az elkövetővel és viselkedési mintát kapnak. Sajnos ebben a vonatkozásban mindegy, hogy negatív előjellel történik-e a tett bemutatása.

Ebből kiindulva kijelenthetjük, hogy az ajánlásban megfogalmazottak némi módosítással alkalmazhatóak az iskolai ámokfutások tudósításaira is. Az azonosulás veszélye iskolai ámokfutásokról szóló tudósítások esetében fokozódik, ha:¹⁵⁷ a tudósítások, címek, képek és más szembeötlő megjelenítések vonzzák a figyelmet, az írást a címdalán közlik, vagy az 'ámokfutás' szó a főcímben is megjelenik, közzéteszik az ámokfutó fényképét, az ámokfutó híres személy, részletekbe menően tárgyalják az ámokfutás módszerét, bemutatják a helyszínt, az ámokfutás érthetetlen tettként jelenik meg, leegyszerűsítik az esetet.

Természetesen néhány hiba, amely az öngyilkosságok tudósításában elkövethető, nem nagyon fordul elő az ámokfutásokról szóló híradásokban. Például nem áll fenn a veszély, hogy a motívumokat romantikus, esetleg heroikus színben tüntetik fel, vagy a társadalmi helyzetet, identitást, indítékokat meghatóan mutatják be, az ámokfutást pedig az egyetlen lehetséges megoldásként. Ugyanakkor kockázatot jelenthet az az ámokfutások kapcsán sokszor megjelenő információ, hogy az elkövető súlyos iskolai zaklatás áldozata volt a tettét megelőzően. Ez a hasonló sorsú gyerekekben komoly szimpátiát ébreszthet, és csökkentheti empátiájukat az áldozatokkal szemben, mint ahogy az számos hozzászólásból ki is derül, amelyek egyes ámokfutásokról szóló videóanyagok alatt olvashatók az interneten.

A fentiek tükrében igen lényeges kérdés, hogy mely tényezők redukálják az identifikáció veszélyét. Újra az öngyilkosságok tudósításával összefüggésben megfogalmazott ajánlásokat alapul véve az azonosulás kockázatát iskolai ámokfutásokról szóló tudósítások esetében csökkenti, ha:¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ A média- és hírközlési biztos ajánlásában található javaslatokat alapul véve http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf (2014. 02. 06.)

¹⁵⁸ A média- és hírközlési biztos ajánlásában megfogalmazott javaslatokat alapul véve http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf (2014. 02. 06.)

- az ámokfutást lelki zavar (pl. depresszió) hatásaként mutatják be, amely egyébként kezelhető lett volna,
- közlik a szakemberek véleményét és nyilatkozatait is,
- sikeresen kezelt válsághelyzeteket, alternatív problémamegoldásokat mutatnak be,
- közlik a segítségnyújtás lehetőségeit, tájékoztatást adnak a segélyvonalakról, a tanácsadó és információ-szolgáltató forrásokról.

A felsorolt rizikófaktorokat, illetve pozitív megoldásokat figyelembe véve, a biztosi ajánlás alapulvételével összeállítható egy *iránymutatás az ámokfutások tudósításához*.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ Az eredeti pontok az ajánlásban:

- „1. Az öngyilkosságot nem szabad sem ésszerű választásként, sem a problémák megoldásaként bemutatni. Az egész lakosságot meg kell szólítani az attitűd-formálás, a probléma-észlelés fejlesztése céljából.
2. Tájékoztatni kell a közvéleményt az öngyilkosságról, mint társadalmi jelenségről.
3. Az öngyilkossággal kapcsolatban számos félreértés van, amelynek tisztázása szükséges. Így jobban megértenénk az öngyilkosság jelenségét, korábban és adekvátábban figyelni fel az arra utaló jelekre, pszichés tünetekre.
4. Az öngyilkossághoz vezető tényezők általában sokrétűek és összetettek. Kerülni kell az öngyilkosság leegyszerűsített magyarázatát.
5. Kerülni kell az élményszerű tudósítást, mivel ez az azonosulás lehetőségét növelheti, különösen a kritikus lelkiállapotban lévő személyeknél.
6. Az esemény leírásakor kerülni kell a szenzációkeltést, vagy épp ellenkezőleg az öngyilkosság hétköznapi eseményként való beállítását.
7. Kerülni kell az öngyilkosság kiemelt helyen való közlését és az öngyilkosságról szóló történetek indokolatlan ismételtetését.
8. Kerülni kell a befejezett öngyilkosság vagy kísérlet módszerének aprólékos bemutatását.
9. Kerülni kell a befejezett öngyilkosság (vagy öngyilkossági kísérlet) helyszínének részletes bemutatását.
10. Videofelvétel vagy képsorozat közzétételekor körültekintően kell eljárni. A képek, képanyag bemutatásában pedig mértéktartóan.
11. Különös óvatosságra van szükség valamely közszereplő vagy celeb öngyilkosságáról készült tudósításkor.
12. Egy öngyilkosságról csak akkor tudósítson a média, ha az elkerülhetetlen.
13. A hozzátartozók és az öngyilkosságban elhunytak méltóságának, személyiségi jogainak tiszteletben tartása kötelező. A média nem sértheti a kegyeleti jogokat. Részvétet kell tanúsítani az elhunytat gyászoló emberek iránt.
14. Tájékoztatást kell nyújtani, hogy – igény esetén – a krízishelyzetben lévők, a veszélyeztetettek, az öngyilkost gyászolók hol kaphatnak segítséget.
15. Az öngyilkosságról szóló beszámolók a médiszakemberekre is hatással lehetnek.
16. A média egyéb formái – Az internetről le kell venni minden öngyilkosságra biztató, módjaira ötleteket adó honlapot.”

Bodonovich Jenő: i.m. 3-7. o.

http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf (2014. 02. 06.)

- 1) Az ámokfutásokról számos félreértés alakult ki, amelyek tisztázása szükséges. Így jobban megértenénk az ámokfutás jelenségét, korábban és adekvátábban figyelni fel az arra utaló jelekre, pszichés tünetekre.
- 2) Az ámokfutáshoz vezető tényezők általában sokrétűek és összetettek. Kerülni kell az ámokfutás egyszerűsített magyarázatát.
- 3) Kerülni kell az élményszerű tudósítást, mivel ez az azonosulás lehetőségét növelheti, különösen a kritikus lelkiállapotban lévő személyeknél.
- 4) Az esemény leírásakor kerülni kell a szenzációkeltést.
- 5) Kerülni kell az ámokfutások kiemelt helyen való közlését és az ámokfutásokról szóló történetek indokolatlan ismételtetését.
- 6) Kerülni kell az ámokfutás vagy az arra tett kísérlet módszerének aprólékos bemutatását.
- 7) Kerülni kell az ámokfutás (vagy kísérlet) helyszínének részletes bemutatását.
- 8) Javasolt a videofelvételek és képek közlésétől teljesen eltekinteni. Ha mindenképpen szükséges a közzététel, akkor igen körültekintően és mértéktartóan kell eljárni.
- 9) Különös óvatosságra van szükség, ha valamely közszereplő az elkövető.
- 10) A hozzátartozók és az ámokfutásban elhunytak méltóságának, személyiségi jogainak tiszteletben tartása kötelező (ez a kitétel az elhunyt elkövetőkre és hozzátartozóikra is vonatkozik). A média nem sértheti a kegyeleti jogokat. Résztétet kell tanúsítani az elhunytakat gyászoló emberek iránt.
- 11) Az életben maradt tanúk és elkövetők személyiségi jogainak tiszteletben tartása is kötelező.
- 12) Tájékoztatást kell nyújtani, hogy a krízishelyzetben lévők, a veszélyeztetettek, a gyászolók hol kaphatnak segítséget.
- 13) Fontos tudni, hogy az ámokfutásokról szóló beszámolók a médiaszakemberekre is hatással lehetnek.
- 14) Amennyiben lehetséges, le kell törölni minden ámokfutásra biztató, azt dicsőítő, módjaira ötleteket adó internetes tartalmat (honlapok, közösségi profilok, kommentek).

Sajnos egyelőre a fenti ajánlások többsége nem valósul meg sem Magyarországon, sem külföldön. Az interneten különösen veszélyes tartalmak is felbukkannak. Magam is megdöbbentem, hogy megtaláltam többek között Kipland Kinkel kihallgatásának

hangfelvételét, amelyet az oregoni rendőrség tett közzé, és amely közvetlenül azután készült vele, hogy a fiú előző éjszaka megölte mindkét szülőjét, majd másnap reggel lelőtt két gyereket az iskolájában és megsebesített 25 másikat.¹⁶⁰ A beszélgetés nagyon megrendítő, a 15 éves elkövető végig kétségbeesetten zokog. Ez csak egy példa abból a mérhetetlen adatmennyiségből, amely az iskolai ámokfutókról megtalálható. Az internetes média szinte tálcán kínálja azokat az anyagokat, amelyek segítségével az ámokfutókhöz hasonló problémákkal küzdő gyerekek azonosulni tudnak az elkövetőkkel. Nem véletlen, hogy számtalan weboldal alakul, amelyeket a leghíresebb esetek inspirálnak, és ahol olyan fiatalok kommunikálnak egymással virtuálisan, akiket foglalkoztat ez a téma. Sokszor nyíltan meg is fogalmazzák, hogy hasonlónak érzik magukat az adott elkövetőhöz. Az életben maradt ámokfutókkal sokan megpróbálnak érintkezésbe lépni, írnak nekik a börtönbe, és ezt az élményt megosztják egymással az interneten. Sokan egyenesen istenítik az elkövetőket. Ez látszik abból is, hogy szinte nincs olyan youtube-videó, ahol ne lenne a hozzászólók között olyan, aki szimpatizál a tettesekkel, illetve cselekményüket jogosnak érzi. Sőt facebook-csoportok is alakulnak az elkövetők „rajongóiból”. A 2007. évi finnországi jokelai iskolai ámokfutóra még a tett előtt felfigyelt az egyik internetes ismerőse, hogy a fiú veszélyes lehet, és egy nyilvános videóüzenetet tett közzé, amelyben arról beszélt, hogy meg kellene vizsgálni néhány youtube-felhasználót, akik szerint kockázatot jelenthetnek, olyan mértékben idealizálják a columbine-i elkövetőket. Fel is sorolta ezeket, akik között ott volt a pár hónap múlva ámokfutást elkövető finn Pekka-Eric Auvinen is.¹⁶¹ Kérdés, hogy mit tehetnek a hatóságok, ha ilyenre bukkannak, illetve, hogy van-e egyáltalán elég pénzügyi és szellemi kapacitás arra, hogy észrevegyék ezeket a veszjelzéseket az interneten. Csak ezután jöhet a következő lépés, annak eldöntése, hogy milyen módon lehet fellépni abban az esetben, ha valaki olyan internetes tevékenységet folytat, ami arra utal, hogy támadást forgat a fejében. Mindenesetre a fenti példák is jól mutatják, hogy mennyire komolyan kell venni a tudósításokkal kapcsolatos mértéktartást az utánzási hatás elkerülése érdekében.

---

¹⁶⁰ Kip Kinkel Confession Part 1-4. (2014. 02. 06.)
<http://www.youtube.com/watch?v=QARJYLJTmRY>
<http://www.youtube.com/watch?v=JyaMiL7Xeiy>
<http://www.youtube.com/watch?v=d05JvYgLVjo>
<http://www.youtube.com/watch?v=x5cJFq8FaKc>

¹⁶¹ The Amazing Atheist: Columbine Killers, Mental Midgets & Social Darwinism
<http://www.youtube.com/watch?v=Pq56CjUA0C4&feature=related> (2014. 02. 06.)

b) Kulturális megoldóképlet

A média- és hírközlési biztos ajánlásának második pontja kimondja, hogy „Tájékoztatni kell a közvéleményt az öngyilkosságról mint társadalmi jelenségről.” Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy „a média-közlések a közbeszédet tematizáló, a mindennapi életet és viselkedést befolyásoló, szemléletmódot formáló erőként jelentős hatást gyakorolnak különösen a potenciálisan veszélyeztetettekre”.¹⁶² Kérdés, hogy az ámokfutásokat mennyire célszerű a társadalmi diskurzus részévé tenni, és társadalmi jelenséggé definiálni. Nem segítjük-e elő ezáltal mi magunk, hogy a kultúra részévé váljon, és megoldó képletként adott legyen a következő generációk számára?

Már a 2000-es évek elején felmerült, hogy *valószínűbb az iskolai ámokfutások megjelenése, ha létezik az adott kultúrában egy forgatókönyv az iskolai lövöldözésekről, amelyhez a potenciális elkövetők vissza tudnak nyúlni*.¹⁶³ A kulturális forgatókönyvek tulajdonképpen útmutatók a társadalom számára, amelyek meghatározzák, hogyan definiálhatunk bizonyos szituációkat, kiket tehetünk felelőssé a kialakult helyzetért és mely cselekvési lehetőségek állnak rendelkezésünkre ezekben az esetekben. A kulturális forgatókönyv tehát „értelmezési és viselkedési útmutatások konceptualizációja”.¹⁶⁴ Természetesen e szkriptek állandó változásban vannak, a társadalom alakulását követve szűnnek meg az elavultak és keletkeznek újak.

Az iskolai ámokfutás is kulturális forgatókönyvvé válhat három feltétel megléte esetén: 1) ámokfutásszerű cselekmények relatíve gyakori elkövetése az oktatási intézményekben; 2) a cselekményekre összpontosuló intenzív médiafigyelem, a tudósításokban leegyszerűsítő magyarázatok megjelenése az elkövető motivációira nézve; 3) széleskörű hozzáférés a tettek részleteihez (például az interneten keresztül).

E három feltétel kialakulásának folyamata tehát úgy zajlik, hogy az új fenomén, az iskolai ámokfutás, ismételt megjelenése esetén egyre nagyobb társadalmi relevanciát nyer, és megindul a tudományos és a nyilvános diskurzus a jelenség jellemzőiről és magyarázatáról. A nem szakmai véleményeket jelentős mértékben befolyásolják a médiában megjelenő információk, melyek jellemzően a tett körülményeire

---

¹⁶² Bodonovich Jenő: i.m. 3. o. http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf (2014. 02. 06.)

¹⁶³ Harding, David J. et al.: Studying rare events through qualitative case studies – Lessons from a study of rampage school shootings 2002 189. o.

¹⁶⁴ Willems, Herbert: *Rahmen und Habitus – zum theoretischen und methodischen Ansatz Erving Goffmans*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1997. 263. o. Idézi: Brumme, Robert: i.m. 71. o.

koncentrálják és kevésbé a cselekményt megelőző komplex folyamatokra. Ehhez járul hozzá az interneten megjelenő rengeteg információforrás: a tettesek saját feltöltött anyagai, képek, videók, sokszor a tett lezajlásának pontos animációja (melyik pillanatban mit tett az elkövető). Ezek az anyagok azon túl, hogy elősegítik a veszélyeztetett fiatalok identifikációját a tettesekkel (ahogyan az előző pontban kifejtésre került), a kezükbe adnak egy cselekvési vázlatot arra nézve, hogy hogyan zajlik egy tipikus ámokfutás (mi segíti elő, kik az áldozatok, hogyan követik el stb.). Minél határozottabban körvonalazódik a forgatókönyv, annál jobban beszűkül a mozgástér alternatív irányokba. Az iskolai ámokfutások forgatókönyvének egyre határozottabb megszilárdulását Robert Brumme szerint három jellemző bizonyítja: 1) az elkövetők hasonló öltözködési stílusa, 2) a tett után elkövetett öngyilkosság, 3) a tett előtt az internetre feltett anyagok.

Az elmúlt 10-15 évben egyre jellemzőbbé vált, hogy az elkövetők teljesen fekete színű ruhában vagy valamilyen harci öltözékben, sokszor maszkot húzva követték el tettüket. Ennek egyrészt szimbolikus jelentése van (a cél az elvesztett önbecsülés és tisztesség visszaszerzése), másrészt pragmatikus okai (a fegyverek könnyebb elrejtése, az identitás elrejtése által az áldozatoktól való távolságtartás biztosítása, ezáltal a kontroll megőrzése – nem tudják őket a nevükön szólítani).¹⁶⁵ A tett után elkövetett öngyilkosságok száma az elmúlt 15 évben megtöbbszöröződött a 2000-es évek előtti cselekményekhez képest. Hasonló tendenciát látunk az interneten hátrahagyott, a tett előtt feltett anyagokkal kapcsolatban is. 2005 óta szinte minden elkövető feltett magáról valamilyen videóanyagot vagy írást, melyben a fegyverével látható vagy bejelenti és megmagyarázza a tettét.¹⁶⁶

A kulturális forgatókönyvek jelentőségét támasztja alá az a régóta ismert tény is, hogy azokban a kultúrákban, ahol az öngyilkosság a szocializáció során elsajátított megoldó képletként adott, a lélektani krízis mindig szuicidális válságot is jelent. Az ámokfutásokra vonatkoztatva ezt a megfigyelést, kijelenthetjük, hogy amennyiben egy kultúra stabil részévé válik az ámokfutás, mint megoldó képlet, onnantól kezdve a pszichés krízisek egyik destruktív kimeneteli lehetőségévé válik. Mi sem bizonyítja ezt egyértelműbben, mint az ámokfutásoknak az eredeti kulturális környezetükben, a malájok társadalmában betöltött szerepe, ahol ez a magatartás a traumák tolerált és

---

¹⁶⁵ Robertz, Frank J.: School shootings – über die Relevanz der Phantasie für die Begehung von Mehrfachtötungen durch Jugendliche. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt 2004. 231. o.

¹⁶⁶ Brumme, Robert: i.m. 74-75. o.

közismert „kezelési” módja volt. A malájoknál látott példa egyébként felveti azt a kérdést, hogy lehet-e pozitív hozadéka annak, ha az ámofutásokról rögzül egy kulturális forgatókönyv. Bár a válasz nem egyértelmű, azt biztosan állíthatjuk, hogy a malájok annyiban előrébb jártak a mai kultúráknál, hogy felkészültebben várták e tetteket, ezáltal könnyebben tudtak védekezni ellene és feldolgozni az okozott traumát is. Természetesen a nyugati kultúrákban nehezebb választ adni erre a kérdésre, hiszen viszonylag friss jelenségről van szó, amelyet ráadásul egyáltalán nem szeretnének az emberek a kultúrájuk részeként látni. Így tehát kiemelkedő a média felelőssége abból a szempontból, hogy mennyire járul hozzá ehhez.

c) A figyelemkeresés kiszolgálása

Amikor a médiát önmérsékletre intjük, annak csupán az egyik oka az utánzási jelenség és a kulturális megoldó képlet kialakulásának veszélye. A harmadik – ezektől természetesen nem független ok –, hogy *a szenzációt keltő hírekkel a média tulajdonképpen az ámokfutó figyelem iránti igényét szolgálja ki*, és így indirekt módon megerősíti őt (és a hasonló gondolatokon tépelődőket) abban, hogy ez az út valóban meghozza a kívánt hírnevet, ha mégoly kéteset is. Ez tulajdonképpen ugyanaz a probléma, amely a terrorizmus kapcsán felmerül. Ha a média túlságosan részletesen és félelemkeltően számol be a terroristák cselekedeteiről, azzal a terroristák céljait szolgálja.¹⁶⁷ Emellett fennáll az a veszély is, hogy az ámokfutást elkövetőkhöz hasonló lelkiállapotú gyerekek, látva a hatalmas médiafigyelmet, amelyet a tettesek kapnak, elkezdhetnek fantáziálni arról, hogy milyen lenne, ha az ő – jellemzően – boldogtalan életük kerülne a figyelem középpontjába.¹⁶⁸

A fent leírtak illusztrálására álljon itt egy részlet a két columbine-i merénylő videófelvételének szövegéből, melyet hozzátévelegesen egy hónappal a vérengzés előtt vettek fel. A szöveg egyértelműen mutatja a két fiú nárcisztikus figyelemkeresési vágyát. A benne található vulgáris kifejezéseket abból a célból nem húztam ki, mert jól érzékelhető általa az indulat, amely a két elkövetőt belülről feszítette.

„Eric: Remélem, hogy a videóinkat egyszer az egész világon látni fogják.

---

¹⁶⁷ Korinek László: A terrorizmus. In: Kriminológia – Szakkriminológia (Szerk: Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós), Complex Kiadó, Budapest 2006. 451-452. o.

¹⁶⁸ Showalter, Elaine: Hystories: Hysterical Epidemics and Modern Culture. Picadore, London 1998. 17-20. o. Idézi: Springhall, John: i.m. 631. o.

Dylan: Ha végrehajtottuk a mesterművünket, mindenki tudni akarja, hogy miért tettük.

Eric: Sajnálom, hogy olyan sok gyűlölet van bennem, de ti ültettétek el bennem.

Dylan: Ha láthatnátok, hogy mennyi düh gyülemllett fel bennem az átkozott elmúlt négy szar évben!

Eric: Gyűlöletet! Még több gyűlöletet!! (rápillant az órájára) Hajnali 1 óra 28 perc van, 1999. március 15.

Dylan: Az emberek eszébe fog vésődni ez a dátum.

Eric: Filmet fognak készíteni a történetünkből. Remélem, sok lesz benne a szimbólum, a metafora, az utalás, a látszat és a valóság közötti kétértelműség és rengeteg a drámai irónia.

Dylan: A rendezők kapkodni fognak ezért a sztoriért. Tudom, hogy lesznek utánzóink, mert annyira átkozottul hasonlatosak vagyunk istenhez. Nem is igazán vagyunk emberiek. Emberi testünk van, de egy fokkal magasabbra fejlődtünk, mint ti, kibaszott emberi szarok.

Eric: Ki csinálja meg rólunk a filmet? Steven Spielberg vagy Quentin Tarantino?

Dylan: Tarantino.”¹⁶⁹

Mint tudjuk, a média sajnos sok tekintetben kiszolgálta a két elkövető fantáziáit, még ha Tarantino nem is készített róluk filmet.

d) Morális pánik és a bűnözési félelem növekedése

A tömegkommunikáció stílusa és tartalma nem csupán a potenciális elkövetőkre gyakorol hatást, hanem a lakosság egészét is befolyásolja. *A média ugyanis aktívan alakítja az embereknek a társadalom állapotáról alkotott véleményét* azzal, hogy mely problémákat emeli ki és azokat milyen kontextusba helyezi. Nem csupán rendszerezi az információkat, hanem jelentést is ad nekik.¹⁷⁰

A média befolyásoló erejét mutatja be az a híressé vált amerikai vizsgálatsorozat, amelyben Shanto Iyengar és Donald R. Kinder politikai pszichológusok eltérő tartalmú tévéhíradókat mutattak a kísérleti alanyoknak. Az egyes csoportoknak vetített hírösszeállításokban különböző problémák kerültek a középpontba, például Amerika

---

¹⁶⁹ Eric Harris és Dylan Klebold beszélgetése a „Basement Tapes”-en 1999. 03. 15-én. Idézi: Gaertner, Joachim: Ich bin voller Hass – und das liebe ich. Aus den Original-Dokumenten zum Attentat an der Columbine Highschool. Wilhelm Goldmann Verlag, München 2010. 133-134. o.

¹⁷⁰ Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.: The News Media on School Crime and Violence: Constructing Dangerousness and Fueling Fear. Youth Violence and Juvenile Justice 2009/7. 137. o.

védelmi képességei, a környezetszennyezés, infláció és más gazdasági bajok. Egy hétig nézték a csoportok a szerkesztett híradókat, és ennyi elég volt ahhoz, hogy a számukra túlhangsúlyozott problémát tekintsék a legfontosabbnak. Mi több, aszerint ítélték meg az akkori elnök tevékenységét, hogy mit tesz a "kulcsprobléma" megoldása érdekében. Ez az eredmény tehát nagyon szoros kapcsolatra utal a média taglalta ügyek és a közvélemény által legfontosabbnak tartott témák között.¹⁷¹

Úgy tűnik, különösen *erőteljesen működik ez a hatás, ha a média olyan hírokat pendít meg, amelyek egyszerre hatnak az emberek kíváncsiságára és szorongásaira.* (Talán nem állok messze az igazságtól, ha azt feltételezem, hogy a kíváncsiság maga is számos esetben a szorongásokból fakad.) Az iskolai ámokfutásokról szóló híradás kiváltképpen alkalmas arra, hogy befolyásolja az emberek véleményét és érzéseit, felkorbácsolja a félelmeiket és együttérzésüket. Ennek oka, hogy ezekben az esetekben fiatalok vagy fiatal felnőtt követ el súlyos erőszakos cselekményt más gyermek- vagy fiatalok ellen. Tehát egyszerre jelenik meg a fiatalok ártatlanságába vetett hit megkérdőjeleződése, illetve a társadalom egyik legértékesebb csoportjának (gyermek- és fiatalok) veszélyeztetése. Virág György és Gyurkó Szilvia szerint a gyermek- és fiatalokkal összefüggésben mély, ősi, kétirányú szorongást élnek meg a felnőttek. Egyrészt aggódnak a fiatalok „romlása”, veszélyessé válása, másrészt fokozott veszélyeztetettségük miatt. A média képviselői tisztában vannak a szorongást kiváltó események magas hírértékével, ezért felülreprezentáltan jelennek meg e hírek, amellyel a félelmeket tovább növelik.¹⁷² Az ördögi körnek véget vethetne, ha a tudósítások komplexen, szakmai szempontokat figyelembe véve dolgoznák fel az iskolai ámokfutásokat. Sajnos a média általában nem ezt az utat követi, hanem hajlamos a pánikkeltő retorikára, amelynek egyik példája, hogy az ámokfutások kapcsán az emberekben felmerülő kérdést: „Hogyan történhetett meg ilyen tragédia (például) egy békés kisvárosban?” sokszor állítássá torzítja: „Ezek szerint ilyen eset bárhol megtörténhet.” A bűnözési félelem pedig átcsap „morális pánikba”.¹⁷³ Így történhetett meg, hogy a columbine-i ámokfutás az évek során fokozatosan szimbolikus fordulópontja lett az amerikai közvélemény kollektív percepciójának, amely a fiatalok

---

¹⁷¹ Iyengar, Shanto –Kinder, Donald R.: News that matters: Television and American Opinion. University of Chicago Press, Chicago 1987

¹⁷² Gyurkó Szilvia – Virág György: A bűn és a gyermekek ábrázolása a médiában. In: Kriminológiai Tanulmányok 46. (Szerk: Virág György) OKRI, Budapest, 2009. 272-274. o.

¹⁷³ Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.: i.m. 138. o.

elidegenedését tartja az egyik legfőbb problémának, és Eric Harrist és Dylan Kleboldot a félelem és a gyűlölet objektifikációinak.¹⁷⁴

Egy amerikai vizsgálat szerint, amely a *The New York Times* és az *USA Today* 2000 és 2006 között megjelent vonatkozó cikkeit elemezte, az újságok az iskolai erőszak helyzetét rossznak, a tendenciákat negatívnak állították be (az ennek ellentmondó statisztikák dacára), és állandóan emlékeztették az olvasóikat egy lehetséges tragédia bekövetkeztére (azzal, hogy a Columbine-ban történetekre utaltak). Elsősorban az esetekre adott érzelmi reakciókat mutatták be, kevésbé az objektív forrásokból származó információkat. Az iskolai erőszakot kiszámíthatatlanként jellemezték, ugyanakkor az iskolák felelősségéről beszéltek, amiért nem vették észre a figyelmeztető jeleket.¹⁷⁵

A kutatások azt mutatják, hogy nagyobb félelmet lehet ébreszteni azokban, akiknek kevesebb a saját tapasztalata arról, hogy mi történik az iskolákban. Egy 2002-es Gallup felmérés szerint a megkérdezett szülők 40%-a, míg a diákoknak csak 25%-a értett egyet azzal az állítással, hogy „Alaposan feltehető, hogy az elkövetkezendő két évben történik súlyos testi sértést okozó erőszakos incidens a középiskolában”.¹⁷⁶

Egy másik amerikai vizsgálat, mely a 4 vagy több emberen (24 óra leforgása alatt) elkövetett emberölések¹⁷⁷ (többek között az iskolai lövöldözések) hírértékét vizsgálta, azt találta, hogy a legtöbb ilyen esetről csupán a helyi sajtó számol be, és országos visszhangot csak a legextrémebb és atipikus tettek kapnak. Egyrésről érthető, hogy a különleges eseteknek nagyobb a hírértéke, azonban magában hordozza a veszélyt, hogy e ritka cselekmények fogják meghatározni a többes emberölések társadalmi konstrukcióját. Annál is inkább, mert a média hajlamos tipikus esetként bemutatni őket.¹⁷⁸ Ennek következtében torzul a bűnözésről alkotott kép, amely komoly hatással lehet a lakosság bűnözési félelmére és a kriminálpolitikai tendenciákra is (pl. szigorító intézkedések bevezetése).

Egy amerikai kutatás így jellemzi a média és a lakosság reakcióinak reciprok láncolatát, amely egy iskolai lövöldözés következtében jön létre: a lakosság nagy érdeklődést mutat az esemény iránt, a média erre reagálva közli a hírt. A lakosság aggodalma

---

¹⁷⁴ Frymer, Benjamin: *The Media Spectacle of Columbine: Alienated Youth as an Object of Fear*. *American Behavioral Scientist* 2009/52. 1390. o.

¹⁷⁵ Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.: i.m. 152. o.

¹⁷⁶ Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.: i.m. 137. o.

¹⁷⁷ Az USA-ban az ilyen típusú bűncselekményeket „mass murder”-nek, magyarul tömeggyilkosságnak definiálják.

¹⁷⁸ Duwe, Grant: *Body-Count Journalism: The Presentation of Mass Murder in the News Media*. *Homicide Studies* 2000/4. 392-394. o. <http://hsx.sagepub.com/content/4/4/364>

találkozik az intenzív médiatudósításokban megfogalmazottakkal, majd az emberek lépéseket követelnek a kormánytól, akik erre reagálva szigorításokat ígérnek. A média tudósít az ígért intézkedésekről annak bizonyítékául, hogy az iskolai erőszak valóban nagy probléma. Az eredmény pedig a punitív kriminálpolitika erősödése lesz.¹⁷⁹ Számos hazai és nemzetközi vizsgálat is bizonyítja a bűnözési félelem és a punitív gondolkodás összefüggéseit, amelyek a lakosság kriminális attitűdrendszerének részeit képezik.¹⁸⁰ Ebből következően *az iskolai erőszak súlyosbodásának hangsúlyozása a médiában közvetetten legitimálja a szigorító intézkedéseket, melyek a lakosság félelemből fakadó igényeinek kielégítését célozzák.*

Vannak, akik ennél is továbbmennek a következtetéseikkel, mint pl. Micheal Moore, aki Oscar-díjas dokumentumfilmjében, a *Bowling for Columbine*-ban (magyarul *Kóla, puska, sültkrumpli* címen jelent meg) sok más összefüggés mellett azt próbálja bemutatni, hogy a politika és a média szorongáskeltő kommunikációja visszahat az emberek agressziójára, és összefügg az erőszakos bűncselekmények, így az iskolai átokfutások magas számával is.

e) **Konklúziók**

A média ésszerű önkorlátozását az eddig elmondottak alapján számos indok támasztja alá: az utánzási jelenség és a kulturális megoldó képlet kialakulásának veszélye, az átokfutók részéről felmerülő figyelemkeresési igény kiszolgálásának, valamint a bűnözési félelem növekedésének negatív következményei.

Az eddig említett szempontokon túl azonban meg kell azt is jegyezni, hogy a média képviselői sincsenek könnyű helyzetben. Korunkban *számtalan elvárásnak kell megfelelniük*, amely nem mindig könnyű feladat. Az emberek médiával szemben felmerülő igényei sokszor ambivalensek. Miközben nem tartják etikusnak, ha a média képviselői a tragédia túlélőit vagy a gyászolókat faggatják, mégis kíváncsiak az ügy

---

¹⁷⁹ Burns, R. – Crawford C.: School shootings, the media and public fear: Ingredients for a moral panic. *Crime, Law and Social Change* 1999/32. 147-168. o. Idézi: Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.: i.m. 152-153. o.

¹⁸⁰ Ld. Korinek, László: Félelem a bűnözéstől. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1995, Kulcsár Gabriella: Punitiveness and fear of crime in Hungary in the past 30 years. *Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, 2012 és Kury, Helmut – Kulcsár Gabriella: Innere Sicherheit und Einstellungen zu Sanktionen – ein Vergleich zwischen Ost und West. In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére.* (Szerk: Gál István László) PTE-ÁJK, Pécs 2011

minden fellelhető részletére. A posztmodern kor jellemzőjeként megjelenő tömegesedés és nyilvánosság minden korábbit meghaladó mértéke szintén a tömegtájékoztatás feladatainak és felelősségének súlyát növeli.¹⁸¹ Ha ehhez még hozzávesszük a pénzügyi nyomást, amely miatt szükséges olvasó- és nézőszámokat teljesíteni, akkor könnyebben meg lehet érteni a média képviselőinek nehézségeit is. Mindezek figyelembevételével *a realitás talaján maradva kell a média képviselőiben tudatosítani a tudományosan alátámasztott ajánlásokat a negatív következmények minimalizálása érdekében.*

5.1.3. Az ámokfutók önmegjelenítése a médiában

A technikai fejlődés következtében egy további jelenségnek is tanúi lehetünk a média és az iskolai ámokfutások viszonyrendszerében. Az elmúlt évtizedben lehetővé vált, hogy az internetnek köszönhetően az elkövetők online írásos, illetve videó-dokumentumokat hagyjanak hátra, amelyeket a tettük előtt töltenek fel videó-megosztókra, közösségi oldalakra vagy blogokra. Ezek az anyagok aztán (sokszor a hatóságok erőfeszítései ellenére) gyakorlatilag örökre megtalálhatóak maradnak a közösségi hálón. Ennek az az oka, hogy az iskolai ámokfutásokról azonnal bárki értesülhet a hírekből, amelyből igen gyakran a feltételezett elkövető személyazonosságára is lehet következtetni, és sokan kíváncsiságból azonnal rákeresnek az interneten, hogy fellelhető-e a neten valami információ a feltételezett elkövetőről, és ha találnak valamit (facebook- vagy egyéb közösségi profilt, blogbejegyzést, youtube-videót), azt letöltik, lementik vagy screenshot-ot (a képernyő képének lementése, „lefotózása” magával a számítógéppel) készítenek róla. Így a hatóságok hiába törlik le a későbbiekben az eljárás folyamán ezeket az adatokat az eredeti oldalokról, addigra az ügy súlyától és ismertségétől függően már számtalan másolat készül azokról, amelyek aztán különböző formában újra megjelennek a világhálón. Ezzel az elkövetők is tisztában vannak, és tudják, hogy ezáltal a nevük fennmarad haláluk vagy elfogásuk után is, amely sokuknak megadja azt a soha nem ismert érzést, hogy végre figyelmet, ismertséget és „hírnevet” szereznek, sőt lehetséges, hogy további hasonló tettek számára jelentenek inspirációt.¹⁸² Ennek

---

¹⁸¹ Ádám Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 10. és 16. o.

¹⁸² Az internet és a bűncselekmények kapcsolatáról, a számítógépes bűnözésről átfogó elemzést ad Nagy Zoltán András: Bűncselekmények számítógépes környezetben címen megjelent elektronikus monográfiájában. Ad Librum Kft, Budapest, 2010.

következtében az önmegmutatás új – internet adta – lehetőségei a mai ámokfutások fontos aspektusát jelentik.

5.2. A fegyvertartás szabályozása és társadalmi megítélése

Az iskolai ámokfutások után az esetek egyik elsőként emlegetett vonatkozása, amely a sajtóban több oldalról is hangot kap és a szakirodalomban is hangsúlyos helyet foglal el: a fegyverek jogi szabályozása és társadalmi megítélése. A statisztikák ugyanis egyértelműen kimutatják, hogy *e bűncselekmények hozzávetőlegesen 98%-át lőfegyverrel követik el*, a maradék néhány százalékot szúró-vágó eszközzel (kés, szablya stb.), illetve esetenként (kiegészítően) robbanószerkezetek használata és gyújtogatás figyelhető meg. Ez az arány nem meglepő, hiszen az ámokfutók célja jellemzően minél több áldozat megölése, és ennek legkézenfekvőbb eszköze a lőfegyver, mivel nagy pusztításra képes, ugyanakkor jól elrejthető. A fő kérdés az, hogy mennyire könnyen hozzáférhető. Néhány kutató álláspontja szerint az az elkövető, aki ölni akar, mindenképpen szerez fegyvert akár illegális úton is, legyen bármilyen szigorú a szabályozás, de ennek a kijelentésnek az elfogadása mellett sem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy az ámokfutások több, mint 90%-a az Egyesült Államokban történik, ahol a fegyverek a kultúra részévé váltak, szemben Európával, ahol csupán egy szűk réteg rendelkezik fegyvertartási engedéllyel. A következőkben az USA és Magyarország fegyverekhez való viszonyát és a vonatkozó szabályozást foglalom össze a kulturális különbségek, illetve a változtatás szükségességének és esélyeinek bemutatása érdekében.

5.2.1. Lőfegyverek jogi szabályozása és társadalmi megítélése az USA-ban

Az Egyesült Államokban szinte minden számon tartott ámokfutás után mozgósítják erőiket a fegyverviselés ellen és mellett álló, gazdasági és ideológiai alapon szerveződő érdekcsoportok, amelyek hangos kampányaikkal igyekeznek befolyásolni a társadalom fegyverekhez való viszonyulását és legfőképp a jogalkotást.

A fegyverek tartásának és viselésének joga közel egyidős az Egyesült Államokkal. A fiatal nemzet még csak tizenhárom éve kiáltotta ki függetlenségét, amikor 1789.

szeptember 25-én elfogadták a *Bill Of Rights*-ot, amely a két évvel korábban aláírt Alkotmány állampolgári jogokat tartalmazó kiegészítéseit foglalja össze. Ennek második pontja (*Second Ammendment*) az Amerikai alkotmány egyik legtöbbet emlegetett eleme, amely kimondja, hogy *mivel a jól szabályozott polgárőrség a szabad állam biztonságának záloga, ezért senkinek nem csorbulhat a joga arra, hogy fegyvert tartson és viselje azt.*¹⁸³ Ez tulajdonképpen annyit jelentett, hogy az amerikai állampolgároknál lehet fegyver, természetesen csak önvédelem céljából, és ebben a jogukban nem lehet őket korlátozni. A Bill of Rights 1791. december 15-én emelkedett jogerőre, és ezzel a kézfegyverek társadalmi jelenléte általánosan elfogadottá vált. Átvitt értelemben tekinthetjük úgy is, hogy egy tizenhárom éves „gyereknek” megígérték egy pisztolyt, amit tizenöt évesen meg is kapott. E szabály rendeltetése a szabad individuumoknak, és egyúttal az általuk alkotott nemzet egészének védelme volt.

Nyolcvan évvel a Bill of Rights elfogadását követően, 1871-ben két polgárháborús unionista katonatiszt, William C. Church ezredes és George Winsgate tábornok megalapította a *National Rifle Association*-t (a továbbiakban: NRA), amely küldetésül a puskalövészet, mint tudomány elsajátításának hirdetését és támogatását választotta. Az NRA megalapítása azért is fontos, mert ez a magát polgárjogi mozgalomnak nevező szervezet vált a fegyver-lobbi legbefolyásosabb szereplőjévé, tagjai közt híres politikusokat, színészeket és egyéb közéleti személyiségeket felvonultatva. Az NRA működésének több mint két évszázada alatt a fegyverviselést és az amerikai patriotizmust egyként hirdette, és a fegyverekre mindvégig olyan áhítattal tekintett, mintha a szabadságot nem is lehetne elképzelni nélkülük.

Az amerikai történelem során mégis számos esetben előfordult, hogy szövetségi, és főleg állami jogi szabályozás szintjén korlátozó intézkedéseket vezettek be. Ezek a szabályozások általában aggasztó társadalmi jelenségek, illetve megrázó események következményeként kerültek elfogadásra, és a legtöbb esetben a fegyverek és lőszeres egy-egy csoportjának betiltásától, illetve az azokhoz való hozzájutás nehezítésétől remélték a fegyveres erőszak visszaszorulását.

---

¹⁸³ A well regulated militia being necessary to the security of a free state, the right of the people to keep and bear arms shall not be infringed. Bill of Rights, Second Ammendment
http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html (2013.03.08.)

1934-ben, Franklin D. Rooseveltnél idején fogadta el a Kongresszus a *National Firearms Act*-et,¹⁸⁴ amelynek a legfőbb célja a szesztilalom idején jelentős teret nyitó szervezett bűnözés féken tartása volt. Ez a törvény megadózta¹⁸⁵ a különböző gépfegyverek, illetve a 18 inchnél rövidebb csövű puskák előállítását és vásárlását, de kiterjedt egyes alkatrészekre is (pl. a hangtompítóra). A hatálya alá tartozó fegyverekre és alkatrészekre bejelentési kötelezettséget állapított meg, amelyet az államkincstár felé kellett teljesíteni.

1938-ban fogadták el a *Federal Firearms Act*-et,¹⁸⁶ amely már kifejezetten a gyártókra és szállítókra vonatkozott, akiknek a tevékenységük jogszerű folytatásához kereskedelmi engedéllyel kellett rendelkezniük, ügyfeleikről nyilvántartási kötelezettségük állt fent, és meghatározott bűncselekmények elkövetése következtében elítélt személyeknek nem adhattak el fegyvert.

A fegyverkorlátozás következő állomása a *Gun Control Act*¹⁸⁷ volt, amelyet az egész Egyesült Államokat megrázó Kennedy-gyilkosság hatására fogadtak el 1968-ban. A John Fitzgerald Kennedy gyilkosának tartott Harvey Lee Oswald a nyomozás megállapításai szerint egy postai úton kézbesített fegyverrel ölte meg az elnököt, mivel ezt a törvényt megelőzően a csomagküldés útján érkező fegyverek megszerzéséhez csupán egy nyilatkozatra volt szükség, amelyben a megrendelő kijelenti, hogy elmúlt 21 éves. Ez a szabályozás további szigorításokat is tartalmazott: megtiltotta az államhatárt átlépő fegyverkereskedelmet, valamint a bűnelkövetők, pszichiátriai betegek és kábítószer használók fegyverhez jutását.¹⁸⁸ A Gun Control Act rendelkezéseinek érvényre juttatására hozták létre 1972-ben a *Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms*-ot (ATF).¹⁸⁹ Az ATF szövetségi szinten a mai napig ellátja a fegyverekkel kapcsolatos felügyeleti tevékenységet, amely magában foglalja a nyilvántartások vezetését, illetve az engedélyek kiadását.

1986-ban három szövetségi törvény is született, amely közvetlenül kapcsolódott a fegyvertartás problematikájához:

---

¹⁸⁴ US Department of Justice: ATF National Firearms Act Handbook, 2009. 1. o.

<http://www.atf.gov/files/publications/download/p/atf-p-5320-8/atf-p-5320-8.pdf> (2014. 03. 08.)

¹⁸⁵ Általánosan 200 \$-t, amely mai értékét tekintve közel 3500 \$, azaz kb. 480 000 Ft.

¹⁸⁶ Gun Control Timeline, 1999 <http://usgovinfo.about.com/library/weekly/aa092699.htm> (2014. 03. 08.)

¹⁸⁷ PUBLIC LAW 90-618-OCT. 22, 1968. 1213-1236. o. <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-82/pdf/STATUTE-82-Pg1213-2.pdf> (2014. 03. 08.)

¹⁸⁸ Gettings, John – McNiff, Catherine: Milestones in Federal Gun Control Legislation 2013 infoplease.com/spot/guntime1.htm (2014. 03. 08.)

¹⁸⁹ <http://www.atf.gov/> (2014. 03. 20.)

- az *Armed Career Criminal Act* szigorította az engedély nélkül tartott fegyverekért járó szankciókat,
- a *Firearms Owners Protection Act* könnyítéseket vezetett be a fegyverekhez való hozzájutás terén, viszont egyes bűncselekmények esetében súlyosító körülményként értékelte a fegyverhasználatot,
- a *Law Enforcement Officers Protection Act* pedig megtiltotta az olyan lőszeres használatát, amelyek képesek a golyóálló mellényen áthatolni.

1989-ben egy játszótéren kitört, tragikus kimenetelű lövöldözés kapcsán California állam betiltotta a félautomata fegyverek tartását. Ez a rendelkezés a szövetségi jogalkotás szintjén egy évvel később jelent meg a *Crime Control Act 1990* formájában,¹⁹⁰ amely megtiltotta a félautomata kézfegyverek gyártását és országba való behozatalát.

1993-ban a *Brady Handgun Violence Prevention Act* ötnapos várakozási időt írt elő minden olyan esetben, amikor engedéllyel nem rendelkező személy fegyvert vásárol, illetve kötelezővé tette a gyártók és kereskedők számára, hogy minden esetben tegyék vizsgálat tárgyává, hogy kinek adnak el fegyvereket és lőszerket. Ez utóbbi célra született meg az FBI által működtetett *National Instant Criminal Background Check System (NICS)*,¹⁹¹ amelyet 1998-ban hoztak létre és azonnali hozzáférést biztosít a kereskedők számára azokhoz a nyilvántartásokhoz, amelyek alapján kiszűrhetőek a legális fegyverpiacról azok a személyek, akik büntetett előéletük miatt nagyobb kockázatot jelenthetnek a társadalom számára. Egyes források szerint a rendszer bevezetése óta közel egymillió esetben sikerült megakadályozni, hogy ilyen személyek fegyverhez jussanak.¹⁹²

Az 1994-es *Violent Crime Control and Law Enforcement Act* széles körben megtiltotta a félautomata fegyverek mindenfajta forgalmát, illetve tartását, valamint a nagyobb kapacitású ismétlőfegyverek, illetve tölténytáruk civil használatát, ám ezek a szabályok 2004-ben hatályukat veszítették, mivel csak 10 évre fogadták el őket.¹⁹³

¹⁹⁰ Gettings, John – McNiff, Catherine: i. m.

¹⁹¹ FBI: National Instant Criminal Background Check System <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/nics> (2014. 03. 08)

¹⁹² Goldberg, Jeffrey: The case for more guns (and more gun control), *The Atlantic*, 2012/December <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2012/12/the-case-for-more-guns-and-more-gun-control/309161/> (2014.03.08)

¹⁹³ Goldberg, Jeffrey: i. m.

Amint az a bemutatott szabályozásban is látható, a felsorolt szigorítások hatásukat az olyan „kiskereskedelmi” helyzetekben fejtik ki, ahol egy vásárló bármilyen (bejegyzett) kereskedésben kíván magának valamilyen fegyvert, illetve ahhoz szükséges löszert vásárolni. Van azonban a szabályozásoknak néhány „vakfoltja”. Az egyiket az úgynevezett „*gun show*” (fegyverbemutató) események jelentik,¹⁹⁴ amelyek olyan kiállítások, összejövetelek, ahol nagy mennyiségű új és használt fegyver, alkatrész, löszér, tartozék, valamint ezekre vonatkozó könyv kerül bemutatásra, vételre és eladásra. A másik problémás terület az *online kereskedelem*, mert több ponton is nehezíti a fegyverek nyomon követését. Egyes adatok szerint e két „vakfoltnak” köszönhetően az összes kereskedelmi forgalom mintegy 40 %-a történik tulajdonképpen ellenőrizetlen körülmények között.¹⁹⁵ A columbine-i iskolai lövöldözéshez használt fegyverek is egy *gun show*-ról származtak. A szövetségi jog érvényre juttatása érdekében az ATF fokozott figyelmet fordít ezekre az eseményekre, illetve egyes államok kiterjesztették a vásárlók ellenőrzésére vonatkozó kötelezettségeket a fegyverbemutatókon történő eladásokra is.¹⁹⁶

Az Egyesült Államokban évtizedek óta tartó – leginkább a jogi szabályozásra vonatkozó – fegyvervita legutóbb a Connecticut állambeli *Newtown* településen 2012. december 14-én történt iskolai lövöldözést követően lángolt fel újra, ahol az árokfutó 26 embert ölt meg, köztük 20 kisiskolás gyermeket. A tragédia után *Barack Obama* elnök általános és széles körű szigorítást ígért a fegyvereket érintő szabályozás területén.¹⁹⁷ Mindeközben a polgári lakosság tulajdonában álló lőfegyverek száma megközelíti a 300 milliót,¹⁹⁸ nem beszélve a munkakörből kifolyólag tartott szolgálati fegyverekről. Ezeket is számítva elmondható, hogy az Egyesült Államokban minden állampolgárra jut egy fegyver.

A Gallup a kilencvenes évek elejétől évente végez *közvélemény-kutatásokat* a fegyverek szabályozásának irányáról¹⁹⁹ (lásd az 1. sz. ábrát). A grafikonon látható, hogy 1990-ben

---

¹⁹⁴The Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives' Investigative Operations at Gun Shows, June 2007 <http://www.justice.gov/oig/reports/ATF/e0707/final.pdf> (2014. 03. 08.)

¹⁹⁵ Goldberg, Jeffrey: i. m.

¹⁹⁶ Például Colorado állam: <http://www.nraila.org/gun-laws/state-laws/colorado.aspx>

¹⁹⁷ Obama kitar a fegyvertartás szigorításban 2013. 01. 14.

http://index.hu/kulfold/2013/01/14/obama_kitar_a_fegyvertartas_szigoritasban/ (2014. 03. 08.)

¹⁹⁸ United States – Gun Facts, Figures and the Law <http://www.gunpolicy.org/firearms/region/usa> (2014. 03. 08.)

¹⁹⁹ Gallup Review: Public Opinion Context of Tucson Shootings 2011. 01. 11.

<http://www.gallup.com/poll/145526/Gallup-Review-Public-Opinion-Context-Tucson-Shootings.aspx> (2014. 03. 08.)

a megkérdezettek 78%-a a szigorítás pártján állt, de ez az arány fokozatosan csökkent az évek során. Az ezredforduló környékén még a lakosság kétharmada, 2010-re azonban már csak 44%-a kívánna szigorúbb szabályozást a fegyverek kereskedelmi forgalma területén.

Gun Laws

In general, do you feel that the laws covering the sale of firearms should be made more strict, less strict, or kept as they are now?

■ % More strict   ■ % Less strict/Kept as now

GALLUP²⁰⁰

1. ábra Gallup közvélemény-kutatás a fegyvertörvényekről („Mit gondol általánosságban a fegyverek kereskedelmét szabályozó törvényekről: legyenek szigorúbbak, enyhébbek vagy ne módosuljon a szabályozás? sötétzöld: szigorúbb, világoszöld: enyhébb/ne módosuljon)

Az iskolai lövöldözések száma a kilencvenes évek közepétől nőtt meg, ezzel szemben a lakosság vélekedése mégis ellenkező irányba változott, tehát a lakosság fegyverszabályozásról alkotott véleményét feltehetően elsősorban nem az ámokfutások befolyásolják. Egy kutatás három lövöldözés kapcsán vizsgálja az események előtt és után adott válaszokat arra kérdésre, hogy mit tartanak fontosabbnak: a fegyvertartás feltételeinek szigorítását, vagy a fegyvertartásnak, mint állampolgári jognak a védelmét.²⁰⁰ Érdekes módon az eredmények nem mutatnak lényeges eltérést az ámokfutások előtt és azt követően (lásd a 2. sz. ábrát).

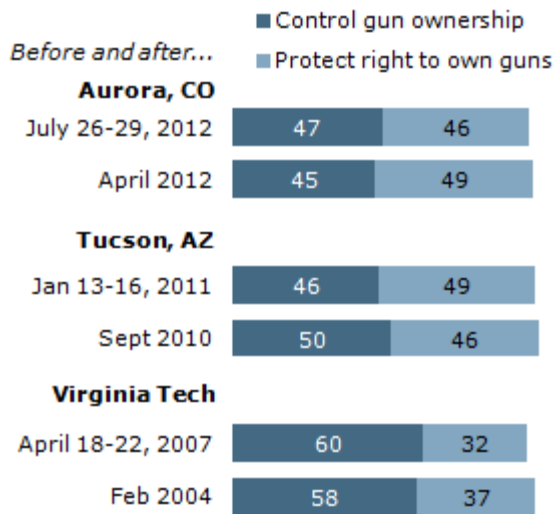
²⁰⁰ Views on Gun Laws Unchanged After Aurora Shooting, 2012.07.30.

<http://www.people-press.org/2012/07/30/views-on-gun-laws-unchanged-after-aurora-shooting/> (2014. 03. 08.)

Shootings Don't Shift Views on Gun Control

What do you think is more important?

PEW RESEARCH CENTER July 26-29, 2012.

---

2. ábra Az átokfutások nem módosítják lényegesen a fegyverkontrollról alkotott véleményeket – A PEW Kutatóközpont felmérése (Mit gondol, mi a fontosabb: a fegyvertartás feltételeinek szigorítása (sötétkék) vagy a fegyvertartás jogának védelme (világoskék)?)

A fenti közvélemény-kutatások egyszerű és általános kérdéseket fogalmaznak meg, amelyek nem térnek ki a szabályozás részleteire, csupán a jogalkotás fő irányával szemben támasztott igényekre, azaz arra, hogy a szabályozás szigorúbb legyen, vagy megengedőbb. A fegyverek megszerzésének, tartásának és viselésének jogi szabályai körül kialakult vitában is két nagy csoport különíthető el, akik a fenti kérdések vonatkozásában a szélsőségek felé hajlanak. Az NRA a korlátozhatatlan fegyverviselési jog elismertetését tekinti küldetésének, azaz a Second Amendment érvényesülését, és ennek érdekében minden korlátozó intézkedés hatályon kívül helyezését. A szigorítás-párti csoport fő célkitűzése hasonlóan radikális, ők azzal lennének elégedettek, ha az Egyesült Államokban teljesen megtiltanák a polgári lakosságnak a fegyvertartást. Utóbbiak véleménye szerint a polgárok biztonsága azzal garantálható, ha a lehető legkevesebb fegyver van forgalomban. Előbbiek ennek szöges ellentétében hisznek, tehát abban, hogy az állampolgárok csak úgy lehetnek biztonságban, ha képesek fegyverrel megvédeni magukat. A Second Amendment elfogadását is ugyanez a gondolat motiválta, ami persze egészen más körülmények között történt, hiszen

akkoriban a közigazgatás, illetve rendészeti szervek szervezettsége jóval elmaradt a mostanitól, és a polgárok sok esetben tényleg csak magukra számíthattak veszélyhelyzetben. A széleskörű társadalmi vita az utóbbi években a fegyvertartás pártolójának javára látszik eldőlni. Az egyik legkitartóbb szigorítás-párti csoport, a Brady Campaign to Prevent Gun Violence a közelmúltban feladta küzdelmét, hogy meggyőzze a bíróságokat és a nyilvánosságot, hogy a Second Amendment megfogalmazása („militia”) nem az állampolgárok összességére, hanem egy szervezett polgárőrségre vonatkozik. 2008-ban pedig az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága a *District of Columbia v. Heller* ügyben²⁰¹ kimondta, hogy a Second Amendment állampolgári jogokat rögzít, tehát egyénileg gyakorolható, ennek nem feltétele a polgárőrséghez való tartozás.

Az Egyesült Államok fegyverszabályozása, illetve az országban előforduló iskolai lövöldözések közötti összefüggések ambivalenciát mutatnak. Amíg a kilencvenes évekre jellemző a szabályozás folyamatos szigorítása, az ellenőrzések és korlátozások bevezetése, addig ezzel párhuzamosan növekszik az ámokfutások előfordulási gyakorisága. Utóbbiból az a következtetés vonható le, hogy a jogalkotás követi az iskolai lövöldözéseket, de ennek fordítottja nem tapasztalható, tehát ezek a bűncselekmények nem fordulnak elő ritkábban a szigorodó szabályozás hatására. Ennek oka feltehetően az, hogy alaposan megkérdőjelezhető a fegyverekre vonatkozó jogalkotás hatékonysága egy olyan országban, ahol több mint kétszáz éve alapvető jog a fegyvertartás. Az amerikai fegyverszabályozás a Second Amendment miatt meglehetősen liberálisnak mondható, ami jelen esetben paradoxon, hiszen mivel egy kétszáz éves szabályozáson alapszik, egyben konzervatív is. Egy ilyen múltira visszatekintő szabály, illetve egy erre alapuló kultúra esetében szinte elképzelhetetlen olyan radikális intézkedések bevezetése, amelyek lényegi változást hoznának a fegyverek megszerzése, illetve tartása területén, különös tekintettel arra, hogy ennek társadalmi támogatottsága sem indokolja a túlzott szigorú. Olyan mennyiségű lőfegyver van jelen az országban, hogy kivitelezhetetlen lenne azok begyűjtése, aránytalan terhet róna a hatóságokra, és az állampolgárokra egyaránt.

Az országban jelenlévő különösen nagy mennyiségű lőfegyver magában hordozza nem csak a fegyveres bűncselekmények elkövetésének magas kockázatát, hanem a balesetek

---

²⁰¹ District of Columbia v. Heller http://www.oyez.org/cases/2000-2009/2007/2007_07_290#argument (2014. 03. 08.)

és öngyilkosságok nagy számát is. Ebből a szempontból indokolt lenne a fegyverek számának csökkentése.

Az ideológiai alapon hadban álló két érdekcsoport, az NRA és a korlátozás-pártiak is tulajdonképpen ugyanazt akarják: biztonságot. A kibékíthetetlen ellentét esetükben ott húzódik, hogy az egyik fél a fegyverekben a fenyegetést látja, a másik a védelmet. A fegyverekre vonatkozó jogalkotást ennek a két csoportnak a lobbi-tevékenysége is erősen befolyásolja. Amennyiben a szélsőséges állást foglaló csoportok képesek volnának szemléletben nyitni egymás felé, és egyes körülményeket kölcsönösen elfogadnának, elképzelhető, hogy az állandó vita némiképp csillapodna, és elmozdulna a valós megoldások irányába.²⁰² Az NRA fegyverjogi aktivistáinak azt kell megérteniük, hogy *az általánosan alkalmazott szövetségi nyilvántartás, és a fegyvervásárlók ellenőrzése nem az alapvető jogok korlátozását jelenti, csupán annak lehetőségét csökkenti, hogy a fegyverek rossz kezekbe kerüljenek.* Ennek alapján tehát szükséges bevezetni az ellenőrzést a „gun show” eseményeken is. A másik oldalon álló korlátozás-pártiaknak pedig azt kell elfogadniuk, hogy *erre az összetett problémára nem csak a jogalkotás, a korlátozás és tiltás lehet a válasz, hanem a felelős fegyvertartás elősegítése is.* Amennyiben a fenti kérdésekben konszenzus alakulna ki, az több esélyt adna az egységes és kiegyensúlyozott szabályozás kidolgozására.

5.2.2. Lőfegyverek jogi szabályozása és társadalmi megítélése Magyarországon

A lőfegyverekről és lőszeréről szóló 2004. évi XXIV. törvény (a továbbiakban: Ftv.) tekinthető a fegyvereket érintő magyar jogi szabályozás alapvető jogforrásának. Az Ftv. irányadó a kapcsolódó jogi szabályozásban előforduló fogalmak jelentésének meghatározásánál, a végrehajtására kiadott rendeletek az Ftv. terminológiáját követik.

A szabályozás tárgyát tekintve a legáltalánosabb fogalom a *fegyver*,²⁰³ amely egyszerre jelent lőfegyvert, gáz- és riasztófegyvert, légfegyvert, festéklövő fegyvert, muzeális fegyvert, valamint színházi fegyvert.

Az Ftv. egyik fő kategóriája – a törvény címéből is következően – a *lőfegyver*,²⁰⁴ amelynek két nagy csoportját különbözteti meg a törvény: a tűzfegyvereket, illetve

---

²⁰² Goldberg, Jeffrey: i. m.

²⁰³ Ftv. 2. § 38. pont

azokat a légfegyvereket, amelyekből 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú, szilárd anyagú lövedék lőhető ki. A tűzfegyverek felsorolását az Ftv. melléklete tartalmazza: „A”, „B”, „C” és „D” kategóriákba besorolt olyan eszköz, amelyből gyúlékony hajtóanyag segítségével szilárd anyagú lövedék lőhető ki.²⁰⁵ A lőfegyver jellege²⁰⁶ szerint lehet sörétes lőfegyver, golyós lőfegyver, maroklőfegyver, 7,5 joule, vagy annál kisebb csőtorkolati energiájú flóbert fegyver, illetve 7,5 joule csőtorkolati energia feletti légfegyver. Az Ftv. másik fogalmi főkategóriája, a *lőszer*, amely olyan egybeszerelt töltény, amely lövedéket, lőport továbbá gyúelegyet tartalmaz.

Az Ftv. felsorolja a hatálya alá tartozó *engedélyköteles magatartásokat* (tevékenységeket).²⁰⁷ Ez alapján a törvény különbséget tesz fegyvertartás, fegyverjavítás, házilagos lőszerszerelés és –újrátöltés, lőfegyver és lőszerkészítés, forgalmazás, kiállítás, hatástalanítás, behozatal, kivitel és az ország területén való átvitel, átadás, átengedés, lőtér-üzemeltetés, lövészetvezetés között. *Lőfegyvertartásnak*²⁰⁸ minősül a birtoklás, viselés és tárolás. *Fegyverviselésnek*²⁰⁹ számít a fegyvernek a természetes személy testén, illetve a testén lévő ruházatán rejtett vagy nyílt módon történő elhelyezése. Lőfegyvertartási cél²¹⁰ lehet az önvédelem, a munkavégzés, a filmgyártás, a céllövészet, az oktatás, a sportlövészet, a személy- és vagyonvédelem, valamint a vadászat. A tartás céljai alapján speciális kategóriát képeznek a sportlőfegyverek,²¹¹ illetve a vadászlőfegyverek.²¹² Ez utóbbiak, illetve a filmgyártás esetén rendelkezik a jogszabály a lőfegyver *átadásáról*,²¹³ amikor a tartásra jogosító hatósági engedélyben megjelölt eszköz a tartására jogosult felügyelete alól kikerül, illetve *átengedésről*,²¹⁴ amikor a tartásra jogosító hatósági engedélyben megjelölt eszközt a tartására jogosult felügyelete alatt használják, vagy birtokolják. Ez utóbbi esetekben nem azok a személyek lőnek az adott lőfegyverrel, akiknek engedélyezték a tartást, mégis jogszerűen használják, például amikor egy sportlövő

---

²⁰⁴ Ftv. 2. § 16. pont

²⁰⁵ Kivéve, ha hatástalanították, riasztásra, jelzésre, életmentésre, állatok leölésére, vagy szigonnyal történő halászatra, ipari vagy műszaki célokra tervezték, illetve a muzeális fegyvereket.

²⁰⁶ Ftv. 2. § 42. pont

²⁰⁷ Ftv. 3. § (1) bekezdés

²⁰⁸ Ftv. 2. § 21. pont

²⁰⁹ Ftv. 2. § 40. pont

²¹⁰ Ftv. 2. § 43. pont

²¹¹ Ftv. 2. § 45. pont

²¹² Ftv. 2. § 46. pont

²¹³ Ftv. 2. § 36. pont

²¹⁴ Ftv. 2. § 37. pont

egyesület számára engedélyezett fegyvereket az egyesület tagjai használják, illetve vadászat alkalmával valaki nem saját fegyverét használja. A vadászat céljából tartott lőfegyverekre, illetve azok tulajdonosaira és használóira vonatkozó további szabályokat a vad védelméről, vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény tartalmazza.

Azt Ftv. állapítja meg a hatósági engedélyezés alapvető szabályait, valamint az arra hatáskörrel rendelkező hatóságok kijelölését. A törvény tartalmazza az engedély megszerzésének²¹⁵ feltételeit és akadályait is. Utóbbiak közé tartozik a 18 éves korhatár alatti életkor²¹⁶, cselekvőképtelenség, illetve a büntetett előlethez fűződő hátrányok, illetve tételesen felsorolt különböző bűncselekmények, és meghatározott szabálysértések elkövetésében való felelősség megállapítása, illetve azok alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárások folytatása, az eljárás lezárásáig, valamint az engedélyezési eljárás során elkövetett jogsértések (lényeges adat elhallgatása, hamis adatszolgáltatás stb.). Az Ftv. határozza meg a fegyverekkel kapcsolatos adatkezelési szabályokat is, különös figyelmet fordítva a lőfegyver-kereskedőkre. A törvény szabályai között kapott helyet a polgári célú pirotechnikai tevékenységek szabályozása. Az Ftv. melléklete tartalmazza a lőfegyverek és lőszer kategóriáit, négy csoportba sorolva.

Az Ftv. végrehajtásának, így különösen a törvény által meghatározott tevékenységek engedélyezésének részletszabályait **a fegyverekről és lőszeréről szóló 253/2004. (VIII. 31) Korm. rendelet** (a továbbiakban: FR.) tartalmazza. Az FR. az eljáró hatóságokat a tevékenységek alapján jelöli ki. A tevékenység helye szerint illetékes rendőr-főkapitányság engedélyezi²¹⁷ a különböző lőfegyverek, lőfegyverdarabok és lőszer gyártást, forgalmazást, kivitelét és behozatalát, szállítását, valamint az „A” kategóriás tüzfegyverek és lőszer tartását, lőfegyver és lőszer önvédelmi-, illetve személy- és vagyonvédelmi célra való tartását, hatástalanítását, kiállítását, hangtompító tartását. Egyéb esetekben lőfegyver tartását és javítását, illetve az egyéb engedélyköteles fegyverekkel kapcsolatos más tevékenységeket a tevékenység helye szerint illetékes rendőrkapitányságok engedélyezik.

---

²¹⁵ Ftv. 3/A. §

²¹⁶ Kivételes esetekben sportlövészeti célból, meghatározott jellegű fegyvereket törvényes képviselő hozzájárulásával tizenhat évet betöltött személy is tarthat.

²¹⁷ FR. 4. § (1), (3), (4) szakaszok

Az FR. külön címek alatt, csoportosítva tér ki az egyes tevékenységek engedélyezésére, a következők szerint: a fegyver gyártása, forgalmazása, javítása, hatástalanítása, kiállítása képez csoportot, ezeket követik a házilagos lőszerszerelésre és –újrátöltésre vonatkozó szabályok, majd a lőfegyver, lőszer, lőszerelem megszerzése és tartása. Külön engedély kell a kárt okozó vad elejtésére; a lőfegyver és lőszer átadására, illetve átengedésére. A fentiek közül a megszerzésre és tartásra vonatkozó szabályok esetében külön szakaszokban foglalkozik a jogszabály azokkal, akik munkavégzési célra²¹⁸, akik sportlövészetre²¹⁹, sportvadászatra²²⁰, illetve önvédelmi²²¹ célra használják engedélyeztetni kívánt fegyverüket. A megszerzésre és tartásra vonatkozó engedély kiadásának feltételei között az FR. az Ftv-ben felsorolt kizáró okok hiányát, az egészségi alkalmasság igazolását, az elméleti ismereteket és gyakorlati jártasságot igazoló vizsga eredményes letételét, illetve a lőfegyver tárolásának jogszabálynak megfelelő körülményeit határozza meg.

Az FR. a fentiekén kívül követendő szabályokat is megállapít az engedéllyel rendelkező személyek, és szervezetek részére. Külön cím alatt határozza meg a fegyverek tartására vonatkozó szabályokat, azaz hogy milyen körülmények mellett viselhetőek, szállíthatóak, használhatóak, tisztíthatóak. Külön szabályok vonatkoznak a lőfegyverek, lőszer és lőszerelemek tárolására is, azzal a céllal, hogy az utóbbi eszközöket lehetőleg csak olyanok használhassák, akik számára a tevékenység engedélyezett. A lőfegyver tárolásának a körülményeit az engedélyező hatóság az engedély kiadását megelőzően ellenőrzi, a későbbiekben ellenőrizheti. Az FR. végül kitér a lőfegyverek, lőszer és színházi lőfegyverek kivitelére, behozatalára, illetve átszállítására is. Az egyes mellékletek állapítják meg az engedélyeket tartalmazó különböző hatósági igazolványok adattartalmát, illetve az ezek iránt benyújtott kérelmek érvényességi feltételeit. A további mellékletek tartalmazzák a fegyverkereskedőkre, illetve fegyverjavítókra vonatkozó dokumentációs kötelezettségeknek megfelelő adatlapokat, leltár- és egyéb formanyomtatványokat, valamint a szükséges vámpapírokat.

A lőfegyverek megszerzésének és tartásának alapfeltétele, hogy az engedélykérelmet benyújtó személy eredményes elméleti és gyakorlati vizsgát tegyen, amelynek szabályait *a lőterekről, a lőfegyverek, lőszer hatósági tárolásáról, a fegyvertartáshoz*

---

²¹⁸ FR. 22. §

²¹⁹ FR. 23. §

²²⁰ FR. 24. §

²²¹ FR. 25. §

szükséges elméleti és jártassági követelményekről szóló 49/2004. (VIII. 31.) BM rendelet (a továbbiakban: VR.) állapítja meg. A vizsgát az illetékes rendőr-főkapitányságon lehet letenni, a vizsga elméleti kérdéseit a VR. 2. sz. melléklete határozza meg, ezek a kérdések vonatkoznak jogi, biztonságtechnikai, elméleti és gyakorlati ismeretekre. A VR. határozza meg a lőterek üzemeltetésének szabályait is.

A lőfegyver megszerzésének és tartásának másik alapfeltétele az egészségi alkalmasság igazolása, amelynek szabályait a *kézilőfegyverek, lőszeres, gáz- és riasztófegyverek megszerzésének és tartásának egészségi alkalmassági feltételeiről és vizsgálatáról szóló 22/1991. (XI. 15.) NM rendelet* (a továbbiakban: ER.) határozza meg. Az 1. § (1) bekezdése alapján a lőfegyver megszerzéséhez és tartásához szükséges hatósági engedély feltételeként előírt egészségi alkalmasság vizsgálatának a célja annak a megállapítása, hogy a lőfegyvertartási engedélyt kérelmező vagy lőfegyvertartási engedéllyel rendelkező személynek nincs-e olyan betegsége, testi vagy szellemi, érzékszervi fogyatékosága, amely őt lőfegyver biztonságos használatára egészségi szempontból alkalmatlanná teszi. Az alkalmassági vizsgálat az engedélyhez való viszonyulásában lehet előzetes, időszakos, vagy soron kívüli. Előzetes vizsgálatot az engedély megszerzése előtt, az időszakos vizsgálatot az engedély megszerzése után, meghatározott rendszerességgel kell elvégezni. Az ER. két alkalmassági csoportot különböztet meg, az I. alkalmassági csoportba kell sorolni azokat, akik munkavégzés céljára tartanak lőfegyvert, illetve akik lőfegyver tartására jogosult szervezetnél lőfegyverek tárolásával, átadásával megbízott személyek. A II. alkalmassági csoportba kell sorolni azokat, akik sportlövészet, vadászat vagy önvédelem céljára tartják a lőfegyvert. Az I. alkalmassági csoportba tartozók esetében minden vizsgálat (előzetes, időszakos, soron kívüli) orvosi és pszichológiai alkalmassági vizsgálatból áll²²². A II. alkalmassági csoport előzetes vizsgálatánál orvosi és pszichológiai vizsgálat egyaránt elvégzendő, időszakos és soron kívüli vizsgálatok esetén csak az orvosi vizsgálatot kell elvégezni, de utóbbi esetekben is beutalható pszichológiai vizsgálatra az a személy, akinél ezt indokoltnak látja az orvosi vizsgálatot végző orvos. Sportlövők esetében egyes speciális – főleg a pszichológiai vizsgálatra vonatkozó – szabályokat is meghatároz az ER., az ő esetükben ugyanis az előzetes pszichológiai vizsgálatot kétszer is el kell végezni, amennyiben saját tulajdonú fegyver megszerzésére és tartására

---

²²² ER. 4. § (1) bekezdés

kívánnak engedélyt kiváltani. Ez utóbbi szabályok a 2010-es módosítás²²³ alkalmával léptek hatályba, feltételezhetően a 2009-ben történt iskolai lövöldözés és annak médiavisszhangja által sürgetett önvizsgálat következtében, különös tekintettel az elkövető sportlövői múltjára.

Az I. alkalmassági csoportba tartozók orvosi vizsgálatát üzemorvos, a II. alkalmassági csoportba tartozók orvosi vizsgálatát házi orvos, sportlövők esetében sportorvos végzi²²⁴. A II. alkalmassági csoportba tartozók esetén a pszichológiai vizsgálatot klinikai szakpszichológus, vagy sport szakpszichológus végzi, míg az I. alkalmassági csoportba tartozók esetén a vizsgálat elvégzéséről a munkahigiénés és foglalkozás-egészségügyi szerv gondoskodik. Az egészségi alkalmassági vizsgálat mind orvosi, mind pszichológiai vonatkozásában felülvéleményezhető. Az ER. 1. sz. melléklete tartalmazza az alkalmasságot mérlegelés nélkül kizáró egészségi okokat, valamint szemészeti, illetve egyéb szakorvosi véleményezést igénylő megbetegedéseket. A 2. sz. Melléklet határozza meg az előzetes orvosi alkalmassági vizsgálat tartalmát, a 3. sz. Melléklet pedig a pszichológiai vizsgálat tartalmát.

A fent részletezett joganyag áttekintése alapján megállapítható, hogy *a fegyverekre vonatkozó magyar jogi szabályozás – nemzetközi összehasonlításban is – szigorú és részletes*. Kitér a lőfegyverek valamennyi fajtájára, azok használatát a legtöbb esetben engedélyhez köti. *A jogi szabályozás személyi hatálya megfelelően körülhatárolható és meglehetősen szűk, az engedélyek kérelmezőivel szemben támasztott pozitív és negatív feltételek egyaránt részletesek, az adatkezelés széleskörű, így pontosan követhető, hogy ki, hol, milyen és mennyi fegyverrel rendelkezik*. Az engedélyezési eljárás összetett, és időigényes, tehát kiszűri annak lehetőségét, hogy olyasvalaki, aki korábban nem rendelkezett engedéllyel, váratlan felindulásból bármilyen lőfegyverhez jusson és azzal bárkiben kárt tegyen.

Tökéletes jogi szabályozás természetesen nem létezik, minden rendszernek lehetnek hibái, és nem elhanyagolható az emberi tényező sem, hiszen a jogot emberek alkalmazzák, előfordulhat, hogy tévednek, illetve hibáznak. A *2009. évi pécsi egyetemi ámokfutás* az elkövetés idején hatályos jogi szabályozás kritikáját jelentette, hiszen az

---

²²³ A kézilőfegyverek, lőszeres, gáz- és riasztófegyverek megszerzésének és tartásának egészségi alkalmassági feltételeiről és vizsgálatáról szóló 22/1991. (XI. 15.) NM rendelet módosításáról szóló 9/2010. (III. 18.) EüM rendelet.

²²⁴ ER. 8. §

elkövető sportcélra jogszerűen megszerzett és tartott lőfegyverrel követte el a bűncselekményt. A 2009-ben hatályban lévő szabályozás gyenge pontja az egészségi alkalmasság, annak is leginkább pszichológiai vizsgálata volt, az elkövető ugyanis annak ellenére, hogy pszichés problémáinak kezelése érdekében terápiára járt és gyógyszereket szedett, az alkalmasság megállapítása során – *sportlövőként* – *nem vett részt pszichológiai alkalmassági vizsgálaton, amelynek beiktatásával esetleg sikerülhetett volna megakadályozni, hogy lőfegyverhez jusson*, és ezzel talán elkerülhető lett volna a tragédia. Az eseményt követően *az ER. szabályozása lényegesen szigorodott, az előzetes vizsgálatok esetében kötelezővé vált a pszichológiai alkalmassági vizsgálat is*. Azokat a sportlövőket, akik a módosítást megelőzően szerezték meg engedélyüket, az időszakos vizsgálatok alkalmával pszichológusnak is meg kell vizsgálnia. Ez utóbbi módosítások kitüntetett figyelmet szentelnek a sportlövőknek, a vadászokra kevésbé részletes szabályozás vonatkozik, ami némileg abszurdnak tűnhet, tekintettel arra, hogy a Magyarországon engedélyezett fegyverek közel 60 %-át vadászati célból tartják. Az iskolai lövöldözések szempontjából azonban valóban kisebb a valószínűsége, hogy azokat vadászlőfegyverrel kövessék el, egyrészt annak mérete, másrészt kisebb töltény-tároló kapacitása miatt. Egy maroklőfegyver, amelyet sportcélra tartanak, könnyebben elrejthető a ruházat alatt, kisebb a valószínűsége, hogy bárki felfedezné még az elkövetés előtt, amellet tára egyszerre több töltényt képes tárolni, és gyorsabban is cserélhető, mint egy vadászpuska esetében. *A tragédiák elkerülése érdekében* – amennyiben a fegyverekre vonatkozó jogi szabályozás felől közelítjük meg a problémát – az lenne talán a *leginkább célravezető, ha minden emberélet kioltására alkalmas lőfegyver esetében az engedélyek egységesen szigorú szabályok szerint kerülnének kiadásra*. A magyar eset részleteivel, illetve az akkor hatályos jogszabályokkal a következő rész egyik alfejezetében keretében foglalkozom.

V. EMPIRIKUS VIZSGÁLAT

1. Módszertan

A módszerek tekintetében szűk körben válogathat csupán az iskolai ámokfutások jellemzőit vizsgálni kívánó kutató, hiszen az olyan hagyományos kriminológiai

módszerek, mint a kérdőív, a kísérlet, terepkísérlet természetesen nem jöhetnek szóba. Tulajdonképpen két lehetőség marad: az dokumentum-elemzés, illetve az interjú az életben maradt elkövetőkkel, de ezekkel kapcsolatban is több nehézség áll fenn. A hivatalos dokumentumokhoz nehéz hozzáférni, az elkövetők pedig nem mindig hajlandóak interjút adni.

Jelen kutatás esetében a *dokumentum-elemzés* lehetősége állt nyitva számomra, mivel az általam megkeresett magyar elkövető nem vállalta az interjút. *Leíró statisztikai módszerrel exploratív és komfirmatív adatfeldolgozást végeztem kvantitatív és kvalitatív változók segítségével.*

Vizsgálatom egyik célja az eddig előfordult összes iskolai ámokfutás összegyűjtése és változók mentén való értékelése volt. E bűncselekménytípus a ritka előfordulása miatt teljes körűen megfigyelhető véges, diszkrét, valódi statisztikai sokaságnak számít, azonban árnyalta a képet, hogy hiteles forrásból származó adatokhoz nehéz hozzáférni, ezért a törekvés mellett, hogy a világon eddig történt összes esetet összegyűjtsem, *szelektálási kritériumokat* is be kellett vezetnem az eredmények validitása érdekében. Három szempont alapján választottam ki a vizsgálni kívánt eseteket, amelyeket aztán 13 változó mentén dolgoztam fel:

1. Megfelel-e az iskolai ámokfutás általam meghatározott definíciójának?
2. 1970 után történt-e?
3. Rendelkezésre áll-e megfelelő mennyiségű hiteles forrásból származó adat?

Az első kérdés megválaszolásához a definíciót még egyszer felelevenítve az iskolai ámokfutás: több emberen elkövetett emberölés vagy ennek kísérlete az oktatási intézmény jelenlegi vagy volt diákja által, nyugalmi periódus nélkül, előre megfontolt szándékkal, az áldozatokat legalább részben vagy teljes mértékben véletlenszerűen és nem személyük alapján választva, demonstratív jelleggel, az iskolában vagy ahhoz funkciójában szorosan kapcsolódó területen. Nem tartoznak ide a politikai és vallási motivációból elkövetett cselekmények, azok a cselekmények, amelyeknek az emberölés mellett egyéb kriminális célja is van (pl. anyagi javak megszerzése), a két ember közötti jól körülhatárolható, mindkét fél számára világos, egyedi konfliktusból származó emberölések, az erős felindulásból elkövetett cselekmények, illetve a 10 év alattiak és a 25 év felettiak által elkövetett ámokfutásszerű cselekmények.

A második megszorításra azért volt szükség, mert egyrészt fontos volt egy kezdőpont meghúzása, másrészt minél régebbi esetekről van szó, annál nehezebben hozzáférhetőek az adatok, ezért tulajdonképpen e második szempont is a harmadik feltétel teljesülését szolgálja.

A harmadik szempont esetében megfelelő mennyiségű adatnak azt tekintettem, ha az összes változó 80 %-ára vonatkozóan találtam hiteles forrást. A kiválasztott külföldi esetek adatait a szakirodalom, illetve az interneten fellelhető eredeti dokumentumok (rendőrségi kihallgatások anyagai, búcsúlevelek, videók, naplórészletek, interjúk, pszichológiai szakértői vélemények) alapján dolgoztam fel.

A vizsgálatom másik fő célkitűzése egy magyar eset pszichológiai és jogi szempontú kvalitatív elemzése volt. A munka során elvégeztem a teljes bírósági ügyiratanyag elemzését, illetve az esetről szóló csekély mennyiségű szakirodalom feldolgozását.

2. Ámokfutások a világban

Az összegyűjtött 67 esetet (amely 69 elkövetőt takar) 13 változó mentén foglaltam táblázatba. Az 5. számú táblázat az esetre vonatkozó általános azonosításra alkalmas adatokat tartalmazza, míg a 6. számú a cselekmény jellemzőit mutatja be.

A: Általános adatok

	A1 Név	A2 Cselekmény időpontja	A3 Cselekmény helyszíne (iskola, város, ország)	A4 Életkor (a cselekmény elkövetésekor)	A5 Az elkövető neme
1.	Anthony Barbaro	1974. 12. 30.	Olean High School Olean, New York, USA	17	ffi
2.	Michal Slobodian	1975. 05. 28.	Centennial Secondary School Brampton, Ontario, Kanada	16	ffi

3.	Robert Poulin	1975. 10. 27	St. Pius X Catholic High School Ottawa, Ontario, <i>Kanada</i>	18	ffi
4.	Roger E. Needham	1978. 02. 22.	Everett High School Lansing, Michigan, USA	15	ffi
5.	John Christian	1978. 05. 18.	Murchison Middle School Austin, Texas, USA	13	ffi
6.	Brenda Ann Spencer	1979. 01. 29.	Cleveland Elementary School San Diego, California, USA	16	nó
7.	Patrick Henry Lizotte	1982. 03. 19.	Valley High School Las Vegas, Nevada, USA	18	ffi
8.	David F. Lawler	1983. 01. 20.	Parkway South Junior High School St. Louis, Missouri, USA	14 (?)	ffi
9.	James Alan Kearbey	1985. 01. 21.	Goddard Junior High School Goddard, Kansas, USA	14	ffi
10.	Kristofer Hans	1986. 12. 04.	Fergus High School Lewistown, Montana, USA	14	ffi
11.	Nathan D. Faris	1987. 03. 02.	DeKalb High School, DeKalb, Missouri, USA	12	ffi
12.	Nicholas Elliott	1988. 12. 14.	Atlantic Shores Christian School Virginia Beach, Virginia, USA	15	ffi
13.	Patrick Purdy	1989. 01. 17.	Cleveland Elementary School Stockton, California, USA	24	ffi

14.	Marc Lépine	1989. 12.06.	École Polytechnique, Montreal, Quebec, <i>Kanada</i>	25	ffi
15.	egy ausztrál fiú	1991. 06. 19.	Orara High School Coffs Harbour, <i>Ausztrália</i>	13	ffi
16.	Eric Houston	1992. 05. 01.	Lindhurst High School Olivehurst, California, USA	20	ffi
17.	Randy Earl Matthews	1992. 09. 11.	Palo Duro High School Amarillo, Texas, USA	17	ffi
18.	Wayne Lo	1992. 12. 14.	Simon's Rock College Great Barrington, Massachusetts, USA	18	ffi
19.	Gary Scott Pennington	1993. 01. 18.	East Carter High School Grayson, Kentucky, USA	17	ffi
20.	Anthony Sincino	1995. 10. 12.	Blacksville-Hilda High School Blackville, South Carolina, USA	16	ffi
21.	James Ellison Rouse	1995. 11. 15.	Richland High School Lynnville, Tennessee, USA	17	ffi
22.	Barry Dale Loukaitis	1996. 02.02.	Frontier Middle School Moses Lake, Washington, USA	14	ffi
23.	Douglas Bradley	1996. 02. 08.	Mid-Peninsula Education Center Palo Alto,	16	ffi

			California, USA		
24.	Evan Ramsey	1997. 02. 19.	Bethel Regional High School Bethel, Alaska, USA	16	ffi
25.	Luke Woodham	1997. 10. 01.	Pearl High School Pearl, Mississippi, USA	16	ffi
26.	Micheal Carneal	1997. 12. 01.	Heath High School West Paducah, Kentucky, USA	14	ffi
27.	Colt Todd	1997. 12. 15.	Stamps High School Stamps, Arkansas, USA	14	ffi
28.	Mitchell Johnson	1998. 03. 24.	Westside Middle School Jonesboro, Arkansas, USA	13	ffi
29.	Andrew Golden	1998. 03. 24.	Westside Middle School Jonesboro, Arkansas, USA	11	ffi
30.	Andrew Wurst	1998. 04. 28.	Park Middle School (egy iskolai bálón) Edinboro, Pennsylvania, USA	14	ffi
31.	Kip Kinkel	1998. 05. 20-21.	Thurston High School Springfield, Oregon, USA	15	ffi
32.	Eric Harris	1999. 04. 20.	Columbine Highschool Littleton, Colorado, USA	18	ffi
33.	Dylan Klebold	1999. 04. 20.	Columbine Highschool Littleton, Colorado, USA	17	ffi

34.	Todd Cameron Smith	1999. 04. 28.	W. R. Myers High School Taber, Alberta, <i>Kanada</i>	14	ffi
35.	Thomas Solomon	1999. 05. 20.	Heritage High School Conyers, Georgia, USA	15	ffi
36.	Victor Cordova Jr.	1999. 11. 19.	Deming Middle School, Deming, New Mexico, USA	12	ffi
37.	Seth Trickey	1999. 12. 06.	Fort Gibson Middle School Fort Gibson, Oklahoma, USA	13	ffi
38.	egy kanadai fiú (a Young Offenders Act miatt nem fedték fel a kilétét)	2000. 04. 20.	Cairine Wilson High School Ottawa, Ontario, <i>Kanada</i>	15	ffi
39.	Charles Andrew Williams	2001. 03. 05.	Santana High School Santee, California, USA	15	ffi
40.	Elizabeth Catherine Bush	2001. 03. 07.	Bishop Neumann High School Williamsport, Pennsylvania, USA	14	nő
41.	Jason Hoffman	2001. 03. 22.	Granite Hills High School Granite Hills, California, USA	18	ffi
42.	Adam Labus	2002. 02. 19.	Dekorationsfirma „Deko-Pack“&Freisinger Wirtschaftsschule Eching és Freising, <i>Németország</i>	22	ffi
43.	Robert Steinhäuser	2002. 04. 26.	Gutenberg Gymnasium	19	ffi

			Erfurt, <i>Németország</i>		
44.	Dragoslav Petkovic	2002. 04. 29.	Vlasenica High School Vlasenica, <i>Bosznia-Hercegovina</i>	17	ffi
45.	James Sheets	2003. 04. 24.	Red Lion Area Junior High School Red Lion, Pennsylvania, USA	14	ffi
46.	John Jason McLaughlin	2003. 09. 24.	Rocori High School Cold Spring, Minnesota, USA	15	ffi
47.	Jon W. Romano	2004. 02. 09.	Columbia High School East Greenbush, New York, USA	16	ffi
48.	Robert Gladden Jr.	2004. 05. 07.	Perry Hall High School Maryland, Baltimore, USA	15	ffi
49.	Rafael „Junior” Solich	2004. 09. 28.	Islas Malvinas Public School Carment de Patagones, <i>Argentina</i>	15	ffi
50.	Jeffrey James Weise	2005. 03. 21.	Red Lake High School Red Lake, USA	16	ffi
51.	Kenneth Bartley Jr.	2005. 11. 08.	Campbell County High School Jacksboro, Tennessee, USA	15	ffi
52.	Kimveer Singh Gill	2006. 09. 13.	Dawson College, Westmount, <i>Kanada</i>	25	ffi
53.	Eric Hainstock	2006. 09. 29.	Weston High School Cazenovia, Wisconsin, USA	15	ffi

54.	Bastian Bosse	2006. 11. 20.	Geschwister-Scholl-Realschule Emsdetten, <i>Németország</i>	18	ffi
55.	Cho Seung-hui	2007. 04. 16.	Virginia Polytechnic Institute and State University Blacksburg, Virginia, USA	23	ffi
56.	Loyer D. Brandon	2007. 09. 21.	Delaware State Univesity Dover, Delaware, USA	18	ffi
57.	Asa H. Coon	2007. 10. 10.	Cleveland High School Cleveland, Ohio, USA	14	ffi
58.	Pekka-Eric Auvinen	2007. 11. 7.	Jokela Gimnázium Jokela, <i>Finnország</i>	18	ffi
59.	Latina Williams	2008. 02. 08.	Louisiana Technical College, Baton Rouge, Louisiana, USA	23	nő
60.	Matti Juhani Sari	2008. 09. 23.	Palvelualojen- Oppilaitos- Szakiskola Kauhajoki, <i>Finnország</i>	22	ffi
61.	Tim Kretschmer	2009. 03. 11.	Alberville- Realschule Winnenden, <i>Németország</i>	17	ffi
62.	Dimitris Patmanidis	2009. 04. 10.	OAED Vocational College Athén, <i>Görögország</i>	19	ffi
63.	Gere Ákos	2009. 11. 26.	Pécsi Tudományegyetem Pécs, <i>Magyarország</i>	23	ffi

64.	Robert Butler Jr.	2011. 01. 05.	Millard South High School, Omaha, Nebraska, USA	17	ffi
65.	Wellington Oliveira	2011. 04. 07.	Escola Municipal Tasso da Silveira Rio de Janeiro, <i>Brazilia</i>	23	ffi
66.	Thomas „T. J.” Lane	2012. 02. 27.	Chardon High School Chardon, Ohio, USA	17	ffi
67.	Adam Lanza	2012. 12. 14.	Sandy Hook Elementary School Newtown, Connecticut, USA	20	ffi
68.	Jose Reyes	2013. 10. 21.	Sparks Middle School Sparks, Nevada, USA	12	ffi
69.	Sergej Gorgyejev	2014. 02. 03.	egy moszkvai középiskola Moszkva, <i>Oroszország</i>	15	ffi

5. táblázat: Az 1970 óta történt iskolai ámokfutások általános adatai

B: A cselekményre vonatkozó adatok

A1 Név	B1 A tett kezdete (és időtartama)	B2 Halottak száma és státusza (diák, tanár stb.)	B3 Sérültek száma és státusza (diák, tanár stb.)	B4 Volt-e iskolán kívüli áldozat?	B5 A személyük alapján választotta-e ki az áldozatokat?	B6 Kimenetel (öngyilkosság, letartóztatás, egyéb)	B7 Milyen kapcsolatban állt az iskolával (diák, végzett diák, eltanácsolt diák stb.)?	B8 Az elkövető fegyverei (esetleg ruházata)
A. Barbaro	délután 14:50-től kb. 15:00-ig	3 (gondnok, egy utcán elhajtó nő és egy utcán sétáló férfi)	11 (8 tűzoltó és más utcán haladó emberek)	igen (a gondnokon kívül mindenki)	nem	letartóztatták, a fogdában öngyilkos lett	diák	lőfegyverek
M. Slobodian	délelőtt (kb. 10 perc)	3 (1 diák, 1 tanár és az elkövető)	13 (diák)	nem	n. a. ²²⁵	öngyilkosság	diák	lőfegyver
R. Poulin	14:20 (az iskolában történt lövöldözés pár perc)	3 (1 diák, az elkövető barátnője és az elkövető)	5 (diák)	igen (egy barátnő, akit megerősített és megölt az iskolai lövöldözés előtt)	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver, kés és gyújtogatás

²²⁵ n. a. – nincs adat

R. E. Needham	n. a.	1 (diák)	1 (diák)	nem	igen	letartóztatták	diák	lőfegyver és kés
J. Christian	n. a.	1 (tanár)	0	nem	nem egyérte lmű	letartóztatták	diák	lőfegyver
B. A. Spencer	8:30-tól kb. fél óra, majd 6-7 órán keresztül a házában maradt, mielőtt megadt a magát 15:00 után	2 (az iskola-igazgató és az iskolai gondnok)	9 (1 rendőr, 8 gyerek)	igen (1 rendőr)	nem	megadta magát, letartóztatták	volt diák	lőfegyver, (az apjától kapta karácsonyra)
P. H. Lizotte	n. a.	1 (tanár)	2 (diák)	nem	n. a.	elfogása közben lövést kapott, letartóztatták	diák	lőfegyver
D. F. Lawler	11:55-től egy-két percig	2 (1 diák és az elkövető)	1 (diák)	nem	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver, (a családjáé)
J. A. Kearbey	11:00-tól, pár percig	1 (igazgató)	3 (2 tanár, 1 diák)	nem	n. a.	letartóztatták	diák	lőfegyver
K. Hans	n. a.	1 (tanár)	3 (igazgató helyettes, 2 diák)	nem	francia tanárát akarta megölni, de a helyettesítő	hazamene-kült, ott fogták el	diák	lőfegyver

					tanárt lőtte le			
N. D. Faris	n. a.	2 (1 diák és az elkövető)	0	nem	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver
N. Elliott	reggel	1 (tanár)	1 (diák)	nem	részben	lefegyverezte egy tanár, majd letartóztatták	diák	lőfegyver
P. Purdy	délben	6 (5 általános iskolás gyerek és az elkövető)	29 (28 gyerek és egy tanár)	nem	nem	öngyilkosság	volt diák	lőfegyver és felrobbantja a saját autóját
M. Lépine	n. a.	15 (13 női hallgató, 1 női alkalmazott és az elkövető – kifejezetten a nőket támadta)	14	nem	a nemük alapján	öngyilkosság	szeretett volna az iskola diákja lenni, de nem vették fel	lőfegyver
egy ausztrál fiú	n. a.	0	3 (2 tanár, 1 diák)	nem	n. a.	letartóztatták	diák	lőfegyver
E. Houston	14:40-től 23:30-ig (ebből 8 óra túsztárgyalás volt)	4 (diák)	10 (diák)	nem	nem	letartóztatták	volt diák	lőfegyver
R. E.	reggel	0	7 (diák,	nem	nem	menekülés	diák	lőfegyver

Matthews			egyikük attól sérült meg, hogy rátapos-tak menekülés közben)			közben elfogták, letartóztatták		
W. Lo	este 22:20-kor, 20 perc	2 (1 tanár, 1 diák)	4 (3 diák és a portás)	nem	nem	Lo telefonált a rendőrségnek az iskolából, majd letartóztatták	diák	lőfegyver (a lőszert csomagküldő szolgálattól rendelte, erről az iskola tudott, és megengedték, hogy megtartsa a csomagot)
G. S. Pennington	14:45-től 15:01-ig (ebből kb.15 perc túszejtés)	2 (1 tanár, 1 gondnok)	0	nem	nem világos	megadta magát, letartóztatták	diák	lőfegyver (az apjáié)
T. Sincino	8:40, pár perc	2 (1 tanár és az elkövető)	1 (tanár)	nem	n. a.	öngyilkosság	diák	lőfegyver
J. E. Rouse	reggel	2 (1 tanár, 1 diák)	1 (tanár)	nem	n. a.	lefogták, letartóztatták	diák	lőfegyver
B. D. Loukaitis	kb. 10-15 perc	3 (egy tanár, két	nem voltak	nem	részben	a testnevelő tanár	diák	lőfegyverek (az apjáié)

		diák)	sérültek, de 16 diákot 10 percre túszul ejtett			túsznak jelentkezett, majd lefegyverez- te B. D. L-t, akit aztán letartóztattak		
D. Bradley	n. a.	1 (az elkövető)	3 (diák)	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyver
E. Ramsey	n. a.	2 (egy diák és az igazgató)	2 (diák)	nem	n. a.	az álláshoz emelte a fegyvert, aztán állítólag azt mondta: „Nem akarok meghalni”, és megadta magát	diák	lőfegyver
L. Wood- ham	reggel	3 (az anyja és két diák)	7 (diák)	igen (az anya)	részben (az anya és a volt barátnő je)	letartóztatták	diák	lőfegyver
M. Carneal	7:45-től	3 (diák)	5 (diák)	nem	n. a.	megadta magát az igazgatónak és azt mondta egy ott álló diáknak: „Kérlek, ölj meg, nem hiszem el, hogy ezt tettem.”	diák	lőfegyverek

C. Todd	n. a.	0	2 (diák)	nem	nem	letartóztatták	diák	lőfegyver
M. Johnson és A. Golden	reggel	5 (4 diák, 1 tanár)	10 (9 diák, 1 tanár)	nem	nem	elfogták őket, miközben futottak a kocsijuk felé, amivel el akartak menekülni	diák	lőfegyverek (7db)
A. Wurst	21:40	1 (tanár)	3 (2 diák, 1 tanár)	nem	nem világos	letartóztatták (eredetileg öngyilkossági szándéka is volt)	diák	lőfegyver (az apjáié)
K. Kinkel	az apját délután 16h óra előtt, az anyját 18h körül ölte meg, az iskolában a másnap reggel 8h körül ért	4 (a szülei és két diák)	24 (diák)	igen (a szülők)	részben (a szüleit igen, a diákokat nem)	lefogták a társai, majd a rendőrség letartóztatta, szeretett volna öngyilkos lenni, de nem volt rá képes	diák	lőfegyverek és két kés (az apja fegyverei)
E. Harris és D. Klebold	délelőtt 11:19-től 12:08-ig, de 11:35 után már	15 (12 diák, 1 tanár és az elkövetők)	24 (diák)	nem	nem egyértelmű	öngyilkosság	diák	illegálisan szerzett lőfegyverek, saját gyártású robbanószerkezetek, bombák

	nem sérült meg senki (kivéve az elkövetőket)							
T. C. Smith	n. a.	1 (diák)	1 (diák)	nem	n. a.	egy tanár lefogta, aztán letartóztatták (feltehetően öngyilkossági gondolatok is)	volt diák, aki iskolai zaklatás miatt hagyta ott az iskolát	lőfegyver
Th. Solomon	n. a.	0	6 (diák)	nem	nem	öngyilkos akart lenni, de az igazgatóhelyettes meggyőzte, hogy ne tegye	diák	lőfegyverek
Victor Cordova Jr.	ebédidőben	1 (diák)	0	nem	nem egyértelmű	letartóztatták (öngyilkosságot is el akart követni)	diák	lőfegyver
S. Trickey	n. a.	0	4 (diák)	nem	n. a.	egy tanár lefogta, letartóztatták	diák	lőfegyver
egy kanadai fiú	n. a.	0	6 (4 diák, 1 titkárnő és az elkövető)	nem	n. a.	letartóztatták, miután magát is megvágta a csuklóján	diák	kés
C. A.	9:20-tól	2 (diák)	13 (diák)	nem	nem	öngyilkos	diák	lőfegyver,

Williams	kb. 10 percig tartott					akart lenni, de nem tudta megtenni, végül megadta magát		(az apjáié)
E. C. Bush	n.a.	0	1 (diák)	nem	nem egyértelmű	egy diáktársa rábeszélte, hogy tegye le a fegyvert, letartóztatták	diák	lőfegyver (az apjáié)
J. Hoffman	n. a.	0	8 (2 tanár, 6 diák)	nem	nem	letartóztatták, a fogdában öngyilkos lett	diák	lőfegyverek
A. Labus (munkahelyi és iskolai ámokfutás egyben)	reggel	4 (az üzemvezető, egy volt munkatársa, az iskolaigazgató és az elkövető)	1 (tanár)	igen (a főnöke és a munkatársa)	részben	öngyilkosság	volt alkalmazott, volt diák (mindkét helyről elbocsátották)	lőfegyverek, kézigránát, csőbombák
R. Steinhäuser	10:45-től 20 perc	17 (12 tanár, két diák, 1 adminisztrátor, 1 rendőr és az elkövető)	10	igen (1 rendőr)	részben	öngyilkosság	volt diák	lőfegyverek
D. Petkovic	n. a.	2 (1 tanár és az elkövető)	1 (tanár)	nem	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver (az apjáié)
J. Sheets	7:30,	2 (az	0	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyverek,

	egy-két perc	igazgató és az elkövető)			egyérte lmú			(a mostohaap-jáé)
J. J. McLaughlin	n. a.	2 (diák)	0	nem	részben	lefegyverezték, letartóztatták	diák	lőfegyver
J. W. Romano	reggel	0	1 (tanár, de másokra is rálőtt, akiket nem talált el)	nem	nem	letartóztatták	diák	lőfegyver
R. Gladden	délelőtt	0	1 (diák)	nem	nem	lefogták, letartóztatták	diák	lőfegyver (mostohaap- apáé)
R. Solich	n. a.	4 (diák)	5 (diák)	nem	n. a.	letartóztatták	diák	lőfegyver (az apjáé)
J. J. Weise	reggeltől kb. délután 15h-ig	10 (a nagyapja és annak élettársa, 1 tanár, 1 biztonsági őr, 5 diák és az elkövető)	5 (diák)	igen (a nagyapja és élettársa)	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver (a nagyapjáé)
K. Bartley	délelőtt (pár perc)	1 (egy igazgató helyettes)	2 (az igazgató és egy másik igazgatóhelyettes)	nem	részben	lefogták, letartóztatták	diák	lőfegyver (az apjáé)
K. Gill	n. a.	2 (1 diák és az elkövető)	19 (diák)	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyver
E.	n.a.	1 (az	0	nem	nem	letartóztatták	diák	lőfegyver

Hainstock	(pár perc)	igazgató)						
C. Seung-hui	az első támadás 07:15-kor, a második két óra múlva és 10-12 percig tartott	33 (27 diák, 5 tanár és az elkövető)	17 (diák)	nem	nem egyértelmű	öngyilkosság	diák	lőfegyverek, kések, láncok
L. D. Brandon	n. a.	1 (diák)	1 (diák)	nem	n. a.	letartóztatták	diák	lőfegyver
A. H. Coon	délután 13:06 (pár perc)	1 (az elkövető)	4 (2 diák, 2 tanár)	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyverek, kések
P-E. Auvinen	11:40-12:24	9 (6 diák, az igazgatónő, az iskolai ápolónő és az elkövető)	12 (diák)	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyver és gyújtogatás
L. Williams	8:36 (pár perc)	3 (2 diák és az elkövető)	0	nem	nem egyértelmű	öngyilkosság	diák	lőfegyver
M. J. Saari	10:30-12:10	11 (1 tanár, 9 diák és az elkövető)	1 (diák)	nem	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyver
T. Kretschmer	09:30-13:00	16 (3 tanár, 9 diák, 1	12 (1 tanár, 9 diák, 2	igen (pszichiát-	nem	öngyilkosság	volt diák	lőfegyver

		pszichi- átriai dolgozó, egy vevő és egy alkalma- zott egy autóke- reske- désben és az elkövető)	rendőr)	riai dolgo- zó, autóke- reske- dés alkal- mazott- ja, vevő, rendő- rök)				
D. Patma- nidis	8:30	1 (az elkövető)	3 (1 diák, két munkás)	igen (2 mun- kás)	nem	öngyilkosság	diák	lőfegyverek és egy vadászkés
Gere Á.	12:16 (1 perc)	1 (diák)	3 (1 tanár, 1 diák, 1 takarítón ő)	nem	részben	feladta magát, letartóztatták	diák	lőfegyver
R. Butler Jr.	12:45 (1 perc)	2 (az igazgató- helyettes nő és az elkövető)	2 (az igazgató és az iskolai ápolónő)	nem	részben	öngyilkosság	diák	lőfegyver (az apjáé volt)
W. Oliveira	8:30	13 (12 diák és az elkövető)	12 (diák?)	nem	nem	öngyilkosság	volt diák	lőfegyver
T. J. Lane	7:30 (pár perc)	3 (diák)	2 (diák)	nem	nem egyérte lmú (az elkövet ő azt állítja, hog nem)	menekülés közben elfogták, letartóztatták	diák	lőfegyver
A. Lanza	9:30 előtt ölte	28 (20 diák, 6 iskolai)	3 (2 tanár és a gondnok)	igen (az anya)	részben	öngyilkosság	volt diák	lőfegyver

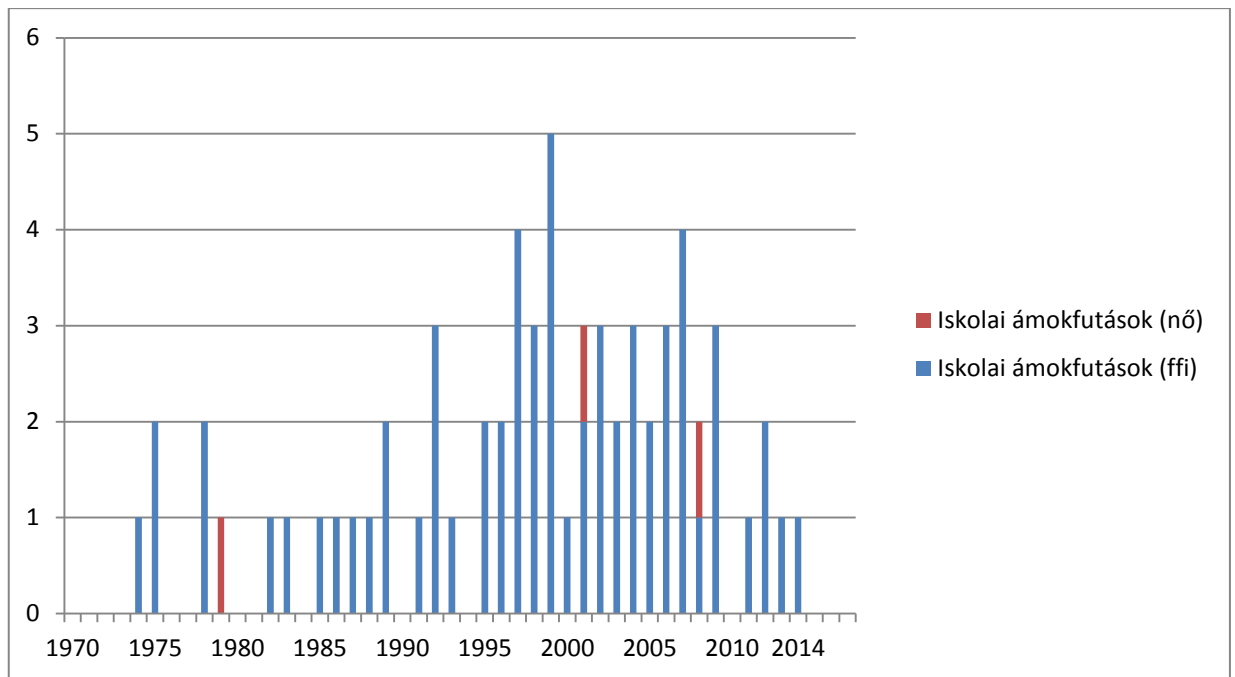
	meg az anyját, ezután ment az iskolába, 9:40-kor lett öngyilkos	dolgozó, az anyja és az elkövető						
J. Reyes	7:00 (pár perc)	2 (1 tanár és az elkövető)	2 (diák)	nem	n. a.	öngyilkosság	diák	lőfegyver
S. Gorgyejev	kb. déltől délután egyig	2 (1 tanár és 1 rendőr)	1 (rendőr)	igen (2 rendőr)	n. a.	letartóztaták, miután apja rábeszélése elengedte az összes túszt	diák	lőfegyver (amit az apjától lopott)

6. táblázat: Az 1970 óta történt ámokfutások cselekményi jellemzői

2.1. Az esetek számának alakulása és a földrajzi eloszlása

Az esetek számában az 1990-es évek közepétől kezdődően növekedési tendencia, majd 2010-től lassú csökkenés tapasztalható, az egy évre jutó elkövetések száma 2000 óta 2,2. A legnagyobb kiugrás 1999-ben látható, ekkor egy év alatt 5 iskolai ámokfutás történt. Figyelembe véve e bűncselekmények hatását a helyi és a tágabb társadalmi közösségre, ez a szám magasnak mondható, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy ezekhez az esetekhez a lakosság percepciójában hozzáadódnak az egyéb (munkahelyi stb.) ámokfutások. (lásd 3. ábra)

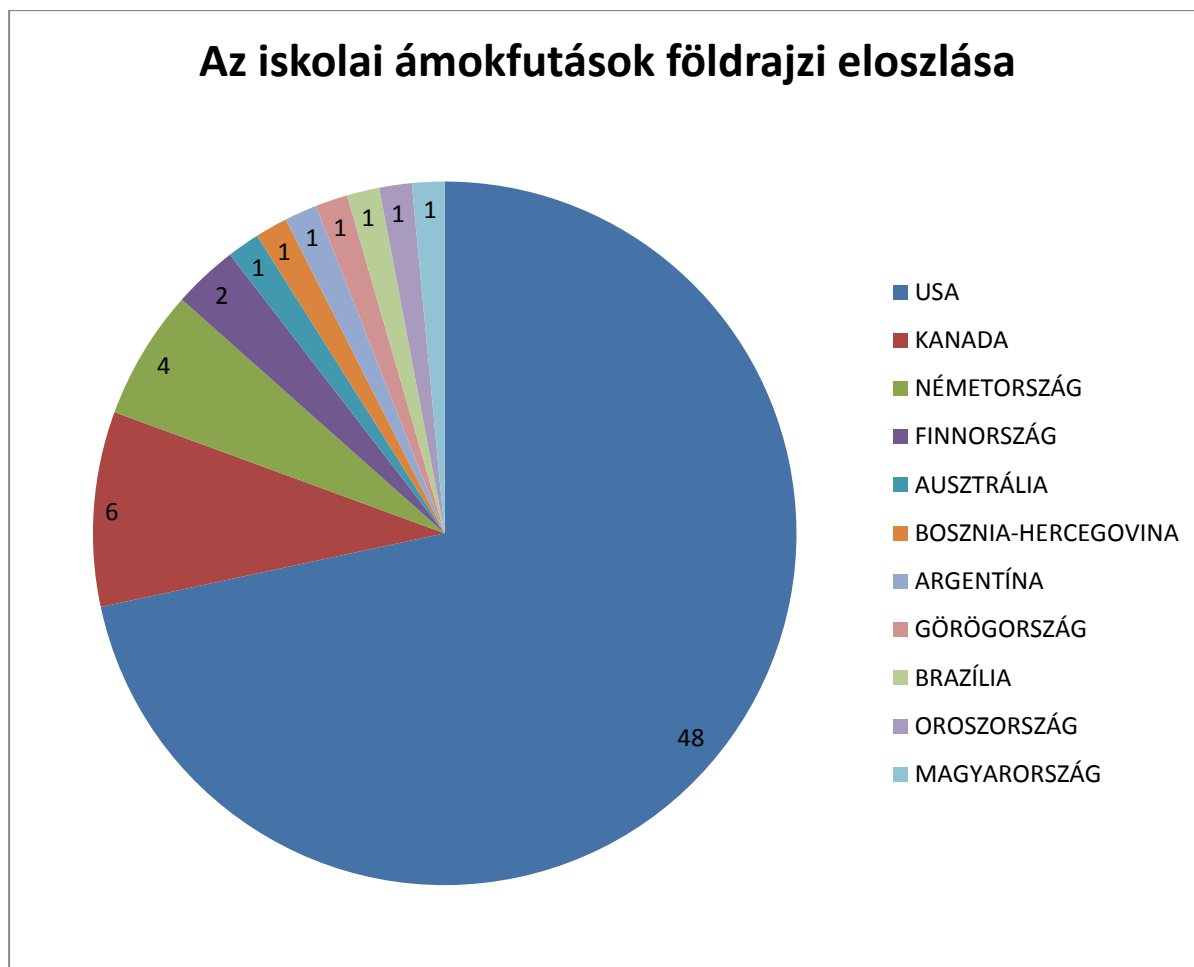

3. ábra Az esetek időbeli és nemenkénti eloszlása

A cselekmények 72%-át az USA-ban, 9%-át Kanadában, 6%-át Németországban követték el. Ez az adat számos kérdést felvet a társadalmi jellemzők szerepéről az ámokfutások kialakulásában: a fegyverekhez való könnyű hozzáfűtástól a tudósítások utánzást gerjesztő hatásán át az agresszió kifejezésének paradoxonáig. Utóbbi azt az ellentmondó kommunikációt jelenti, amellyel burkoltan vagy nyíltan a szorongások növekedését idézik elő az emberekben a veszélyek, a fenyegetettség és a negatívumok rendszeres hangsúlyozásával a tudósításokban és a szórakoztatóipari termékekben, azonban az ebből fakadó feszültségek kiélésére szűk keretet adnak annak, aki meg akar felelni a kedves, mosolygós, udvarias állampolgár ideáljának. A társadalmi szintű elfojtásokért pedig súlyos árat kell fizetni. (lásd 4. ábra)

Az iskolai ámokfutások földrajzi eloszlása

4. ábra Az iskolai ámokfutások földrajzi eloszlása

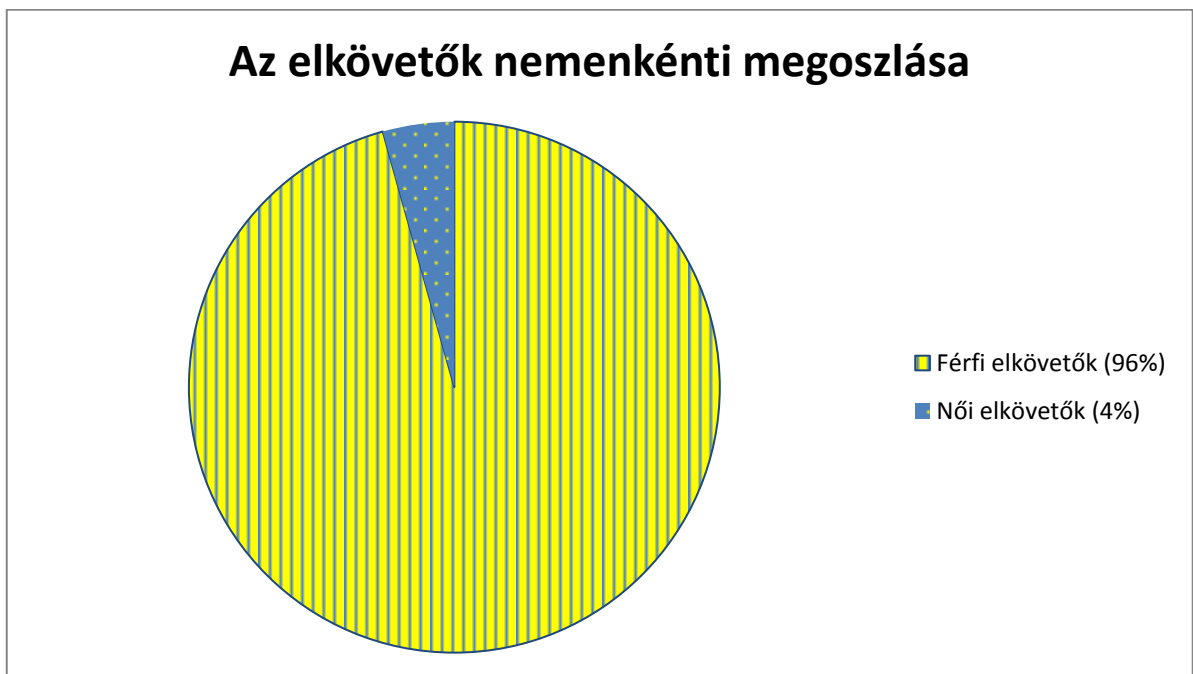
2.2. Az elkövetők nemenkénti és életkori megoszlása

Az ámokfutások 96%-át fiú követték el. Ez olyan magas arány, amelyet nem lehet pusztán azzal magyarázni, hogy a férfiak mindig magasabb számban válnak bűnelkövetővé, mint a nők, hiszen a női bűnözés átlagosan 16% körül mozog, amely a négyszerese az iskolai ámokfutások körében talált aránynak.

Erre az adatra *Monika Lübbert* hipotézise lehet az egyik magyarázat. Szerinte az ámokfutás – amelyről ő általános értelemben beszél – a *férfiasság helyreállítására tett kísérlet*. A tettet megelőző konfliktusok során sérül az elkövető, mint védelmező, eltartó vagy életet nemző férfi pozíciója. A partnerkonfliktusok jellemzően szexuális szinten támadják énképét, a munkahelyi, szakmai problémák az eltartói szerepkört veszélyeztetik, a hivatalokkal létrejövő konfliktusok pedig a hatalmi (egyben védelmező) pozícióját ássák alá. Lübbert szerint az ezekben a helyzetekben átélt megalázottság-érzés indulatokat gerjeszt, amelyek tovább duzzadnak, ha nem találnak

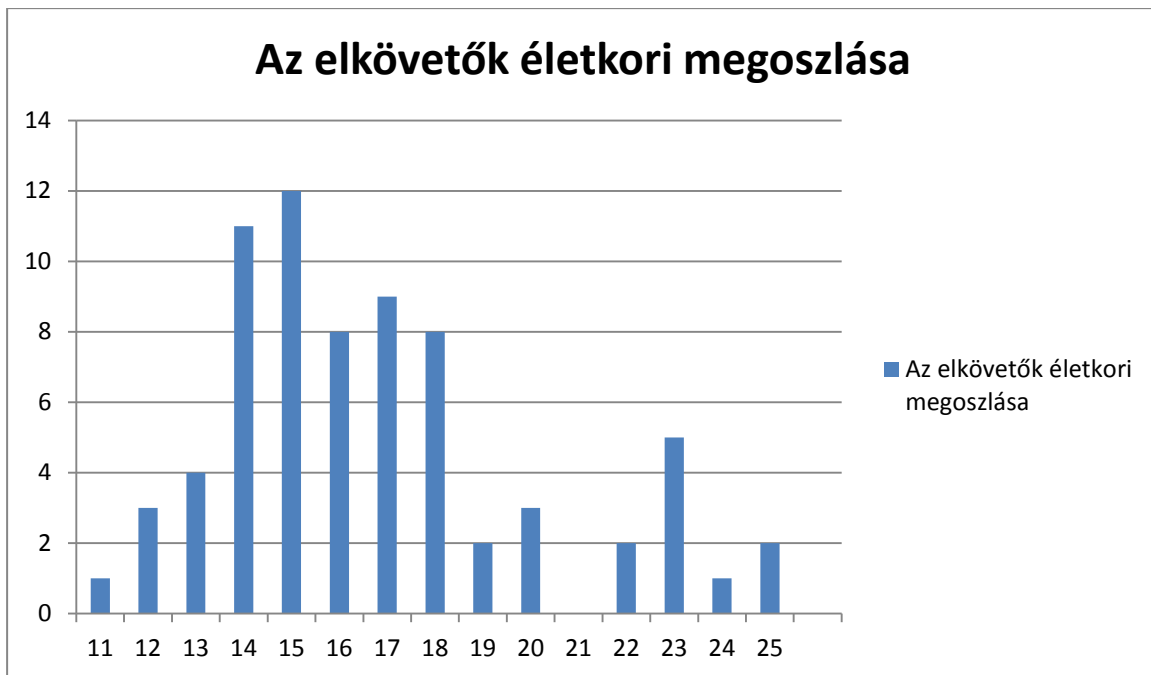
maguknak kanalizációt, és végül az intrapszichés nyomás olyan mértékig fokozódhat, hogy nem látnak más kiutat, mint pl. megölni a partnerüket, így állítva helyre önértékelésüket és csorbát szenvedett férfiasságukat.²²⁶ (lásd 5. ábra)

A férfiasság és az iskolai ámokfutások összefüggésének megértéséhez hozzátehet, ha az életkori megoszlást is tekintetbe vesszük, amely alapján egyértelműen a 14-18 év közötti korosztály ugrik ki. E két adat azt mutatja, hogy a serdülőkor, mint a pszichoszociális fejlődéssel természetesen együtt járó kríziskorszak kockázati tényezővé válik, mégpedig elsősorban a fiúk esetében, akik számára az ámokfutás bizonytalan identitásuk és éretlen férfiasságuk megerősítésére tett destruktív kísérlet. (lásd 6. ábra)

5. ábra: Az iskolai ámokfutások elkövetőinek nemenkénti megoszlása

²²⁶ Lübbert, Monika: Amok: Der Lauf der Männlichkeit. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt am Main, 2002. 51. o. Idézi: Faust, Benjamin: School shooting. Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion. Psychosozial Verlag, Wetzlar, 2010. 22-24. o.

6. ábra: Az elkövetők életkori megoszlása

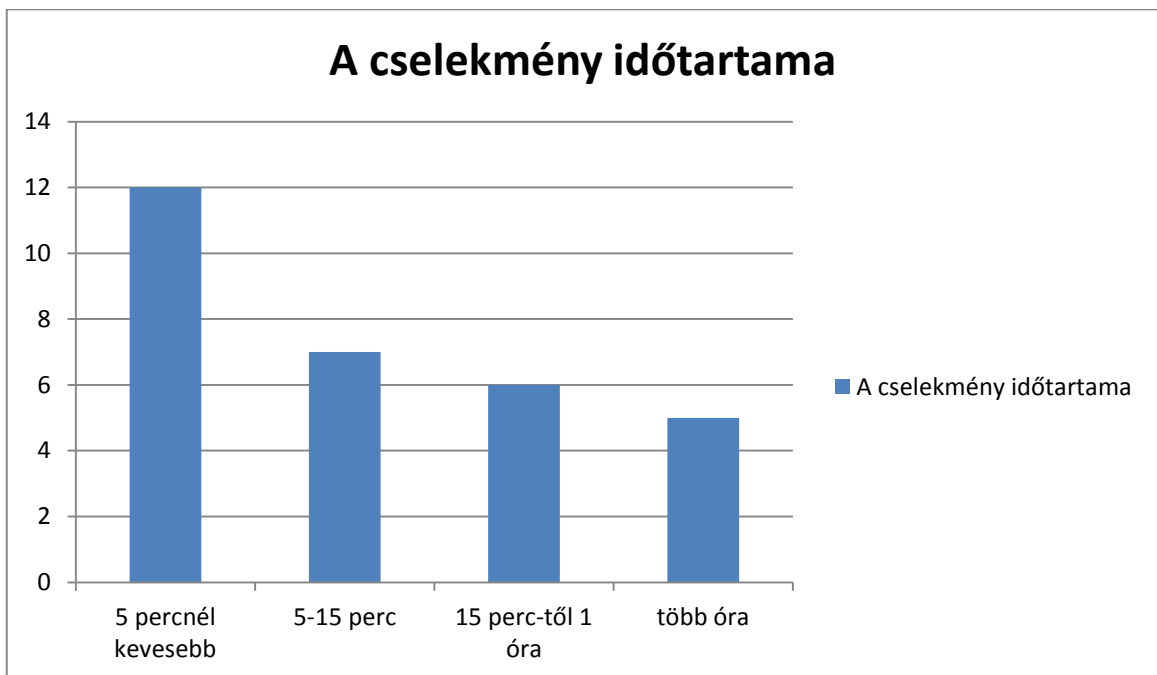
2.3. Az iskolai ámokfutások időpontja, időtartama és kimenetele

A cselekményekre jellemzően a reggeli vagy délelőtti órákban kerül sor, és a legtöbb ámokfutás pár perc alatt lezajlik. A több órán keresztül tartó eseteknél is megfigyelhető, hogy maga a lövöldözés ott sem tart fél óránál tovább, csak valamilyen egyéb tényező járul hozzá az esemény elhúzódásához pl. az elkövető túsokat ejt vagy elbarikádozza magát stb. Az elkövetési idő rövidege arra utal, hogy a valódi motiváció az agresszió levezetése, amelynek ürülése után az elkövető elveszíti hajtóerejét, és lezárja a cselekményt. (lásd 7. és 8. ábra)

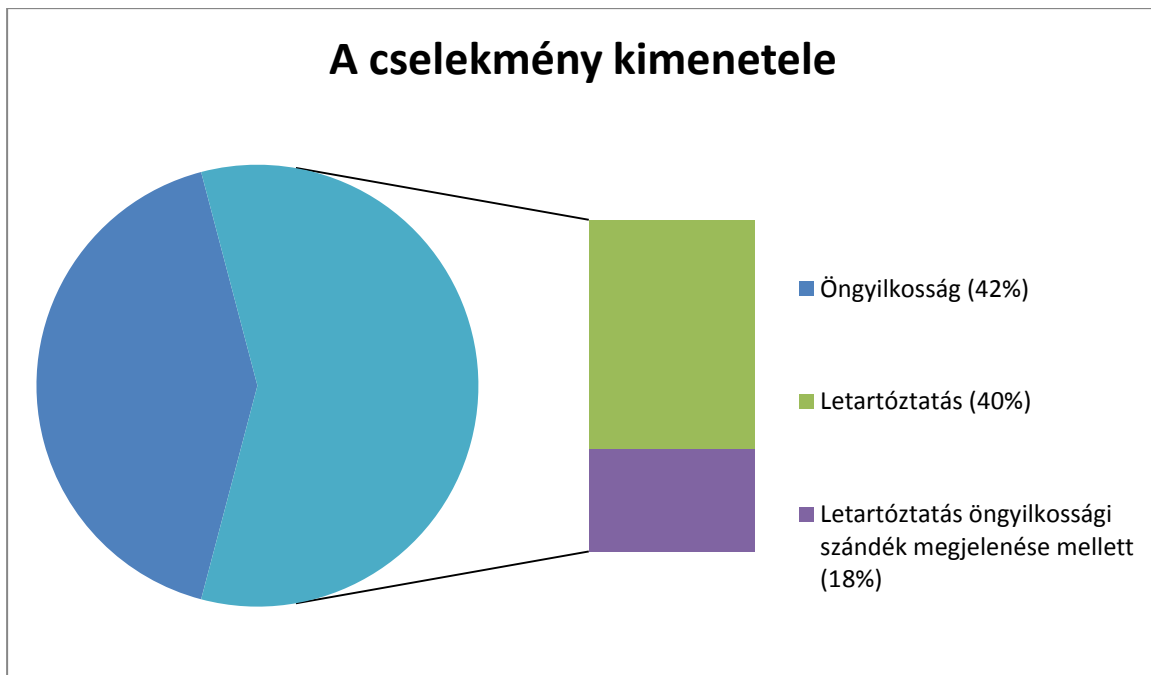
A befejezés két módja az öngyilkosság (42%) és a letartóztatás (40%), amelynek egy részében (18%) szintén megjelenik a szuicid intenció. Ha összeadjuk a befejezett szuicidumot elkövető és az öngyilkossági szándékot kifejezésre juttató tettesek számát, akkor láthatjuk, hogy 60%-ra rúg az arányuk. Ebből az következik, hogy az esetek kétharmadában szoros pszichológiai párhuzamot feltételezhetünk az öngyilkosságok és az ámokfutások hátterében, amely alátámasztja az egyéni rizikófaktoroknál leírtakat a szuicid-homicid készletések összefüggéseiről. (lásd 9. ábra)

7. ábra: Az iskolai ámokfutások időpontja

8. ábra: Az iskolai ámokfutások időtartama

9. ábra: Az iskolai ámokfutás kimenetele

2.4. Az elkövetés eszköze

Az elkövetéshez használt eszköz 99%-ban lőfegyver, amely néha késsel vagy robbanószerekkel, esetleg gyújtogatással párosítva jelenik meg. Nem lehet észrevétlenül elmenni a tény mellett, hogy a lőfegyver a maszkulinitás fontos jelképe, amely így ideális eszköze lehet a férfiasság szimbolikus reparációjának²²⁷ azon túl, hogy praktikus szempontból pusztító ereje miatt választják. (lásd 10. ábra)

²²⁷ Lásd Pásztor Attila véleményét az iskolai ámokfutásokról szóló kerekasztal-beszélgetésen. Kulcsár Gabriella – Kövér András: Kerekasztal-beszélgetés az ámokfutás jelenségéről. *Ügyészek Lapja* 2010/5.

10. ábra: Az elkövetés eszköze

3. Egy magyarországi eset kvalitatív elemzése

Egy őszi napon az egyik magyarországi egyetemen egy hallgató bement délben kezdődő gyakorlati órájára, majd óra közben kiment, a WC-ben elővette fegyverét, a terembe visszatérve megölte egyik hallgatótársát és súlyosan megsebesített három másik embert, egy diákot, a tanárt és egy takarítónőt.

Ez az eset nagy hatást gyakorolt rám és értekezésem témaválasztásában jelentős szerepet játszott. Magyarországon immáron nem csupán fenyegető vízióként merül fel az iskolai lövöldözések lehetősége, hanem valóságos probléma, amelyet többé nem lehet megkerülni. Súlyát jól érzékelteti a bírósági ítélet egy részlete: „... a vádlott által elkövetett bűncselekmény a közvéleményt nemcsak helyi, hanem országos szinten is felzaklatta, közfelháborodást és az egyetemisták körében pánikhangulatot keltett, alkalmas volt az állampolgárok biztonságérzetének tartós és erőteljes megingatására.”²²⁸ Minden szakértő, aki érintettnek érezte magát a témában, a maga eszközeivel próbált gyakorlatban és elméletben hozzájárulni e trauma feldolgozásához.²²⁹ Kriminológusként

²²⁸ Elsőfokú ítélet. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

²²⁹ A kiemelt ügyek büntetőeljárásjogi vonatkozásairól Mészáros Bence: Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok - új külön eljárás a büntetőeljárás törvényben. *Közjogi Szemle* 2011/3. című tanulmányában olvashatunk.

– úgy éreztem –, akkor vehetem ki a részemem a leghasznosabban az ügy által felvetett kérdések megválaszolásában, ha esettanulmányt készítek. Tekintettel az adatvédelmi törvény rendelkezéseire, az ügy bemutatása és elemzése során kerülök minden azonosításra alkalmas információt. A továbbiakban a tetteket „elkövető”-ként vagy „fiú”-ként jelölöm.

Az esettanulmány első részében bemutatom a cselekményt, annak előzményeit, valamint az elkövető mentális állapotáról készült vizsgálatok eredményeit, a második egységben pedig a fiú pszichológiai személyiségrajzáról alkotott saját interpretációm, illetve jogi szemszögből azt, hogy miként juthatott fegyverhez. Egy ámokfutás megvalósulásához ugyanis – leegyszerűsítve – három dolog kell: a megfelelő lelkiállapot, a megfelelő elkövetési eszköz és természetesen a megfelelő alkalom.

3.1. Az ámokfutás előzményei és lefolyása

3.1.1. Az előzmények

a) A cselekményt megelőző hónapok²³⁰

Az elkövető a tanév elején ismerte meg új csoporttársait, akik közül három hónap múlva többen is cselekménye sértettjévé váltak. A csoport eleinte tetszett az elkövetőnek, azonban mégsem tudott beilleszkedni, társaival szorosabb kapcsolatot kialakítani. A csoportba járó többi fiú sokszor viccelődött egymással és vele. Az elkövető ezeket a helyzeteket agresszióknak élte meg, a tréfák mélyen érintették. Az „ugratások”, „beszólások” általában szóbeliek voltak (amelyek között előfordultak homoszexualitásra utaló mondatok is, de ez a fiúk közötti kommunikációban nem ritka jelenség), illetve egyszer odakötötték az elkövető táskáját a székéhez. A bírósági tárgyaláson hallott tanúvallomások alapján körvonalazódott, hogy a csoport valóban nehezen tudta befogadni a különc fiút, aki nem nyílt meg és nem volt jó kapcsolatteremtő. A legtöbb társa azt vallotta, hogy nem nagyon ismerte az elkövetőt, viszonyuk semleges volt. Ezt a semlegességet, illetve a fiúk részéről jövő „ugratásokat” az elkövető kiközösítésként és meg nem értettséggént élte meg, bár ez nem derült ki

---

²³⁰ Az adatok az elsőfokú bírósági ítéletből származnak. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

egyértelműen a kommunikációjából, mert néha ugyan visszaszólt, de legtöbbször hallgatott, vagy néha még mosolygott is a vicceken.

A vallomásokból az is kiderült, hogy a csoportjában többször beszélt fegyverekről, egyik csoporttársát irigyelte is amiatt, hogy az Szlovákiában lakik, ahol - szerinte - könnyebb lőfegyverhez jutni. Őt egyszer arra is kérte, hogy hozzon neki onnan lőport. A külföldi diákokkal szemben indulatokat táplált, mivel szerinte elveszik a magyar hallgatók elől a helyeket, ennek többször hangot is adott. Szintén megjegyzéseket tett mások etnikai és felekezeti hovatartozására, ez tovább rontotta megítélését a csoportban. Előfordult, hogy az előadásokon indokolatlanul nevetni kezdett. Az elkövető urológiai problémái miatt órák alatt rendszeresen kijárt, kikéredzkedett a WC-re, amelyet a többiek nem tudtak a helyén kezelni, és az egyik lány elnevezte őt „barnamacinak”.

A fiú bár visszafogottan, de próbálta jelezni a külvilágnak, hogy a csoportban nem érzi jól magát. A cselekmény előtt két héttel említette az egyik társának, hogy szeretne átmenni egy másik csoportba, mert „idegesítik a fiúk”, de ennek mibenlétét nem fejtette ki részletesebben. A hallgatótárs azt mondta neki, hogy ha úgy gondolja, menjen át másik csoportba, ám lehet, hogy ott is lesznek olyanok, akik idegesíteni fogják őt. Négy nappal a tett előtt egy barátjával beszélt telefonon, és neki is elmondta, hogy nem találja helyét az egyetemen, csoporttársaival nincs meg a közös hang, illetve azt is megemlítette, hogy bár próbált ismerkedni lányokkal, ezen a területen is csak kudarcok érték. A barát szerint egyértelműen érezhető volt az elkövető ellenszenve csoporttársaival szemben, bár ő ezt fordítva élte meg, úgy érezte, hogy a társak nem szeretik őt. Kétszínűnek tartotta őket, úgy gondolta, hogy jó emberismeretével átlát rajtuk. Az elkövető barátja érzékelte, hogy nincs minden rendben az fiú gondolkodásával, a helyzetet „üldözési mánia”-féle állapotnak látta.

A fiú néha a csoporttársai felé is jelezte indulatait – elsősorban verbálisan. E szituációk közül az egyik különös jelentőséget nyert a tárgyaláson, mert – amennyiben valóban megtörtént – a cselekmény indirekt előrejelzésének is tekinthető. Egy hónappal az átokfutás előtt a csoport zárthelyi dolgozatot írt. Az elkövető munkája elégtelen lett, a többi fiúnak viszont sikerült a dolgozata, amely feletti örömeiket hangoskodva fejezték ki. Az elkövetőt ez felháborította, mert úgy gondolta, hogy a fiúk a „puskázásnak” köszönhetik az eredményességüket, amely módszertől ő maga tartózkodott. Meg is fenyegette a többieket, hogy legközelebb elmondja a tanárnak, hogy mit művelnek. A csoporttársak erre visszavágtak, hogy ezt nem kellene tennie, mert egyikőjük

mindenképpen erősebb nála (egy testépítéssel foglalkozó fiú). Erre az elkövető állítólag azt válaszolta, hogy de „a golyó mindenkit fog”. A tárgyaláson – bár felmerültek bizonyos ellentmondások a tanúvallomásokban – az első és másodfokú bíróság is valósnak fogadta el ezen állítás elhangzását. A diákok között ez a „sztori” egyébként annak idején „pletykaszinten” terjedt, és az egyik hallgató meg is jegyezte, hogy „na, ez a gyerek lehet, hogy egyszer csinál még valamit”.

A fiú ritkán ugyan, de viselkedéses szinten is utat engedett agressziójának. Ennek egyik kiugró példája, amikor a cselekményt megelőző hónapban a robogójával olyan sebességgel kezdett két várakozó lány csoporttársa felé hajtani, hogy azok attól féltek, elüti őket, ezért félre kellett ugraniuk előle.

b) A cselekmény előtti nap²³¹

Egy nappal az ámokfutás előtt egy konfliktus jelezte az elkövető egyre növekvő indulatait. Az aznapi egyetemi gyakorlaton a fiú a mellette ülő csoporttársnőjét többször kérdezgette a tananyagról, akit ez elkezdett idegesíteni, és azt mondta a fiúnak, hogy „mi lenne, ha elővenné a könyvedet és megnéznéd”. Majd, mivel az elkövető az asztal lapját úgy csukta le, hogy az a lány lábára záródott, a lány hangosan odaszólt, hogy ne csukja rá. A teremben jelenlévő többi hallgató is észlelte ezt és valamennyien mosolyogtak rajtuk, mondván, hogy úgy viselkednek, mint a házastársak. Az elkövetőnek ez nem tetszett és felszólította a lányt, hogy ne beszéljen vele így, vegye őt emberszámba. Ekkor a lány mondott valamit, amitől az elkövető olyan ideges és indulatos lett, hogy azt mondta fennhangon: „annyira pofán váglak, nem érdekel, hogy mi lesz!”. Ezt a többiek is hallották, és nagyon megdöbbentek.

Még két esemény történt ezen a napon, amelyek már előre vetítették a másnap történeteket. Délután az elkövető megkereste egyik ismerősét MSN-en és üzenetváltást kezdeményezett vele. Ennek szövege jól mutatja, hogy a fiú gondolatai a halál körül forogtak, amelyet a másik számára nehezen értelmezhető módon egy fiktív történettel kommunikált: rögtön a köszönés után in medias res közölte, hogy meg fog halni. Azzal indokolta, hogy agydaganata van, amely úgy derült ki, hogy sokat fáj a feje. A másik természetesen megdöbbent, értetlenkedett. Az elkövető e reakcióra adott válaszából már egyértelműen kitűnik az üzenet valódi tartalmát jelentő figyelemkeresési szándék: „Mielőtt felfordulok, küldök sms-t, habár te is leszarsz, senki nem sirat meg, így nincs

---

²³¹ Az adatok az elsőfokú bírósági ítéletből származnak. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

mit vesztenem, és ez jó.” Azért még hozzátette: „Most nem akarom sajnáltatni magam.” A beszélgetés további részéből szintén az derül ki, hogy a fiú mélyponton van (ennek az agydaganatról szóló történet csupán szimbolikus megjelenése): „Hogy ha megdöglök, nem vesztek semmit. Nekem most jött el az időm. Ma elég jó napom lett volna, jó kedvem volt, előadáson megdicsért a professzor, de ez is a levesbe ment el. Évek óta nem volt jó napom, ilyen életet hagyok magam mögött.”

A beszélgetés után a fiú az este folyamán édesanyjával is beszélt, akinek elmondta, hogy nem akar elmenni az egyetem által szervezett kirándulásra, ahogyan eredetileg tervezte, mert őt nem szereti senki, a hallgatótársai kiközösítik, és mindenki róla beszél. Azt nem mondta el, hogy miért érzi így.

Éjszaka a fiú az interneten ámokfutásokról és fegyverekről szóló oldalakat nézegetett több órán át, közben haragról és bosszúról szóló könnyűzenét hallgatott. Éjjel törölte az adatait, a képét és az ismerőseit az általa használt közösségi oldalról.

3.1.2. A cselekmény²³²

Az elkövetés napján a fiúnak délben egyetemi gyakorlata volt. Délelőtt 10 óra körüli időben ébredt fel, és megírta az aznapi gyakorlathoz szükséges jegyzőkönyvet. Ezt követően bepakolt a táskájába, egy piros színű hátizsákba. Tok, illetve fegyverdoboz nélkül tette el engedéllyel tartott CZ-85 típusú maroklófegyverét, a hozzá tartozó 2 db tárat és 50 db 9x19 mm Luger kaliberű löszert, mely magyar gyártmányú, MFS jelzésű volt. Az elkövető magával vitte a fegyvertartási engedélyét is. 10 óra 38 perc körül édesanyja felhívta, mert rossz érzése volt az előző esti beszélgetés miatt, és újra szóba hozta a kirándulást. Megpróbálta megnyugtatni a fiát, hogy ha nem akar elmenni, akkor ne tegye, majd együtt elutaznak. Az elkövető nem reagált érdemben, azt mondta, hogy nem ér rá, majd este beszélnek.

A fiú a délben kezdődő órája kezdete előtt ért be az egyetemre robogójával. Amikor beért a terem előtti folyosóra, a jelenlévő csoporttársait többször megkérdezte, hogy

---

²³² Az adatok az elsőfokú bírósági ítéletből - <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.) -, illetve Angyal Miklós „A bűnügyi helyszín kognitív kriminalisztikai szakértői elemzése az iskolai lövöldözések probléma orientált rendőrségi megközelítésének elősegítésére” című kéziratából származnak (a szerző engedélyével).

mindenki ott van-e. A csoporttársaknak feltűnt, hogy az elkövető feszült, ideges. A fiú a bukósisakjának plexijével a bal keze hüvelykujját megvágta, ezért a bal kezét folyamatosan a szájához emelte, melyet egyik fiú csoporttársa is észlelt, és gúnyos megjegyzést tett. Miután az oktató beengedte a hallgatókat, az elkövető is bement a terembe, amely tulajdonképpen két gyakorlati helyiség volt egybenyitva. A fiú az óra kezdete után hamarosan elhagyta a termet, és bement a folyosó átellenes oldalán elhelyezkedő férfi WC-be. A táskáját és az abban lévő pisztolyt, a hozzá tartozó táraikat és lőszerket is magával vitte. A WC-ben kicsomagolta a pisztolyt, a lőszerket, majd feltehetőleg mindkettő pisztolytárat megtöltötte 15-15 darab lőszerrel.

Az elkövető 12 óra 10 perc 17 másodperckor jött ki a férfi WC-ből a táskájával együtt. Ezt követően a terem ajtaján bekopogott, melyet a későbbi halálos áldozat nyitott ki kb. fél perc múlva. A fiú belépett anélkül, hogy az ajtó kinyitását hallgatótársának megköszönte volna, illetve, hogy egyáltalán köszönt volna. A tanár megkérdezte tőle, hogy hol volt, amelyre az elkövető azt válaszolta, hogy kint volt és egy kicsit gondolkodott.

A helyére visszaérkezve leült csoporttársnője mellé. Ekkorra már egyre nagyobb erőfeszítésébe került, hogy feszültségét elrejtse, és az asztalon idegesen kopogni kezdett a tollával. A csoporttársnője éppen audiometriás vizsgálatot végzett, azonban az elkövető kopogása miatt a fejhallgatóból jövő hangokat nem hallotta megfelelően. Rászólt az elkövetőre, hogy hagyja abba a zajongást, és megfogta az elkövető tollat tartó kezét, illetve azt mondta a fiúnak, hogy hallgassa ő a fejhallgatón a hangokat. Erre az elkövető nem volt hajlandó és a verbalitás szintjén súlyosan agresszív megnyilvánulást tett, odaszólt a lánynak, hogy „mindjárt felbaszom a picsádba a tollat!”. Ezt többen hallották, érdekes módon az a lány nem, akinek az elkövető a mondatot címezte. Ekkor egy másik lány is rászólt az elkövetőre, hogy fejezze ezt be, majd megkérdezte tőle, hogy mi baja van, mivel látta rajta, hogy az igen feszült és ideges. Az elkövető erre azt válaszolta, hogy „semmi”, majd ezt követően felállt és a táskájával együtt 12 óra 16 perc 23 másodperckor ismét a férfi WC-be ment (ezt a kamerafelvételek alapján tudjuk ilyen pontosan). A tanteremből való kilépéskor az ajtót nyitva hagyta maga mögött. Az elkövető távozását a később elhunyt fiú is észlelte, aki tréfásan megjegyezte a mellette ülőnek, hogy az elkövető biztos azért ment ki, mert tudta, hogy nem lesz meg a fél éve és neki már mindegy.

Az elkövető a WC-ben mintegy 20 másodpercet tartózkodott, ezalatt feltehetőleg magához vette táskájából a már korábban lőszerrel megrakott táraikat, valamint a

pisztolyt. Az elkövető a táskájában lévő valamennyi lőszerrel magával vitte, azokkal egyrészt előzőleg megtöltötte a nála lévő tárokat, másrészt a fennmaradó 20 db lőszerrel a pulóverében helyezte el. A táskáját - benne az üres lőszerrel tárokkal, mobiltelefonjával, gépjárművezetői engedélyével, fegyvertartási engedélyével és egyetemi jegyzeteivel, egyéb személyes irataival és felszerelési tárgyakkal együtt a WC-ben hagyta a kőpadlón. Eközben egyik csoporttársa, a lövöldözés későbbi halálos áldozata a teremben megjegyzést tett, hogy megy és becsukja az ajtót, hogy az elkövető ne tudjon könnyedén visszajönni. El is indult a terem bejárati ajtaja felé nem sejtve, hogy ez az életébe fog kerülni.

Az elkövető 12 óra 16 perc 46 másodperckor nyitotta ki a férfi WC ajtaját, és egy pillanatra kinézett a folyosóra, hogy megállapítsa, tartózkodik-e ott valaki. A pisztolyt ekkor már a bal kezében tartotta, és amikor meglátta a fiú csoporttársát a terem bejárati ajtajában (azt, aki felállt, hogy becsukja mögötte az ajtót), a pisztolyát vállmagasságig felemelte, és rálőtt annak felsőtestére. A meglőtt fiú a gyakorlati terem ajtaja és az előkészítő laborhelyiség ajtaja előtti területen hanyatt zuhant a padlón. Az elkövető az első lövés után leengedte a pisztolyát, teljesen kilépett a folyosóra, és elindult a tanterem bejárati ajtaja felé.

A terem nyitott bejárati ajtaján belépve még egyet belelőtt a földön hanyatt fekvő csoporttársa hasfalába. Bár az áldozat ekkor még élt, mindkét lövés önmagában is a halálát okozta volna. Az elkövető lövéseinek hangjára mindenki felfigyelt, a hallgatók közül sokan azt hitték, hogy valaki petárdával durrogatott, esetleg megsérült egy műszer, illetve, hogy csupán tréfál a sértett akkor, amikor hanyatt esett. Az oktató hallva a lövéseket, először szintén azt hitte, hogy valamelyik műszer robbant fel, ezért megindult a hang irányába, majd a két egybenyitott gyakorlati terem elválasztó ajtóhoz érve észlelte az elkövetőt, aki a pisztolyt bal kezében felemelve, előrenyújtva tartotta és a teremben lévő padosorok közötti rész felé közeledett. Ezt az oktató látta, és ekkor tudatára ébredt, hogy nem egy műszer robbant fel, hanem az előbb lövéseket hallott. E felismerés hatására megpróbált elmenekülni, de ez nem sikerült sértetlenül. Az elkövető fiú ugyanis eközben a teremben tartózkodó több hallgatóra is rátartotta a pisztolyt anélkül, hogy lőtt volna, aztán befordult a padosorok közötti részre, és ekkor újra meghúzta a ravaszt. Négy lövést adott le a terem hátsó része felé, ahol két fiú csoporttársa ült, de az egyik még időben lebújt a pad alá. Az elkövető ugyan észlelte, hogy az oktató a lövések útjába fog kerülni, de ezzel nem törődött, és átlőtt annak combján és herezacskóin. A leadott négy lövésből kettő elérte az egyik fiú csoporttársat

a terem végében, a combját és lábszárát találta el. Az egyik lövedék áthatolt a bal cipőjének talprészén is. A fiúban tudatosult az, hogy eltalálták és mivel látta a másik teremben lévő és az ő irányába közeledő elkövetőt, hangosan kiabálni kezdett, hogy meglőtték a lábát. Az elkövető látva azt, hogy társa a padlóra került, odament és a hanyattfekvő helyzetben alkarjaira támaszkodva hátrafelé csúszó, menekülő fiú előtt megállt, a pisztolyát két kézbe fogta és egy célzott lövést adott le rá, amely egyértelműen mutatta elszántságát, ölési szándékát. A lövés a sértett nagyméretű övcsatját találta el, ettől a lövedék haladási iránya megváltozott, majd a sértett alhasát érve a testébe behatolt.

Ebben a pillanatban az egyik lány az elkövető szemébe nézve azt mondta: „Ne, ne csináld, hagyd abba, beszéljük meg!”. Az elkövető ránézett a lányra, nem szólt semmit, majd a terem nyitott ajtaján keresztül 12 óra 17 perc 11 másodperckor távozott. Távozása után mintegy 23 másodperc múlva az addig a pad alatt rejtőzködő harmadik fiú csoporttárs – akit egyik lövés sem ért el – a terem ablakán át kimenekült az épületből.

Eközben a portásfülkében tartózkodó alkalmazott hölgy hallva az első lövést arra gondolt, hogy az oktatók szobáit és a tantermeket elválasztó üvegajtónak ment neki valaki. De mivel a dörrenések nem maradtak abba, 12 óra 17 perckor kilépett a folyosóra, hogy megnézzze, mi történt. Pár másodperc múlva az elkövető is megjelent a pisztolyt még mindig a kezében tartva. Meglátva a hölgyet tőle jobbra az üvegajtón túl, leadta utolsó lövését kb. 150 cm magasságig felemelve fegyverét. A lövedék az üvegajtó mindkét üvegén áthatolt, emiatt szétesett, de a nagyobbik része behatolt a hölgy jobb combjába, míg egy másik része a sértett háta mögött található teli fa ajtóban állt meg. Amikor a sértettben tudatosult, hogy mi történt, megkísérelt visszamenni a portásszobába, azonban a lövés következtében a jobb combcsontja szilánkosan eltört, ezért elerőtlenedett, és a padlóra esve kidőlt a folyosóra.

Az elkövető a lövés leadását követően nem foglalkozott tovább utolsó áldozatával, hanem a folyosón a másik irányba indulva 12 óra 17 perc 22 másodperckor elhagyta az épületet.

Az elkövető időközben a szomszédos klinika épületébe ment, ahol feljutott a 7. emeletre, és egy laborban dolgozó alkalmazottat kért meg arra, hogy telefonálhasson, mivel nem volt nála a mobiltelefonja. A dolgozó közölte az elkövetővel, hogy innen nem lehet csak úgy telefonálni, tekintettel arra, hogy mindenki személyre szabott kódszámmal rendelkezik, azonban az elkövető hajthatatlan volt, és továbbra is azt

ismételgette, hogy ő telefonálni akar. A laboráns látva, hogy a fiú ideges, feszült, s mivel úgy gondolta, hogy valószínűleg tényleg sürgős telefonhívást szeretne lebonyolítani, ha ennyire kéri, saját kódszámát ütötte be a készülékbe, majd a telefonkagylót átadta az elkövetőnek.

Az elkövető 12 óra 39 perc 38 másodperckor felhívta a rendőrséget. A beszélgetés szó szerinti szövege így hangzott:²³³

- Rendőrség ügyelet.
- Jó napot, bejelentést szeretnék tenni, történt egy lövöldözés az egyetem biofizikai intézetében.
- Tudok róla.
- Igen, de én vagyok az elkövető és fel szeretném adni magam.
- Hogy hívják önt?
- (adatvédelmi okokból törölve)
- És hol van most?
- A (adatvédelmi okokból törölve) Klinikán az 5. emeleten, egy laborban... ez az 5. emelet, elnézést? ...7. emelet, elnézést. 7. emelet.

Hosszú szünet.

- Halló.
- Ügyeletes: Igen, itt vagyok.

Megint hosszú szünet.

- A 7. emeleten vagyok.
- Önnél van a fegyver is?
- Igen, nálam van.
- Jó. Üljön le ott. Jó? És akkor várja meg a kollégákat. Odaküldöm őket.
- Kint leszek az erkélyen.
- Kint lesz az erkélyen?
- Igen.
- Hányadik emelet?
- Hetedik.
- Hetedik. Jó, rendben van, várja meg ott a kollégákat, jó? És semmi butaságot ne csináljon.
- Nem, nem teszek.

---

²³³ Kátai Rafael: Egyetemi lövöldözés a bizottságvezető szemével. Belügyi Szemle 2012/6. 135. o.

- A fegyver mindig jól látható helyen legyen, jó?
- Ott lesz.
- Ne a zsebében.
- Ott lesz.
- Jó.
- Jól látható helyen lesz.

A Megyei Rendőr-főkapitányság Bevetési Osztályának tagjai kiérkeztek az elkövető által megjelölt tartózkodási helyre és az elkövetőt elfogták.

Az elkövető a terhére rótt bűncselekményekkel kapcsolatban sem a nyomozás során, sem a tárgyaláson nem kívánt szóban részletes vallomást tenni. Az első megtartott tárgyaláson a vádra vonatkozóan úgy nyilatkozott, hogy „büntetőjogi felelősségemet részben elismerem, de az előre megfontoltságot nem ismerem el”. Szóbeli helyett írásbeli (nem kézzel írott, hanem gépelt, nyomtatott) vallomást nyújtott be a bíróságnak. A vallomás az alábbiakat tartalmazta:²³⁴ (bizonyos információk adatvédelmi okokból törölve)

„Mivel folyamatosan nagyon rossz fizikai és szellemi állapotban vagyok, jelenleg is négyféle erős gyógyszer szedek, ezért képtelennek érzem magam arra, hogy szóbeli vallomást tegyek és az ügyvel kapcsolatos kérdésekre válaszoljak.

Aznap, ...-án 10 óra körül ébredtem fel. Mivel még az aznapi ... gyakorlatra a jegyzőkönyvem nem volt kész, egy kávé után hozzáláttam a megírásának. Miközben írtam a jegyzőkönyvet, édesanyám telefonált, hogy a .... útra mindenképpen jelentkezzek. Miután megírtam az ... aznapi jegyzőkönyvét, lezuhanyoztam, majd összepakoltam a táskámat. Azért vittem magammal a fegyvert, mert a gyakorlat után lőni akartam menni. Erről előző hét hétfőn egyeztettem telefonon a lőtér vezetőjével. Előző hét végén akartam újból lőni menni, de ez az időpont nem volt jó a klubvezetőnek. Azt mondta, hogy hétvége felé csörögjek csak rá és délután tudok majd menni lőni. A lövészet után az RMC motoros boltban pedig riasztós tárcsafék zárat akartam venni, mert minden ABUS termékre 40 %-os akció volt. A fegyvert azért vittem magammal, mert a biofizika gyakorlaton gyakorlatilag csak ülni kell, így vigyázni tudtam mindig a táskámra. Az egyetemre kb. 11:45-kor értem. A robogó

---

²³⁴ Elsőfokú bírósági ítélet. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonym-hatarozatok-tara>

leparkolásakor megvágtam a bukósisak plexijével a bal hüvelykujjamat, ezért még az óra kezdete előtt WC-re mentem.

A terembe akkor mentem be, amikor megjött a tanár, tehát nem késtem. Odaadta az előző gyakorlat jegyzőkönyvét, amit aláírt és elfogadott. Pár perccel később rosszul lettem és kimentem újra WC-re, szorított a mellkasom, rossz közérzetem volt. Amikor visszamentem az órára, a tanár jelezte, hogy nehezményezi azt, hogy sokáig voltam kint. Pár perccel később megint rosszul lettem, újból kimentem a WC-re. Ezután arra emlékszem, hogy a csoporttársam elterült, majd a következő emlékkép az, hogy a .... emeletén vagyok. Észrevettem, hogy nálam van a fegyver és egy tár lőszerrel. El akartam vonulni valahova, ahol átgondolhatom, hogy mi a fene van velem. Egészen a 7. emeletig mentem fel, mert csak ott volt üres mellékhelyiség. Arra emlékeztem, hogy volt a durranás, a csoporttársam (...) pedig elterült. Fegyver volt nálam lőszerrel. Nem tudtam, hogy mennyit ültem a WC-n, majd kimentem az erkélyre. Szirénázást hallottam a biofizikai intézetnél, valamint mentő és rendőrautókat láttam. Az emléktöredékből és abból, hogy fegyver és lőszerem voltak nálam, arra gondoltam, hogy én tehettem valamit, ezért értesíteni akartam a rendőrséget. Bementem egy laborba, hogy telefonálhassak. Rövid rábeszélés után az egyik laboros nő végül megengedte, hogy telefonáljak. Hívtam a 107-et, mondtam, hogy szerintem én lövöldözhettem és megmondtam hol vagyok. A kommandósokat az erkélyen vártam. Minden utasításukat teljesítettem, a csuklómát majd összetörték és bevittek a rendőrségre. Még a tetőn az egyik kommandós mondta, hogy meghalt valaki és nyakon vágott. Arról, hogy kik sérültek meg, csak a rendőrségen szereztem tudomást.

Kijelentem, hogy én senkinek nem mondtam azt, hogy „a golyó mindenkin fog”.

Mindenkitől bocsánatot kérek a történetekért, bár tudom, hogy ezt nem lehet megbocsátani.

A továbbiakban vallomást tenni nem kívánok és kérdésekre sem szeretnék válaszolni.

az elkövető ”.

3.2. Az elkövető mentális állapota²³⁵

Az elkövető gyermekkorától kezdve zárkózott volt. Szüleinek is feltűnt, elsősorban édesanyjának, hogy még az általános iskolában sem szerzett barátokat. A fiúhoz nem jártak vendégségbe az osztálytársai, és ő sem látogatott meg senkit. A gimnáziumban kissé oldottabbá vált a viselkedése, és néhány fiúval baráti kapcsolatot létesített. Egy barátja volt csupán, akivel még a középiskola befejezését követően is tartotta a kapcsolatot.

Az elkövető – próbálkozásai ellenére – sem a középiskolában, sem később nem tudott lányokkal kapcsolatot létesíteni. Édesanyja előtt azzal indokolta a párkapcsolatok hiányát, hogy a „mai lányok nem tisztességesek”, illetve, hogy neki nincs erre ideje, számára az az első, hogy megalapozza a jövőjét.

Az elkövető viselkedésében körülbelül 15 éves korától kényszeres vonások jelentek meg: indokolatlanul sokszor mosott kezet és haját, még édesanyjától is megkérdezte, ha az valamit átadott neki, hogy előtte mosott-e kezet. Naponta többször - esetenként kilenc alkalommal is - váltott alsónadrágot, illetve zoknit. E tünetek hatására és a körzeti orvos tanácsára az anyja elvitte a fiút gyermekpszichiáterhez, aki gyógyszereket nem írt fel, hanem azt tanácsolta a szülőknek, hogy sokat beszélgessenek a gyermekkel. Az elkövetőt ezt követően szülei pszichológushoz vitték el, de a terápiája az szakember munkahelyváltása és a tünetek látszólagos enyhülése miatt megszakadt.

A pszichés zavarok újabb jelének tekinthető az a történet, amely szerint a gimnáziumi érettségi vizsga letételét követően a későbbi elkövető és édesanyja egy távoli országba utaztak, ahol a fiú napokig nem mozdult ki a szállodai szobából. Hazaérkezésük után édesanyja azt javasolta, hogy menjenek el szakorvoshoz. Ebbe az elkövető beleegyezett, és először ideggyógyász szakfőorvost keresett fel, akinek elmesélte, hogy nem sokkal azelőtt az orvostudományi egyetemre nyújtott be felvételi kérelmet, de a kémia írásbeli vizsgája közben hirtelen remegni kezdett és rosszul lett. Verejtékezett, szapora szívverése volt, melyet úgy fogalmazott meg, hogy mintegy előrevetítette magában az esetleges kudarcélményét. E „roham” miatt a teremből is ki kellett mennie, majd később kissé megnyugodva visszament és folytatta a feladatsor megoldását, de már nem tudta nyújtatni a maximumot, annak ellenére, hogy ezt megelőzően a felkészítő tanáránál 92 %-os teljesítményű dolgozatot írt. E kezelőorvosnak arról is beszámolt, hogy korábban

---

²³⁵ Az adatok az elsőfokú bírósági ítéletből származnak. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

a gyermek ideggondozóba is járt pszichológusnál, ahol mintegy másfél-kettő hónapig Zolofit terápiát kapott szorongása miatt, amelynek hatására a szorongása megszűnt. A családjáról elmesélte, hogy problémát jelent a számára édesapja huzamosabb távolléte, édesanyjával jól kijönnek. Az orvos a vizsgálat során észlelte, hogy az elkövető feszült, ún. túteljesítő típus, azonban értelmes és rendezett. Az orvos a fiúnak Stimuloton nevű gyógyszert írt fel, mely a pánikreakciók megelőzésére szolgált.

A későbbi elkövető a következő orvosi látogatás alkalmával arról számolt be, hogy kiegyensúlyozottnak érzi magát, pánikreakciója nem jelentkezett, a tanulás is sokkal jobban megy és jól alszik. Ezekre figyelemmel a kezelőorvossal megbeszélték, hogy a szedje tovább a Stimulotont.

A fiú ezt követően egy hónap múlva jelentkezett ismételt vizsgálatra, amelyen továbbra is arról számolt be, hogy jól érzi magát. A kezelőorvossal azt beszélték meg, hogy még 40 napig szedi a Stimuloton nevű gyógyszert, majd fokozatosan csökkentheti, végül elhagyhatja azt. A következő alkalommal elmesélte az orvosnak, hogy a természettudományi kar kémia szakára vették fel, de azt nem tartja kielégítőnek, továbbra is az orvostudományi egyetemre szeretne bekerülni. Ekkor beszélt arról is, hogy mintegy két-három hónapja úgy érzi, az emberek egy része nem jól viszonyul hozzá, nem kedvesek vele: sem igazi barátja, sem barátnője nincs. Az orvos azt tanácsolta az elkövetőnek, hogy próbáljon meg változtatni a szemléletén, és ne akarjon mindenáron megfelelni mások elvárásainak. A pánikreakciók időközben megszűntek, ezért az orvos további gyógyszeres kezelést nem javasolt.

Az elkövető fél évvel később jelent meg utoljára ennél az orvosnál, akinek beszámolt hangulatváltozásairól: a reggeli optimista állapotból mindig lehangolttá válik a nap folyamán, és az esti órákban magányosnak érzi magát. Szorongásról és a kudarcoktól való félelemről is beszámolt. Az orvos ekkor pszichológiai tesztvizsgálatokat vett fel a fiúval, de kóros értéket egyik vizsgálat során sem talált, sem a depresszió-, sem a szorongás-skálán. Az elkövető azt is felvetette, hogy ismételten szeretné szedni a Zolofit nevű gyógyszert, de a kezelőorvos ezt nem javasolta, hanem azt tanácsolta helyette, hogy forduljon pszichológushoz vagy pszichiáterhez.

A fiú pár hónappal később, nyáron kereste fel következő és végső kezelőorvosát, egy neurológus, pszichiáter, addiktológus és pszichoterapeuta szakorvost, akinek elmondta, hogy feszültnek, idegesnek érzi magát és rossz a hangulata. Hajhullásra is panaszkodott, amelyet lelki eredetűnek tartott. Úgy érezte, hogy tanulmányait nem tudja megfelelő

szinten folytatni dekoncentrálttsága miatt. A szüleiről elmondta, hogy édesapjával nem jó a kapcsolata és ez nyomasztja. A pszichiáter ekkor enyhe depressziós epizódot diagnosztizált az elkövetőnél. A fiú személyiség szerkezetét rigidnek találta, kényszeres vonásokkal, önértékelési nehézségekkel, a környezettel szembeni bizalmatlansággal, enyhe szenzitivitással jellemezte. Kognitív tulajdonságait rendben találta, gondolkodása alakilag ép volt, kóros tartalom nem került a felszínre, intellektusát és memóriáját épnek ítélte. Öngyilkossági késztetéseknek nem látta jelét. Az orvos az enyhe depressziós tünettannal miatt antidepresszívumot, Sertralint állított be emelkedő dózisban a támogató pszichoterápia szükségességének hangsúlyozása mellett.

Az orvos úgy ítélte meg, hogy a kezelés hatására az elkövető hangulata javult, nyitottabbá vált, időszakos feszültsége és szorongása csökkent, a korábban panaszolt koncentrációs nehézsége is enyhült. Pszichotikus tünetek, krízisjegyek nem voltak nála észlelhetők, a realitáskontrollja megtartott volt. Az elkövetőt kissé rejtőzködő attitűd mellett kellő terápiás együttműködés jellemezte.

A fiú az orvosnál csupán néhány alkalommal jelentkezett. A legutolsó alkalommal elvégzett vizsgálat során elmondta, hogy az eddig szedett gyógyszere sokat segített, azóta nyugodtabb, és továbbra is kérte azok felírását. Ekkor a pszichiáter megítélése szerint az elkövető tudata éber volt és tiszta, felfogása ép. Szuicid intenciók nem kerültek felszínre, érzékcsalódásra utaló tünetek nem voltak észlelhetők.

Az elkövető a következő évben is járt kezelésekre, de ekkor már az állami ellátórendszerbe, nem kívánta tovább folytatni a magánterápiát arra hivatkozva, hogy ott nem foglalkoztak vele megfelelően. Az állami lelki egészség gondozóba azért járt, hogy továbbra is megkapja gyógyszerét. Itt enyhe depressziós epizódot és egyéb kevert szorongásos zavart diagnosztizáltak nála. A korábban előírt Sertralint szedte továbbra is.

Az elkövetés évében is folytatta a kezeléseket, továbbra is az enyhe depressziós epizód és egyéb kevert szorongásos zavar diagnózist tartották fenn az orvosok. Az ebben az évben elvégzett vizsgálatok során sem merült fel érzékcsalódásra utaló tünet, illetve az affektivitásban kóros eltérés. Az elkövető indulatszabályozása is megtartott volt.

Az édesanya beszámolója szerint a kezelések ellenére az elkövetés évének nyarán előfordult, hogy a fiú letakarta a lakásban lévő klímaberendezést arra hivatkozva, hogy onnan figyelik, és édesanyjának beszámolt arról, hogy hallotta a szomszédokat, amint róla beszélnek, és azt állítják, hogy ő veri az anyját. Az anya emiatt az egyik szomszédot kérdőre is vonta, aki tagadta a vádakat.

Az elkövető még a tette előtt 6 nappal is megjelent az egészséggondozó intézményben, és a vizsgálaton újra felírták számára a Sertralin tablettát. Panaszt nem említett, fenntartó gyógyszer mellett egyensúlyban érezte magát. A vizsgáló pszichiáter az elkövető magatartását konvencionálisnak, rendezettnek látta, s mivel a szakgondozó nővel adaptációs és életvezetést segítő beszélgetés is történt, az addigi terápia folytatását javasolták. Az elkövető, illetve édesanyja a felírt gyógyszereket rendszeresen kiváltották, utoljára egy nappal az cselekmény előtt vették meg az újabb adagot a gyógyszerertárban, amelyet azonban az elkövető már nem vett be.

A fiút természetesen cselekményét követően is számos vizsgálatnak vetették alá. Az ámokfutás napján elvégzett igazságügyi pszichiátriai vizsgálat (1. számú) alapján a szakértők megalapozott szakvéleményt még nem tudtak előterjeszteni. Ők kóros elmeállapot fennállását valószínűsítették.²³⁶ Úgy gondolták, hogy az észlelt kép alapján affektív pszichózis vagy a szizofrénia spektrum paranoid típusa egyaránt szóba jöhet. Azonban jelezték, hogy a vádlott elmeállapotának tisztázásához és a végleges szakvélemény készítéséhez elengedhetetlennek tartják a fiú IMEI-ben történő megfigyelését. E vizsgálat eredménye a jelzett bizonytalanságok ellenére kapaszkodót jelentett a védelem számára, és a védő által a későbbiekben felkért szakértők is nagyban támaszkodtak erre a véleményre.

A bíróság által felkért szakértői csoport eltérő álláspontra jutott, mint az első vizsgálók. Szerintük a rendelkezésre álló adatok és eredmények (ők saját vizsgálatot is végeztek – 2. számú, illetve az IMEI-ben történt megfigyelésből nyert információkra is támaszkodtak) nem támasztották alá a feltevést, hogy a cselekmény elkövetésekor az elkövető pszichózisban lett volna. Szerintük a vádlott személyiségzavara a kóros elmeállapot szintjét ugyan elérte, de ez csupán enyhe fokban korlátozta cselekménye következményeinek felismerésében, illetve abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. A vádlott a terhére rótt cselekmények vonatkozásában a felelősséget enyhítő körülményeket hangsúlyozta, megbánást nem mutatott. Személyiségénél fogva

---

²³⁶ A kóros elmeállapot szabályozásának változásairól bővebben lásd: Köhalmi László: A kóros elmeállapot és a beszámítási képesség büntetőjogi szabályozása. Büntetőjogi Szemle 2012/3. című tanulmányát, illetve A büntetőjog alapproblémái. PTE-ÁJK Gazdasági Büntetőjog Kutatóintézet, Pécs, 2012 című monográfiáját, továbbá Balogh Ágnes: Az egészség védelme a büntetőjogban című doktori értekezésének Kóros elmeállapot c. fejezetét. <http://ebookbrowse.net/balogh-agnes-phd-ertekezes-pdf-d57873491> (2014. 03. 17.)

nem tudták kizárni annak a lehetőségét, hogy esetleg újabb erőszakos cselekményt követ el.²³⁷

A védő által felkért szakértők csupán az iratokat tanulmányozták (3. számú vizsgálat), és ez alapján azt a véleményt fogalmazták meg, hogy a fiú beszámítási képessége a cselekmény idején súlyos fokban korlátozott volt feltételezhető pszichotikus állapota miatt, amelyet gyógyszere mellékhatása vagy megvonása okozott, és amelynek következtében rövid időre elvesztette kapcsolatát a realitással.

A két szakértői csoport véleménye közötti ellentmondásról végül egy negyedik szakértő-páros bevonásával és szakvéleményük meghallgatásával döntött a bíróság. Ez az utolsó (4. számú) vizsgálat a második szakértői véleményt támasztotta alá. Ezt követően a bíróság e szakértőket megidézte, és így ütköztethették álláspontjukat a védelem által felkért szakértőkkel.

A bíróság a véleményeket és a tárgyaláson elhangzottakat is figyelembe véve úgy ítélte meg, hogy az elkövetőt személyiségzavarban szenvedett, ez azonban csupán enyhe fokban korlátozta beszámítási képességét.

Az elsőfokú bíróság az elkövető mentális állapotának tisztázása után, amely a tárgyalássorozat egyik fő feladatát jelentette, az ügy minden egyéb körülményét mérlegelve a tényállás alapján végül a következő ítéletet hozta:

„A vádlott elkövette az 1 rendbeli a Btk. 166. § (1) bekezdésében meghatározott és a (2) bekezdés a./ és f./ pontjai szerint minősülő (előre kitervelten, több emberen elkövetett) emberölés büntettének a Btk. 16. §-a szerinti kísérletét, valamint 2 rendbeli a Btk. 170. § (1) bekezdésében meghatározott és a (4) bekezdés szerint minősülő (maradandó fogyatékoságot okozó) testi sértés büntettét. Ezért a bíróság a vádlottat halmazati büntetésül életfogytig tartó fegyházbüntetésre²³⁸ és mellékbüntetésül 10 (tíz) év közügyektől eltiltásra ítéli. A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját 30 (harminc) évben határozza meg.”²³⁹

---

²³⁷ Többek között ezért volt indokolt az elkövető előzetes letartóztatásban tartása. E kérdés bővebb kifejtéséhez lásd: Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján. Jogtudományi Közlöny 2002/1. című tanulmányát.

²³⁸ Az életfogytig tartó szabadságvesztés új büntető törvényünkben elfoglalt helyéről részletes elemzést ad Tóth Mihály: Az új büntető törvénykönyv szankciórendszere című tanulmányában, amely az Ügyvédek Lapja 2012/6. számában jelent meg. Az új büntető törvénykönyv és a felelősség kérdésköréről lásd bővebben Mészáros Ádám: Észrevételek az új büntető törvénykönyv egyes felelősségtani rendelkezéseire. Belügyi Szemle 2013/3. című tanulmányát.

²³⁹ Elsőfokú Ítélet <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

A másodfokú bíróság az elkövető mentális állapotát érintő kérdésekben egyetértett az elsőfokú bírósággal. Egyéb kérdésekben az elsőfokú ítéletet a következőképpen változtatta meg:

„A másodfokú bíróság az emberölés büntetének kísérlete és más bűncselekmény miatt indult büntetőügyben az elsőfokú bíróság ítéletét akként változtatja meg, hogy a vádlott által elkövetett cselekményt egységesen emberölés büntette kísérletének (Btk. 166. § (1) bekezdés és (2) bekezdés a) és f) pont) minősíti. Mellőzi a büntetés halmazati jellegére történő utalást. Egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.”²⁴⁰

3.3. Az elkövető személyiségrajza – az elkövetésig vezető út

A megismert adatok és az elkövető tünettana, amelynek csupán vázlatos bemutatására nyílt lehetőségem az adatvédelmi előírások miatt, óvatos következtetések levonására ad lehetőséget a fiú személyiségdinamikájáról, hangsúlyozva, hogy ez korántsem tekinthető teljes fejlődési ívnek, csupán a meglévő adatokból felrajzolható személyiségrajz egy lehetséges verziójának.

A megismert információk alapján olyan fiú képe bontakozik ki előttünk, aki csak saját nézőpontjából képes látni a világot. *Egocentrizmusának* köszönhetően mindent abból a szemszögből közelít meg, hogy rá milyen hatást gyakorol, minden figyelme és energiája maga felé fordul. (Ezt bizonyítja például az elkövető egyik kijelentése a tárgyaláson, amelyben nehezményezi, hogy az emberek nagyon negatívan állnak a fegyvertartás kérdéséhez. E megjegyzése során figyelmen kívül hagyja, hogy pont azért félnek az emberek a fegyverektől, mert olyan esetek történnek, mint az az ámokfutás, amelyet ő követett el.)

A helyzet tragikuma, hogy míg ő egyfolytában magára figyel, illetve azt gondolja, hogy minden külvilági történés róla szól (róla beszélnek stb.), valójában senki nem figyel rá, pontosabban *senki nem figyel úgy, ahogyan ő szeretné*.

E kielégítetlen vágy gyökereit valószínűleg a *preverbális korban* találjuk, amikor valamilyen oknál fogva, talán párkapcsolati gondok, depresszió vagy egyéb állapot miatt (ezt a rendelkezésre álló információkból megfejtteni nem lehet egyértelműen) az

---

²⁴⁰ Másodfokú Ítélet <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 06.)

anya érzelmileg nehezen volt elérhető a gyermeke számára, ezért az anya-gyermek összehangolódás, az *emocionális kötődés kialakulása zavart szenvedett*. Az anyában akadályba ütközött a gyermekben zajló folyamatok visszatükrözésének ösztönös vágya, amelynek következményeként a fiú azt élhette meg, hogy nem figyelnek rá eléggé, nem értik, ami benne történik. A gyermek a keletkező szorongásait és indulatait ideális esetben a csillapító anyai tükörképen keresztül láthatja meg, ezáltal megértve és elfogadva önmagát. Az elkövetőnél ez feltehetőleg nem történt meg, ezért *nem volt lehetősége az indulatok biztonságos kiélésére*, és azok elfojtásra kerültek, szabadon lebegő szorongást hagyva a felszínen.

Ehhez járult hozzá az *apa fizikai és emocionális távolsága*, amely megakadályozta az *ödipális konfliktus sikeres megoldását*, az apai mintával való *egészséges azonosulást*, mivel a gyermekben megfogalmazódott vágy az apa eltüntetésére találkozott a szülő valódi távozásával (munkája hónapokra külföldre szólította), amely a fiúban azt az irreális érzést kelthette, hogy ez az ő vágyai miatt történt. Ezen érzések reparációja az apa hazatéréseikor sem történhetett meg annak érzelmi elérhetetlensége, illetve kiszámíthatatlansága miatt (amelynek okairól szintén csak töredékes információk állnak rendelkezésre – esetleges depresszió, személyiségzavar, alkohol-abúzus. Akármi is állt a háttérben, a fiú szubjektív élménye az érzelmi odafordulás hiánya volt).

Az elkövető megpróbálta kielégítetlen *kötődési igényét az anyai nagyszülők felé* fordulva kiélni, amely részben sikerült is, bár a nagyanya és unoka kapcsolatában mindkét oldalról *túlzott idealizálás* fedezhető fel (ez a levelezésükből derül ki). A nagypapáról annyit tudunk, hogy nagyon sokat beszélgetett a gyerekekkel kicsi korában. E nagyszülőkhöz kapcsolódik a fiú által nagyon szeretett *kutya* is (a nagyszülők szőlőjében lakik), akinek fontosságát és az állatok szeretetét az elkövető szinte minden beszélgetésben megemlíti.

A biztonságérzés hiányát fokozhatta a *család élethely váltása* is az elkövető harmadik életében, amikor egy szomszédos országból áttelepültek hazánkba. Ez egyben az apai rokonokkal, így a fiúra sokszor vigyázó apai nagymamával való szorosabb kapcsolat megszakadását is jelentette.

A vázolt körülményeknek köszönhetően az elkövető egész élete a hiányélmény köré szerveződött, amelyből fakadó szorongásait és indulatait nagy erőfeszítéssel próbálta a felszín alatt tartani.

Gyermekkorában több komoly *szomatikus betegség*en esett át, azonban ezeket a környezete nem kötötte össze lelkiállapotával (asztma, tüdőgyulladás, csillapíthatatlan magas láz kimutatható testi ok nélkül). A serdülőkori természetes krízis állapotában jelentkeztek először olyan tünetei, amelyeket már a külvilág is lelki eredetűnek vélt, ekkor ugyanis szorongásait *kényszeres tünetekkel* (állandó kéz- és hajmosással, naponta többszöri alsóneműváltással stb.) kezdte oldani. Ezek soha nem szűntek meg teljesen, csak némiképpen enyhültek a kezelések hatására, ekkor ugyanis a fiú bekerült a gyermek ideggondozóba. Sajnos a pszichoterápia rövid ideig tartott, és a fiú feszültségeit hosszú távon nem tudta oldani.

Mivel egyre merevebbé váló működés módja, amellyel indulatainak szabályozására kísérletet tett, minden pszichés energiáját felemésztette, nem maradt kapacitása arra, hogy mások felé is forduljon és empatikus legyen. A *kortárs és intim kapcsolatoktól való elzárkózás* ugyanakkor biztonságos is volt a számára, mivel minden kapcsolatteremtési helyzet az újabb kudarc lehetőségét hordozta magában, amely a korai kapcsolati minta ismétlődése által nehezen elviselhető veszteségélményt ébresztett volna újjá benne. Ehelyett a tanulás felé fordult, amely több szempontból is megfelelt személyiségdinamikájának. Egyrészt a *teljesítmény* mentén érezte magát értékelhetőnek. A továbbtanulásért való állhatatos küzdelemben (több évi sikertelen felvételi után sem adta fel az orvosi egyetemre való jelentkezési szándékot) egyszerre volt jelen a szülői elismerés megszerzésének vágya és az apával szembeni lázadás, aki többször kijelentette, hogy ő többre tartaná, ha tanulás helyett inkább elmenne végre dolgozni. Az orvosi karra való bekerüléshez az előbbieken túl a saját maga megértésének és gyógyításának fantáziája is kötődött, mivel a gimnázium vége óta jelentkező húgyúti szűkülete, melynek pszichoszomatikus gyökerei nem kizárhatóak, állandó feszültségforrást jelentett életében. Tünetei teljes kibomlásának egyik oka lehet, hogy e területen sem érte el a várt sikereket, illetve több év után is csupán megközelítienie sikerült eredeti szándékát (az általános orvosi szakra végül nem vették fel, csupán a kar egy másik szakára).

Bár újra hangsúlyozom, hogy a meglévő adatok alapján csupán töredékes kép kialakítására van lehetőség, a tünettán alapján kijelenthető (ebben a szakértők is egyetértettek), hogy a fiú személyiségpatológiája az egyetemi év kezdetére, de feltehetőleg már korábban is *személyiségzavarban* teljesedett ki.

A személyiségzavarban szenvedő személy merev vonásai miatt változásra és a szituációkhoz való rugalmas alkalmazkodásra képtelen, ezért „egész életében ugyanazt az élmény- és viselkedésmintát ismétli”.²⁴¹ Emiatt emberi kapcsolataiban sorozatos kudarcra van ítélve, amely diszkomfort érzetet okoz a számára. Viselkedése miatt ő maga is, de még inkább a környezete szenved, bár sokszor a körülötte élők sem ismerik fel, hogy nem pusztán „rossz természetű” van szó, a személynek pedig szinte mindig *hiányzik a betegségbelátása*, mert tüneteit személyiségvonásként és nem tőle idegen tünetként éli meg.

A személyiségzavaroknak több típusa van, ezek keverten is megjelenhetnek. Az elkövetőnél a *paranoid jegyek* voltak túlsúlyban. A paranoid személy *gyanakvó, bizalmatlan*, mindenkiről azt feltételezi, hogy őt akarja bántani, emiatt állandó feszültségben él, képtelen magát elengedni, felszabadultan viselkedni. Kerüli az elköteleződést, a mély baráti vagy intim kapcsolatokat (bár viselkedése miatt a környezetében élőkben sem alakul ki erre késztetés). *Távolságtartó, érzelmileg tompa, színtelen*. Bár másokkal kritikus és ítélkező, ő maga rendkívül *sértődékeny és bosszúálló*. Gyanakvása miatt minden apró jelet magára vonatkoztat, ezért viccelődni nem lehet vele, mert attól fél, hogy a humor ellene szól, a másik mosolyát gúnynak éli meg. Pszichodinamikai szempontból az első életévben különösen fontos feltétlen szeretet megtapasztalásának hiánya állhat mögötte, amely alapján a gyerekekben kialakul a világgal szembeni bizalmatlanság. *Genetikai okok is* állhatnak a háttérben, a zavar öröklékenységet mutat.²⁴²

A paranoid zavarok jellemző hártási módja a *projekció*, amely *a személyben lévő indulatok külvilágra vetítését és ezáltal kívülről jövő fenyegetésként való megélését* jelenti. Az elkövetőnél is ezt látjuk. Személyiségzavara együtt járt percepciójának torzulásával, *kóros vonatkoztatásos zavar* kialakulásával. Ezt élte meg hanghallások formájában, amelyeket tévesen hallucinációknak tartott. Valójában *nem érzéksalódásai* voltak (amely nem valóságos hangok, képek stb. érzékelését jelenti), hanem a létező külső zajokat, hangokat értelmezte kórosan. *A hangok tehát fizikailag valóságosak voltak, azok tartalma viszont nem*. Ezzel magyarázható az az ellentmondás, hogy a pszichológiai tesztek nem találtak a fiúnál hallucinációra utaló jelet, ő mégis úgy érezte, hogy amit hall, az nem feltétlenül valós élmény. Ez sokat foglalkoztatta, ettől tette

---

²⁴¹ Grád András: Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002.155. o.

²⁴² Grád András: i. m. 160-162. o.

függővé, hogy – leegyszerűsítve – magát sorolja elmebeteg kategóriába vagy a világot tekintse gonosznak. Jellemző egyébként, hogy *pszichiáterhez elsősorban teljesítménykudarcai miatt* és elhatalmasodó depressziós jegyei miatt fordult, hanghallásainak említése nem volt hangsúlyos (bár ő ennek ellenkezőjét állítja, de a pszichiáttere által készített jegyzetekben nem találhatjuk nyomát a hanghallásokról szóló panaszának – valószínűleg beszélt róla, de nem ez volt a hangsúlyos). Jellemző a *személyiségzavaros emberekre*, hogy szakemberhez leginkább csak valamilyen testi betegség vagy járulékos mentális zavar (pl. depresszió, mint az elkövető esetében is) miatt fordulnak,²⁴³ mivel *alapvető személyiségproblémájukat nem tartják rendellenesnek*, rossz közérzetükért, *szenvedéseikért mindig tőlük független körülményeket hibáztatnak*. Ilyen szempontból nézve tehát mindegy a fiú számára, hogy elmebetegnek „hiheti magát” vagy a világot hibáztatja, mert mindkettőt úgy éli meg, mint olyan körülményt, amelyről nem tehet. Ezért láthatjuk azt az ámokfutás után tett kijelentéseiben, hogy időről-időre megváltoztatja tettének magyarázatát: azt hol a többi fiú gúnyolódásával (főleg az első beszélgetésekben), hol hallucinációkkal indokolja (amelyeket néha az alapbetegségének, máskor gyógyszerelvonásának tulajdonít – ez utóbbi magyarázatot főleg a védelem által felkért szakértői vélemények óta hangoztatja). A két választási lehetőséget, amelyekben a közös pont az, hogy a fiút felmentik a felelősség alól és sajnálatot hivatottak ébreszteni iránta, manipulatív módon alkalmazza az adott helyzet kívánalmainak megfelelően.

Tetteivel kapcsolatban a *bűntudat hiánya* figyelhető meg, amely illeszkedik személyiségképebe. Amikor a bűncselekményre terelődik a szó, *verbálisan ugyan megbánást tanúsít* (bár ez sem történik meg minden esetben), ezt azonban *érzelmi átélés nélkül* teszi, és azonnal *áthárítja a felelősséget* a külső körülményekre (pl. hivatkozik arra, hogy nem volt jó a pszichiáttere, a gyógyszerelvonásra, a „hallucinációkra”, illetve a többiek bántó viselkedésére). Más esetekben *bagatellizálja* a helyzetet (pl. azt hangsúlyozza, hogy a halott személyen kívül mindenki teljes értékű életet fog tudni élni az áldozatok közül). A tette után négy évvel készült interjúban arra kérdésre, hogy „Meg tud bocsátani önmagának?”, a válasza a következő: „Valamilyen szempontból igen, valamilyen szempontból nem. Igen, azért, mert a gyógyszer szedését nem önkényesen hagytam abba, hanem hiánycikk volt. Nem, mert amikor nem állt be az

---

²⁴³ Grád András: Uo. 158. o.

állapotomban javulás a gyógyszerszedéstől, ott kellett volna hagynom a kezelőorvost, és elmenni egy olyanhoz, aki komolyabban vett volna.”

Bűntudatot a környezetében próbál kelteni: anyjában azzal, hogy az miért nem vette komolyan a hallucinációit, apját azért okolja, hogy nem foglalkozott vele eleget, csak anyagilag támogatta, de közben állandóan elégedetlen volt vele, a kezelőorvosaiban azzal, hogy ugyan minden kezelésből „kiugrott”, de őket okolja azért, hogy állapotán nem tudtak segíteni, mert nem érdekelte őket, hogy mi van vele és így tovább. Az érdekes az, hogy problémáinak mélyén feltehetőleg valóban az a korai, majd sokszor ismételt élmény áll – ahogy fentebb is írtam –, hogy igyekezete ellenére nem hallják meg, amit közölni akar (és hanghallásai során ő is mást hall meg, mint amit mások mondanak). Ez a kommunikációs krízis oka és következménye is annak, hogy feszültségei nem találnak levezetést, ezért robbanásszerűen törnek ki belőle.

A tett előre eltervezettségéről annyi mondható, hogy pszichológiai szempontból ezeket a bűncselekményeket mindig *erőteljes fantáziatvékenység* előzi meg. Ezekben a fantáziákban az elkövető kiszínezi magában az indulatok kiélését és a sok szubjektíve elszenvedett sérelem, kiközösítés megbosszulását. Az elkövető által a tett előtti éjszaka nézegetett internetes oldalak arra utalnak, hogy e fantáziák nála is megjelentek (főleg fegyverekről és ámokfutásokról szóló írások olvasása és közben haragról, indulatokról szóló zenék hallgatása). E fantáziáknak és a későbbiekben a tettnek is fontos eleme lesz a *férfiasság* bizonyítása az éretlen szexualitás talaján kialakuló identitásbizonytalanság megszüntetésének vágyából fakadóan. Ennek szimbolikus kifejezése a lőfegyver használata, amely az egyik legmaszkulinabb elkövetési eszköz.

A fantáziák eluralkodását segíti elő *a szituatív és dinamikus beszűkülés*. Ez a folyamat az elkövető életében is megfigyelhető volt: nem járt sehova, egyre jobban eluralkodtak gondolataiban a negatív asszociációk, emberi kapcsolatai teljes mértékben beszűkültek, azokat leértékelték. Merev magatartássémáival és éretlen háritásával egyre kevésbé tudta kezelni feszültségeit. A negatív folyamathoz hozzájárulhatott, hogy az *orvosi karra való bekerüléstől várt „megváltás”* (még ha a bekerülés nem is a vágyott általános orvosi szakra történt) *nem következett be*, mivel a fiú problémáinak csak külsődleges okát jelentette a felvételik sikertelensége, boldogtalanságának valódi kiindulópontja saját maga volt. A fiú személyiségzavara mellett ugyanis már a gimnázium vége óta *depressziós jelek* mutatkoztak. Erre az érettségi után felkeresett pszichiátertől gyógyszert is kapott, amelyet egészen tettéig szedett is, azonban a közben megkezdett

pszichoterápia megszakadása miatt, amely elsősorban a fiú személyiségzavarából adódó terápiaerezisztencia miatt történhetett, valódi gyógyulás nem következett be. A fiút a tünetei alapján feltehetőleg a depresszió introjektív típusába lehet sorolni, amelyre a versengés, a tanulásban erős teljesítménykényszer, az intim kapcsolatok másodlagos szintre helyezése, intellektualizáció és racionalizáció jellemző.²⁴⁴ A depresszió kialakulásában szintén szerepet játszanak *korai tapasztalatok*, és későbbi *negatív életesemények*. Nem önmagában az események nagysága számít, hanem annak szubjektív megélése, az egyén által tulajdonított jelentés. Megfigyelték, hogy nagy valószínűséggel azok a stresszorok indítanak el depresszív epizódot, amelyek összefüggésben állnak azzal a területtel, amely alapján a személy leginkább meghatározza önmagát.²⁴⁵ Az elkövető esetében az önértékelés fő forrása a tanulási teljesítmény volt, ezért az ebben átélt kudarcok voltak igazán meghatározók.

Az ámokfutások dinamikájának része a *leaking*, azaz *kiszivárogtatás jelensége* is, amely jelen esetben is megfigyelhető. Ennek tekinthető a csoporttársak előtt tett kijelentés, hogy „*a golyó mindenkin fog*” (bár ezt az elkövető vitatta, de a bíróság bizonyítottnak látta az elhangzását), és a tett előtti délután zajlott msn-beszélgetés, amelynek során a fiú azt állította internetes ismerősének, hogy agydaganata van, és meg fog halni. („*Mielőtt felfordulok küldök sms-t, habár te is leszarsz, senki nem sirat meg, így nincs mit vesztenem és ez jó. Most nem akarom sajnáltatni magam.*”) Szintén szándékai indirekt jelzésének tekinthető az anyjával a tett előtti este folytatott beszélgetés, amelyben jelezte, hogy nem bírja már elviselni a kiközösítést, és *lemondta a tervezett iskolai utat* egy külföldi városba. A tett előtti éjszaka törölte a közösségi adatlapjáról fényképeit, ismerőseit és adatait, tehát *törölte magát* az oldalról.

E jelzések jellege és a kapott reakciók jól mutatják azt a *kommunikációs zavart*, amely az elkövető és a külvilág között fennállt. És itt tulajdonképpen visszajutunk a kiindulópontunkhoz, hogy a fiú egész életében azért küzdött, hogy meghallják, amit mondani akar, de a mód, ahogyan ezt tette, újra és újra előhívta azt az reakciót, amelyet kora gyermekkorban megtapasztalt. Személyes élettörténete és biológiai predispozíciói

---

²⁴⁴ Blatt (1998, 2004) vizsgálatai alapján a depresszió mögött kétféle pszichodinamika húzódhat, és ez alapján megkülönbözteti az anaklítikus és az introjektív típust. Gabbard, Glenn O.: A pszichodinamikus pszichiátria tankönyve. Lélekben Otthon Kiadó, 2008. 215. o.

²⁴⁵ Hammen (1995) Idézi: Gabbard, Glenn O.: A pszichodinamikus pszichiátria tankönyve. Lélekben Otthon Kiadó, 2008. 210. o.

talaján kibontakozó személyiségpatológiája következtében agressziója konstruktív kezelésére képtelenné vált, és *felgyülemlett indulatai végül acting out formájában „robbantak ki” pusztító erővel.*

3.4. Az elkövető fegyverhez jutásának körülményei

Az elkövető bűncselekménye hatalmas rémületet váltott ki az egész társadalomban, ezért többek között a rendvédelmi szervek is szükségszerű önvizsgálatot tartottak annak megállapítására, hogy a fegyvertartás szabályozásának anomáliái milyen mértékben okolhatók a történekeért, illetve mennyire tekinthető szigorúnak a magyar példa az európai összehasonlításban. Az Országos Rendőr-főkapitányság rendészeti osztályvezetőjének nyilatkozatát másnap közölte az MTI²⁴⁶. A nyilatkozat alapján Magyarországon akkori adatok szerint összesen 245 000 különböző fegyvert közel 110 ezer ember birtokolt. Ez alig több, mint a magyar népesség egy százaléka, de megközelíthetjük úgy is, hogy minden 40. emberre jut egy bejegyzett fegyver.

Az egyetemi lövöldözés elkövetője egy cseh gyártmányú, CZ²⁴⁷ 85B típusú, 9mm-es félautomata pisztolyt használt, amelyet sportlövészeti célra vásárolt. A fegyverről érdemes tudni,²⁴⁸ hogy családját (CZ 75) a hetvenes évek közepén a keleti blokk fegyvercsodájának kiáltották ki, és a világ számos pontján igyekeztek utánozni. Szinte mindenre alkalmas: szolgálati, katonai, önvédelmi, sport- és szituációs lövészeti célra is használható. Az elkövető ezt a fegyvert – alapvetően – jogszerűen szerezte és tartotta, rendelkezett a szükséges engedélyekkel, alkalmasságot igazoló dokumentumokkal. Korábban – általános és átfogó jelleggel – már bemutattam a lőfegyverekre vonatkozó hatályos magyar joganyagot. Hogy világossá váljon, az elkövető milyen módon jutott saját CZ 85 B típusú félautomata fegyveréhez, érdemes áttekinteni az elkövetés idején hatályos szabályok szerint folytatott eljárást. A szabályozás némileg változott a szóban forgó ámokfutást követően: nem vált lényegesen szigorúbbá, azonban részletesebb szabályokat állapított meg az engedélyezésre vonatkozóan.

---

²⁴⁶ Lövöldözés a Pécsi Tudományegyetemen - A fegyvertartás magyarországi szabályairól, 2009. 11. 27. <http://www.jogiforum.hu/hirek/22115> (2014. 03. 08.)

²⁴⁷ Ceska Zbrojovka <http://www.czub.cz/cz/Default.aspx> (2014. 03. 05.)

²⁴⁸ Vass Gábor: A cseh fegyvergyártás zászlóshajója - a CZ 75 fegyvercsalád <http://www.kaliber.hu/cikkek/a-cseh-fegyvergyartas-zaszloshajoja.html> (2014. 03. 08.)

A fegyver jogszerű megszerzéséhez és tartásához a máig hatályos lőfegyverekről és lőszerokról szóló 2004. évi XXIV. törvény (a továbbiakban: Ftv.) a lövöldözés idején hatályban lévő 3. § (1) bekezdés c) pontja alapján a rendőrség által kiadott engedély kellett, mivel a félautomata lőfegyver az Ftv. melléklete szerinti „B” kategóriába tartozik. Az Ftv. 2. § 21. pontja alapján lőfegyvertartás a birtoklás, viselés és a tárolás. Az engedélyezés részletszabályait a fegyverekről és lőszerokról szóló 253/2004. (VIII. 31) Korm. rendelet (a továbbiakban: FR.) tartalmazza, amelynek a fegyver megszerzése idején hatályos 1. § (1) bekezdés 12. pontja alapján *lőfegyvertartási cél*nek önvédelem, munkavégzés, céllövészet, oktatás, sportlövészet, személy- és vagyonvédelem, vadászat tekinthető. A 14. pont szerint *sportlőfegyver*: az országos sportági szakszövetség versenyszabályzatában meghatározott, sportlövészeti célra használható lőfegyver. A FR. 3. § (1) bekezdése sorolta²⁴⁹ fel a körülményeket, amelyek kizárják, hogy engedélyt kaphasson, aki: tizennyolcadik életévét nem töltötte be; cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alatt áll; felsorolt bűncselekmények elkövetésében bűnösnek találták, illetve azokkal alaposan gyanúsítható; vagy az engedélyezési eljárás során hamis adatot közöl, bármit elhallgat, bármilyen, az eljárással összefüggő kötelezettséget megszeg. A 21. § (2) bekezdése állapítja meg, hogy külső formájában automata szerkezetű lőfegyverre hasonlító félautomata lőfegyver csak sportlövészetre engedélyezhető. A 23. § (1) bekezdése alapján sportlövészetre legfeljebb három darab hosszú és kettő darab rövid lőfegyver, valamint ezekhez tartozó lőszer megszerzése és tartása *annak a sportolónak engedélyezhető, aki igazolt, az országos sportági szakszövetség által kiadott, érvényes versenyengedéllyel rendelkező minősített sportlövő és rendszeres sporttevékenysége alapján a saját tulajdonú lőfegyver tartását az országos sportági szakszövetség javasolja*. A (3) bekezdés szerint pedig *minősített sportlövő az, akinek az országos sportági szakszövetség által kiadott minősítése van*. Az elkövető rendelkezett egy sportegyesület tagjaként a sportági szakszövetség által kiadott minősítéssel és javaslattal, amelyet a Magyar Sportlövők Szövetségének illetékes Megyei Főtitkára állított ki a számára. A FR. 26. § szerint lőfegyver *megszerzésére és tartására vonatkozó engedély csak akkor adható, ha a kérelmező személy nem áll a 3. § (1) bekezdés szerinti kizáró rendelkezések hatálya alatt, egészségi alkalmasságát igazolja, a lőfegyver tartásához szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati jártasságot igazoló eredményes vizsgát tesz, a lőfegyver biztonságos kezelésére és használatára*

---

²⁴⁹ A FR. 2010. január elsején hatályba lépő módosítása hatályon kívül helyezte a 3. §-t.

képes, illetve a *lőfegyver és lőszer tárolásának feltételeivel rendelkezik*. Az előzőekben felsorolt vizsga szabályait a lőterekről, a lőfegyverek, lőszeres hatósági tárolásáról, a fegyvertartáshoz szükséges elméleti és jártassági követelményekről szóló 49/2004. (VIII. 31.) BM rendelet 10. és 11. §-a tartalmazza. Ezek alapján a vizsga – amelyet a megyei rendőr-főkapitányságon kell letenni – írásbeli és szóbeli elméleti részből, valamint lögyakorlatból áll. A vizsgakérdéseket a 4. sz. melléklet tartalmazza. A vizsga akkor sikeres, ha minden vizsgarész eredményes. Az elkövető a fenti vizsgát 2008 májusában tette le, még azelőtt, hogy a fenti fegyvert megvásárolta volna.

Amint az engedély kiadásának feltételei között is szerepel, szükséges az egészségi alkalmasság igazolása. Az elkövető az engedély kiadása iránti kérelem benyújtása előtt átesett egy egészségi alkalmassági vizsgálaton a kézilőfegyverek, lőszeres, gáz- és riasztófegyverek megszerzésének és tartásának egészségi alkalmassági feltételeiről és vizsgálatáról szóló 22/1991. (XI. 15.) NM rendeletben (a továbbiakban: ER.) foglaltaknak megfelelően. Az ER. 2. § (1) bekezdése szerint a lőfegyvert tartani szándékozó, illetve a lőfegyvertartási engedéllyel már rendelkező személyt az előzetes, illetőleg az időszakos és a soron kívüli alkalmassági vizsgálat alkalmával az alábbi két alkalmassági csoport valamelyikébe kell sorolni. Az a) pont szerint az I. alkalmassági csoportba azok tartoznak, akik munkakörükből eredően tartják a lőfegyvert, a b) pont alapján a II. alkalmassági csoportba azok tartoznak, akik sport, illetőleg önvédelmi célból tartják a lőfegyvert. Az ER. 4. § (1) bekezdése szerint az egészségi alkalmassági vizsgálat az I. alkalmassági csoport esetében orvosi és pszichológiai, a *II. alkalmassági csoport esetében orvosi alkalmassági vizsgálatból áll*. A (2) bekezdésnek megfelelően az orvosi alkalmassági vizsgálatot a pszichológiai alkalmasság megállapítását megelőzően kell elvégezni. A pszichológiai alkalmassági vizsgálatot orvosi alkalmatlanság megállapítása esetén - a vizsgált személy ellenkező kérelmének hiányában - mellőzni kell. A (3) bekezdés alapján a pszichológiai alkalmassági vizsgálatra a vizsgálatra jelentkezőt az orvosi alkalmasságot vizsgáló szerv utalja be. *Pszichológiai vizsgálatra beutalható az a II. alkalmassági csoportba jelentkező személy is, akinél ilyen vizsgálat elvégzése az orvosi alkalmassági vizsgálat során indokoltnak tűnik*. Ilyen személy beutalása esetén a beutalón fel kell tüntetni a beutalás indokát is. (4) A pszichológiai alkalmasságot vizsgáló szerv a vizsgálat eredményéről a beutaló szervet írásban értesíti.

Az elkövető pszichológiai alkalmassága kétségbe vonható volt, mivel kamaszkorától pszichés problémákkal küzdött, 2006-tól rendszeresen járt kezelésekre, gyógyszereket szedett, amelyek zömmel kedélyjavítók voltak. Az ER. 1. sz. mellékletének I. pontja sorolja fel a lőfegyver megszerzését és tartását külön mérlegelés nélkül *kizáró egészségi okokat*:

1. eszméletvesztéssel, illetve agyi oxigénhiánnyal járó kórkép (bel- és idegyógyászat),
2. veleszületett vagy szerzett mentális károsodás,
3. alkoholizmus, narkománia,
4. személyiségzavarok,
5. elmebetegség bármely formája.

Az orvosi alkalmassági vizsgálatot (a 2. sz melléklet szerinti tartalommal) első fokon az ER. 8. § (1) bekezdése szerint I. alkalmassági csoport esetén az üzemorvos, II. alkalmassági csoport esetén a házi orvos – sportlövők esetében sportorvos – végzi. A (2) bekezdés szerint a pszichológiai vizsgálatot az I. alkalmassági csoport esetében az OKK-OMFI által felkért szaklaboratóriumok, a II. alkalmassági csoport tekintetében első fokon klinikai szakpszichológus végzi. A pszichológiai vizsgálatokat 8 pontba szedve sorolja fel a 3. sz. melléklet. Az első a klinikai pszichológiai interjú, ezt követi hét tesztvizsgálati módszer. Az ER. 8/A. § (1) bekezdése alapján az I. alkalmassági csoport esetén szükséges elvégezni mind a 8 vizsgálatot, a II. alkalmassági csoport esetében a házi orvos, mint vizsgálatot kérő dönt, hogy az interjú felvételét elegendőnek ítéli-e, vagy a további hét vizsgálat elvégzése is indokolt. Az orvosi és pszichológiai véleményekkel szemben egyaránt benyújtható felülvéleményezési kérelem.

Az Elkövető 2007-ben és 2008-ban is átesett – sportorvos által végzett – egészségi alkalmassági vizsgálaton,²⁵⁰ azonban egyik vizsgálat sem tárt fel olyan körülményt, amely kizárta volna az engedély megszerzését. Az illetékes Megyei Sportorvosi Rendelőben elvégzett második orvosi vizsgálatkor az elkövető tudatosan elhallgatta, hogy gyógyszereket szed, és mentális zavarral küzd. A sportorvos a rendelkezésére álló adatok alapján kiállította az igazolást az egészségi alkalmasságról, és megállapította, hogy az elkövető versenyezhet sportlövőként. Az egészségi alkalmasság pszichológiai feltételeinek megállapítására nem végeztek vizsgálatokat, amelynek oka az volt, hogy a

---

²⁵⁰ Az adatok az elsőfokú bírósági ítéletből származnak. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 05.)

sportorvos nem az ER., hanem a sportorvoslás szabályairól és a sportegészségügyi hálózatról szóló 215/2004. (VII. 13.) Korm. rendelet alapján járt el, és így fel sem merült a pszichológiai alkalmassági vizsgálat lehetősége. Az eset hatására – a korábban leírtaknak megfelelően – a szabályozás módosult.

VI. A PREVENCIÓ LEHETŐSÉGEI

„Úgy gondolom, hogy az emberi természet része, hogy tudni akarja az okokat, választ szeretne... Az emberek szeretnék eltávolítani maguktól a történeteket, mert azt akarják, hogy velük ne történhessen meg. Sem velük, sem azokkal, akiket ismernek. Ami történt, annyira hihetetlen, hogy az egyetlen módja az eltávolításának, annak, hogy jobban érezd magad, ha rájössz a „miért”-re, és kigondolod, hogy hogyan kerül el örökre ez a „miért”-et. Csakhogy ez nem így működik. Ez a helyzet túl komplex volt... Nagyon jó lenne, ha azt mondhatnám, hogy van valami, amivel elkerülheted, hogy ez megtörténjen veled. Ha ezt és ezt és ezt teszed, akkor soha nem fog bekövetkezni, ne aggódj. De ezt nem mondhatom. Semmit nem tehetsz azért, hogy elkerülj egy ilyen helyzetet, és ez benne a félelmetes. Mert az én szüleim minden lehetséges dolgot megtettek, ami tőlük tellett, és még annál is többet. És mégis megtörtént...” (Kristen Kinkel, Kipland Kinkel nővérének szavai egy interjú során egy évvel Kip Kinkel ámokfutása után, amelynek során megölte mindkét szülőjét, az iskolájában két diákot és megsebesített további 25-öt.)²⁵¹

„Dylan: Április 11. hétfő.

Eric: Még pontosan hét és egyharmad nap van vissza.

Dylan: Már több mint nyolc hónapja tervezzük ezt.

---

²⁵¹ A szöveg angol eredetije így hangzik: „I think it is human nature to want to know why, and they want an answer. ... People want to be able to distance themselves, because they don't want it to be possible. They don't want it to be able to happen to them or anyone they know. It is so unbelievable, that the only way to distance yourself, the only way to make yourself feel better about it, is to find a why and figure out how that why can never happen to you. But it just doesn't work that way. This situation was much too complex. ... It would be really nice if I could say that there is something you can do to have this not happen to you. If you do this and this and this, this will never happen, don't worry. But I can't say that. There is nothing you can do to make this not happen to you, and that is the scary thing. Because my parents did absolutely everything and more in their power to make this not happen. And it did anyway. ...” Interjú Kristin Kinkellel, Kipland Kinkel nővérével.

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kinkel/kip/kristin.html> (2014. 03. 10.)

Eric: Legalább.

Dylan: 'Ó, bárcsak korábban elértük volna őket, vagy megtaláltuk volna ezt a videót.'

Eric: 'Ha csak átkutattuk volna a szobájukat. Ha a megfelelő kérdéseket tettük volna fel.' Az anyám mindig annyit gondoskodott rólam. Mindig hozott nekem édességet és Slim Jimet. Tényleg nagyon sajnálom az egészet.

Dylan: Nekik köszönhetem a szaros életemet. Rajtam múlik, hogy mit hozok ki belőle.

Eric: (megvonja a vállát) A szüleim valószínűleg elkövettek néhány hibát, amelynek nem voltak tudatában.

Dylan: Az én szüleim megtanították, hogy független és önálló legyek. Ezt értékelem. [...]

Eric: (egyedül mondja a kamerába) Az én szüleim a legjobb kibaszott szülők, akiket ismerek. Az apám nagyszerű. Azt kívánom, bárcsak egy szaros szociopata lennék, akkor nem sajnálnék semmit. De sajnálom. Ez tönkre fogja őket tenni. Soha nem fogják tudni túltenni magukat rajta. (rövid szünet) Semmi nincs, amit tehetetek volna, hogy megakadályozzátok ezt. Senki nem tudott volna olyasmit tenni, ami ezt megakadályozza. Senki nem hibás ebben rajtam és Vodkán (Klebold saját választású beceneve – a ford.) kívül. Az akciónk egy két emberes háború mindenki más ellen. Jön a hétfő, és BUMM! Egy lövés és meghalok.”

(Eric Harris és Dylan Klebold beszélgetése egy saját maguk által készített videófelvételen 9 nappal a columbine-i középiskolában elkövetett mészárlás előtt, melynek során megöltek 12 diákot, 1 tanárt, és megsebesítettek további 21 embert, mielőtt öngyilkosok lettek.)²⁵²

Vajon igaz az állítás, hogy sem a szülők, sem más nem tehetett volna semmit, hogy megakadályozza az ámokfutásokat? A rövid válasz: nem. Meggyőződésem, hogy bizonyos fázisokban lehetséges az ámokfutáshoz vezető folyamat megszakítása. Azonban két problémával szembe kell néznünk a megelőzés lehetőségeink tárgyalásakor. Egyrészt tudatában kelle lennünk, hogy *nehéz észrevenni, ha valaki arra az útra lépett, amelynek végpontja az ámokfutás*. Emellett tisztában kell lennünk azzal, hogy *nem lehet tökéletes preventív módszert kifejleszteni olyan jelenségre, amelynek nincs egyértelműen körülhatárolható oka*. A kockázati tényezők bonyolult hálójának minden szegmensét befolyásolni lehetetlen, ezért csupán az lehet a cél, hogy

---

²⁵² Eric és Dylan beszélgetése a Basement Tapes-en 1999. április 11-én. Idézi: Gaertner, Joachim: i. m. 140-141. old.

megpróbáljuk észlelni és átlátni a tőlünk telhető mértékben az ámokfutáshoz vezető utat (erről szólnak a megelőző fejezetek), és igyekezzünk ebbe beavatkozni a lehető legtöbb szakaszban.

Az ámokfutások megelőzésére azonban nem csupán azért kell törekednünk, hogy megakadályozzuk a következő vérontást. Látnunk kell, hogy az a folyamat, amelynek extrém esetben az ámokfutás a végkifejlete, sok más veszélyt is magában hordoz. Az ámokfutások csak a jéghegy csúcsát jelentik. Azt jelzik, hogy a modern társadalomban már az iskolában, a gyerekek körében is töménytelen agresszió van jelen, amelynek a családi környezet, a kultúra, a média, az iskolai közösség egyaránt forrásai lehetnek. Az agresszív indulatok felhalmozódása és levezetése sok formában ölthet testet, amelynek a legveszélyesebb változata az ámokfutás, de torkollhat öngyilkosságba, szerhasználatba, a fiatalkori, majd a későbbiekben a felnőttkori bűnözés egyéb formáiba, amelyek végső soron mind az egyén és közösség viszonyának problémáit jelzik. Fontos, hogy lássuk, elsősorban nem a büntetőjog eszközeivel léphetünk fel az ilyen típusú problémákkal szemben. „A fiatalkorúak kriminalitása elleni védekezésnek csupán végső eszköze, amidőn a bírónak már a büntető jogszabályokkal is összeütközésbe jött egyénnel kell foglalkoznia. A védekezésnek eszközeit inkább azokban a megelőző gyermekvédelmi intézkedésekben kell keresnünk, amelyek a fiatal egyének erkölcsi fejlődését veszélyeztető tényezők elhárítását és leküzdését célozzák”²⁵³ – írták már 1913-ban a szakértők, amely kijelentés napjainkban is megállja helyét.²⁵⁴

Az ámokfutások megakadályozásával kapcsolatban beszélhetünk hosszú távú, általános szintű megelőzésről, illetve konkrét ügyben alkalmazott intervencióról. Utóbbi esetben megkülönböztethetünk röviddel a tett megkezdése előtti, illetve utáni beavatkozást. Mielőtt e hármas felosztás alapján elemzésre kerülnek a megelőzés lehetőségei

---

²⁵³ Az 1913. évi országgyűlési törvénycikkek (elsőrangú szakférfiak közreműködése mellett). Kiadja Ráth Mór, Budapest, 1914. 69. o. Idézi: Csemáné Várad Erika: A fiatalkorúakra vonatkozó önálló büntető eljárási szabályok kialakulása Magyarországon. In: Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. (Szerk: Nagy Ferenc) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged 2006. 387. o.

²⁵⁴ Ahogy Csemáné Várad Erika is megállapítja, a gyerekeknél nincs jelentős visszatartó ereje a jogilag kilátásba helyezett büntetésnek, mivel döntéseiket elsősorban érzelmi alapon hozzák. Csemáné Várad Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. In: Kriminológiai Közlemények 59. (Szerk: Domokos Andrea) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 64. o.

Megítélésem szerint ámokfutásoknál a jogi eszközök közül jelentős súllyal a fegyvertartásról szóló szabályozás bír, mivel hatékonysága esetén megakadályozható a potenciális elkövető fegyverhez jutása. A büntetőjog eszközei arra alkalmasak elsősorban, hogy az elkövetőt tettarányos büntetéssel megakadályozzák a bűnismétlésben. Csemáné Várad Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. In: Kriminológiai Közlemények 59. (Szerk: Domokos Andrea) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 64. o.

(elsősorban iskolai szinten), fontosnak tartom néhány nagy port kavart külföldi eset hatására megfogalmazott ajánlás bemutatását, amelyek a tanácsaikban a legtöbb beavatkozási területet lefedik.

1. Általános prevenció ajánlások

A Virginia Tech-ben történt árokfutás által felvetett problémák (jelentés az Amerikai Elnöknek)²⁵⁵

A 2007-ben történt, sok áldozatot követelő és különösen kegyetlen árokfutás után George W. Bush amerikai elnök megbízta Michael O. Leavitt egészségügyi államtitkárt, Margaret Spellings oktatási államtitkárt, és Alberto R. Gonzales legfőbb ügyészt, hogy vizsgálják meg, milyen fő kérdéseket vet fel a szóban forgó tragédia, és milyen módszerekkel lehetne megelőzni azt, hogy a jövőben ilyen előfordulhasson. A vizsgálatot végzők útra keltek, hogy a témában egyeztessenek oktatókkal, mentálhigiénés szakemberekkel, pszichológusokkal, egészségügyi dolgozókkal, rendészeti szakemberekkel, jogászokkal, helyi és állami vezetőkkel, hogy megvitassák azokat a kérdéseket, amelyeket a vérengzés felvetett. A vizsgálat végén jelentés készült, amelyben ajánlásokat fogalmaztak meg az árokfutások megelőzésének lehetőségeiről.

Az eset egyik fő dilemmája a megfelelő egyensúly fenntartása biztonság és szabadság között. A Virginia Tech jelentés nem a tragédia részleteit volt hivatott feltárni, erre más eljárásokban került sor, hanem az esemény által felvetett, rendszeresen visszatérő kérdéseket gyűjtötte össze. A jelentés írói szerint „a megfogalmazott ajánlás nem csodaszer, amely egy csapásra megoldja az összes iskolai erőszakkal összefüggő problémát, hanem vállalkozás arra, hogy a kérdéseket felvázolja, és segítsen elmozdulni a megoldás, mint folyamat felé, amelynek eredményeként előbb-utóbb megelőzhetővé válnak az árokfutások.” Az ajánlások az Egyesült Államok viszonyaira vonatkoznak, azonban némi módosítással értelmezhetőek más államok keretei között is.

Az ajánlás fő megállapításai:

- *A kritikai információ megosztása alapvető akadályokba ütközik.*

---

²⁵⁵ Leavitt, Michel O. – Gonzales, Alberto R. – Spellings, Margaret: Report to the President on issues raised by the Virginia Tech tragedy. Washington June 13. 2007
http://www.justice.gov/opa/pr/2007/June/vt_report_061307.pdf (2014.03.06)

Az oktatók, egészségügyi dolgozók, rendvédelmi szervek tagjai nincsenek tisztában azzal, hogy mikor oszthatják meg kritikai észrevételeiket olyan személyekről, akikről úgy gondolják, hogy potenciális veszélyt jelenthetnek a közösségre, vagy saját magukra. Az ebből adódó zavar merevvé teszi a legitim információáramlást is. A mentális zavarokról szóló adatok alkalmasak a stigmatizálásra. Éppen ezért az egészségügyben az adatvédelem fontos szempont, azonban nem abszolút felsőbbrendű, bizonyos esetekben a közösség érdeke, hogy a megfelelő személyek megtudjanak bizonyos információkat. E a probléma megoldásául szolgálhat, ha állami szinten megfelelő útmutatási rendszert dolgoznak ki az adatkezelésről olyan szakembereknek, akiknek munkájuk során erre szükségük van.

- *Elengedhetetlen, hogy a fegyvertartásra alkalmatlan személyekről szóló pontos és teljeskörű információs anyag hozzáférhető legyen annak érdekében, hogy megelőzhetővé váljon e személyek fegyverhez jutása.*

Az egyes állami szabályozások nem egységesek a Nemzeti Azonnali Bűnügyi Háttér-információs Ellenőrzési Rendszer használatában, ezért nem mindig derül ki időben a fegyvertartásra alkalmatlan személyekkel szembeni kizáró okok fennállása. Ezen a területen fokozott koordinációra van szükség, hogy az emberek egységes feltételek szerint juthassanak fegyverhez az egyes államokban, illetve általánosan hozzáférhetőek legyenek azok az információk, amelyek alapján ellenőrizhető, hogy a személy megfelel-e a feltételeknek.

- *A fokozott tudatosság és a kommunikáció a megelőzés kulcsa.*

Nagyon fontos, hogy a szülők, tanulók és oktatók megtanulják észlelni a figyelmeztető jeleket és biztassák a problémás személyeket arra, hogy segítséget kérjenek, és megkapják a kellő gondoskodást a közösség és saját maguk biztonsága érdekében. Mindezekkel párhuzamosan elő kell segíteni a bizalom, tisztelet, nyílt kommunikáció kultúrájának terjedését, és megakadályozni az iskolai tanulók elidegenedését. Elengedhetetlen olyan képzések szervezése, amely a tanulókat, a szüleiket és a tanárokat is ellátja hasznos információkkal ezekről a helyzetekről. Szövetségi szinten olyan programok, kampányok működtetése szükséges, amelyeknek célja, hogy a pszichés problémákkal küzdő fiatalok a környezetüktől segítséget és bátorítást kapjanak.

- *Lényeges, hogy a mentális zavarban szenvedők megkapják a szükséges kezelést.*

A pszichiátriai betegek társadalomba integrálásához elengedhetetlen a szociális és közösségi szolgáltatások megfelelő koordinációja. Állami és helyi szinten arra van

szükség, hogy a megfelelő minőségű szolgáltatásokhoz általános hozzáférést biztosítsanak azoknak, akik mentális problémájuk miatt ellátásra szorulnak.

- *Amikor tisztában vagyunk azzal, hogy mit kell tennünk, akkor arra kell törekednünk, hogy azt a lehető leghatékonyabban hajtsuk végre.*

Az iskolai és a közösség elleni erőszak megelőzésére szolgáló programokat (prevenációs és krízistervek) fejlesztő államoknak és helyi közösségeknek törekedniük kell ezek teljes körű gyakorlati megvalósítására és hatékony kommunikációjára.

Megelőzési lehetőségek az egyetemi campusokon – ajánlások Charles Whitman és Seung-hui Cho ámokfutásának elemzése alapján²⁵⁶

Az ajánlás az egyetemi campusokon történt ámokfutások megelőzésének lehetőségeit tárja fel két különösen sok áldozattal járó lövöldözés elemzésére támaszkodva.

Az egyetemi környezet elméletben barátságos, befogadó, biztonságos közeg, amely azonban a gyakorlatban rejt bizonyos kockázatokat²⁵⁷ kriminológiai szempontból: a campusok teljesen nyitottak, kormegoszlás alapján magas az erőszak előfordulásának statisztikai valószínűsége, az intézmény lényeges erőfölényben van a hallgatókkal szemben, és a diákok sokszor komoly stresszt élnek át tanulmányaik alatt. Ez utóbbival egyesek könnyedén megbirkóznak és sikereket érnek el, azonban az akadályokkal nehezebben megküzdő diákok kudarokat élhetnek át, elidegenedhetnek társaiktól, és magányukban az egyetem nyomasztó környezetté válhat számukra. E folyamat pedig tragikus végkifejlethez is vezethet.

A sok áldozattal járó ámokfutások után a társadalom mindig nyomást fejt ki a mindenkori kormányzatra, hogy olyan változtatásokat vezessenek be, amelyek módosítják a tragédia bekövetkezéséhez vezető körülményeket. Azonban óvatosan kell bánni az egyedi esetek alapján kialakított általánosító következtetésekkel, mert ezeknek hátrányai, nem szándékolt következményei is lehetnek. Az emberek négy fő csoportba²⁵⁸ sorolhatók az elkövetés rizikója és tényleges bekövetkezése alapján. A *valós pozitív* csoportba azok tartoznak, akiktől várható, hogy erőszakosan fognak viselkedni, és ez be is következik. *Téves pozitívnak* az számít, akitől agresszióra

---

²⁵⁶ Heilbrun, Kirk – Dvoskin, Joel – Heilbrun, Anna: Toward Preventing Future Tragedies: Mass Killings on College Campuses, Public Health, and Threat/Risk Assessment. Psychological Injury and Law 2009. 93. o. http://www.joeldvoskin.com/Heilbrun_Dvoskin_and_Heilbrun_2009.pdf (2014.03.07)

²⁵⁷ Heilbrun, Kirk et al.: Uo. 93. o.

²⁵⁸ Heilbrun, Kirk et al.: Uo. 95. o.

számítanak, de az nem következik be. *Téves negatív*ról akkor beszélhetünk, ha olyan személy alkalmaz erőszakot, akiről ezt nem felételezték, míg *valós negatív* az, aki az elvártaknak megfelelően nem követ el erőszakos cselekményt. Ezek kombinációival lehet meghatározni azokat a köröket, amelyeken belül egy intézkedés hatására azonosíthatóak az erőszakos személyek, ezt hívják *valós pozitív rátának*, vagy *szenzitivitásnak*: $VP/(VP+TN)$. A fentiek segítségével egyúttal elkülöníthetők azok, akik esetében nem kell számolni erőszakos viselkedéssel, ez a *valós negatív ráta*, vagy *sajátlagosság*: $VN/(VN+TP)$. Mivel az egyetemi ámokfutások előfordulási gyakorisága meglehetősen alacsony, a valós pozitív személyek azonosítási kritériumainak bővítése együtt jár a téves pozitív esetek számának emelkedésével. Ez azt jelenti, hogy szinte lehetetlen pontosan meghatározni azt a kört, akik egyetemi lövöldözés elkövetői lehetnek, anélkül, hogy be ne kerüljenek „ártatlanok” is. A megelőző intézkedéseket éppen ezért érdemes alaposan megfontolni. Sajnos ezek valós hatása csak hosszabb távon értékelhető, a közvélemény viszont azonnali eredményt vár el, ennek hatására sokszor gyors és látványos döntéseket hoznak, amelyek nem mindig eredményesek, de csökkentik a pánikot.

A kockázatelemzés módszerének fejlődése²⁵⁹ sokat segíthet ezen a területen. Beszélhetünk szituatív és személyi kockázati tényezőkről, amelyek az előfordulás valószínűségét növelik. A védőfaktorok is hasonlóan csoportosíthatók. A kockázatelemzés vonatkozhat kizárólag a rizikó előrejelzésére vagy besorolására, illetve kiterjedhet a kockázatcsökkentés érdekében szükséges lépésekre is. Az egyetemi ámokfutások esetében e stratégiáknak két fő szintje különíthető el. Az első az egyetemeken előforduló erőszak általános prevenciója szociális/közegészségügyi megközelítésből. A megelőzési stratégia második szintje, amikor sikerül azonosítani olyan személyeket, akik jelét adják agresszív szándékuknak, ez esetben a stratégia tartalmaz javaslatokat veszélyelemző megközelítésből a beavatkozásra is.

A felsőoktatási intézmények számára is olyan stratégia alkalmazása javasolt, amely magában foglalja az általános prevenciót, illetve a veszélyelemző beavatkozást. Az általános megelőzés érdekében megfogalmazott ajánlások:²⁶⁰

- *A községtudat, illetve az egyetemeken tanulók és dolgozók személyes biztonságáért való kollektív felelősség szemléletének erősítése, valamint a problémákkal küzdő hallgatók és dolgozók észlelése és delegálása megfelelő*

²⁵⁹ Heilbrun, Kirk et al.: Uo. 96. o.

²⁶⁰ Heilbrun, Kirk et al.: Uo. 97-98. o.

segítő szolgálatokhoz. Ezek fontosságát már a hallgatók beiratkozásától kezdve érdemes hangsúlyozni. Amennyiben ezek a célkitűzések teljesülnek, nagymértékben javíthatják az egyetemi környezetben tanulók és dolgozók élet- és munkakörülményeit, anélkül, hogy a privát szférájukba drasztikus beavatkozást jelentenének. Előny az is, hogy átterelik a figyelmet az ámokfutásokról olyan gyakrabban előforduló problémákra, mint a randi-erőszak, a megalázó beavatási szertartások, illetve külső személyek által elkövetett vagyoni elleni bűncselekmények. Az olyan személyek felismerésére is lényeges hangsúlyt fektetni, akik komoly beilleszkedési problémával, valamely függőséggel vagy depresszióval küzdenek, ezáltal veszélyt jelenthetnek saját magukra vagy másokra. Ez a stratégia nem alkalmas arra, hogy pontosan felfedje a potenciális ámokfutókat, hiszen ezek száma nagyon alacsony, azonban az öngyilkosságra hajlamos személyek – akik szoros összefüggést mutatnak az ámokfutókkal – jó eséllyel azonosíthatóvá válnak.

- *A kölcsönös tiszteletadás és a méltányos viselkedés követelményének kiterjesztése az egyetemi személyközi viszonyok minden szintjére.* Utóbbi követelménynek vonatkoznia kell a hallgatók egymás közötti, illetve az intézmény dolgozói közötti viszonyokra, és a diákok és oktatók, ügyintézők kapcsolatára is.
- *Konfliktuskezelési szolgáltatások bevezetése.* Mivel a konfliktusok kialakulása nagyobb közösségekben gyakori, szükség van ezek kezelésének több változatára is, hogy a kialakuló ellentétek hatékonyan feloldása lehetségessé váljon. Egyes helyeken „biztosok” töltik be ezt a szerepet, akik meghallgatják az egyéni problémákat, tanácsokat adnak, illetve szükség esetén mediálnak is.
- *Fegyvertartáskontroll.* Lehetőség szerint távol kell tartani a fegyvereket az egyetemi létesítményektől.
- *Mentálhigiénés, illetve egészségügyi ellátás bevezetése.* Olyan személyek számára rendelkezésre álló pszichológusi, vagy orvosi segítség, akik depresszióval, tanulási nehézségekkel, beilleszkedési problémákkal, illetve szerhasználattal küzdenek. Fogyatékkal élők számára biztosítani kell minden olyan támogató szolgáltatást, amely megkönnyíti az életet az intézményen belül.
- *Terápián résztvevők erőszakos fantáziáira fordított figyelem.* A mentális segítségnyújtást igénylő személyek esetében érdemes rendszeresen kitérni arra,

hogy foglalkoztatja-e őket mások bántalmazásának gondolata. Az ilyen esetek további kezelésére világos eljárásrend kidolgozása szükséges. Lényeges annak meghatározása, hogy a veszély mennyire közvetlen. Az ilyen információkat bizalmasan kell kezelni, de szükség esetén értesíteni kell az érintett hatóságokat is. A jelzőrendszer működtetése rendkívül fontos, így általánosan biztatni kell az egyetemi élet többi szereplőjét is, hogy amikor potenciális veszélyforrásra lesznek figyelmesek, jelezzék azt a megfelelő személyek felé.

A veszélyelemzés és beavatkozás szintjén a következő célokat²⁶¹ érdemes kitűzni:

- *Veszélyelemzési szolgáltatások az olyan – akár terápiás – esetekben, ahol egy személy kommunikációja vagy viselkedése alapján alaposan feltehető, hogy potenciális veszélyt jelent önmagára vagy másokra.* Ennek gyakorlata egyetemenként eltérő, bizonyos helyeken egy kijelölt személy foglalkozik azzal, hogy felmérje a veszély realitását, és meghatározza a további lépéseket, amennyiben szükségét látja.
- *Több forrásból és megfigyelőtől származó információ beszerzése és értékelése.* Hasznos, ha egy esetet több irányból világítanak meg, így például egy problémás személlyel kapcsolatban értékelik a lakótársai, csoporttársai, tanárai, tanulmányi ügyintézői és egyéb, vele kapcsolatban álló személyek véleményét is, hiszen ez a módszer közelebb visz a helyzet megértéséhez. Az ilyen beszámolókkal azonban óvatosan kell bánni, hiszen a több forrásból származó információ közé könnyen keveredhet irreleváns, megtévesztő is.

A Kauhajoki iskolai ármokfutást vizsgáló bizottság ajánlásai²⁶²

A finnországi Kauhajoki település műszaki főiskoláján egy 22 éves hallgató 2008-ban megölte 10 társát és magával is végzett félautomata maroklőfegyverével. Az esetet itt is vizsgálat követte, amely értékelve az eset minden körülményét, több témakörben fogalmazott meg ajánlásokat a hasonló cselekmények megelőzése érdekében.

---

²⁶¹ Heilbrun, Kirk et al.: Uo. 98-99. o.

²⁶² Kauhajoki School Shooting on 23 September 2008, Report of the Investigation Commission, Vantaa, Finland, 2010

http://www.schoolshooters.info/PL/Official_Reports_files/Kauhajoki%20School%20Shooting.pdf
(2014.03.08)

1) A fegyvertartás jogi szabályozása

Az első felmerülő kérdéskör – hasonlóan az egy évvel későbbi magyar esethez – a fegyverek megszerzésének és tartásának feltételeire vonatkozott, ugyanis az elkövető jogszerűen megszerzett fegyverrel követte el a bűncselekményt. A fenti eset nem az első volt Finnországban. Az egy évvel korábbi iskolai ámokfutáshoz²⁶³ használt fegyverhez is jogszerűen jutott hozzá az elkövető, bár az ő esetében az engedélyezési eljárás még nem tartalmazott olyan követelményt, hogy rendőrségi elbeszélgetésen kell részt vennie az engedélykérelmet benyújtó személynek. A Kauhajoki lövöldözőnek már kötelező volt a rendőrségi elbeszélgetés, sőt azt később meg is kellett ismételni, amikor az interneten erőszakos videót tett közzé az elkövető, de a fentiek ellenére a második beszélgetés során sem állapították meg, hogy fegyver tartására alkalmatlan lenne.

A jelentés megállapításai²⁶⁴ szerint mind a rendőrségi elbeszélgetések, mind az orvosi vizsgálatok alkalmatlannak bizonyultak a lehetséges bűnelkövetők kiszűrésére, hiszen mindkét eset elkövetői tudták, hogyan kell viselkedniük egy ilyen vizsgálat során annak érdekében, hogy végül fegyverhez jussanak. A jelentés, amellettt hogy a fegyverek nagyobb számú jelenlétét és annak társadalmi elfogadottságát – főleg vadászati, illetve sportcélra – elismeri, komoly jelentőséget tulajdonít annak a kérdésnek, hogy az iskolai ámokfutásokhoz használt félautomata lőfegyverek technikai sajátosságaikból fakadóan alkalmasak voltak arra, hogy rövid idő alatt sok lövést adjanak le belőlük az elkövetők, így nagyobb számú potenciális áldozatra jelentettek veszélyt.

Javaslat 1: A Belügyminisztériumnak minden olyan kézfegyvert – kártalanítás fejében – le kell foglalnia, amelyből rövid idő alatt nagyszámú lövés leadható. Ilyen fegyverekre újabb engedélyek nem adhatóak ki. Az illegálisan tartott félautomata fegyverek beszolgáltatását is el kell érni.

Javaslat 2: A Belügyminisztérium a fegyvertartási engedély megszerzésének alsó korhatárát 20 évre emelje fel, az egyes engedélyeket csak határozott időre adják ki, és az engedély egyik feltétele két év lövészeti gyakorlat legyen.

2) Ifjúsági mentálhigiénés szolgáltatások fejlesztése²⁶⁵

Mindkét finn esetben megállapítható volt, hogy az elkövetők mentális problémákkal küzdöttek, de megfelelő kezelést mégsem kaptak. A Kauhajoki-elkövető depresszióra,

---

²⁶³ Jokela Iskolai lövöldözés 2007. november 7.

²⁶⁴ Kauhajoki Report: i. m. 162. o.

²⁶⁵ Kauhajoki Report: Uo. 163. o

illetve szorongásos zavarra szedett különböző gyógyszereket, amelyeket általános orvos írt fel neki, így pszichiáter nem vizsgálta meg. Feltételezhető, hogy amennyiben a gyógyszerek felírása előtt pszichiáter által végzett vizsgálaton esik át az elkövető, úgy problémáira adekvát terápiás kezelést is kaphatott volna, amely eltéríthette volna az átokfutástól.

Különösen nagy figyelmet kell fordítani a fiatalkorúak, illetve fiatal felnőttek lelki egészségére, hogy a szükséges beavatkozások időben megtörténhessenek. A gyógyszeres kezelés önmagában nem elégséges, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy a pszichotróp gyógyszereket számos esetben nem szakorvos írja fel.

A megfelelő ellátások megszervezését Finnországban a fiatalok körében nagy számban előforduló öngyilkosságok is indokolják.

Javaslat 3: A Szociális és Egészségügyi Minisztérium tegyen lépéseket annak érdekében, hogy a 22 év alatti személyek számára pszichiátriai és pszichotróp gyógyszerek felírását minden esetben előzze meg szakorvosi vizsgálat.

3) Nemzedékek közti interakciók elősegítése az oktatási intézményekben²⁶⁶

A Kauhajoki-elkövetőről többen is tudták, hogy fiatalabb korában iskolatársai által elszenvedett bántalmazások (bullying) áldozata volt, mentális problémákkal küzdött, illetve ezzel párhuzamosan komoly érdeklődést mutatott a fegyverek és a korábbi átokfutások iránt. Ezek az információk az elkövetőt ismerő fiatalok és felnőttek birtokában voltak, akik mind érzékelték, hogy a fiúnak problémái vannak, viszont mindenki csak egy bizonyos aspektust látott, a teljes igazságról senki nem tudott.

A fiatalok közösségi életében számos lehetőség kínálkozik arra, hogy gondoskodjanak egymásról, de szükség van ezzel pontonként összekapcsolódó más hálózatokra is, amelyek a problémákra más oldalról képesek megoldást nyújtani. Az iskolákban és egyéb intézményekben a bizalmi kapcsolatok kialakulása különösen fontos a személyes problémákról szóló információk áramlása, és így a megfelelő segítséghez jutás érdekében. Ehhez az egész iskolai kultúrának megújulásra van szüksége. Fejlesztésre szorul az iskolai egészségügyi szolgáltatások köre és minősége, a diákszervezetek, illetve az érdekegyeztető fórumok működése. A fenti probléma megoldásához széles körű társadalmi egyeztetésre van szükség.

---

²⁶⁶ Kauhajoki Report: Uo. 164. o.

Javaslat 4: Az Oktatási Minisztériumnak a Szociális és Egészségügyi Minisztériummal együttműködésben további forrásokat kell biztosítania az iskolai egészségügyi szolgáltatások számára, különös tekintettel a mentális segítségnyújtásra. Ennek keretében szükség van rendszeres orvosi vizsgálatok bevezetésére.

Javaslat 5: Az Oktatási Minisztériumnak lehetőséget kell biztosítania a diákok számára, hogy kifejezhessék véleményüket, aggályaikat minden, az iskolájukat érintő kérdésben, és lehetőségük legyen ezeket megvitatni iskolájuk diákjóléti személyzetével is. Ennek keretében szükség van olyan eljárásokra, amelyek megkönnyítik a problémás helyzetek felismerését.

4) Átfogó biztonsági tervezés az oktatási intézményekben²⁶⁷

A Kauhajoki-tragédia során a hangosbemondón érkező figyelmeztetések segítséget nyújtottak több diák számára is, hogy menekülési lehetőségeket keressenek. A főiskola fel volt készítve különböző veszélyekre, de az iskolai lövöldözés nem szerepelt ezek között.

A finn jogi szabályozásnak megfelelően minden oktatási intézménynek rendelkeznie kell vészhelyzet esetére vonatkozó tervekkel. A biztonsági tervezés települési szinten a rendőrség feladata. Az oktatási intézményekben ezek a tervek sok esetben nem alkalmazhatóak, mert a teljes körű védelem érdekében sokszor figyelmen kívül hagyják az egyes helyzetek sajátosságait. Ez utóbbi azt a kockázatot hordozza, hogy a terv gyakorlati alkalmazása kudarcot vallhat. Az iskolai biztonsági tervezésbe érdemes bevonni a katasztrófavédelmet és a tűzoltóságot is, és olyan megközelítésre van szükség, amely az egyes specifikus kockázati tényezők átfogó elemzésére is hangsúlyt fektet. Balesetek, veszélyhelyzetek eddig megszerzett tapasztalatai is hasznosak ebben a folyamatban.

Javaslat 6: A Belügyminisztérium, az Oktatási Minisztérium és a Szociális és Egészségügyi Minisztérium együttműködése során vessék össze az egyes területekre vonatkozó biztonsági tervezés gyakorlatát és az oktatási intézményekben vészhelyzetben követendő utasításokat, ezekből állítsanak össze egy központi dokumentumot, amelynek folyamatos fejlesztése szükséges. A legfontosabb a potenciális veszélyforrások meghatározása, a szisztematikus megelőzési stratégia kidolgozása, illetve a diákok számára elérhető formában rögzített útmutató különböző veszélyhelyzetek esetére.

---

²⁶⁷ Kauhajoki Report: Uo. 165. o.

5) *Hatósági együttműködés és irányítás több hatóság részvételével járó helyzetekben*²⁶⁸

A Kauhajoki iskolai lövöldözés során több hatóság együttes jelenlétére volt szükség a terepen. Az egyes hatóságok eljárásai több hasonlóságot mutattak, azonban a jelenlévők nagy száma, és az irányítás tisztázatlansága zavarokat okozott. Az ilyen esetekben az irányítás az ügy természetéből fakadóan a rendőrség kezében van, azonban a koordináció nem volt megfelelő és a társhatóságok nem kaptak meg minden szükséges információt. Az egyes szereplők nem közösen készültek fel, ezért nem volt egységes fellépés az adott helyzetben.

Javaslat 7: A Belügyminisztérium és a Szociális és Egészségügyi Minisztérium együttműködése során dolgozzon ki a rendőrség, katasztrófavédelem, mentők és egyéb hatóságok által közösen elfogadott együttműködési terveket, amelyek alkalmazhatóak közös eljárás esetén. A hatóságok részére megfelelő felkészítést kell biztosítani az ilyen helyzetekre tekintettel.

6) *Hatósági együttműködés a megelőzésben*²⁶⁹

Javaslat 8: A Belügyminisztérium, az Oktatási Minisztérium és a Szociális és Egészségügyi Minisztérium együttműködése során egyes hatóságok bevonásával szisztematikus megelőzésre kell törekedni.

7) *Együttműködés a pszichoszociális támogatások során*²⁷⁰

A Kauhajoki eset után nagy szükség mutatkozott pszichoszociális támogatásra a tragédia feldolgozása vonatkozásában. Ez a támogatás része a finn egészségügyi és népjóléti rendszernek, ám a támogató szolgálatokhoz való hozzáférés korlátozott, nem áll rendelkezésre minden településen, hanem járási szinten megoldott. Az ellátások megszervezésében nem csak állami szereplők játszanak szerepet, hanem egyházak és civil szervezetek is ugyanúgy, ezért a szolgáltatások hozzáférhetősége eshetőleges.

Javaslat 9: A Szociális és Egészségügyi Minisztériumnak biztosítania kell a megfelelő forrásokat, szervezeti hátteret és munkaerőt, a pszichoszociális támogató szolgálatokra nagyobb krízisek idején mutatkozó igények kielégítése érdekében.

---

²⁶⁸ Kauhajoki Report: Uo. 166. o.

²⁶⁹ Kauhajoki Report: Uo. 166. o.

²⁷⁰ Kauhajoki Report: Uo. 167. o.

2. Hosszú távú megelőzés az oktatási intézményekben

A fenti ajánlások tág körben próbálják meg az ámokfutások által felvetett problémás területeket feltérképezni a megelőzési szempontjából. Jelen fejezet célja azonban elsősorban az iskola szintjén megvalósítható prevenciós lehetőségek megfogalmazása. Az egyéb, beavatkozásra alkalmas területeken (pl. hírközlés, fegyvertartás jogi szabályozása) adódó változtatási lehetőségeket az előző fejezetekben fejtettem ki, így ezektől most eltekintek.

Az iskolai prevenció kiemelt kezelését két tényező támasztja alá. Egyrészt a tudomány egyértelműen kimutatta, hogy az iskola, mint korai szocializációs színtér rövid és hosszú távon is befolyásolja a fiatalok sorsának alakulását,²⁷¹ mivel legalább 10 évet és napi 6-8 órát töltenek a rendszerben (sőt ehhez tág értelemben hozzászámolhatjuk a bölcsődében, óvodában töltött időt is). Elementáris jelentősége van annak, hogy ebben a közegben a gyermek milyen érzelmi kapcsolatokat tud kialakítani, illetve milyen státuszt tölt be a csoportjában. A család mellett itt formálódik identitása, amely befolyásolja, hogy kapcsolatba kerül-e a kriminalitással. Az iskolai szintű megelőzési formák előnyben részesítését emellett az indokolja, hogy az iskolai ámokfutásokhoz vezető folyamatba ezen a szinten a legegyszerűbb beavatkozni. Egyrészt az egyéb rizikófaktorokat (a fegyvertartás jogi szabályozásától eltekintve) jóval nehezebb kontrollálni, másrészt az iskolai rendszerben ideális esetben rendelkezésre állnak olyan segítő és nevelési eszközök, technikák, amelyek a gyermek stigmatizációja nélkül segítik elő problémáinak, identitásválságának megoldását. Emellett az iskola a társadalmi jelzőrendszer egyik leglényegesebb bástyája, hiszen a gyermek életének számtalan aspektusának tanúja, amely által lehetősége nyílik a gondok időben történő felfedezésére, kezelésére, kompetenciahiány esetén pedig továbbdelegálására.

Az elsődleges prevenció, azaz a hosszú távú megelőzés a legkívánatosabb, egyszersmind a legnehezebben elérhető cél. Lényege, hogy olyan iskolai légkör jöjjön létre, amelyben az agresszió konstruktív formában levezethető. Ennek természetesen a legfontosabb előfeltétele, hogy a gyermekek olyan családi háttérből érkezzenek, ahonnan egészséges önbecsülést és nyitott kommunikációra való képességet hoznak.

---

²⁷¹ Kerecsi Klára – Kó József: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának hatékonysága. In: Kriminológiai tanulmányok 45. (Szerk: Virág György) OKRI, Budapest, 2008. 101-102. o.

Sajnos azonban be kell látni, hogy soha nem lesz olyan társadalom, ahol minden család egészséges vagy ahol tökéletes iskolák végzik a másodlagos szocializációt. Ettől függetlenül a törekvéseknek ebbe az irányba kell mutatniuk a realitás korlátait elfogadva.

Wielfried Schubart és Hanns Dietrich Dann öt alapelvet, alapcélét gyűjtött össze, ezek követése kimutatottan hatásos az iskolai erőszak megelőzésében.²⁷²

Az első a tanár–diák kapcsolatok minőségének fejlesztése. Ideális esetben a tanárok megértők, nyitottak és érzelmileg is képesek a gyerekekhez kapcsolódni, egyszersmind konzekvens határokat, elvhűséget és így határozott fejlődési irányt mutatnak a diákoknak. Ezen elemek megléte teszi lehetővé, hogy a tanár–diák szerepek egyértelműen elhatárolódjanak, egyúttal a kommunikáció megfelelően rugalmas és ezáltal őszinte legyen. Aligha kell hangsúlyozni, hogy nincs egyszerű dolguk a tanároknak a leírtak megvalósításában, főként ha olyan gyerekekkel kerülnek szembe, akik otthon érzelmi bizonytalanságban élnek, és az indulatoknak szinte csak destruktív levezetési módjait ismerik. Ilyenkor a tanári és szülői szerepek nem segítik, hanem hátráltatják egymást, ami a gyermek problémás viselkedésén fog meglátszani. Ezért mindig arra kell törekedni, hogy a szülők is értsék meg az említett koncepciót, és amilyen mértékben lehetséges, igyekezzenek együttműködni.

A második alapelv a szociális tanulás megteremtése. A szociális kompetenciák (kommunikációs készség, empátia, impulzuskontroll stb.) fejlesztése által a diákok könnyebben tudják asszertív módon kezelni a frusztrációjukat, a konfliktushelyzeteket, a negatív érzelmeket. Szintén fejleszhető hasonló módon a felelősségtudat, illetve a saját gyengeségek és erősségek elfogadása. Ezért nagyon fontos lenne, hogy akár az órarendbe beillesztve foglalkozzanak ilyen szempontból a gyerekekkel erre a célja kifejlesztett tréningfeladatokkal.

A harmadik megvalósítandó cél egy közös alapérték- és normarendszer kialakítása az iskolán belül, amit minden szereplő elfogad. Ez megvalósulhat egyrészt azáltal, hogy a diákokat a diákönkormányzatokon keresztül bevonják a szabályok kialakításába és betartatásába, másrészt az órákon is megbeszélés tárgya lehet a határok és szabályok mibenléte, illetve a normaszegések kezelése. Ez az elképzelés általában akkor ütközik komolyabb akadályokba, ha ellentmondás van a gyermekek otthoni szocializációja és az

---

²⁷² Ruben Wickenhäuser – Frank J. Robertz: *Der Riss in der Tafel*. Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007. 133-134. o.

iskola részéről számonkért középosztálybeli értékek között.²⁷³ Ha az iskola rugalmatlanul kezeli a helyzetet, a diák egyre jobban frusztrálódik, nem alakul ki lojalitása, és az iskolakerülés, iskolaelhagyás vagy egyéb deviancia útjára léphet.

Negyedikként a pozitív teljesítménykonceptiót emelik ki a szerzők, ami azt jelenti, meg kell próbálni elérni, hogy minden tanulónak legyenek sikerélményei az iskolában, ami javítja az önbecsülésüket és önértékelésüket.

Végül *ötödikként a szociális identitás fejlesztésének* fontosságát hangsúlyozzák. A csoporthoz tartozás mindannyiunk alapvető szükséglete. Ebből következően nagymértékű frusztrációt okoz, ha valaki úgy érzi, hogy a közösség, ahol a mindennapjait tölti, nem fogadja el, kitaszítja. Minden iskolának azon kellene dolgoznia, hogy a gyerekek egyrészt azonosuljanak a saját iskolájukkal, másrészt a csoportokkal, amelyekkel naponta találkoznak, elsősorban az osztályukkal, de gondolhatunk itt sportcsapatokra, táncsoportokra is stb. A csoporthoz való érzelmi kötődés, a velük közös célok tartást adhatnak az önbizalomhiánnyal, belső bizonytalansággal küszködő gyerekeknek is. Természetesen nem mindegy, hogy milyen csoportba kerülnek a diákok, hiszen egyes negatív célokat képviselő közösségek ki is használhatják e bizonytalanságot és az odatartozás vágyát.²⁷⁴ Ezért fontos, hogy lehetőleg az iskola nyújtson minél több opciót, amelyből mindenki megtalálhatja a neki megfelelőt, mert így kisebb az esélye, hogy veszélyes közösségekhez csatlakozik a diák. Mindemellett lényeges, hogy az iskolai közösség, mint egész is egységként működjön, az egyes csoportok között ne a versengés, az elutasítás, hanem az együttműködés domináljon.²⁷⁵

A világhírű pszichológus, *Elliot Aronson* hasonló gondolatokat fogalmaz meg a *Columbine-vérengzés* kapcsán írt könyvében.²⁷⁶ Az általa kifejlesztett úgynevezett mozaikmódszerű tanulás alkalmas arra, hogy csökkentse az iskolai versengést, amely sok frusztrációt okoz a kevésbé sikeres diákoknak, és hozzájárulhat kirekesztettségérzésükhöz. A könyvében részletesen bemutatott mozaikmódszer növeli az együttműködési készséget és empátiát a gyerekek között, és nagymértékben

---

²⁷³ Korinek László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem.” A gyermekek büntethetőségéről. *Fundamentum* 2008/12. 77. o.

²⁷⁴ Egyebek között ezt a problematikát dolgozza fel igen érdekfeszítően a Dennis Gansel által rendezett „A hullám” („Die Welle”) című német film.

²⁷⁵ A csoportközi diszkriminációról narratív perspektívából nyújt áttekintést tanulmányában Vincze Orsolya és Rein Gabriella: A csoportközi diszkrimináció és tolerancia narratív alapjai. *Pszichológia* 31. 2011. 17-34. o.

²⁷⁶ Aronson, Elliot: *Columbine* után. Az iskolai erőszak szociálpszichológiája. Ab Ovo Kiadó, Budapest, 2009. 128–166. o.

csökkenti a káros előítéleteket. Ezáltal hozzájárul ahhoz, hogy az addig kívülállónak tartott gyerekek is könnyebben integrálódjanak.

Sokan az *iskolai zaklatásokat* megakadályozó és megelőző programok bevezetésében látják a hosszú távú megoldást.²⁷⁷ Persze ezek sem oldanának meg minden gondot, de az mindenképpen elgondolkodtató, hogy több iskolai ámokfutó esetében kiderült, hogy iskolai zaklatások áldozatai voltak. Ez hozzájárulhatott a bennük lévő harag és agresszió fokozódásához, a megalázottságérzés ugyanis könnyen átcsaphat bosszúvágyba.²⁷⁸

Különös figyelmet kell szentelni az *internetes zaklatás*, az úgynevezett „*cyberbullying*” megelőzésének. Bár elvileg a jelenleg legközkedveltebb közösségi oldal, a „Facebook” szabályzata tiltja mások zaklatását és fenyegetését,²⁷⁹ és egy protokollt is felállított arra az esetre nézve, hogy mit kell tenni, ha valaki sértő tartalmat lát az oldalon, a zaklatás kiszűrése mégis nagyon nehéz, és sok esetben nem történik meg, mivel a bejelentések ellenőrzésére csak másodpercek állnak rendelkezésre a hatalmas mennyiségű beérkező adat miatt. Így történhetett meg az az eset is, amelyről az egyik jelentős amerikai lap is beszámolt, hogy a „Let’s start Drama” nevű oldal, amely rosszindulatú pletykák terjesztését tűzte ki célul egy iskola életéről, és komoly konfliktusokat gerjesztett az diákok között, többszöri jelzés ellenére sem került törlésre a facebookról. Végül egy újságíró érte el, hogy eltűnjön az oldal, amely egyszerűen elkerülte az ellenőrzéseket végzők figyelmét.²⁸⁰ A leglátogatottabb oldalak próbálkoznak automatikus szűrőprogramok bevezetésével is, de nagyon nehéz olyat alkotni, amely érzékeli az emberi nyelv finomságait. A legjobb védekezés az internetes zaklatás ellen ezért az, ha valaki nem válaszol a bántó üzenetekre, és lehetőleg távol tartja magát azoktól a virtuális felületektől, ahol megtalálhatják zaklatói, tehát például törli magát a közösségi oldalokról. Emellett nagyon fontos az is, hogy szóljon a zaklatásról valakinek, akiben megbízik.

A hosszú távú megelőzés kapcsán mindig fel szokott merülni az *ellenőrzés szigorításának* kérdése is. A dilemma itt abban áll, hogy a biztonság vagy a szabadság

---

²⁷⁷ Fast, Jonathan: *Ceremonial violence*. The Overlook Press, New York, 2009. 240. o.

²⁷⁸ A zaklatás témaköréről lásd még Somfai Balázs írását: „Bullying”, azaz iskolai erőszak. Jura 2009/1.

²⁷⁹ <https://www.facebook.com/communitystandards> (2013. 08. 02.)

²⁸⁰ Bazelon, Emily: *How to stop the bullies*. The Atlantic. 2013/3.

<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2013/03/how-to-stop-bullies/309217/> (2013. szeptember 16.)

elve kapjon-e elsőseget, mivel a kettő sokszor ellentmondásban áll egymással.²⁸¹ Az ellenőrzés magasabb szintje megnyilvánulhat fokozottabb iskolai biztonsági intézkedések bevezetésében. Főként az Egyesült Államokban merült fel, hogy biztonsági kapukat és kamerákat szereljenek fel az iskolákban, átlátszó iskolatáskákat írjanak elő, növeljék a biztonsági őrök számát, akik ellenőrizhetik a diákok táskáit, csökkentsék az iskolai be- és kijárási lehetőségeket, magas biztonsági kerítéssel vegyék körbe az épületeket. Az „iskola mint erőd” kifejezést szokták használni az ilyen típusú intézkedéseket bevezető oktatási intézményekre. Ez kifejezi azt a rosszallást is, amellyel igen sokan szemlélik ezt az irányvonalat. Rengeteg tudományos cikk jelent meg e kérdés kapcsán. A legtöbben azt hozzák fel ellenérvként, hogy ezek az intézkedések az átokfutókat nem feltétlenül tudják megakadályozni tervük végrehajtásában, hiszen egy – akár a halálra is – elszánt embert nem fog visszatartani egy fémdetektor vagy egy kamera. Ellenben a többi diák és dolgozó személyiségi és szabadságjogai súlyosan sérülhetnek. Szintén e módszerek ellen szól, hogy a valódi, felszín alatti nehézségeket és feszültségeket nem kezelik, ráadásul még a megelőző hatásuk sincs kétséget kizáróan bizonyítva.²⁸² Léteznek azonban olyan nem drasztikus technikai változtatások is, amelyek igen hasznosak lehetnek a megelőzésben, és nem hozhatók fel velük kapcsolatban az említett ellenérv. Ilyenek lehetnek a következők:

- az iskolák jobb belső kivilágítása,
- világos, átlátható építkezési mód,
- a beláthatatlan sarkokra gömbtükrök felszerelése,
- csak belülről nyitható ajtók alkalmazása (kívülről csak kulccsal működő),
- hangosbemondók felszerelése,
- mobiltelefonok a tanároknál, hogy bármikor segítséget hívhassanak.²⁸³

E változtatások között több könnyen megvalósíthatót találunk, ezek bevezetéséről talán érdemes elgondolkodni.

---

²⁸¹ A bűnmegelőzés közbiztonsági érdeke és az emberi jogok védelmének kötelezettsége közötti egyensúly megteremtésének lehetőségeihez lásd: Borbíró Andrea: Társadalmi bűnmegelőzés és emberi jogi következmények. *Acta Humana. Emberi Jogi Közlemények* 2004/4. A kérdést kiterjedt összefüggésrendszerben tárgyalja Finszter Géza: *Közbiztonság és jogállam. Jog Állam Politika: Jog- és Politikatudományi Folyóirat* 2009/3. 173-197. o. című tanulmánya, illetve konferencia-előadása, amely *Köz- és önvédelem a kriminális cselekményekkel szemben*. In: *Huszonnyolcadik Jogász Vándorgyűlés*. (Szerk: Benisné Györffy Ilona) Magyar Jogász Egylet, Budapest 2009. 183-199. o. címen jelent meg.

²⁸² Newman, Katherine S.: *Rampage. The social roots of school shootings*. Basic Books, New York, 2004. 285–288. o.

²⁸³ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 200. o.

A hosszú távú megelőzés kapcsán természetesen egyértelműen felvetődik még sok más tényező szerepe is (szülők, média, jogi szabályozás stb.). Ráadásul, ha a rendszer egyik eleme rosszul működik (például nagyon problémás a szülői háttér), akkor a megelőzési rendszer többi tagjának fokozottan nehéz a dolga. A családi, a médiakörnyezettel és a jogi szabályozással összefüggő rizikófaktorokról és a veszélyek csökkentésének lehetőségéről az etiológiáról szóló fejezetben írtam részletesebben.

3. Rövid távú megelőzés és iskolai intervenció veszélyjelek felmerülése esetén

Erre a beavatkozási formára akkor van szükség, ha az iskolai dolgozók, a szülők vagy a kortársak olyan *jeleket* vesznek észre egy diákon, amelyek *egy ámokfutás potenciális veszélyére* utalhatnak. Bár ez a szituáció ijesztő lehet a környezetnek, de sokkal jobb, ha ilyenkor próbálnak meg lépéseket tenni a megelőzés érdekében, mintha homokba dugják a fejüket, és reménykednek, hogy nem lesz semmi baj. Ilyen és hasonló esetekre fejlődött ki a nyolcvanas–kilencvenes években az Egyesült Államokban egy új szakterület, az úgynevezett „fenyegetéskezelés” (*Threat Management*). Az a lényege, hogy a szakemberek megpróbálnak olyan módszereket kifejleszteni, amelyekkel lehetővé válik bizonyos veszélyes folyamatok korai felismerése és ezáltal a későbbi tragédiák elkerülése. Eredetileg néhány közéleti személyiség ellen intézett támadás hatására kezdtek el a kérdéssel foglalkozni, de a kutatásokat hamarosan kiterjesztették a stalking és az iskolai lövöldözések területére is. Fontos kiemelni, hogy a fenyegetésmenedzsment *célja* soha nem a represszió, hanem az intervenció, azaz *a krízisfolyamat időben való felismerése és a segítő közbeavatkozás*. Az erőszak ebben a felfogásban ugyanis egy folyamat végpontja, ahol sokáig rendelkezésre állnak cselekvési alternatívák a potenciális elkövető számára, azonban ha nem kap segítséget, előfordulhat, hogy végül úgy érzi, az erőszak az egyetlen kiút számára.²⁸⁴ A fenyegetéskezelés tehát nem a stigmatizációról és az elkövető kiiktatásáról szól, hanem a krízisoldáson keresztül a potenciális elkövető és környezete védelméről, egy visszafordíthatatlan tett megakadályozásáról. Éppen ezért ez a felfogás nem tartja helyesnek személyiségprofilok felállítását, ahol pontról pontra le lehet ellenőrizni, hogy valakire illik-e a leírás, és ennek alapján például potenciális ámokfutónak minősíteni az

---

²⁸⁴ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: Uo. 119–120. o.

illetőt. Sokkal célravezetőbb, ha az iskolai dolgozók és diákok tisztában vannak vele, milyen veszélyjelzők esetén kell odafigyelniük az adott emberre, és esetlegesen bizonyos megelőző lépéseket tenniük. E *veszélyjelzők* megjelenhetnek

- az adott személy kommunikációjában (például erőszakkal vagy öngyilkossággal való fenyegetőzés, erőszakos fantáziák kifejezése szóban, írásban vagy egyéb módon stb.);
- viselkedésében (például ismételt erőszak-alkalmazás a környezetével szemben, szélsőséges impulzivitás, fegyverek beszerzése és iskolába vitele, visszahúzóadás és izoláció stb.); valamint
- obszesszióiban (például valódi vagy fiktív erőszakos elkövetők szélsőséges imádata, extrém mértékű foglalkozás a halál és rombolás gondolatával, állandó igazságtalanságérzet, nagyzasos fantáziák stb.).

E veszélyjelzők megjelenése esetén érdemes jobban odafigyelni és megvizsgálni, hogy az adott helyzetben miről van szó. Az esetek nagy részében kiderül, hogy nincs ok komolyabb aggodalomra, de elképzelhető, hogy úgynevezett *leakage*-ről, azaz kiszivárogtatásról van szó. Ez a tervezett tette vonatkozó információmegszellőztetést jelenti a későbbi elkövető részéről, és nagyon komolyan kell venni.²⁸⁵ Azt, hogy melyik eset áll fenn, úgy a legegyszerűbb eldönteni, ha megállapítják, milyen típusú és milyen veszélyességi fokozatú a fenyegetés.

Az FBI által kiadott *Az iskolai lövöldöző (The school shooter) című anyag* átfogó elemzést tartalmaz az iskolai lövöldözések és megelőzésük vonatkozásában. *Négyféle fenyegetéstípust* különböztetnek meg a kijelentés megfogalmazása szerint.

A *direkt fenyegetés* konkrét cselekményre utal konkrét személy(ek) ellen világos, egyértelmű formában. Például: „A tornateremben el fogok helyezni egy bombát, amellyel felrobbantom X.Y.-t.”

Az *indirekt fenyegetés* ezzel szemben kétértelmű, nem világos utalás. A konkrét terv, a motiváció, az áldozatok nem jelennek meg egyértelműen, és maga a fenyegetés sem

---

²⁸⁵ O'Toole, Mary Ellen: The school shooter. A threat assessment perspective. Critical Incident Response Group. National Center for the Analysis of Violent Crime, FBI Academy, Quantico, Virginia, 1999. 16–17. o. Az előbbi és még további kutatási eredményeket arra vonatkozóan, hogy milyen személyiség- és környezeti jellemzők jelezhetnek súlyosabb problémát, a columbine-i eset kapcsán összehívott 1999-es virginiai Leesburg-szimpóziumon más kutatókkal is megvitatották. Ennek végeredménye az O'Toole-monográfia.

biztos kijelentés, hanem inkább tapogatózó jellegű. Például: „Ha akarnám, mindenkit kinyírhatnék ebben az iskolában.”

A harmadik típust *leplezett fenyegetés*nek nevezik. Ennek lényege, hogy implicite erőteljesen agresszív tartalmat hordoz, de mégsem fogalmaz meg explicit fenyegetést. Például: „Jobb lenne nekünk itt nélküled.”

Végül a negyedik a *feltételes fenyegetés*, amely valamely kondícióhoz köti a fenyegetés beváltását vagy annak elmaradását. Például: „Ha nem fizet egymilliót, felrobbantom az iskolát.”²⁸⁶

A *veszélyességi fokozat szerint* is különbséget lehet tenni a fenyegetések között, bár az előző felosztás alapján is érzékelhető, hogy nem minden típus tekinthető egyformán veszélyesnek.

Veszélyességi fokozat szerint léteznek úgynevezett *felületes fenyegetések*, amelyek nem tartós ártó szándékot fejeznek ki, hanem egy adott szituációból fakadó indulatot, amely feloldható a felek között, a konfliktust meg lehet beszélni.

Ezzel ellentétben tartós szándékot takaró, úgynevezett *valódi fenyegetéstől* kell tartanunk a következő jellemzők bármelyikének megléte esetén:

- ha specifikus részletek jelennek meg benne, például egy meghatározott dátum;
- ha ismételten vagy több különböző személy vonatkozásában is elhangzott;
- ha konkrét tervszerűség jellemzi;
- ha a diák nézőket vagy társakat keres cselekményéhez; illetve
- ha fizikai bizonyítékok kerülnek elő, például lőfegyver vagy a potenciális áldozatok listája.²⁸⁷

Felületes fenyegetések esetén történhetnek pedagógiai jellegű intézkedések, de kifejezett fenyegetésmentésmentre nincs szükség. Ha valódi fenyegetésről van szó, azt kell eldöntetni, hogy mennyire akut a helyzet, szükség van-e azonnali közbeavatkozásra. Általánosságban kijelenthető, hogy minél konkrétabb és részletesebb a fenyegetés tartalma, annál jobban lehet tartani attól, hogy az illető komolyan gondolja, és be is váltja a kijelentését.²⁸⁸ Érdekes módon, bár nem véletlenül, ugyanez igaz az öngyilkossági fenyegetődzésekre is. Visszatérve témánkra, ha akut, nagy veszélyességi fokozatú fenyegetés hangzik el, akkor egyrészt a rendőrség bevonásával gondoskodni kell az iskola és az iskolai személyzet, illetve a diákok biztonságáról. Emellett értesíteni

---

²⁸⁶ O'Toole, Mary Ellen: Uo. 7. o.

²⁸⁷ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 121. o.

²⁸⁸ O'Toole, Mary Ellen: i. m. 9. o.

kell bizonyos személyeket, például az érintettek szüleit, mind a potenciális elkövetői, mind az áldozati oldalról. Végül szükség lehet offenzív eszközök alkalmazására is, például házkutatás stb. formájában.

Mielőtt bármilyen döntésre sor kerül, ha lehetséges, el kell végezni *a helyzet mélyebb elemzését* is. Ennek során meg kell próbálni objektivitásra törekedni, és minél több forrásból származó információt beszerezni, így például minél több embert megkérdezni a potenciális elkövető környezetéből, átnézni a rá vonatkozó iskolai vagy egyéb aktákat, amelyekből következtetni lehet a helyzet súlyosságára.²⁸⁹ Kiderülhet az is, hogy a fenyegetés ártalmatlan, vagy, hogy a diákban felhalmozott feszültségek oldásához elegendő néhány beszélgetés az iskolapszichológussal, és szükségtelen a rendőrség bevonása.²⁹⁰

Az említett feladatok elvégzésére a tapasztalatok alapján egy *krízisteam* a legalkalmasabb, amely az iskolai személyzet meghatározott tagjaiból, valamint esetleg egyéb szakemberekből áll össze (például pszichológusok, szociális munkások). Ideális esetben e csapat rendszeresen ülésezik, de nem csupán a lehetséges ámokfutások témakörében, hanem az iskolában előforduló összes negatív irányú devianciát érintve, így az öngyilkossági kísérleteket, az erőszakos bandák kialakulását stb. Az ülések tárgyának szélesebb körű meghatározása azért is nagyon hasznos, mert a korábban említetteknek megfelelően az ámokfutás jellegű cselekményeknek sokszor lehetnek olyan előzményei, amelyek e tágabb körbe tartoznak, például öngyilkossági fenyegetődzések stb. A krízisteam feladata tehát az iskolában előforduló problémás helyzetek átbeszélése és döntés a lehetséges beavatkozási formákról. Fontos, hogy a csapat jó kapcsolatot ápoljon a nevelési tanácsadóban dolgozó és családsegítő szakemberekkel is, illetve a rendőrséggel. Ez nem azt jelenti, hogy minden esetben be kell vonni e külső erőket, de érdemes meghatározni azt a fenyegetettségi szintet, amikor erre sort kell keríteni.

Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy nincs tökéletes megoldási foratókönyv egy adott helyzetre, rugalmasan kell alakítani a reagálási módozatokat. Fontos hangsúlyozni, hogy mindenképpen *el kell kerülni azt a hibát, hogy egybemosódnak a fegyelmzési és a krízisoldási megoldások*. A fegyelmzés célja annak jelzése, hogy

---

²⁸⁹ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 122–123. o.

²⁹⁰ Erre hoz példát a következő esettanulmány: Koch, Johann: Seine Freundin verrät ihn nicht – Amokdrohungen ernst nehmen. In: Gewaltprävention im Miteinander. Verstehen und Handeln. Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, Berlin, 2007. 6–7. o.

bizonyos problémás viselkedésformákat a közösség nem tart helyesnek, és ezért ezek meghatározott büntetéseket vonnak maguk után, ezzel szemben a krízisoldás célja a segítségnyújtás és a nagyobb baj megelőzése. Nagyon fontos, hogy e kettő egyértelműen külön legyen választva, és az esetleges súlyosabb fegyelmezési eszközök mellett (például iskolából való elbocsátás) mindig történjen segítő közbeavatkozás is, nehogy pont a szigorú büntetés legyen az az utolsó csepp, amely az eskalációt kiváltja, mint ahogyan az több ámokfutó esetében történt.²⁹¹

Természetesen az elvek, elképzelések mitsem érnek, ha a jelzőrendszer nem működik jól, tehát ha a szereplők nem veszik észre, hogy baj van. A jelzések több formában érkezhettek a problémával küzdő gyerek részéről. A direkt szignálokról (más ámokfutásokról való beszélgetés, konkrét fenyegetőzések stb.) általában csak a kortársak tudnak, így rendkívül fontos, hogy megértsük a gyerekekkel, nagyon sok múlik azon, hogy jeleznek-e. Az egyik sikeresnek tűnő módszer az anonim telefonos bejelentés, amely úgy történik, hogy van egy speciális telefonszám, amelyen a gyerekek név nélkül szólhatnak, ha aggasztja őket valamilyen probléma, amely veszélyt jelenthet rájuk vagy az iskolára.²⁹² A felnőttek leginkább az indirekt jelzésekkel találkoznak, amelyek ámokfutók esetében sajnos nem olyan feltűnőek, mint a „tipikus” problémás gyerekeknél. Az iskolai rendszerben legtöbbször az agresszív, hangoskodó tanulókra figyelnek fel, a csöndesen, szorongó, belül nagy feszültséget felhalmozókra kevésbé. Fontos tehát, hogy különböző módszerekkel pl. szociometriával ezek a gyerekek is kiszűrésre kerüljenek.

4. Ha bekövetkezik a legrosszabb – Iskolai intervenció ámokfutás esetén

A tett megkezdése utáni intervencióra abban az esetben van szükség, ha a tettes előzetes fenyegetései vagy gyanús viselkedése alapján környezete számára nem vált egyértelművé terveinek veszélyessége, illetve erről nem történt jelzés a megfelelő szerveknek, aminek következtében a szükséges ellenintézkedések sem történtek meg.

²⁹¹ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 124–125. o.

²⁹² 'Kind of chaos': Witnesses recall 1992 Palo Duro High School shooting. <http://lubbockonline.com/filed-online/2012-09-11/kind-chaos-witnesses-recall-1992-palo-duro-high-school-shooting#.UvnoRfTuJ8E> (2014. 03. 20.)

Ebben az esetben már csak a tett megkezdése után lehet beavatkozni, ami természetesen a legkockázatosabb minden szereplőre nézve.

Nagyon hasznos, ha létezik egy *cselekvési terv*, amelyet ilyen esetben követni lehet, mert ez csökkenti az elkövethető hibákat, és hozzájárulhat egy kevésbé tragikus végkifejlethez. Az Egyesült Államok mellett Németországban foglalkoztak a legintenzívebben ezzel a problémakörrel. Egyebek között elkészítettek a berlini iskolák részére egy vészterv-füzetet, amely nem csupán ámokfutás esetére, illetve az azzal való fenyegetésre ír elő cselekvési útmutatót, hanem az iskolai erőszak minden egyéb formájára is, három különböző veszélyességi fokozatba beosztva őket. A megkezdett ámokfutás a harmadik, az azzal fenyegetőzés a második fokozatba tartozik.²⁹³ A vészterv öt pontban gyűjti össze, hogy mi a teendő abban az esetben, ha iskolai ámokfutásra kerülne sor. Röviden összefoglalva e pontokat: a rendőrség azonnali értesítése után elsőként hangosbemondón figyelmeztetni kell mindenkit a veszélyhelyzetre, és fel kell hívni a fedezékkeresésre, az ajtók bezárására, az ablakok kerülésére stb. Ezután, illetve eközben, ha lehetséges, el kell látni a sérülteket, illetve elő kell készíteni az iskola alaprajzát és minden egyéb hasznos információt a rendőrség számára, valamint szabaddá kell tenni az utat az érkező rendőrségnek és mentőknek. A harmadik pont az egyéb értesítésekről szól (sajtó, krízishelyzetre kiképzett iskolapszichológusok, szülők informálása stb.). A negyedik, illetve ötödik pont már a tett utáni helyzettel foglalkozik: a tragédia feldolgozási lehetőségeivel, a traumacsökkentéssel, illetve a rendőrségnek való utólagos információnyújtással a tettesről.

Az iménti ajánlások mellett a következő tanácsokat érdemes megfogadni.

Kockázatokat rejt magában az iskolai csengő vagy tűzjelző beindítása az elkövető megzavarására, hiszen erre a diákok és tanárok is reagálhatnak, és esetleg pont így kerülnek veszélybe, például azzal, hogy elhagyják addigi biztonságos helyüket. Sokkal praktikusabb, ha van egy speciális jelzőhang az ilyen esetekre, amelynek elhangzásakor

---

²⁹³ Notfallpläne für die Berliner Schulen. Hinschauen und Handeln. Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport, Berlin, 2005. 1–3. o. Ezt a tervet egészítette ki a Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung által 2009-ben kiadott *Informationsschreiben zum Umgang mit Gewalt- und Notfallsituationen an Berliner Schulen* című irat: http://www.berlin.de/imperia/md/content/sen-bildung/hilfe_und_praevention/gewaltpraevention/ (2014. 03. 05.)

a tanulók és a pedagógusok azonnal bezárkóznak a terembe, ahol tartózkodnak, és megfelelő fedezéket keresnek maguknak.

Ha valaki szembekerül az elkövetővel, igen fontos, hogy megpróbálja elmenekülni, elrejtőzni vagy fedezék mögé bújni. Sajnos az elkövetők általában olyan gyorsak, hogy a potenciális áldozatoknak minimális idő áll a rendelkezésükre, hogy felmérjék, mi történik, és adekvátan reagáljanak. Szintén nagyon fontos, hogy a tettet semmiképpen nem szabad provokálni, de általában más módon sem érdemes a befolyásolásával próbálkozni az elkövető beszűkült tudatállapota miatt.²⁹⁴ Ez alól kivételt jelentenek azok a ritka esetek, amikor az elkövetés túszhelyzetté alakul át. Ekkor esetleg van lehetőség az elkövető meggyőzésére, ahogyan azt az idei moszkvai eset is mutatja.²⁹⁵

Sokszor hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a tanárok, diákok vagy egyéb iskolai alkalmazottak ne próbálják meg lefegyverezni az elkövetőt, mert túl nagy a sérülés kockázata és túl kicsi az esély, hogy sikerrel járnak, mivel a fizikai lefegyverzéséhez általában nem állnak rendelkezésre megfelelő eszközök. Amellett, hogy természetesen mindez igaz, és senkitől nem elvárható, hogy az életét veszélyeztetve hősként viselkedjen, az eddig történt ámokfutások alapján megállapítható, hogy azokban az esetekben, amikor a diákok, tanárok vagy egyéb iskolai dolgozók szembeszállt az ámokfutóval, főleg, ha ezt többen tették, egy-két esetet leszámítva mindig sikerült megállítani (vagy megzavarni) az elkövetőt, megakadályozva ezzel a további vérontást. Főleg azok a pillanatok használhatóak ki jól, amikor kifogy a lőszer a tettes fegyveréből, vagy amikor már kezdenek csillapodni az indulatai, bár ez utóbbit nem lehet kívülről megállapítani. Azt sem szabad elhallgatni azonban, hogy e bátor cselekedetek néhány esetben a közbeavatkozó halálával jártak.

Szintén lényeges arról beszélni, hogy a *kiérkező rendőrök* rendkívüli próba előtt állnak ilyen esetekben. Nagyon sok függ az adott csapat lélekjelenlététől, improvizációs készségétől és reakciójuk gyorsaságától. Ráadásul a kiérkező rendőrök általában nem speciális egységek, hanem leggyakrabban járőrök, mivel ők tudnak a leggyorsabban a helyszínre érkezni. Az ő mentális felkészültségükön és kockázatvállalási készségükön életek múlhatnak.²⁹⁶ Nem csupán a tettes ártalmatlanná tétele a feladatuk, ha a

---

²⁹⁴ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 107–110. o.

²⁹⁵ Ezek a helyzetek megfigyelésem szerint általában csak azután alakulnak ki, hogy az elkövető már rálőtt emberekre, és ezáltal ürült az agressziója, viszont ezzel együtt felméri a csapdahelyzetet, amibe került, ezért túsokat ejt, de a tettek elsődleges célja nem ez volt.

²⁹⁶ Baumgartner, David: Amok. Zeitschrift für Kriminologie. 2/2005. 76–77. o.

cselekmény még folyamatban van, hanem nagyon sokszor ők azok is, akik először találkoznak a sebesültekkel, akiken szintén segíteni kell. Bármennyire fontos azonban ez utóbbi feladat is, a rendőrség elsőrendű feladata mégis az elkövető izolálása és lefegyverzése, mivel ezzel előzhető meg a további vérontás.

Ennek minél gyorsabb megtörténtehez igen lényeges, hogy az iskolából telefonálók már a segélyhíváskor közöljenek néhány fontos információt. A legfontosabbak egyrészt magára a fenyegetettségre vonatkoznak, azaz, hogy mi történik éppen, dördült-e el már lövés vagy történt-e egyéb fegyverhasználat.

Szintén közölni kell az elkövetők létszámát, a személyleírásukat, valamint, ha ismert, a személyazonosságukat és az iskolához való kapcsolódásukat (például jelenlegi vagy volt diák, tanár, egyéb dolgozó stb.), továbbá, hogy mivel vannak felfegyverkezve.

Az elkövető motivációjának feltérképezése is nagyon fontos, a rendőrségi beavatkozás szempontjából perdöntő jelentőségű ugyanis, hogy túszejtőről vagy ámokfutóról van-e szó. Előbbinél tudniillik fennáll a tárgyalás lehetősége, utóbbinál viszont az elkövető célja nem bizonyos követelések kiharcolása, hanem maga az ölés, ezért ebben az esetben a rendőrség a tárgyalást mellőzve azonnal a tettes kiiktatására törekszik. (Ahogy a fentiekben említésre került, ritka esetben e két elkövetési forma keveredhet, és az ámokfutásnak induló cselekmény átalakulhat túszhelyzetté.)

A segélyhíváskor közlendő további lényeges adat, hogy az elkövető hol tartózkodik a hívás pillanatában, melyik épületrészben, melyik teremben stb. Fontos, hogy a hívó segítse a rendőrséget azzal, hogy tájékozási pontokat is ad, a rendőrök kiérkezésekor pedig átadja az épület alaprajzát, ahogyan azt már a berlini vészterv is tanácsolta. Ez nem csupán azért lényeges, hogy az elkövető útja követhető legyen, hanem azért is, hogy a rendőrség megtalálja a legmegfelelőbb behatolási pontot az épületbe. A telefonos kapcsolatot egyébként legalább a rendőrség kiérkezéséig meg kell próbálni fenntartani, hogy a helyzet alakulásáról állandó információ álljon a rendelkezésére.²⁹⁷

---

²⁹⁷ Wickenhäuser, Ruben –Robertz, Frank J.: i. m. 111–112. o.

5. A megelőzés lehetőségei a magyarországi oktatási intézményekben

A megelőzésről, ahogy a fentiekből is kiderült, többféle időtávon gondolkodhatunk, azonban létezik egy közös pont, amely mindhárom szinten döntő fontosságú, sőt megkockáztatom, a leglényegesebb eleme a sikeres prevenciónak. Ez pedig a *hatékony kommunikáció*. Ha még tovább akarunk menni, azt is megállapíthatjuk, hogy nem csupán a prevenció során, hanem az átokfutások etiológiájában is kiemelkedő jelentősége van az elkövető és a szűkebb-tágabb környezete közötti kommunikációs krízisnek, amelynek mibenlétéről a rizikófaktorokról szóló fejezetben és az esetbemutatók során ejtettem részletesebben szót. A lényeg, hogy a kommunikációs zavar egyik oldalról tekintve oka az átokfutásoknak, a másik oldalról nézve a sikeres megelőzés gátja. Ha a magyarországi rendszer adottságai és viszonylag szűk mozgásterén belül a kommunikációs zavarokat sikerül enyhíteni, már hatalmas lépést tettünk az átokfutások (és egyéb iskolai gondok) megelőzése érdekében.

De mi is a probléma valójában? Tóth Zsuzsanna megfogalmazása jó kiindulópont lehet. A következőket írja a nevelési tanácsadás során felmerülő „nehéz esetek”-ről: „Mi is az, amivel kapcsolatban a kommunikáció ellehetetlenül? Hiszen az oktatási intézmények folyamatosan értesítik a szülőket a problémákról, a szülők folyamatosan jelzik ezzel kapcsolatos neheztelésüket a gyermek felé, a gyermek deviáns, destruktív magaviseletével folyamatosan kommunikálja a világ felé: valami nincs rendben. Az oktatási intézmények kommunikálják a problémát a Nevelési Tanácsadó és a szociális ellátó rendszerek felé, akik terjedelmes szakvéleményekben vélik kommunikálni a lehetséges megoldási javaslatokat. A végső pont pedig az egészségügyi ellátó rendszerek zárójelentései. Mégis mindenki azt éli meg, hogy *„semmi újat nem tudott meg az ügyel kapcsolatban”*. *„Senki nem ért semmit.”*²⁹⁸

Az idézetben elsősorban azokról a gyerekekről van szó, akik agresszív viselkedésükkel, kezelhetetlenségükkel vészreakciót váltanak ki a környezetükből, és ennek ellenére sem sikerül a szereplőknek igazán sikeresen együttműködniük. Még nagyobb azonban a kommunikációs probléma azoknak a gyerekeknek az esetében, akik a jelzőrendszerben

---

²⁹⁸ Tóth Zsuzsanna: „Nehéz eset” – Az együttműködés tisztázásáról több intézményt bevonó segítő folyamatok során. In: Fél évszázad a gyermekek szolgálatában. A Kerületi Nevelési Tanácsadó jubileumi kiadványa. Budapest Főváros XV. Kerület Rákospalota, Pestújhely, Újpalota Önkormányzat támogatásával Kerületi Nevelési Tanácsadó, 2010. 65. o.

elsikkadnak, mert feszültségeiket befelé fordítják, és szó szerint csöndben szoronganak. Ezek a lányok és fiúk nem zavarják az órát, ezért a pedagógust sem. A kortársak ugyan lehet, hogy bántják őket vagy kiközösítik, de sok esetben szinte nem is vesznek róluk tudomást. Az ámokfutások után, amikor megpróbálják rekonstruálni, hogy mi is történhetett, nagyon sokszor hangzanak el olyan mondatok, hogy senki nem gondolta volna, hogy az elkövető gyerek ilyesmire képes. Érdekes módon, azt sok esetben érzékelték a külvilág, hogy a későbbi ámokfutó furcsa volt vagy kilógott a sorból, de arra nem gondolt senki, hogy „robbanhat”. Pedig a legnagyobb „robbanások” akkor történnek, ha túlnyomás uralkodik egy rendszerben, mert nincs szelep, amelyen a felesleges „gőz” távozhatna. Ezeknél a gyerekeknél is hiányzik a szelep, szinte minden indulat és feszültség bent ragad verbálisan és magatartási szinten is. „Szó bennszakad, hang fennakad”,²⁹⁹ így hát nem hallják meg őket. Természetesen a visszahúzódnásukat észre lehet venni, a „láthatatlanságuk szemet szúrhat”, de sokszor hiányzik a kapacitás és a kedv ahhoz, hogy ezekre a diákokra energiát szánjanak. Mint ahogyan feltehetőleg otthon is hiányzik ugyanez, mert a gyerekek viselkedése az iskolában szoros összefüggésben áll az otthoni történésekkel. Ezekre a tanulókra azért kellene nagyobb figyelmet fordítani, mert helyzetükben mindig benne van az acting out veszélye, amely nem feltétlenül ámokfutásként valósul meg, de mindenképpen destruktív módja az agresszió levezetésének. Az oktatási intézmények e kommunikációs zavar elkerülése érdekében több szinten védekezhetnek.

5.1. Ajánlások az alsó- és középfokú oktatási intézmények számára

A prevenció ideális esetben akkor kezdődik, amikor még nincs (nagy) baj. A *hosszú távú prevenció* megkezdésének legalkalmasabb ideje az iskolakezdés időszaka, amikor még nem alakultak ki az erőviszonyok. Talán néhány gyerek korábbi időkből már ismeri egymást, de a közösség ebben a formájában új. Ekkor van lehetőség arra, hogy a csoport, osztály fejlődésébe pozitív módon „belenyúljunk”. Az év elején az első három hónapban a természetes dominancia-harcok még nem játszódtak le, az egymásról alkotott vélemények még nem merevedtek meg. Ebben az időben lenne nagyon lényeges minden osztályban egy legalább egy hetes *csapatépítő tréning*. Ennek számtalan előnye van: az egyik, hogy a gyerekek megismerik egymást. Ez triviálisnak

---

²⁹⁹ Arany János: A walesi bárdok

tűnhet, illetve mondhatjuk azt, hogy amúgy is megismerik majd egymást, de pont a fent leírt csendes gyerekek esetében egyáltalán nem biztos, hogy csapatépítés nélkül ez – a felületes adatokon kívül – valóban megtörténik. De nem csak a visszahúzódóknál, hanem az összes diáknál kiderülhetnek olyan tulajdonságok, történetek, amelyeket megismerve a többiek jobban tudnak kapcsolódni hozzájuk. Ezáltal csökken az esélye annak is, hogy a gyerekek zaklassák egymást, mert akit jól ismerünk, azt nehezebben bántjuk, mint egy szinte idegent.³⁰⁰ *Egymás megismerése* mellett természetesen az *önismeret fejlesztése*, a saját gyengeségek és erősségek megtapasztalása is lényeges része a csapattréningnek. Erre építve már hatékonyan fejleszthető az *empátia*, a *tolerancia* és a *felelősségvállalás*, amelyeknek különös jelentősége van a problémákkal küzdő gyerekekénél, mivel egy jól működő osztályközösségben a többiek észreveszik, ha valaki bajban van és segítenek neki a gondok jelzésében, a kommunikációs krízis oldásában. Ha a csapatépítést a tanár végzi, akkor a jól megalapozott bizalom talaján számára is egyszerűbb lesz a továbbiakban a gyerekekkel való hang megtalálása. Ő is jobban észreveszi, ha valakinek segítségre van szüksége, akármilyen csendesen jelzi is azt. A tréningtechnikák alkalmazásában a tanár együttműködhet az iskolai pszichológussal és a szociális munkással, akik segíthetnek a csapatépítés megtervezésében, illetve felkészíthetik a pedagógust az előforduló nehezebb helyzetek kezelésére (ellenállás, érzelmileg megterhelő történetek felszínre kerülése stb.).

A csapatépítés kezdeti lendülete után fontos, hogy a pedagógus a kialakult bizalommal teli légkört fenntartsa. Ennek alkalmas terepe lehet a sokszor „potyaórának” tartott *osztályfőnöki óra*. Be lehet vezetni – a csoportterápiák mintájára –, hogy a tanár minden alkalommal megkérdezi a gyerekektől, hogy milyen érzésekkel, élményekkel ültek be az órára. Természetesen ahhoz, hogy a gyerekek valóban meg is szólaljanak, szükség van egy már kialakult bizalmi viszonyra, illetve arra, hogy ez a kérdésfeltevés konzekvensen minden héten megtörténjen, és a gyerekek ezáltal szocializálódjanak arra, hogy az *érzésekről, gondokról lehet és érdemes beszélni*.

Természetesen időről-időre szükség van arra is, hogy a pedagógusok objektív mérésekkel is visszajelzés kapjanak arról, hogy csoportdinamikai szinten mi történik az osztályban. Ennek egyik jó eszköze a Moreno által kialakított *szociometriai eljárás*. Magyarországon Mérei Ferenc tette ismertté és fejlesztette tovább a módszert. A szociometrikus felmérések feltárják a csoport rejtett szerkezeteit: a szövetségeket,

---

³⁰⁰ Alföldi Linda, pszichológus: személyes közlés

alcsoportokat, a központban és a peremen elhelyezkedő személyeket. A szociometriához kapcsolódó *szociogram* az egyes személyeket képi pontokkal ábrázolja, a személyek közötti kapcsolatokat pedig vonalakkal, ezáltal vizuálisan is jól kiemelkedik, hogy kik a közösség perifériájára szorult tanulók. Ez az eljárás csak egy jelzés, és akkor van értelme megcsinálni, ha a közösség már összeszokott és elég idő telt el a stabil mintázatok kialakulásához.

Ha az osztályban a fenti módszerek segítségével felszínre kerülnek rejtett konfliktusok, bántalmazó viszonyok, akkor jelenik meg a *prevenció következő szintje: a már kialakult problémák kezelése a még nagyobb gondok elkerülése érdekében*. Ekkor sincs még késő, sokszor egészen egyszerű módszerekkel is eredmények érhetőek el. Egy magyarországi iskolában például a következő történt: a pszichológus agresszív hangulatú, egymást bántó osztályokban iskolai zaklatásról szóló videókat nézett és beszélt meg a gyerekekkel. A diákok a következő alkalommal arról számoltak be, hogy az eltelt időben ez többször is eszükbe jutott, és előfordult, hogy emiatt nem bántottak valakit. Természetesen az iskolai zaklatás megszüntetésére ennél jóval komplexebb módszerek is ismertek, amelyeket néhány iskola már alkalmaz is. A fenti példa csupán azt hivatott bemutatni, hogy egészen apró lépésekkel is érdemes és lehet előrehaladni.

Természetesen bizonyos esetekben ennyi nem elég a konfliktusok megoldására. Ekkor alkalmazhatók a *resztoratív technikák* előremutató módszerei.³⁰¹ Az *iskolai mediáció* nagyon hasznos lehet az elhúzódó ellentétek, bemerevedett nézőpontok feloldására. Ma Magyarországon több szakmai fórum is nyújt ilyen szolgáltatást, illetve képzéseket tartanak pedagógusoknak.³⁰² A tanárok közvetítő funkciója jól működhet a diák-diák feszültségek feloldásában, azonban azokban a helyzetekben, ahol státuszbeli különbség van a két szereplő között, mint amilyen a tanár-diák viszony, mindenképpen célszerű egy pártatlan külső mediátor szakember bevonása. A mediáció három szinten történhet: lehet egy sürgős akut probléma megoldása, betölthet „karbantartó” funkciókat a meglévő helyzet fenntartására, legmagasabb szinten pedig rendszerfejlesztési céllal is használható.³⁰³

---

³⁰¹ A helyreállító szemléletről részletes tanulmány olvashatunk Kiss Anna, Bolyky Orsolya és Sárík Eszter tollából „Megtorlás és elrettentés, vagy megelőzés és jóvátétel?” címmel. *Ügyészek Lapja* (Szerk: Kiss Anna) ÜOE, Budapest 2010/6. 147-151. o.

³⁰² Az alternatív vitarendezés lehetőségeinek dolgozza fel Csemáné Váradi Erika és Gilányi Eszter *Alternatív vitarendezés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2011 címmel elektronikus formában megjelent művükben.

³⁰³ Nagy Tibor: *Mediációs lehetőségek az iskola világában*. Az előadás az Önfelkészítő Iskolák Egyesülete XVII. Országos Konferenciáján hangzott el Budapesten, 2010. november 12-13-án.

Bizonyos esetekben egy-egy tanuló lelkiállapotának, viselkedésének kezelése meghaladja a pedagógus kompetenciáit. Ideális esetben a tanár ezt felismeri, és a gyermeket a *nevelési tanácsadói szolgáltatást* nyújtó tankerületi szakértői bizottsághoz (régebben nevelési tanácsadóba) küldjék. Itt a gyerek megfelelő *terápiás ellátást* kaphat ideális esetben olyan egységes rendszerben, amely nem a gyerekek szétesett családszerkezetét tükrözi, hanem reparatív mintát mutatva dolgozik a sebek beforrasztásán megfelelő számú, szupervízióval dolgozó szakemberrel. Sajnos nem állítható, hogy helyzet ideális lenne, mert ez az a szakasza a beavatkozásnak, ahol a sok szereplő miatt a legtöbb kommunikációs zavarral találkozhatunk. Nem titok például, hogy gyermek problémáinak megoldásához szinte minden esetben szükség van a szülők változására is, ezért nagyon fontos, hogy ne olyan rendszert működtessünk, amely asszisztál a szülők és más felnőttek ama törekvéséhez, hogy a gyermeket bűnbakként „üzemeltessék”, és a saját felelősségüket hárítsák. Ennek elkerülése csak akkor lehetséges, ha működik a kommunikáció a szülő és a pszichológus/pszichiáter között. Enélkül a gyerek pszichoterápiája olyan nagy szülő-gyerek feszültséget eredményezhet (mivel a gyerek változása a családi patológiás rendszer ellenállásába ütközik), amit függő helyzete miatt a fiatal nem tud vállalni, és „kipörög” a terápiából.³⁰⁴ A tanár és szülő közötti bizalmon alapuló kapcsolat is nagyon lényeges, hiszen ez tulajdonképpen szinte minden további lépés sikerének előfeltétele. Ez a viszony azonban már ott megbukhat, ha a pedagógus minimális kihágásokért is komoly szankciókat (pl. szaktanári figyelmeztetést) alkalmaz a gyerekekkel szemben, mert ez eleve éket verhet a szülők és a tanár közé (különösen, ha a háromszögű viszonyban a szankciók jelentik a kommunikáció egyetlen formáját). Komolyabb gond esetén aztán – ha a gyermeket nevelési tanácsadásra kell küldeni – már nagyon nehéz lesz a szülő bizalmába férkőzni és együttműködő hozzáállásra hangolni.

Jó megoldás lehet olyan fórum kialakítása, ahol a problémák felmerülése után egy találkozó erejéig összeülnek a szülők, az érintett gyerek és a vele foglalkozó pedagógusok, valamint segítők.³⁰⁵ Ezen az alkalmon minden érintett megoszthatja a saját nézeteit és gondolatait. Ennek alapján ki lehet alakítani egy egységes álláspontot azzal kapcsolatban, hogy mire irányuljon a közös munka és ki milyen szerepet, felelősséget tud vállalni benne, amely egyben a kompetenciahatárok megvonását is

---

www.onfejlesztoiszkolak.hu/2010/XVIIkonf/mediacio.ppt (2014. 03. 17.)

³⁰⁴ Tóth Zsuzsanna, pszichológus: személyes közlés

³⁰⁵ Tóth Zsuzsanna (2010): i. m. 66-67. o.

jelenti. Meghatározásra kerül, hogy milyen segítő aktivitásokra kerül sor (pl. terápia, szociális segítség stb.), ki kivel fog kapcsolatban állni, illetve kinek miről tartozik beszámolni, továbbá melyek azok a területek, melyekre a titoktartás szabálya vonatkozik. Fontos, hogy döntés szülessen aprónak tűnő, ámde annál lényegesebb praktikus dolgokban is, például hogy kit milyen módon és milyen időintervallumban lehet elérni. Ha sikerül megvalósítani a célt, hogy a gyerekekkel foglalkozó felnőttek közötti kommunikáció sikeres legyen, jóval nagyobb az esély arra, hogy a diák állapota javuljon, mert megélheti azt a reparatív érzést, hogy képesek órá odafigyelve érte összefogni a felnőttek.

A rendszer e szintjének még számos anomáliája van, azonban ezek kifejtése meghaladja a dolgozat kereteit.

Szükséges szót ejteni a *beavatkozás harmadik szintjéről, egy esetleges ámokfutás esetén fellépő teendőkről*. Magyarországon egyelőre nincs egységesen kimunkált krízisterv, amely az iskolák „kezébe” cselekvési forgatókönyvet adna a bűncselekmény bekövetkezése esetére. Helyi kezdeményezésre létezik néhány helyen olyan protokoll, amely a már megtörtént tragédia (nem csupán ámokfutás, hanem egyéb haláleset, katasztrófa) után fellépő helyzet kezelésére ad útmutatást. Ezt lehetne kiegészíteni olyan többlépcsős intervenciós forgatókönyvvé németországi minták alapján, amely tartalmazná a következő feladatokat:

1. a rendőrség azonnali értesítése (itt fontos azon információknak rögzítése, amelyet a telefonálónak közölnie kell, illetve elő kell készítenie (ha lehetséges) a rendőrség kéréséig),
2. az iskolában tartózkodók értesítése a veszélyhelyzetről (ez történhet mobiltelefonon keresztül, ha a gyerekek számára ezek használata engedélyezve van vagy egy erre az esetre megbeszélte hangjelzés által) – ennek akkor van értelme, ha előre megbeszéljük a tanárokkal és diákokkal, hogy pontosan mit kell tenniük a riasztás után (ajtók eltorlaszolása, az ajtók mellett tartózkodás kerülése az átlövés veszélye miatt, lehetőleg teljesen csendben kell maradni stb.),
3. ha lehetséges, a sérültek ellátása,
4. kommunikáció a krízisszakemberekkel, a szülőkkel, a sajtó képviselőivel,

5. a tett után traumaoldás, krízisintervenció a szakértői bizottságokban nevelési tanácsadást ellátó vagy a krízisambulanciákon dolgozó pszichológus/pszichiáter szakemberek felkérésével.

5.2. Ajánlások a felsőoktatási intézmények számára

A felsőoktatás jóval ritkábban képezi az iskolai erőszakra összpontosító kutatások tárgyát, mint az alsó és középfokú intézmények. Ennek egyik fő oka, hogy a főiskolák, egyetemek feladata az oktatásra korlátozódik, a felnőtt korú diákok nevelését nem tűzik ki célul, mivel erre sem jogi, sem társadalmi elvárások nem kötelezik őket.³⁰⁶ Ez a hozzáállás azt feltételezi, hogy az egyetemekre, főiskolákra kerülő diákok, átlépve a felnőttkor küszöbét, önállóan képesek megbirkózni felmerülő intra- és interperszonális problémáikkal. Ez a megközelítés valójában hátrítás, hiszen pontosan tudjuk, hogy a középiskolából kikerült hallgatók nem válnak egy csapásra érett felnőttekké, ráadásul számos, addig ismeretlen kihívással kell szembenéznük.³⁰⁷

- Az elsajátítandó tananyag mennyiségileg messze meghaladja a középiskolai szintet.
- A számonkérés jellege is különbözik az addig megszokottól, a vizsgaidőszakok komoly fizikai és pszichés stresszt jelentenek a hallgatóknak.
- Az oktatók és a diákok viszonya (főszabályként) jóval személytelenebb, mint a középiskolában. Ez egyrészt a tömegoktatásnak köszönhető, másrészt annak, hogy az oktatók kevés időt töltenek a hallgatókkal, mivel a tárgyakat a tanulók jellemzően heti 2 órában tanulják egy-két félévig. Ez azt eredményezi, hogy a nagyobb létszámú szakokon, ahol az évfolyamok létszáma meghaladja a 80-100 főt, a tanárok sokszor még a diákok nevét sem ismerik.
- Az felsőoktatásba kerülés a lakóhely megváltozásával is járhat, az addig a szüleikkel élő fiatalok új városban töltik hétköznapijaikat, amely által csökken a család, mint szociális védőháló ereje.

Az új élethelyzet mindenki számára kihívást jelent, és a szenzitívebb, nehezebben alkalmazkodó, esetleg már korábban is mentális instabilitással küzdő hallgatókban növelheti a bizonytalanságot és szorongást. Ezért akárcsak az oktatás alsóbb szintjein, a felsőfokú intézményekben is lényeges e problémák tudatosítása és a megfelelő válaszok

---

³⁰⁶ Zeller Judit: Lehetnek-e az oktatók mentálhigiénés kapuőrök? (kézirat – a szerző engedélyével) 2. o.

³⁰⁷ Zeller Judit: Uo. 2. o.

kialakítása a jogilag előírt kötelezettségeket meghaladóan is. A közösségfejlesztés és a hatékony mentálhigiénés háló kiépítése ugyanis nem csupán a hallgatók, hanem az egész intézmény érdeke is. Hozzájárulhat nem csupán az ámokfutások, de számos más lelki eredetű konfliktus, probléma megoldásához is. Az főiskolák, egyetemek számára tehát – hasonlóan az alsó- és középfokú intézményekhez – ajánlott hosszú távú és rövid távú prevenciós terv, illetve vészhelyzetek esetén alkalmazandó krízisterv kidolgozása.

Hosszú távon ezen a szinten is a közösségfejlesztés a leghatékonyabb eszköz, amely azonban nehezebben megvalósítható, mint az általános és középiskolában. A felsőoktatásban számos helyen (a jogi karokon például szinte kivétel nélkül) hiányzik az állandó csoportok kialakítása. Ezekben az intézményekben az évfolyamok képeznek egy egységet, pontosabban képeztek a kreditrendszer bevezetéséig, amely még ezt túlméretezett (néhány évben száz-kétszáz hallgatóból álló), de mégiscsak valamiféle állandóságot és biztos pontot jelentő közösséget is felborította. A diákok kisebb baráti társaságokba tömörülnek, amelyből a kapcsolatteremtési nehézségekkel küzdő fiatalok könnyen kimaradnak.

A közösség megtartó ereje természetesen ott sem működik hibátlanul, ahol az egyetem csoport-rendszerben oktatja hallgatóit. A pécsi ámokfutás éppen ennek egyik szomorú példája. Ezért nem tartom szerencsésnek, ha teljes mértékben egyedül kell megbirkóznia egy csoportnak azzal, hogy megtartó, empatikus és felelősségteljes közeggé váljon. Ideális lenne, ha szakemberek közreműködésével fejlesztenék az egyetemi közösséget, és nem csupán a gólyatáborok és a hétköznapi esténként szervezett „bulik” informális keretei között zajlana a „csapatépítés”, ugyanis ezekből az eseményekből pontosan azok a diákok maradnak ki, akik visszahúzódóak és nehezen idomulnak a szokásos egyetemi élethez. Számukra ezek a közösségformáló fórumok kényelmetlenek. Ezzel szemben *a szakmailag kompetensen vezetett csoportfejlesztő tréningeken e hallgatók nagy része is integrálható lenne a közösségbe, illetve kiderülhetne már a tanév elején, ha vannak olyan diákok, akik más típusú (pl. pszichiátriai) segítségre szorulnak.* A tréningmódszer további előnye lenne, hogy összetartó, egymást ismerő csoportokat hozhatna létre azokon az egyetemeken is, ahol az évfolyamokat nem osztják fel kisebb egységekre.

A közösségfejlesztés a *rövid távú megelőzést* is elősegítheti, mivel hatékonyabbá teszi a kommunikációt a csoporton belül és azon kívül is. Ezáltal biztosíthatja a jól működő

alapot az *egyetemi jelzőrendszerhez*, amelynek kidolgozása és fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy az elégtelen megküzdési stratégiákkal rendelkező hallgatók adekvát segítséget kapjanak. Természetesen e rendszer részei nem csupán a kortársak, hanem az oktatók is, akik kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy a diákok a bizalmukba fogadják őket, és megosztanak velük személyes jellegű problémákat. Előfordulhat az is, hogy ő maga veszi észre, hogy *az egyik hallgatójának gondjai vannak*. Az is elképzelhető, hogy a bajban lévő diák társai, barátai szólnak a tanárnak. Ezekben a helyzetekben az oktatónak *több tényezőt kell szem előtt tartania*:

- Fontos, hogy *komolyan vegye* a hallgató (vagy a társak) jelzését, és mindenképpen *reagáljon* rá abban az esetben is, ha a megkeresés nem személyes formában történik, hanem írásban.
- *Mérlegelni kell, hogy a problémakör nem lépi-e túl a kompetenciahatárait*. A szituációtól függően többféle forgatókönyv lehetséges:
  - o Számos esetben elég, ha a tanár empatikusan meghallgatja a diákot, és *kielégíti annak akut ventillációs igényét*, amelynek hatására a hallgató megkönnyebbül.
  - o Előfordulhatnak azonban olyan helyzetek is, amikor *szakember segítségére van szükség*. Lényeges, hogy kidolgozásra kerüljön egy cselekvési terv, amely az oktatónak világos útmutatást ad, hogy ilyen esetekben mi a teendője.³⁰⁸ Ez természetesen egyetemenként különbözhet attól függően, hogy az adott oktatási intézményben, illetve településen milyen lehetőségek állnak rendelkezésre, azonban néhány általános megállapítás tehető. Ha az egyetemen létezik olyan *mentálhigiénés központ*, amelynek szolgáltatásai között egyéni pszichológiai tanácsadás, terápia is szerepel, és a hallgató nyitott erre a lehetőségre, *továbbirányítható* ide.
  - o Természetesen vannak *mérlegelést nem tűrő esetek*, amikor a hallgató *közvetlen veszélyeztető magatartást* tanúsít, azaz saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent.³⁰⁹ Ilyenkor a helyzettől függően a mentőket és/vagy a rendőrséget kell értesíteni.

---

³⁰⁸ Zeller Judit: Uo. 5. o.

³⁰⁹ Dósa Ágnes: Kötelező intézeti gyógykezelés. In: Igazságügyi pszichiátria. (Szerk: Kuncz Elemér) Medicina, Budapest, 2011. 32. o.

- A legnehezebb arra az esetre útmutatást adni, *amikor a hallgató olyan magatartást mutat, amely felveti a lehetőségét, hogy ön- vagy közveszélyeztetővé válhat* vagy felmerül a gyanú, hogy *bántalmazás áldozata lett, esetleg ő maga bántalmazó*, azonban nem állnak rendelkezésre olyan egyértelmű adatok, amelyek az oktatót felhatalmaznák arra, hogy külső szervektől kérjen segítséget. E helyzetek hatékony kezelését előmozdíthatná egy *egyetemi krízisteam* felállítása, amelyben többek között segítő szakemberek (pszichológus, pszichiáter, szociális munkás stb.) működneek közre. Az oktató, ha a kompetenciáját meghaladó problémát észlel, megbeszélhetné ezt a krízisszakemberekkel, akik *a személyiségi jogok tiszteletben tartásával és a titoktartás követelményét betartva* további adatok begyűjtése után *mérlegelnék a helyzetet*, és eldöntenék, hogy kinek a felelősségi körébe tartoznak a további lépések. A krízisteam a hallgató segítségével az oktató feszültségeinek oldására is alkalmas közeg lenne, ezáltal az ő mentális egészségét is védené.

- Mindegyik esetre érvényes az a megállapítás, hogy *az oktató feladata elsősorban a jelzés észlelése*, nem pedig a hallgató lelki egészségének helyreállítása.³¹⁰

A rendszer sikeres működtetéséhez szükség van a hallgatók mellett az *oktatók érzékenyítésére* is, hogy képesek legyenek értelmezni a kommunikációs jelzéseket, amelyek néha fedőtörténetekbe rejtve vagy ambivalens módon fejezik ki a segítségkérést. Hasznos lenne, ha az oktatói közösség elméleti és gyakorlati képzést kapna a mentálhigiénéről, a pszichés fejlődés alaptörvényeiről, a mentális zavarok mibenlétéről, a függőségről, a bántalmazás, az agresszió, az öngyilkosság és a krízisállapotok jellemzőiről.

A rövid távú megelőzési lehetőségeknél is azt kell tehát szem előtt tartani, hogy nem speciálisan az átokfutások megelőzésére kell koncentrálni, hanem minden felmerülő komoly pszichés problémára.

Természetesen foglalkozni kell a felsőoktatási intézményekben is azzal a lehetőséggel, hogy mit lehet tenni *vészhelyzet esetén*. Akárcsak az általános és középiskolákban,

---

³¹⁰ Zeller Judit: Uo. 4. o.

ajánlott kidolgozni egy krízistervet, amelynek a pontjait feljebb vázoltam. Az egyetemeken, főiskolákon ki lehet használni a már korábban említett megoldásokon túl (hangosbemondón figyelmeztetés küldése, vészcsengő használata stb.) azt a helyzetet, hogy a felnőtt diákok gyakorlatilag mindegyike rendelkezik mobiltelefonnal, amelynek a számát központilag számon tartják. Így akár arra is lehetőség van, hogy a hallgatók vészhelyzet esetén körüzenetet kapjanak arról, hogy mi a teendőjük. Sőt akár olyan alkalmazás is fejlesztésre kerülhet, amely letölthető, és tartalmazza az mindenkori vészhelyzetek esetén követendő tervet.

Az értekezésemben foglaltak talán azt az érzést kelthetik az olvasóban, hogy szinte megoldhatatlan feladat a megelőzés, mert soha nem leszünk képesek az iskolai ámokfutáshoz vezető minden tényezőt befolyásunk alá vonni. Ez kétségtelen, azonban meg is fordíthatjuk a gondolatot, és bízhatunk abban, hogy csak a tényezők szerencsétlen együttállása esetén jut el az adott személy az ámokfutásig – ezt bizonyítja az esetek alacsony száma –, és elképzelhető, hogy már egy faktor kiiktatása elegendő ahhoz, hogy a tragédia ne történjen meg. Sokszor azonban ezt az egy apró jelet vagy hibát nehéz észrevenni, ezért mindig óvatosságra, higgadtságra és önreflexióra kell törekedni.

VII. ÖSSZEGZÉS

Kutatásom eredményeit és hasznosítási lehetőségeit egyrészt az értekezésem elején megfogalmazott *hipotéziseim* mentén, másrészt *empirikus vizsgálatom* tükrében mutatom be.

1. A szakirodalom áttekintése során megbizonyosodtam feltételezésem helyességéről, miszerint *az ámokfutások problematikája rendkívül szűk szakirodalmi bázissal rendelkezik hazánkban*. Értekezésemmel igyekeztem hozzájárulni ezen űr betöltéséhez egyrészt *az idegen nyelvű, elsősorban angol és német szakmai anyagok lényeges pontjainak magyar nyelvre való átültetésével*, másrészt *empirikus vizsgálatom eredményeivel*.

2. A középkori források elemzése megerősítette feltevésemet, hogy néhány eltéréstől eltekintve *az ámokfutások évszázadokkal ezelőtti és mai formája szoros*

rokonságot mutat, és ugyanazon jelenség kétféle módozatának tekinthető annak ellenére, hogy kezdetben kultúrspecifikus jelenségnek tartották. A kétféle korszak ámokfutásai közötti egy jelentős különbség is felfedezhető azonban: középkori *maláj társadalomban számoltak az esemény bekövetkezésével*. Az ámokfutások léte elfogadott, „forgatókönyve” pedig mindenki számára ismeretes volt, és megpróbáltak felkészülni az ellene való védekezésre. A nyugati kultúráknak is egyre elkerülhetetlenebbül részévé válik a jelenség, a társadalom ezt azonban nem fogadja el (bár sokszor ő maga tesz ezért a médián keresztül), miközben kénytelen komoly védekezési stratégiákat kialakítani vele szemben.

3. Meggyőződtem arról, hogy mind az általános értelemben vett ámokfutások, mind az iskolai változatuk definiálása nehéz feladat, amely egyértelműen megmutatkozik abban a tényben, hogy egyiknek sem létezik egységesen kimunkált kriminológiai fogalma a szakirodalomban, sőt – negyedik hipotézisemet is alátámasztva – a használandó terminológiáról sem alakult ki konszenzus. Hazánkban eddig teljesen *hiányzott a jelenség tudományos definiálása és egységes megnevezése*.

E tudományos „réseket” reményeim szerint értekezésem pótolja, amelyben az „*ámokfutás*”, illetve oktatási intézményekben előforduló változatára az „*iskolai ámokfutás*” kifejezést részesítem előnyben. Választásom oka, hogy az „ámok” szó visszautal a maláj időkre, a jelenség gyökereire. Ezáltal többletréteget nyer, ráadásul indiai-maláj eredete folytán a szóalak kiemelkedik az általunk használt nyelvi környezetből. Felmerülhet ellenvetésként, hogy a média túl tág értelemben alkalmazza, de meggyőződésem, hogy nem lehet szempont egy szakkifejezés kiválasztásánál, hogy a média megfelelő módon használja-e, hiszen jól tudjuk, hogy a sajtóban sokszor olyan kifejezések is pontatlan tartalommal jelennek meg, amelyeknek ismeretes a törvényekben meghatározott szó szerinti definíciója. Az ámokfutás oktatási intézményekben előforduló változatának megnevezésére egyetértek a legtöbb külföldi szerző által alkalmazott „school shooting” összetétel használatával angol és német nyelven, azonban a magyar nyelv jellemzői nem teszik lehetővé az angol kifejezés egy az egyben történő átemelését. Szó szerinti fordítása pedig („iskolai lövöldözés”) nem hangzik elég tudományosan. Egyrészt ezért döntöttem az „iskolai ámokfutás” kifejezés használata mellett, másrészt pedig így egyértelművé válik, hogy az ámokfutások egyik formájáról van szó, és ez rögtön behatárolja az adott eset egyes jellemzőit.

A feltárt fogalom-meghatározási nehézségek egyértelművé teszik, hogy felesleges törekvés a „tökéletes definíció” megfogalmazása. Az egyetlen célravezető út, ha eldöntjük, melyek azok a kérdések, amelyekre fókuszálni szeretnénk, ezt egyértelműen definiáljuk, és így mások számára világossá tesszük, hogy milyen fogalmi keretben értelmezhetőek az eredményeink. Ezt figyelembe *meghatározásom szerint az iskolai ámokfutás* több emberen elkövetett emberölés vagy ennek kísérlete az oktatási intézmény serdülő- vagy fiatal felnőttkorú, jelenlegi vagy volt diákja által nyugalmi periódus nélkül, előre megfontolt szándékkal, az áldozatokat legalább részben vagy teljes mértékben véletlenszerűen (vagy csupán iskolai funkciójuk), és nem személyük alapján választva, demonstratív jelleggel, a tárgyalásra lehetőséget nem hagyva, az iskolában vagy ahhoz funkciójában szorosan kapcsolódó területen (parkoló, udvar stb.). *Nem tartoznak ide* a politikai, vallási motivációból elkövetett cselekmények (pl. a terrorcselekmények), azok az esetek, amelyeknek az emberölés mellett egyéb kriminális célja is van (pl. anyagi javak megszerzése), a két ember közötti jól körülhatárolható, mindkét fél számára világos, egyedi konfliktusból származó emberölések (pl. féltékenység), az erős felindulásból elkövetett cselekmények, a 10 év alattiak által elkövetett cselekmények, mert a 10 évnél fiatalabb gyerekek nem tudják felmérni tettük következményeit (pl. véglegesség) megfelelő mértékben, és ezért nem is ítéltető meg a cselekményük olyan szempontok alapján, mint az idősebbeknél, illetve a 25 év felettiek által elkövetett iskolai ámokfutások.

4. A szakirodalmi anyagok, esettanulmányok és az elsődleges források (interjúk, rendőrségi jegyzőkönyvek, az elkövetők hátrahagyott írásai, videói) áttekintése alapján megalapozottnak találok azt a feltevésemet, hogy *az iskolai ámokfutások háttérében ügyenként részben eltérő tényezők komplex hálózata rajzolódik ki. Tehát az egyedi esetek – Wittgenstein családi hasonlóság fogalmának analógiájára – egymással számos különböző módon rokonok, de az okoknak nincs olyan közös halmaza, amelyről biztosan kijelenthető, hogy minden egyes ámokfutás háttérében fellelhető.*

Az iskolai ámokfutások rizikófaktorai az előzőek figyelembe vételével egyéni, családi, iskolai és társadalmi szinten vázolhatók fel, amelyek részletes bemutatására a vonatkozó fejezetben kerül sor.

5. *Hatodik és hetedik hipotézisemet*, amelyek az ámokfutások egyéni okairól tartalmazznak feltevéseket, bizonyos megkötésekkel találtam igaznak. A tanulmányozott egyedi esetek alapján úgy tűnik, hogy *a preszuicidális szindróma és az iskolai ámokfutásokat megelőző lelkiállapot között valóban fontos párhuzamokat vázolhatunk*

fel. A dinamikus beszűkülés, a gátolt agresszió (legalábbis a tett elkövetéséig) és a külvilágtól elvont energiák áthelyezése a fantáziatevékenységbe ugyanúgy megfigyelhető az iskolai ámokfutásoknál, mint az öngyilkosságra készülőkénél. Fontos további hasonlóság a tett előrejelzése valamilyen formában. Ezt az öngyilkosságoknál „cry for help”-nek („segélykiáltás”), az ámokfutásoknál „leaking”-nek („kiszivárogtatás”) hívjuk.

Az előző tételből kiinduló következtetésemet, amely szerint az elkövetők a cselekmény előtt a lélektani krízis állapotában vannak, *nem tudtam egyértelműen megállapítani minden esetnél.* Ennek a fő oka, hogy nagyon sok cselekménynél nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű adat ennek eldöntésére.

6. *Ezért jelenlegi álláspontom, hogy azokban az esetekben feltételezhető logikai és részben tapasztalati alapon, hogy az elkövetés előtt a tettes krízisben volt, amelyekben a homicid-szuicid intenció együttes jelenléte egyértelműen kimutatható.*

7. *Mindegyik esetre igaznak találtam azonban azt a feltevést, hogy az elkövető és a külvilág közötti kommunikációs zavar komoly szerepet játszik a folyamat eszkalálódásában.*

8. *A további rizikófaktorok közül a társadalmi szinten elhelyezkedő hírközlésről fogalmaztam meg hipotézist, amely szerint a szenzációt hajszoló híradások komoly kockázati tényezőt jelentenek az ámokfutások kialakulásában. A szakirodalomban olvasottak, illetve számos híradási anyag meghallgatása és megnézése megerősítették ezt a feltevést, sőt további káros hatásokat is felfedtek. Az utánzás hatás mellett felmerül a veszély, hogy pont a média járul hozzá, hogy az ámokfutások megoldó képletként a kultúránk részévé váljanak, illetve hogy kiszolgálják az ámokfutók részéről felmerülő figyelemkeresési igényt. A morális pánik és a bűnözési félelem növekedése szintén összefügg a híradások minőségével és mennyiségével. A fenti kockázatok csökkentése érdekében 14 pontban összefoglalt ajánlást fogalmaztam meg a média képviselői számára az ámokfutásokról szóló tudósítások során gyakorolható ésszerű önkorlátozásról.*

9. *Empirikus vizsgálatom során kiderült, hogy 1970 óta 67 olyan iskolai ámokfutás történt, amely megfelel a definícióm kritériumainak és megfelelő mennyiségű hiteles forrásból származó információ áll róla rendelkezésre. Az adatok statisztikai elemzése számos következtetés levonását tette lehetővé.*

10. *Az esetek számában a 1990-es évek közepétől kezdődően növekedési tendencia, majd 2010-től lassú csökkenés tapasztalható, az egy évre jutó elkövetések száma 2000*

óta 2,2. A legnagyobb kiugrás 1999-ben látható, ekkor egy év alatt 5 iskolai ámokfutás történt. Figyelembe véve e bűncselekmények hatását a helyi és a tágabb társadalmi közösségre, ez a szám magasnak tekinthető, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy ezekhez az esetekhez a lakosság percepciójában hozzáadódnak az egyéb (munkahelyi stb.) ámokfutások.

11. *A cselekmények 72%-át az USA-ban, 9%-át Kanadában, 6%-át Németországban követik el.* Ez az adat számos kérdést felvet a társadalmi jellemzők szerepéről az ámokfutások kialakulásában a fegyverekhez való könnyű hozzájutástól a tudósítások utánczást gerjesztő hatásán át az agresszió kifejezésének paradoxonáig. Utóbbi azt az ellentmondó kommunikációt jelenti, amellyel egyrészt a tudósításokon és szórakoztatóipari termékeken keresztül a veszélyek, a fenyegetettség és a negatívumok rendszeres hangsúlyozásával burkoltan vagy nyíltan a szorongás növekedését idézik elő az emberekben, ugyanakkor az ebből fakadó feszültségek kiélésére nagyon szűk kereteket adnak annak, aki meg akar felelni a kedves, mosolygós, udvarias állampolgár ideáljának. A társadalmi szintű elfojtásokért pedig súlyos árat kell fizetni.

12. *Az ámokfutások 96%-át fiúk követték el.* Életkori megoszlást tekintve egyértelműen a 14-18 év közötti korosztály a legveszélyeztetettebb. E két adat azt mutatja, hogy a serdülőkor, mint a pszichoszociális fejlődéssel természetesen együtt járó kríziskorszak kockázati tényezővé válik elsősorban a fiúk esetében, akik számára az ámokfutás bizonytalan identitásuk és éretlen férfiaságuk megerősítésére tett destruktív kísérlet.

13. *A cselekményekre jellemzően a reggeli vagy délelőtti órákban kerül sor, és a legtöbb ámokfutás pár perc alatt lezajlik.* A több órán keresztül tartó eseteknél is megfigyelhető, hogy maga a lövöldözés ott sem tart fél óránál tovább, csak valamilyen egyéb tényező járul hozzá az esemény elhúzódásához pl. az elkövető túsokat ejt vagy elbarikádozza magát stb. Az elkövetési idő rövidege arra utal, hogy a valódi motiváció az agresszió levezetése, amelynek ürülése után az elkövető elveszíti hajtóerejét, és befejezi az ölési cselekményt.

14. *A lezárás két módja az öngyilkosság (42%) és a letartóztatás (40%), amelynek során az esetek egy részében (18%) szintén megjelenik a szuicid intenció.* Ha összeadjuk a befejezett szuicidumot elkövető és az öngyilkossági szándékot kifejezésre juttató tettesek számát, akkor láthatjuk, hogy 60%-ra rúg az arányuk. Ebből az következik, hogy az esetek kétharmadában szoros pszichológiai összefüggés feltételezhető az öngyilkosságok és az ámokfutások háttérében.

15. *Az elkövetéshez használt eszköz 99%-ban lőfegyver, amely néha késsel vagy robbanószerekkel, esetleg gyújtogatással párosítva jelenik meg. Nem lehet észrevétlenül elmenni a tény mellett, hogy a lőfegyver a maszkulinitás fontos jelképe, amely így ideális eszköze lehet a férfiasság szimbolikus helyreállításának azon túl, hogy praktikus szempontból pusztító ereje miatt választják.*

16. *Empirikus vizsgálatom második lépéseként feldolgoztam a kiválasztott magyar esetet: Magyarország egyik egyetemén egy hallgató megérkezett délben kezdődő gyakorlati órájára, majd óra közben kiment, a WC-ben elővette fegyverét, a terembe visszatérve megölte egyik hallgatótársát és súlyosan megsebesített három másik embert, egy diákot, a tanárt és egy takarítónőt.*

A megismert adatok és az elkövető tünettana óvatos következtetések levonására ad lehetőséget a fiú személyiségdinamikájáról, hangsúlyozva, hogy ez korántsem tekinthető teljes fejlődési ívnek, csupán a meglévő adatokból felrajzolható személyiségrajz egy lehetséges verziójának. Ennek pár mondatban való összefoglalása szinte lehetetlen, ezért csupán néhány elemet emelek ki azzal, hogy a dinamika pszichológiai összefüggéseiben csak az értekezés vonatkozó fejezetéből ismerhető meg mélységében. Az elkövető és az édesanyja közötti emocionális kötődés kialakulása preverbális korban feltehetőleg zavart szenvedett, ezért a fiúnak nem volt lehetősége indulatai biztonságos kiélésére, azok tartalmazásának és kezelésének elsajátítására. Ezt a helyzetet súlyosbította az apa fizikai és érzelmi távolsága, amely egyrészt munkájának (több hónapig távol volt), másrészt feltételezhető pszichés zavarainak következménye volt. E hideg apa-fiú viszony talaján nem történhetett meg sikeresen az ödipális konfliktus megoldása, az apával való egészséges azonosulás. E gyermekkori jellemzők (néhány egyéb tényező mellett) súlyos nyomokat hagytak az elkövető testi és lelki fejlődésén, amelyek először (psziho)szomatikus betegségek (pl. asztma), majd pszichés patológiák formájában törtek felszínre. Utóbbiak közül a kényszerbetegség, a depresszió és a kevert, elsősorban paranoid személyiségzavar emelhető ki. E lélektani jellemzők az elkövető társas kapcsolatait is kórosan befolyásolták, amely egyenesen vezetett a fiú elmagányosodásához, beszűküléséhez. Egyre merevebbé váló működésmódja, amellyel belső feszültségeinek szabályozására kísérletet tett, minden pszichés energiáját felemésztette, figyelme egyre jobban befelé fordult, nem hagyva teret az empátiának, amelynek hiányában a bűntudat érzésének megélése is lehetetlenné bizonyult. Paranoid hárítása, a projekció miatt indulatait a külvilágból jövő fenyegetésként érzékelte, amely kóros vonatkoztatások formájában

manifesztálódott (ezeket nevezte ő tévesen hallucinációknak). Az elkövető helyzetének tragikuma, hogy míg ő egocentrikusan egyfolytában magára figyelt, illetve azt gondolta, hogy minden külvilági történés róla szól (róla beszélnek stb.), valójában senki nem figyelt rá, pontosabban senki nem figyelt úgy, ahogyan ő szerette volna. Ez az élmény a koragyerekkori *kommunikációs zavar* ismétlése volt, amelyet az elkövető nem tudott feldolgozni, azért viselkedésével újra és újra előhívta azt az reakciót, amelyet preverbális korban megtapasztalt. Az elkövető személyes élettörténete és biológiai predispozíciói talaján kibontakozó személyiségpatológiája következtében *agressziója konstruktív levezetésére képtelen volt, és a hiányzó szelepek miatt felgyülemlett indulatok végül acting out formájában „robbantak ki” pusztító erővel.*

17. Az elkövető fegyverhez jutása körülményeinek vizsgálata során megállapítottam, hogy *az elkövetéskor hatályban lévő szabályozás gyenge pontját az egészségi alkalmasság, annak is leginkább a pszichológiai vizsgálat része jelentette.* Az elkövető ugyanis annak ellenére, hogy lélektani problémáinak kezelése érdekében terápiára járt és gyógyszereket szedett, az alkalmasság megállapítása során – sportlövőként – nem vett részt pszichológiai alkalmassági vizsgálaton, amelynek beiktatásával sikerülhetett volna megakadályozni, hogy lőfegyverhez jusson, és talán elkerülhető lett volna a tragédia. Az ámokfutást követően az ER. szabályozása lényegesen szigorodott, az előzetes vizsgálatok esetében kötelezővé vált a pszichológiai alkalmassági vizsgálat is, azokat a sportlövőket, akik a módosítást megelőzően szerezték meg engedélyüket az időszakos vizsgálatok alkalmával pszichológusnak is meg kell vizsgálnia.

A hasonló tragédiák elkerülése érdekében – amennyiben a fegyverekre vonatkozó jogi szabályozás felől közelítjük meg a problémát – *az lenne a leginkább célravezető, ha az engedélyek minden emberélet kioltására alkalmas lőfegyver esetében egységesen szigorú szabályok szerint kerülnének kiadásra.*

18. Következő tézisem, hogy *nem lehet tökéletes preventív módszert kifejleszteni egy olyan jelenségre, amelynek nincs egyértelműen körülhatárolható oka.* A kockázati tényezők bonyolult hálójának minden szegmensét befolyásolni lehetetlen, ezért csupán az lehet a cél, hogy egyrészt megpróbáljuk átlátni a tőlünk telhető mértékben az ámokfutásokhoz vezető folyamatot, másrészt igyekezzünk ebbe hasznosan beavatkozni a lehető legtöbb ponton. *A megelőzés a rizikófaktorok minden szintjén megvalósulhat, de változások elérésére az oktatási intézményekben van a legnagyobb esély.* Időbeli

síkon beszélhetünk hosszú távú és rövid távú megelőzésről, illetve az ámokfutás megkezdése utáni intervencióról az iskolákban.

A hosszú távú prevenció útja a teljesség igénye nélkül a tanár–diák kapcsolatok minőségének fejlesztése, a szociális tanulás megteremtése, a szociális identitás erősítése, a pozitív teljesítménykonceptió megvalósítása, a közös alapérték- és normarendszer kialakítása, amely hozzájárulhat az iskolai légkör olyan pozitív irányú változásához, amelyben a versengés helyett az együttműködés, az iskolai zaklatás helyett egymás elfogadása, az elfojtások és elhallgatások helyett a konfliktusok felvállalása és asszertív megoldása jellemző.

Rövid távon elsősorban a fenyegetés-menedzsment szakértő alkalmazásával érhető el siker. Ez a beavatkozási forma abban az esetben jelenhet meg, ha az iskolai dolgozók, a szülők vagy a kortársak olyan *jeleket* vesznek észre egy diákon, amelyek *potenciális veszélyre* utalnak. A fenyegetés-menedzsment *célja* soha nem a represszió, hanem az intervenció, azaz *az ámokfutáshoz vezető folyamat időben való felismerése és a segítő közbeavatkozás.*

A tett megkezdése utáni intervencióra abban az esetben van szükség, ha a tettes előzetes fenyegetései vagy gyanús viselkedése alapján környezete számára nem vált egyértelművé terveinek veszélyessége, illetve erről nem történt jelzés a megfelelő szerveknek, aminek következtében a szükséges ellenintézkedések sem történtek meg. Ebben az esetben már csak az ámokfutás közben lehet beavatkozni, ami természetesen a legkockázatosabb minden szereplőre nézve. Nagyon hasznos, ha létezik egy *cselekvési terv*, amelyet ilyen esetben követni lehet, mert ez csökkenti az elkövethető hibákat, és hozzájárulhat egy kevésbé tragikus végkifejlethez. Lényeges, hogy a kikerülő rendőrök a helyzetre felkészülten reagáljanak akkor is, ha nem kiképzett kommandósok, hanem járőrök. Ennek előfeltétele, hogy az őket értesítők megfelelő felvilágosítással szolgáljanak a helyzetről.

19. Utolsó megállapításom, hogy *Magyarországon egyelőre hiányzik az iskolákban egységesen alkalmazott prevenciós rendszer az ámokfutások és egyéb krízishelyzetek elkerülésére.* Az értekezés írása során egyre markánsabban körvonalazódott az a nézetem, hogy létezik egy közös pont, amely mindhárom szinten döntő fontosságú eleme a megelőzésnek: a jól működő kommunikáció. Ha még tovább akarunk menni, azt is megállapíthatjuk, hogy nem csupán a prevenció során, hanem az ámokfutások etiológiájában is kiemelkedő jelentősége van az elkövető és a szűkebb-tágabb környezete közötti kommunikációs krízisnek, amely ilyen módon egyik oldalról

tekintve oka az ámokfutásoknak, a másik oldalról nézve a sikeres megelőzés gátja. Ha a magyarországi rendszer adottságai és viszonylag szűk mozgásterén belül a kommunikációs zavarokat sikerül enyhíteni, már hatalmas lépést tettünk az ámokfutások (és egyéb iskolai gondok) megelőzése érdekében.

Az egyik fő probléma ezen a területen, hogy a pedagógusoknak elsősorban azok a gyerekek tűnnek fel, akik agresszív viselkedésükkel, kezelhetetlenségükkel vészreakciót váltanak ki a környezetükből. Azok a diákok azonban, akik feszültségeiket befelé fordítják, és szó szerint csöndben szoronganak, a jelzőrendszerben sokszor elsikkadnak. Feljük azért kellene nagyobb odafigyeléssel fordulni, mert helyzetükben mindig benne van az acting out veszélye, amely nem feltétlenül ámokfutás formájában jelenik meg, de mindenképpen destruktív módja az agresszió levezetésének. Az iskolák e kommunikációs zavar elkerülése érdekében több szinten védekezhetnek.

Az általános és középiskolák prevenciós lehetőségeit áttekintve megállapítható, hogy hosszú távon gyümölcsöző lehet az tanév eleji *csapatépítő tréningek* bevezetése, amelynek során egymás megismerése mellett lehetőség nyílik az *önismeret fejlesztésére*, a saját gyengeségek és erősségek megtapasztalására is. Erre építve már jól fejleszthető az *empátia, a tolerancia és a felelősségvállalás az osztályközösségen belül*.

Az *osztályfőnöki órák* alkalmasak lehetnek arra, hogy a gyerekeket jól irányított kérdésekkel arra szocializálják, hogy az *érzésekről, gondokról lehet és érdemes beszélni*.

Természetesen időről-időre szükség van arra is, hogy a pedagógusok objektív mérésekkel is visszajelzés kapjanak arról, hogy mi történik az osztályban csoportdinamikai szinten, és erre reagálva további lépéseket tegyenek. Ennek egyik jó eszköze a Moreno által kialakított *szociometriai eljárás és a szociogram*, amellyel feltárható egy csoport rejtett szerkezete: a szövetségek, alcsoportok, a központban és a peremen elhelyezkedő személyek.

Ha egy osztályban a fenti módszerek segítségével fény derül felszín alatti konfliktusokra, bántalmazó viszonyokra, akkor kerül előtérbe a *prevenció következő szintje*: a már kialakult problémák kezelése a még nagyobb gondok megakadályozása érdekében. Ekkor alkalmazhatók jól az úgynevezett resztoratív technikák, amelynek legsikeresebb formája az iskolai mediáció nagyon hasznos lehet az elhúzódó ellentétek, bemerevedett nézőpontok feloldására.

Bizonyos esetekben egy-egy tanuló lelkiállapotának, viselkedésének kezelése meghaladja a pedagógus kompetenciáit. Ilyenkor fennáll a lehetőség, hogy a gyermeket

a nevelési tanácsadói szolgáltatást nyújtó tankerületi szakértői bizottsághoz (régbben nevelési tanácsadóba) küldjék. Itt a gyerek megfelelő *terápiás ellátást* kaphat ideális esetben egy olyan egységes rendszerben, amely nem leképezi a gyerekek szétesett családszerkezetét, hanem reparatív mintát mutatva dolgozik a sebek beforrasztásán megfelelő számú, szupervízióval dolgozó szakemberrel. Ehhez azonban itt is szükség van a jó kommunikációra a helyzet szereplői: a gyerek, a szülők, a pedagógusok és a pszichológusok között. Ez megvalósulhat egy *egyeztető fórum* során, amelynek keretében lefektetésre kerülnek az álláspontok, kompetenciák, kölcsönös elvárások.

A *beavatkozás harmadik szintjére, egy esetleges ámokfutás esetén fellépő teendőkre* Magyarországon egyelőre nem létezik egységesen kimunkált krízisterv, amely az iskolák „kezébe” cselekvési forgatókönyvet adna a bűncselekmény bekövetkezése esetére. Helyi kezdeményezésre létezik néhány helyen olyan protokoll, amely a már megtörtént tragédia (nem csupán ámokfutás, hanem egyéb haláleset, katasztrófa) után fellépő helyzet kezelésére ad útmutatást. Ezt lehetne kiegészíteni egy többlépcsős intervenciós forgatókönyvvé, amelyre a prevencióról szóló fejezetben fogalmazok meg ajánlást.

Az oktatási rendszer alsó- és középfokú intézményei számára megfogalmazott ajánlások a felsőoktatásban bizonyos módosításokkal alkalmazhatók. Az oktatók és hallgatók prevenciós szerepéről értekezésemben részletes elemzés olvasható.

IRODALOMJEGYZÉK

- 18 years on death row. <http://www.wistv.com/story/5675032/18-years-on-death-row-viewer-comments> (2014. 02. 16.)
- Accused schoolyard sniper 'always talking about guns'. The Gazette Montreal. Jan 31. 1979
<http://news.google.com/newspapers?id=QJYuAAAIBAJ&sjid=k6EFAAAAIBAJ&pg=6790%2C314332> (2014. 02. 16.)

Angyal Miklós: A bűnügyi helyszín kognitív kriminalisztikai szakértői elemzése az iskolai lövöldözések probléma orientált rendőrségi megközelítésének elősegítésére. (kézirat - a szerző engedélyével)

- An interview with Kristin Kinkel.
<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kinkel/kip/kristin.html> (2014. 02. 16.)

Aronson, Elliot: Columbine után. Az iskolai erőszak szociálpszichológiája. Ab Ovo Kiadó, Budapest 2009

Ádám Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás. Osiris Kiadó, Budapest 1998

Ádám Antal: Bölcelet, vallás, állami egyházjog. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2007

Ádám Antal: A posztmodernitásról és a posztdemokráciáról. Közjogi Szemle 2012/1.

Balogh Ágnes: Az egészség védelme a büntetőjogban. Doktori értekezés. Pécs 2006
<http://ebookbrowse.net/balogh-agnes-phd-ertekezes-pdf-d57873491> (2014. 03. 17.)

Barbosa, Duarte: A description of the coasts of East Africa and Malabar in the beginning of the sixteenth century by Duarte Barbosa, a portuguese. Translated from an early spanish manuscript in the Barcelona Library with notes and a preface by the Hon. Henry E. J. Stanley. Printed for the Hakluyt Society, London 1866

<http://books.google.hu/books?id=Zw1DAAAACAAJ&pg=PA194&dq=Amuco&hl=hu&sa=X&ei=C9rHUrQ3B8PkywOWwYLoDQ&ved=0CDsQ6AEwAQ#v=onepage&q=Amuco&f=false> (2013. 01.05.)

Barbosa, Duarte: The book of Duarte Barbosa. Ford: Mansel Longworth Dames. First published: London, 1918-21., Third Reprint: New Delhi 2005 és ugyanez Second Reprint: New Delhi 2002

http://books.google.hu/books?id=r5jnQzwZjOYC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (2013. 01. 05)

<http://books.google.hu/books?id=edzW9fuOFcC&pg=PA178&dq=Guanicio&hl=hu&sa=X&ei=FJLJUwGwDsPkywOWwYLoDQ&ved=0CDQQ6AEwAA#v=onepage&q=Guanicio&f=false> (2013. 01. 07.)

Baumgartner, David: Amok. Zeitschrift für Kriminologie 2005/2.

- Bill of Rights, Second Ammendment

http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html
(2013.03.08.)

Bodonovich Jenő: A média- és hírközlési biztos ajánlása az öngyilkosságokról szóló tudósításokhoz. 2012

http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/dokumentum/1364/vegleges_ajanlas.pdf

Bondü, Rebecca – Cornell, Dewey G. – Scheithauer, Herbert: Student homicidal violence in schools: An international problem. In: New directions for youth development. No. 129. Wiley Periodicals, Inc. 2011

Borbíró Andrea: Társadalmi bűnmegelőzés és emberi jogi következmények. Acta Humana. Emberi Jogi Közlemények 2004/4.

Boyd, Sally: Wellbeing@School: Building a safe and caring school climate that deters bullying. New Zealand Council For Educational Research Te Rūnanga O Aotearoa Mō Te Rangahau I Te Mātauranga, Wellington 2012

<http://www.wellbeingatschool.org.nz/sites/default/files/Wellbeing-at-School-overview-paper.pdf> (2013. szeptember 12.)

Böckler, Nils – Seeger, Thorsten: Schulamokläufer. Eine Analyse medialer Täter-Eigendarstellungen und deren Aneignung durch jugendliche Rezipienten. Juventa Verlag Weinheim und München 2010

Brumme, Robert: Amok: Amokläufe Jugendlicher an ihren Bildungseinrichtungen. Grin Verlag, Norderstedt 2007

Brumme, Robert: School shootings. Soziologische Analysen. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Germany 2011

Bründel, Heidrun: Amok und Suizid – eine unheilvolle Allianz. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt 2011

Buda Mariann, Kőszeghy Attila, Szirmai Erika: Iskolai zaklatás – az ismeretlen ismerős. Educatio 2008/3.

- Buda Mariann:** Iskolai erőszak, iskolai zaklatás. In: (Szerk: Szávai Iлона) Fordulópont 41. 2008
- Bushman, Brad J. – Gibson, Bryan:** Violent Video Games Cause an Increase in Aggression Long After the Game Has Been Turned Off. *Social Psychological and Personality Science* 2011/2.
- Carr, J. E. – Tan, E. K.:** In search of true amok: Amok as viewed within the Malay culture. *American Journal of Psychiatry* 133. 1976
<http://ajp.psychiatryonline.org/article.aspx?articleid=155163>
- Ceska Zbrojovka. <http://www.czub.cz/cz/Default.aspx>
- Csemáné Váradi Erika:** A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. In: *Kriminológiai Közlemények* 59. (Szerk: Domokos Andrea) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2001
- Csemáné Váradi Erika:** A fiatalkorúakra vonatkozó önálló büntető eljárási szabályok kialakulása Magyarországon. In: *Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére.* (Szerk: Nagy Ferenc) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged 2006
- Csemáné Váradi Erika – Gilányi Eszter:** Alternatív vitarendezés. Nemzeti Tankönyvkiadó 2011 (e-book)
- Csürke, J. – Vörös, V. – Osváth P. – Árkovits A.:** A lélektani krízis elméleti háttere. In: *Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és krízisintervenció kézikönyve.* (Szerk: Csürke, J. – Vörös, V. – Osváth P. – Árkovits A.) Oriold és Társai Kiadó, Pécs 2009
- Culture-Bound Syndromes in the DSM-IV-TR.
<http://quizlet.com/14371470/culture-bound-syndromes-in-the-dsm-iv-tr-flash-cards/>
 (2014. 02. 16.)
- „Die, All Of You” T.J. Lane, Alleged Gunmen In High School Shooting, Writes Chilling Letter. www.globalgrind.com/news/tj-lane-alleged-gunmen-chardon-high-school-shooting-letter-die-all-you-details?gpage=4 (2014. 02. 16.)
- „Doom” aus der Liste der jugendgefährdenden Medien gestrichen.
<http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/redaktion/PDF-Anlagen/bpjm-aktuell-doom-listenstreichnungaus0311,property=pdf,bereich=bpjm,sprache=de,rwb=true.pdf>
 (2014. 02. 16.)

- Dósa Ágnes:** Kötelező intézeti gyógykezelés. In: Igazságügyi pszichiátria. (Szerk: Kuncz Elemér) Medicina, Budapest 2011
- DSM-IV-TR. A módosított DSM-IV. Animula Egyesület 2001
- Duwe, Grant:** Body-Count Journalism: The Presentation of Mass Murder in the News Media. Homicide Studies 2000/4. <http://hsx.sagepub.com/content/4/4/364> (2014. 02. 18.)
- Elsőfokú Bírósági Ítélet. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 10.)
- Fast, Johnatan:** Ceremonial violence. The Overlook Press, New York 2009
- Faust, Benjamin:** School shooting. Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion. Psychosozial Verlag, Wetzlar 2010
- FBI: National Instant Criminal Background Check System
<http://www.fbi.gov/about-us/cjis/nics> (2014. 03. 08)
- Fenyvesi Csaba:** A kriminalisztika alapkérdései. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. (Szerk: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán) Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs 2013
<http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/fenyvesics.pdf> (2014. 03. 18.)
- Figula Erika:** Bántalmazók és bántalmazottak az iskolában. Új pedagógiai szemle 2004/július-augusztus
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00083/2004-07-Mu-Figula-Bantalmazok.html>
(2013. szeptember 12.)
- Figula Erika:** Iskolai zaklatás – iskolai erőszak pszichológusszemmel. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítván Kuratóriuma, Nyíregyháza 2004
- Finerman, Ruthbeth:** Culture-specific Disorders. In: The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Diagnostic criteria for research. World Health Organization, Geneva 1993
<http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf> (2014. 02. 19.)
- Finszter Géza:** Közbiztonság és jogállam. Jog Állam Politika: Jog- és Politikatudományi Folyóirat 2009/3.
- Finszter Géza:** Köz- és önvédelem a kriminális cselekményekkel szemben. In: Huszonnyolcadik Jogász Vándorgyűlés. (Szerk: Benisné Györffy Ilona) Magyar Jogász Egylet, Budapest 2009

- Frymer, Benjamin:** The Media Spectacle of Columbine: Alienated Youth as an Object of Fear. *American Behavioral Scientist* 52. 2009
- Gabbard, Glenn O.:** A pszichodinamikus pszichiátria tankönyve. Lélekben Otthon Kiadó, Budapest 2008
- Gaertner, Joachim:** Ich bin voller Hass – und das liebe ich. Aus den Original-Dokumenten zum Attentat an der Columbine Highschool. Wilhelm Goldmann Verlag, München 2010
- Gál István László:** A terrorizmus finanszírozása. PTE ÁJK Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs 2010
- Gallup Review: Public Opinion Context of Tucson Shootings 2011. 01. 11. <http://www.gallup.com/poll/145526/Gallup-Review-Public-Opinion-Context-Tucson-Shootings.aspx> (2014. 03. 08.)
- Garrison, Arthur H.:** The catathymic crisis: An explanation of the serial killer. *Journal of Police and Criminal Psychology* Vol. 11. 1996/1.
- Gettings, John – McNiff, Catherine:** Milestones in Federal Gun Control Legislation 2013 infoplease.com/spot/guntime1.htm (2014. 03. 08.)
- Goldberg, Jeffrey:** The case for more guns (and more gun control), *The Atlantic*, 2012 December <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2012/12/the-case-for-more-guns-and-more-gun-control/309161/> (2014.03.08)
- Grád András:** Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2002
- Grimm, J.:** Mediengewalt – Wirkungen jenseits von Imitation. Zum Einfluss ästhetischer und dramaturgischer Faktoren auf die Aggressionsvermittlung. In: *Mediale Gewalt – Eine reale Bedrohung für Kinder?* (Szerk: Bergmann, S.) Gesellschaft für Medienpädagogik und Kommunikationskultur, Bielefeld 2000
- Gyurkó Szilvia – Virág György:** A bűn és a gyermekek ábrázolása a médiában. In: *Kriminológiai Tanulmányok* 46. (Szerk: Virág György) OKRI, Budapest 2009
- Hartmann, Thilo:** Gewaltspiele und Aggression. Aktuelle Forschung und Implikationen. In *Clash of Realities. Computerspiele und soziale Wirklichkeit.* (Szerk: Kaminski, W. – Lorber, M.) München 2006
- <http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/Jugendmedienschutz-Medienerziehung/computer-konsolenspiele,did=108062.html> (2014. 02. 16.)
- Hautzinger Zoltán:** Büntetőeljárás a terrorizmus árnyékában. *Szakmai Szemle* 2006/2.

- Hayot, Eric:** The Hypothetical Mandarin. Sympathy, Modernity, and Chinese Pain. Oxford University Press, New York 2009
- Heilbrun, Kirk – Dvoskin, Joel – Heilbrun, Anna:** Toward Preventing Future Tragedies: Mass Killings on College Campuses, Public Health, and Threat/Risk Assessment. Psychological Injury and Law 2009
http://www.joeldvoskin.com/Heilbrun_Dvoskin_and_Heilbrun_2009.pdf
 (2014.03.07)
- Herke Csongor:** Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján. Jogtudományi Közlöny 2002/1.
- Hornyák Szabolcs:** A gyermekkorúak bűnözése és megelőzésének lehetőségei. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. (Szerk: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán) Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs 2003
- ICD-10 Version: 2010
<http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en#/F68.8> (2014. 02. 17.)
  - I don't like Mondays (Írta és rendezte: John Dower) Part 1-5. (2014. 02. 16.)
<http://www.youtube.com/watch?NR=1&feature=endscreen&v=k0AAa74e7sM>
http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=xiXSj_qiCic
<http://www.youtube.com/watch?NR=1&feature=endscreen&v=hVuY11vuNMA>
http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=IleIu_xonAo
  - Informationsschreiben zum Umgang mit Gewalt- und Notfallsituationen an Berliner Schulen. Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2009
http://www.berlin.de/imperia/md/content/sen-bildung/hilfe_und_praevention/gewaltpraevention/ (2010. 12.14.)
  - Isolated Explosive Disorder (312.35) (Disorders of Impulse Control not elsewhere classified). In: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Third Edition). The American Psychiatric Association, Washington D.C. 1980
- Iyengar, Shanto – Kinder, Donald R.:** News that matters: Television and American Opinion. University of Chicago Press, Chicago 1987
- Kátai Rafael:** Egyetemi lövöldözés a bizottságvezető szemével. Belügyi Szemle 2012/6.
- Kauhajoki School Shooting on 23 September 2008, Report of the Investigation Commission, Vantaa, Finland 2010

- http://www.schoolshooters.info/PL/Official_Reports_files/Kauhajoki%20School%20Shooting.pdf (2014.03.08)
- Kerezi Klára – Kó József:** A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának hatékonysága. In: Kriminológiai tanulmányok 45. (Szerk: Virág György) OKRI, Budapest 2008
- 'Kind of chaos': Witnesses recall 1992 Palo Duro High School shooting. <http://lubbockonline.com/filed-online/2012-09-11/kind-chaos-witnesses-recall-1992-palo-duro-high-school-shooting#.UvnoRfTuJ8E> (2014. 02. 16.)
- Kiss Anna – Bolyky Orsolya – Sárk Eszter:** Megtorlás és elrettentés, vagy megelőzés és jóvátétel? Ügyészek Lapja (Szerk: Kiss Anna) ÜOE, Budapest 2010/6.
- Kip Kinkel Confession Part 1-4. (2014. 02. 06.)
<http://www.youtube.com/watch?v=QARJYLJTmRY>
<http://www.youtube.com/watch?v=JyaMiL7XeiY>
<http://www.youtube.com/watch?v=d05JvYgLVjo>
<http://www.youtube.com/watch?v=x5cJFq8FaKc>
- Knecht, Thomas:** Amok und Pseudo-Amok. Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie. 1999/3.
- Koch, Johann:** Seine Freundin verrät ihn nicht – Amokdrohungen ernst nehmen. In: Gewaltprävention im Miteinander. Verstehen und Handeln. Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, Berlin 2007
- Korinek, László:** Félelem a bűnözéstől. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1995
- Korinek László:** A bűnözés keletkezésének néhány szociológiai magyarázata. In: Minúciák – Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére. (Szerk: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor) PTE-ÁJK, Pécs 2001
- Korinek László:** A terrorizmus. In: Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. (Szerk: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor) PTE-ÁJK, Pécs 2003
- Korinek László:** A bűnözés visszatükröződése. Latens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől. In: Kriminológia – Szakkriminológia. (Szerk: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós) Complex Kiadó, Budapest 2006

- Korinek László:** A terrorizmus. In: Kriminológia – Szakkriminológia. (Szerk: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós) Complex Kiadó, Budapest, 2006
- Korinek László:** „Csecsszopók, akikben megnő az értelem.” A gyermekek büntethetőségéről. *Fundamentum* 2008/12.
- Korinek László:** Az erőszakos bűnözés oksági összefüggései. In: Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára. (Szerk: Németh Zsolt) Rendőrtiszti Főiskola, Budapest 2010
- Kőhalmi László:** A kóros elmeállapot és a beszámítási képesség büntetőjogi szabályozása. *Büntetőjogi Szemle* 2012/3.
- Kőhalmi László:** A büntetőjog alapproblémái. PTE-ÁJK Gazdasági Büntetőjog Kutatóintézet, Pécs 2012
- Kulcsár Gabriella:** Gewaltdarstellungen in den Medien und ihre Wirkungen auf die Aggressionsbereitschaft In: Emlékkönyv Losonczy István Professor halálának 25. évfordulójára. (Szerk: Gál István – Kőhalmi László) PTE-ÁJK, Pécs 2005
- Kulcsár Gabriella – Kövér András:** Kerekasztal-beszélgetés az ámokfutás jelenségéről. *Ügyészek Lapja* 2010/5.
- Kulcsár Gabriella:** Megelőzhetők-e az iskolai ámokfutások? *Belügyi Szemle* 2011/6.
- Kulcsár Gabriella:** Opportunities for Preventing Rampage School Shootings from Aspects of Criminalistics and Criminology. In: *Pleadings. Celebration Volume of Professor Tremmel Flórián's 70th Birthday.* (Szerk: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor) *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata* 148. Pécs 2011
- Kulcsár Gabriella:** Punitiveness and fear of crime in Hungary in the past 30 years. *Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata* 150. 2012
- Kury, Helmut – Kulcsár Gabriella:** Innere Sicherheit und Einstellungen zu Sanktionen – ein Vergleich zwischen Ost und West. In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére.* (Szerk: Gál István László) PTE-ÁJK, Pécs 2011
- Kunczik, Michael – Zipfel, Astrid:** Wirkungen von Gewaltdarstellungen. In: *Fernsehforschung in Deutschland: Themen-Akteure-Methoden.* (Szerk: Klinger, W. – Roters G. – Zöllner, O.) *SWR-Schriftenreihe, Medienforschung* Bd. 1. Baden-Baden 1998

- Kunczik, Michael – Zipfel, Astrid:** Medien und Gewalt. Befunde der Forschung 2004-2009. Bericht für das Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Kurzbericht. Berlin 2010
<http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/Jugendmedienschutz-Medienerziehung/computer-konsolenspiele,did=108062.html> (2014. 02.15.)
- Kupchik, Aaron – Bracy, Nicole L.:** The News Media on School Crime and Violence: Constructing Dangerousness and Fueling Fear. Youth Violence and Juvenile Justice 2009/7.
- Leavitt, Michel O. – Gonzales, Alberto R. – Spellings, Margaret:** Report to the President on Issues Raised by the Virginia Tech Tragedy.
www.hhs.gov/vtreport.html (2011. 07. 11.)
- Leavitt, Michael O.:** Preventing the next Tucson. The Washington Times 2011. jan. 19.
<http://www.washingtontimes.com/news/2011/jan/19/preventing-the-next-tucson/> (2011. 07. 11.)
- Lövöldözés a Pécsi Tudományegyetemen - A fegyvertartás magyarországi szabályairól. Jogi Fórum 2009. 11. 27.
<http://www.jogiforum.hu/hirek/22115> (2014. 03. 08.)
  - Másodfokú Ítélet. <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (2014. 03. 06.)
- Meloy, J. Reid:** A catathymic infaticide. Journal of forensic sciences 2010.
http://forensis.org/PDF/published/2010_ACatathymicInf.pdf (2014. 02. 19.)
- Mészáros Ádám:** Észrevételek az új büntető törvénykönyv egyes felelősségtani rendelkezéseihez. Belügyi Szemle 2013/3.
- Mészáros Bence:** Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok - új külön eljárás a büntetőeljárás törvényben. Közjogi Szemle 2011/3.
- Deadly Lessons – Understanding Lethal School Violence. Case studies of School Violence Committee (Szerk: Moore, Mark H. – Petrie, Carol V. – Braga, Anthony A. – McLaughlin, Brenda L.) The National Academies Press, Washington D. C. 2003
- Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia:** A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1998
- Muschert, Glenn W.:** Research in School Shootings. Sociology Compass 2007/1.

- Nagy Zoltán András:** Bűncselekmények számítógépes környezetben. (E-book) Ad Librum Kft., Budapest 2010
- Nagy Tibor:** Mediációs lehetőségek az iskola világában. Az előadás az Önfejlesztő Iskolák Egyesülete XVII. Országos Konferenciáján hangzott el Budapesten, 2010. november 13-án.
www.onfejlesztoiskolak.hu/2010/XVIIkonf/mediacio.ppt (2014. 03. 17.)
- Newman, Katherine S.:** Rampage. The social roots of school shootings. Basic Books, New York 2004
- Notfallpläne für die Berliner Schulen. Hinsehen und Handeln. Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport, Berlin 2005
  - Obama kitar a fegyvertartás szigorításban 2013. 01. 14.
http://index.hu/kulfold/2013/01/14/obama_kitart_a_fegyvertartas_szigoritasban/
 (2014. 03. 08.)
- Olweus, Dan:** Iskolai zaklatás. Educatio 1999/4.
- O'Toole, Mary Ellen:** The school shooter. A threat assessment perspective. Critical Incident Response Group. National Center for the Analysis of Violent Crime, FBI Academy, Quantico, Virginia 1999
- Paksi Borbála:** Az iskolai agresszió előfordulása, intézményi percepciója. Új Pedagógiai Szemle 60. 2010/1-2.
http://epa.oszk.hu/00000/00035/00139/pdf/EPA00035_uj_pedagogiai_szemle_2_010_1_2.pdf (2013. szeptember 16.)
- Pollmann, Elsa:** Tatort Schule. Wenn Jugendliche Amok laufen. Tectum Verlag, Marburg 2008
- Pólya Tamás – Sáringerné Szilárd Zsuzsanna:** A videojátékok értékrendszer- és életmód-befolyásoló hatása. Túlsúlyos gyermekek játéka Nintendo Wii-vel – egy előtanulmány tapasztalatai. In: A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VI. (Szerk: Gabos Erika) Nemzetközi Gyermeckmentő Szolgálat Magyar Egyesület, Budapest 2012
http://media.ektf.hu/munkatarsak/publikaciok/polya2012a_Polya_Szilard_Nintendo_Wii.pdf (2014. 02. 22.)
- PUBLIC LAW 90-618-OCT. 22, 1968
<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-82/pdf/STATUTE-82-Pg1213-2.pdf>
 (2014. 03. 08.)

- Raittila, Pentti – Koljonen, Kari – Jari Väliiverronen:** Journalism and school shootings in Finland 2007-2008. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2010
- Ranschburg Jenő:** Nyugtalan gyerekek. Saxum Kiadó, Budapest 2009
- Révész György:** Erőszak az iskolában. In: Autonómia és identitás. Tanulmányok Kézdi Balázs 70. születésnapjára. (Szerk: Péley Bernadette – Révész György) Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs 2007
- Saint Martin, Manuel L.:** Running amok: A modern perspective on a culture-bound syndrome. Primary Care Companion to The Journal of Clinical Psychiatry 1999/1.
- Scheithauer, Herbert – Bondü, Rebecca:** Amoklauf und School Shooting. Vandenhoeck&Ruprecht GmbH&Co. KG, Göttingen 2011
- Schwind, H. D.:** Kriminologie. Kriminalistik Verlag, Heidelberg 2001
- Shakespeare, William:** The Tempest, Act 1, Scene 2, Page 6
http://nfs.sparknotes.com/tempest/page_22.html (2014. 02. 03)
- Shakespeare, William:** A vihar. I. felvonás II. jelenet (ford.: Fábri Péter)
<http://mek.oszk.hu/00400/00483/00483.htm> (2014. 03. 08.)
- Somfai Balázs:** „Bullying”, azaz iskolai erőszak. Jura 2009/1.
- Springhall, John:** Violent media, guns and moral panics: The Columbine High School Massacre, 20 April 1999. Paedagogica Historica 35:3, 1999
- The Amazing Atheist: Columbine Killers, Mental Midgets & Social Darwinism
<http://www.youtube.com/watch?v=Pq56CjUA0C4&feature=related> (2014. 02. 06.)
  - The Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives’ Investigative Operations at Gun Shows, June 2007
<http://www.justice.gov/oig/reports/ATF/e0707/final.pdf> (2014. 03. 08.)
  - The mind of a rampage killer. (dokumentumfilm)
<http://documentaryaddict.com/The+Mind+of+a+Rampage+Killer-10073-documentary.html> (2014. 03. 09.)
- Tóth Mihály:** Az új büntető törvénykönyv szankciórendszere. Ügyvédek Lapja Vol. 51. 2012/6.
- Tóth Zsuzsanna:** „Nehéz eset” – Az együttműködés tisztázásáról több intézményt bevonó segítő folyamatok során. In: Fél évszázad a gyermekek szolgálatában. A Kerületi Nevelési Tanácsadó jubileumi kiadványa. Budapest Főváros XV.

- Kerület Rákospalota, Pestújhely, Újpalota Önkormányzat támogatásával
Kerületi Nevelési Tanácsadó 2010
- Túlélőhorror (szótár-címszó)
<http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BAI%C3%A9I%C5%91horror> (2014. 02. 16.)
  - United States – Gun Facts, Figures and the Law. Gunpolicy.org – International firearm injury prevention and policy 2014
<http://www.gunpolicy.org/firearms/region/united-states> (2014. 03. 08.)
  - ATF National Firearms Act Handbook. (ATF E-publication) US Department of Justice 2009
<http://www.atf.gov/files/publications/download/p/atf-p-5320-8/atf-p-5320-8.pdf>
(2014. 03 .08.)
- Vass Gábor:** A cseh fegyvergyártás zászlóshajója - a CZ 75 fegyvercsalád. Kaliber 2014
<http://www.kaliber.hu/cikkek/a-cseh-fegyvergyartas-zaszloshajoja.html> (2014. 03. 08.)
- Views on Gun Laws Unchanged After Aurora Shooting. Pew Research Center for the People & the Press 2012. 07. 30. <http://www.people-press.org/2012/07/30/views-on-gun-laws-unchanged-after-aurora-shooting/>
(2014. 03. 08.)
- Vincze Orsolya – Rein Gabriella:** A csoportközi diszkrimináció és tolerancia narratív alapjai. Pszichológia 31. 2011
- Virág György:** A fiatalkori bűnelkövetés egyes jellemzői. Rendészeti Szemle 2009/2.
- Vossekuil, Bryan et al.:** The final report and findings of the safe school Initiative: Implications for the prevention of School attacks in the United States. US Secret Service and US Dept. of Education, Washington 2002
- Waldrich, Hans-Peter:** In blinder Wut. Amoklauf und Schule. PapyRossa Verlag, Köln 2010
- Weilbach, Karl:** Amok. „Es sieht so aus, als würde ich der Wolf sein“. Eine kriminologische Einzelfallstudie zur Amoktat von Zug (CH). Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt 2009
- Wickenhäuser, Ruben – Robertz, Frank J.:** Der Riss in der Tafel. Springer Medizin Verlag, Heidelberg 2007

Wilke, Mareike: Killing for Glory? Ein Amoklauf und seine Hintergründe. Einblicke in das Denken und Handeln der Columbine-Täter. Tectum Verlag, Marburg 2009

Zeller Judit: Lehetnek-e az oktatók mentálhigiénés kapuőrök? (kézirat – a szerző engedélyével)

SUMMARY

I started my research into the topic of school shootings in 2010, a few months after the campus shooting that took place in Pécs, my hometown in Hungary, in November 2009. That tragic event shocked me and the whole country, so I buried myself in similar cases and the reviewing literature about school shootings. After a while it became apparent to me that there is a significant parallelism between those processes that lead to school shootings and those that lead to suicide. I became curious about the reasons for these similarities, and about the main differences between the two in terms of psychological background.

First, let's take a look at the similarities:

The first interesting parallel was the correspondence between the „cry for help” in suicide-cases and what we call „leakage” in cases of school shootings. Cry for help is a signal that all those who later commit suicide send out to the outer world in their early pre-suicidal stages. It can take many forms, from direct statements to vague hints, but a suicidal gesture or attempt itself is a cry for help. These signals are the signs of ambivalence. The person who is about to commit suicide does not see a way out, but at the same time he wants to be stopped and he wants something to change. In truth those who commit suicide don't want to die, rather they want to live differently. The same dichotomy is also true of school shooters. All school shooters somehow foretell the violent actions they are planning; that is what we call leaking or leakage. Leakages can also take many forms ranging from direct allusions through postsed messages or videos on different internet sites, to drawings or school assignments.

Realising these parallels in communication led me to the assumption that a psychological crisis lies behind suicide and rampage shootings as well. In Caplan's theory crisis evolves when the subject is forced to face menacing circumstances that become the most important psychological problem to him, but he cannot solve or avoid them, especially not with his usual coping-methods and his available psychic energy.

We distinguish two types of crisis: the developmental and the accidental crisis. Developmental crisis is described by Erikson as the natural bi-product of psychosocial growth and development. Accidental crisis is triggered by an external trauma, a negative life event. My assumption that crisis is the psychological background of rampage shootings is confirmed by my observation that most of the rampage shootings

coincide with developmental crises: school shootings with adolescent developmental crisis, and adulthood rampages with midlife crisis (I also assume that unresolved adolescent crises are more likely lead to suicide or rampage in midlife crisis).

It is well known that in times of developmental crisis the subject is in an especially vulnerable state of mind so it is a serious risk if this person has to face any negative life event that could lead to accidental crisis. The coincidence of developmental and accidental crises is called crisis matrix. During a crisis matrix there is a great chance that the subject would solve crises in a destructive way rather than successfully.

In most rampage cases we can find some rather frustrating elements (bullying, workplace or private problems) that would not seem unbearable to the outside world, but for those who are suffering from them during their times of vulnerability could lead to their collapse. That is the reason why the local society usually stands in incomprehension after a suicide or rampage, and cannot explain why the tragedy happened, although anxiety and existential dilemmas that the person suffered from had been lying under the surface for a long time. The main problem is that these conditions surface only with ambiguous communication that the surrounding people usually don't take notice of or fail to understand. That is why they say that the communication of crisis is usually the crisis of communication as well. The key to prevention (as Caplan stated it), is the adequate answer to a cry for help in both suicidal and rampage cases.

These observations are followed by the idea that in cases of school shooting and rampage there could be a state of mind that is similar to Ringel's pre-suicidal syndrome, so I call it pre-amok syndrome. Two out of the three symptoms that describe the pre-suicidal syndrome are certainly true to school shooters also. One is constriction (situative, dynamic, constriction in human relationships, constriction in sphere of values) the other is fantasies. The main difference lies in the third symptom (and with this I can move to the part of drawing distinctions between suicide and rampage), and that is inhibited aggression turned toward the self.

In cases of rampage, aggression towards the social environment is clearly not inhibited (as in the case of suicide). But it is interesting that until the moment of perpetration, this aggression does remain inhibited. School shooters usually do not make a stir with being spectacularly aggressive, moreover they are known as more moderate persons who would be the last to commit such violent acts. School shooters are usually known as „invisible kids“. And at this point I would like to highlight something I haven't mentioned before, that in many cases school shootings end with the suicide of the

perpetrator, or „suicide by cop”, or it turns out that the offender has attempted suicide before. This proves that inhibitory and self-harm can describe school shooters as well. The question is why they don't settle with killing themselves. It is known that people who commit suicide also fantasize about heteroaggression; furthermore, a suicide typically goes against someone the subject wants to make feel guilty. Freud said that „all suicides are prevented murders”. In cases of rampage the fantasy of murder comes true. They don't settle for making others feel guilty, they want to destroy the object of their anger. We can raise the question differently: after killing other people, why the shooters are still full of aggression, why doesn't it ease, and why do they kill themselves (at least in many cases). I'm still searching for the answer, but one thing seems certain: those who feel so much hatred that they have to slay many others, they hate themselves the most.

And now let's move on to our most important topic: prevention. If we talk about preventing rampage school shootings we can distinguish long term general preventions from interventions in actual cases. The latter could be divided into interventions that either come shortly before (short term prevention) or after the act has started.

The primary or long term prevention is the most preferable at the same time the most difficult aim to achieve. The point is to develop such an atmosphere in school, in which aggression can be channeled in a constructive form, and children come from families wherefrom they gain a healthy self-esteem and an ability to open communication. However, believing that these aims could be fully achievable would be rather naive. Unfortunately, there will never be such a society where each and every family is healthy, or where perfect schools handle perfect secondary socialization. Anyway, efforts shall be made towards this end accepting the limits of reality.

Short term prevention is necessary when school staff, parents or fellow students notice peculiar signs predicting a potential rampage threat by a student. Although this situation might be frightening, it is much better to act in order to prevent a rampage than to look the other way hoping there would be no trouble. In the United States during the 80s and 90s a new specialty called 'Threat Management' has been evolved for such cases. The point is that professionals attempt to develop methods that enable the early identification of certain risky courses in order to prevent tragic outcomes. We as individuals, but more importantly as professionals, have to make efforts to notice those that are in crisis. Ringel said that all suicides are the consequences of wasted or missed conversations. This is applicable to school shootings too. It wouldn't be a realistic

objective to prevent every suicide or school shooting, but we have to try hard to recognize and get to know the crisis signs, and provide crisis intervention for those in need. In order to achieve this it is inevitable to also get the peer-group involved, since adolescent youths usually share their plans with each other, most of the time on the internet. It is extremely important to provide children with information at school about what a crisis is, how to recognize it, and what the risks are. It is also important to encourage them to dare to ask for help. Channels of crisis intervention have to be improved and adapted to the present generations, and we need to make online help available alongside existing telephone help lines and hospital treatment.

Interventions that follow the inchoate act are needed in those cases when the risk of one's rampage plan did not seem obvious to his environment by virtue of his previous threats or peculiar behavior, or rather the authorities have not been informed, therefore necessary countermeasures has not been taken yet. In these cases interventions can only happen after the act is inchoate hence this kind of situation is the most risky for all. It is quite helpful to have an action plan in such situations as it reduces the chance of failure and contributes to a less tragic outcome.

First and last we can say that the prevention of rampage school shootings is theoretically possible, at least the chances of anticipation could be improved, but we can never be sure that these tragedies would not happen because clearly we are not able to influence every factor.